

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

(назва випускової кафедри)

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

на тему:

**«ПРИНЦИПИ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ СЕРЕДНІХ
МІСТ (НА ПРИКЛАДІ М. БЕРДИЧІВА ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Мануйленко Єлизавети Олексіївни

(прізвище, ім'я та по батькові здобувача повністю)

Київ 2026 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

(назва випускової кафедри)

«ЗАТВЕРДЖУЮ» -

Завідувач кафедри

доктор архітектури, професор

Н.М. Шебек

“ ” “травня” 20 року

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

**ПРИНЦИПИ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ СЕРЕДНІХ МІСТ
(НА ПРИКЛАДІ М. БЕРДИЧІВА ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

(назва)

Виконала - Мануйленко Єлизавета Олексіївна

(прізвище, ім'я та по батькові повністю)

191 – «Архітектура та містобудування»

(Спеціальність)

«Містобудування»

(Освітньо-наукова програма)

Групи МБм-24-1Б

Керівник: Сєдак О.І., канд. архіт., доцент

(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Ідентичність підтверджую -

Я, як здобувач вищої освіти КНУБА розумію і підтримую політику закладу з академічної доброчесності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) незгоду дозволу допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Мануйленко Є.О.

*(підпис, ініціали та прізвище
здобувача)*

Київ 2026 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет: Архітектурний
 Випускова кафедра: Містобудування
 Освітній ступінь: Магістр
 Спеціальність: G17 – Архітектура та містобудування
 Освітньо-наукова програма: Містобудування

«ЗАТВЕРДЖУЮ» -
 Декан факультету архітектури
 доктор технічних наук, професор
 _____ О.В. Кашенко
 „___” _____ 2026 року

**ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

Мануйленко Єлизаветі Олексіївні
(прізвище, ім'я та по батькові студента)

1. Тема роботи: Принципи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах середніх міст (на прикладі м. Бердичіва Житомирської області)

затверджена наказом ректора КНУБА № 481/52-15/10/26 від «23.04.2026 р.

Керівник - Сєдак Олександр Ігорович, кандидат архітектури, доцент
(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання здобувачем роботи до захисту 15.05.2026 р.

3. Зміст пояснювальної записки за розділами:

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ДОСВІД ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В СЕРЕДМІСТІ СЕРЕДНІХ МІСТ

(Назва розділу)

Розділ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИМОГ ДО СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В СЕРЕДМІСТІ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

(Назва розділу)

Розділ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ

(Назва розділу)

Розділ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

(Назва розділу)

Розділ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

(Назва розділу)

4. Перелік графічного матеріалу (з точними назвами обов'язкових креслень):
1. Схема розташування території детального плану в системі планувальної структури населеного пункту в М 1:10000.
 2. Схема існуючого використання території та схема існуючих обмежень у _____ використанні земель в М 1:5000.
 3. Проектний план та схема проектних обмежень у використанні земель в М 1:2000.
 4. План червоних ліній М 1:2000. _____
 5. План функціонального зонування території М 1:5000. _____
 6. Схема транспортної мобільності та інфраструктури М 1:5000. _____
 7. Схема інженерної підготовки, благоустрою території та вертикального планування М 1:5000. _____
 8. Фрагмент проектного плану з детальною розробкою озеленення і благоустрою території. _____
 9. Креслення поперечних профілів вулиць М 1:200. _____
 10. Розгортки М 1:500. _____
 11. Розрізи проектного об'єкту (за необхідності) М 1:500. _____
 12. Перспективні зображення. _____

5. Календарний план виконання роботи:

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Розділ 1.	27.01.2026
Розділ 2.	24.02.2026
Розділ 3.	24.03.2026
Розділ 4. Естетика містобудування	13.04.2026
Розділ 5. Цивільний захист	20.04.2026
Остаточне оформлення роботи	30.04.2026
Направлення роботи для перевірки на плагіат	05.05.2026
Попередній захист роботи на випусковій кафедрі	13.05.2026
Направлення роботи на рецензування	14.05.2026
Передача матеріалів роботи на кафедру	15.05.2026
Захист роботи	19.05.2026

6. Консультанти розділів кваліфікаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірів	
		дата	підпис
Транспорт	Лисюк Г.Г., доцент	07.04.2026	
Естетика містобудування	Шебек Н.М., професор	11.04.2026	
Цивільний захист	Корінний В.І., ст. викладач		
Дендрологія	Дзиба А.А., доцент		

7. Дата видачі завдання 16.02.2026 р.

Зав. кафедри

_____ (підпис)

Шебек Н.М.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник

_____ (підпис)

Седак О.І.

_____ (прізвище та ініціали)

Здобувач

_____ (підпис)

Мануйленко Є.О.

_____ (прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ (SUMMARY) <i>до кваліфікаційної випускної роботи здобувача:</i>		Мануйленко Єлизавета Олексіївна Manuilenko Elizaveta (ПІБ здобувача українською та англійською)	
ЗВО	Київський національний університет будівництва і архітектури		
Тема <i>(українською та англійською)</i>	«Принципи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах середніх міст (на прикладі м. Бердичіва Житомирської області) / Principles of Landscape and Planning Organization of Public Spaces in Historic Centers of Medium-Sized Cities (on the example of Berdychiv, Zhytomyr Region)»		
Освітній ступінь	Магістр		
Факультет	Архітектурний		
Випускова кафедра	Містобудування		
Спеціальність	G17 «Архітектура та містобудування»		
Освітньо-наукова програма	Містобудування		
Керівник	Проф. каф. Седак О.І.		
Обсяг роботи:	<i>Пояснювальна записка – кількість сторінок</i>	<i>Кількість розділів</i>	<i>Кількість креслень формату А1</i>
	218	5	15
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ДОСВІД ЛАНДШАФТНО- ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ СЕРЕДНІХ МІСТ	Аналіз наукових праць і сучасної проектної практики показав, що відкриті громадські простори в історичних містах сьогодні розглядаються не як другорядний фон для архітектурних пам'яток, а як повноцінні об'єкти культурної спадщини та важливі чинники соціально-економічного розвитку міста. На основі опрацьованих матеріалів у роботі сформована методологічна основа ландшафтно-планувальної організації середмістя Бердичіва. Вона базується на принципах реставраційно-реконструктивних трансформацій, кумулятивного розвитку, збереження історичної ідентичності, поліфункціональності, екологізації та інклюзивності. Застосування цих принципів дозволило виявити головну проблему історичного центру Бердичіва — просторову та функціональну фрагментацію. Мережа громадських просторів (Соборна площа, територія монастиря босих кармелітів та набережна річки Гнилоп'ять) втратила цілісність і перетворилася на окремі ізольовані зони з порушеними пішохідними та візуальними зв'язками.		
Розділ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИМОГ ДО СТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ МІСТ	У результаті аналізу особливостей ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в історичних середмістях встановлено, що вона базується на досягненні балансу між збереженням автентичної ідентичності та адаптацією територій до сучасних соціальних потреб. Ключовими принципами є системність, екологічність, художня цілісність та інклюзивність. Важливими елементами формування таких просторів виступають рельєф, мощення, вода, рослинність, мала архітектура та освітлення, які разом створюють фізичну та естетичну основу простору, забезпечують кліматичний комфорт, зручні пішохідні маршрути та підкреслюють історичні домінанти. Усі втручання регулюються чинним законодавством та державними будівельними нормами, які вимагають забезпечення безбар'єрності, безпечної мобільності та екологічної регенерації. Деградовані території перетворюються на		

	сучасні, багатофункціональні та інклюзивні громадські осередки, де нові елементи благоустрою органічно доповнюють історичне середовище, зберігаючи його візуальну гармонію та унікальний характер.
<p><i>РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ЛАНДШАФТНО- ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ</i></p>	<p>Аналіз вихідних даних та сучасного стану території Бердичіва показав, що місто має багатшарову історію, де елементи історичного модерну поєднуються з радянською монументальною забудовою. Просторова композиція центру формується навколо доміанти монастиря Босих Кармелітів і має радіально-лінійну структуру вулиць. Бердичів є важливим транспортним вузлом, проте нерегулярна вулична мережа, численні «порожні» простори радянської забудови та недостатньо облаштовані прибудинкові території й набережна річки Гнилоп'ять знижують комфорт мешканців і ускладнюють пішохідні зв'язки. Розроблені проєктні пропозиції базуються на збереженні історичної багатшаровості та заповненні «монументальних порожнеч» сучасним змістом через динамічні елементи мощення, озеленення та малі архітектурні форми. Головним пріоритетом є створення безперервної мережі комфортних пішохідних зв'язків між ключовими громадськими просторами. Особлива увага приділяється ревіталізації прирічкових територій, де шляхом використання екологічних матеріалів, продуманого освітлення та продуманого дендрологічного наповнення.</p>
<p><i>РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ</i></p>	<p>Художня концепція ревіталізації Бердичіва базується на метафорі «міської тераси», де головна ідея – перетворити фрагментоване пострадянське середовище на систему затишних «теплих островів», комфортних, безпечних і інклюзивних місць для спілкування та відпочинку. Центральним елементом ландшафтного каркаса стає річка Гнилоп'ять та монастир-фортеця. За допомогою нових пішохідних мостів з'єднати обидва береги міста і «витягнути» з ізоляції монастир-фортецю. Аналіз функціонально-планувальної структури та емоційного сприйняття середовища показав значний дисбаланс навантажень і якості просторів: історичне ядро перевантажене, а прирічкові та периферійні території сприймаються як деградовані й непривітні. Концепція передбачає створення всесезонних елементів благоустрою, мережі невеликих «кишенькових» площ і мікровузлів. Такий підхід дозволяє подолати емоційний дисбаланс, гармонійно поєднати «важку» радянську забудову з історичними домінантами і сформувані цілісне та комфортне міське середовище.</p>
<p><i>РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ</i></p>	<p>Кодекс Цивільного захисту України виступає фундаментальним нормативно-правовим актом, що регламентує комплексні заходи із забезпечення безпеки населення, територій та навколишнього середовища від загроз техногенного і природного характеру. Він систематизує принципи функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, чітко розмежовуючи повноваження органів влади</p>

	та встановлюючи правові обов'язки для суб'єктів господарювання і громадян у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Це систематизує принципи функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.
<i>Висновки по роботі:</i>	<p>Аналіз наукових праць та світових урбаністичних тенденцій підтвердив зміну ролі громадських просторів: з пасивного «фону» вони перетворилися на активні центри соціально-економічного розвитку. Сформована методика оновлення Бердичіва, яка базується на принципах реставраційно-реконструктивних трансформацій (РРТ), де пріоритетом є збереження історичної ідентичності у поєднанні з екологізацією та поліфункціональністю, що відповідає кращим європейським практикам розвитку пішохідної та «зеленої» інфраструктури.</p> <p>Планування базується на використанні природних елементів: заплави річки Гнилоп'ять та зелених масивів, як основного каркаса, а не просто декорації. Ревіталізація прирічкових територій передбачає створення багатофункціональних зон із використанням екологічних матеріалів та структуруванням простору за допомогою озеленення, що дозволяє відновити баланс між урбанізованим центром та природою.</p> <p>Бердичів визначено як складний містобудівний вузол, де система навколо Монастиря Босих Кармелітів потребує відновлення «пішохідної тканини». Запропонована мережа маршрутів та «кишенькових» просторів дозволяє об'єднати історичну домінуючу набережну, перетворюючи занедбані пустирі на живі локації та нівелюючи проблему просторової розрізненості міста.</p> <p>Просторово-часове моделювання виявило необхідність всесезонного благоустрою для стабілізації міської активності взимку. Окрім архітектурних рішень, інтегровано систему цивільного захисту, що базується на автоматизованому оповіщенні та використанні «островів безпеки». Це гарантує формування сталого, захищеного та візуально цілісного середовища, яке працює на розвиток туристичного та соціального потенціалу Бердичіва.</p>
<p>Ключові слова: громадський простір, історичне середовище, зелений коридор Keywords: public space, historical environment, green corridor</p>	

Здобувач: _____ /Мануйленко Є.О./
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник: _____ /Седак О.І./
 (підпис) (прізвище та ініціал)

ЗМІСТ

ГЛОСАРІЙ (ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК).....	11
ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ДОСВІД ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ СЕРЕДНІХ МІСТ	20
1.1 Концептуальні основи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів історичного середовища міст	20
1.2 Світовий досвід ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах	Помилка! Закладку не визначено.
1.3 Вимоги до ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах.....	Помилка! Закладку не визначено.
Висновки до розділу 1	64
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИМОГ ДО СТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ МІСТ	67
2.1. Особливості ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних міських середовищах.....	67
2.2. Засоби та прийоми ландшафтної організації громадських просторів на історичних територіях.....	79
2.3 Принципи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в середмісті історичних міст	89
Висновки до розділу 2.....	92
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ.....	94
3.1 Аналіз вихідних даних та сучасного стану території м. Бердичів Житомирської області.....	94
3.2 Проектні пропозиції щодо ландшафтної організації громадських просторів міста Бердичів	140
3.3. Благоустрій та озеленення прирічкових ландшафтно-рекреаційних територій.....	147
Висновки до розділу 3.....	153
РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ.....	154
4.1 Художня концепція містобудівного об'єкта	155

4.2 Енерго-інформаційне моделювання містобудівного об'єкта	159
4.3 Просторово-часове моделювання містобудівного чи ландшафтно-рекреаційного об'єкта	164
Висновки до розділу 4	171
РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ.....	172
5.1 Коротка характеристика об'єкту проектування	174
5.2 Обґрунтування та прийняття рішень з питань Цивільного захисту	177
5.3 Розрахунок заходів Цивільного захисту на об'єкті, що проєктується.....	179
Висновки до розділу 5	180
ВИСНОВКИ.....	181
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	186

ГЛОСАРІЙ (ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК)

З метою позбуття непорядкованості методологічних підходів і виключення неточного тлумачення положень магістерського дослідження було використано без купюр або самостійно надано визначення окремих термінів і понять, що були залучені при написанні тексту проміжних та завершального етапів розробки наукового дослідження і яким авторка слідувала протягом виконання усієї своєї роботи:

Вузли соціальної активності або "вузли міської структури" – найважливіші елементи структурно-функціональної і просторової організації міста, території міста, де зосереджені об'єкти громадського призначення, торгівлі, культури і розваг, компоненти взаємодії суспільних, виробничих зон з міським оточенням, вершини напруженості міської діяльності, найбільш стійкі в часі компоненти міського плану міста, що розвивається.

Громадський простір - це складова простору в межах населеного пункту, яка є відкритою та доступною для всіх її користувачів, що також включає території загального користування, виділені відповідно до містобудівної документації та планів зонування, а також будівлі і споруди, які знаходяться у комунальній власності, спеціально призначені для використання необмеженим колом осіб з метою проведення комунікацій, дозвілля, рекреації, проведення масових заходів тощо [45]; місце, що знаходиться у власності територіальної громади або у вільному доступі, використовується з метою проведення комунікацій, дозвілля, рекреації, проведення масових заходів тощо кожним членом громади та не містить комерційної основи для використання. [49]; швидкозмінні фрагменти міста, що формуються під впливом часових трансформацій, користувачами простору яких є мешканці міста [48].

Публічний простір - територія, що перебуває у вільному доступі, використовується з метою здійснення комунікацій, дозвілля, рекреації, проведення масових заходів тощо, є доступною для кожного жителя та не містить комерційної основи для використання [50].

Контент-простір - рекреаційний простір, що вміщує певні функції,

процеси, дії: а) ландшафтно-рекреаційні об'єкти (парки, сквери, травники); б) території при громадських об'єктах загального користування (театр, ТРЦ) і спорудах масового відвідування (ігрові майданчики, спортивні споруди) [48].

Простір-зв'язок — це вид громадського пішохідного простору, призначений насамперед для забезпечення пішохідних комунікацій між територіями, об'єктами та функціональними зонами міста. До простору-зв'язку належать тротуари вздовж проїжджої частини, пішохідні доріжки, що не повторюють геометрію транспортної мережі, пішохідні бульвари, а також стежки в межах скверів, парків, лісопарків та інших озелених територій загального користування. Перебування в такому просторі, як правило, не є самоціллю, а має транзитний характер і виступає процесом досягнення конкретного місця призначення [48].

Рекреаційна зона - озеленені та водні простори у межах забудови міста і його зеленої зони, а також природного ландшафту, які формують зони масового короткочасного та тривалого відпочинку населення (в тому числі міжселищні зони відпочинку, курортні зони) [24].

Історичне середовище - історико-культурний спадок, відображений у сукупності художніх, архітектурних просторів та форм, що становлять для суспільства історичну та культурну цінність. Поняття включає не тільки рукотворні архітектурні композиції, але й історичні ландшафти, природні пам'ятки тощо [36].

Історичний центр міста - центральна найдавніша частина міста, в якій зосереджено об'єкти культурної спадщини [37].

Зелена приміська зона - територія за межами міста, що зайнята лісами й лісопарками і яка виконує захисні, санітарно-гігієнічні і рекреаційні функції [35].

ВСТУП

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ. Українські міста мають багату історико-культурну спадщину, котра підвергалася різним пошкодженням та трансформаціям протягом тривалої історії нашої країни. Сьогодні ми маємо приділяти велику увагу збереженню нашого архітектурного та культурного спадку, щоб воно продовжувало своє існування та зберігало свою виняткову унікальність. Особливу роль в цьому грають відкриті громадські простори, які є важливою складовою просторового планування міста. Тому для формування сучасного простору міст необхідно обов'язково зважати на їх історичний контекст, щоб не зруйнувати та не порушити його. В таких містах як Бердичів історичні простори виступають ключовим складовим міста, що саме визначає їх власну особливу автентичність.

Місто Бердичів є особливим об'єктом для дослідження в цьому контексті, адже має багату історію, культурну спадщину, де великі громадські простори формують міську ідентичність. Воно включає в себе архітектурні пам'ятки та міське середовище, котре потребує вдосконалення та оновлення, щоб адаптувати його для сучасних потреб мешканців. Проте, з огляду на зростаючі урбаністичні виклики та зміни в потребах мешканців, постає необхідність у розумінні особливостей ландшафтно-планувальної організації громадських просторів із врахуванням не лише екологічних аспектів, але й культурно-історичного контексту. Актуальність теми зумовлена потребою у вдосконаленні просторової організації міст з урахуванням їх історичної спадщини, а також роллю відкритих громадських просторів у забезпеченні соціального, екологічного та економічного розвитку. Питання збереження подібної спадщини в Україні стоїть надзвичайно гостро, адже, нажаль, в деяких випадках ідентичність міст руйнується недбалими та нерозумними будівельними рішеннями. Таке відношення до нашої спадщини може призвести до безповоротних рішень та втрат, котрі обов'язково будуть позначатися на культурному розвитку наших міст. Ця робота спрямована на дослідження теоретичних основ та практичних аспектів планування відкритих просторів,

адаптованих до специфіки історичного середовища Бердичіва.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ. Дослідження проблеми засновується на низці державних актів, законів й підзаконних документів, що підтверджують актуальність визначеної в роботі проблеми, важливість і означеність у наступних матеріалах, а саме:

Законів України -

- "Про охорону культурної спадщини" 2000 рік; Цей Закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.
- "Про регулювання містобудівної діяльності" 2011 рік; Цей Закон встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.
- "Про благоустрій населених пунктів" 2005 рік; Цей Закон визначає правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів і спрямований на створення умов, сприятливих для життєдіяльності людини.
- "Про оцінку впливу на довкілля" 2017 рік; Цей Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

ЗВ'ЯЗОК РОБОТИ З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ І ТЕМАМИ. Магістерська робота пов'язана із загальною темою науково-дослідної роботи кафедри містобудування КНУБА, а саме: «Наукові засади проєктування та реконструкції містобудівних і ландшафтно-рекреаційних

об'єктів» на період 2023-2027 років (номер Державної реєстрації 0123U101174).

Робота будується на основі наступної ГІПОТЕЗИ: застосування принципів ревіталізації та ландшафтного планування дозволить перетворити відкриті громадські простори історичного середмістя Бердичева на цілісну систему, яка одночасно забезпечить збереження автентичної ідентичності міста, відновить екологічний баланс та задовольнить сучасні потреби мешканців у комфортній рекреації та соціальній взаємодії.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ: відкриті громадські простори в середмісті середніх міст.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ: принципи ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в середмісті середніх міст.

МЕТА РОБОТИ: визначити особливості ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в історичному міському середовищі для забезпечення гармонійного поєднання історико-культурної спадщини та нагальних потреб сучасного поселення.

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Згідно з визначеною метою визначені наступні завдання, які сформульовані відповідно з гіпотезою:

- Проаналізувати існуючий досвід ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в історичному міському середовищі;
- Теоретично обґрунтувати засоби організації відкритих громадських просторів в історичному міському середовищі;
- На основі отриманого наукового продукту по магістерському дослідженню сформулювати пропозиції із сучасної архітектурно-просторової й ландшафтної організації відкритих громадських просторів в історичному середмісті міста Бердичів;
- Провести апробацію і перевірку отриманих наукових результатів в проєктній складовій випускної роботи, у повідомленнях та тезах за темою роботи та виступах на науково-практичних конференціях та семінарах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ, які використані в магістерській роботі для

досягнення визначеної мети й поставлених завдань: *метод гіпотез* - висування гіпотез в процесі попереднього вивчення проблеми та пошуку до них рішень; *бібліографічних пошуків* - вивчення наукових джерел та статей, де можуть наводитися приклади схожих завдань пов'язаних з методами планування громадських просторів на прикладі історичних міст; *графічно-аналітичний; узагальнень та систематизації* світового та вітчизняного досвіду з визначеної проблеми; *соціологічного опитування* – опитування мешканців міста Бердичів та архітекторів, враховуючи їх побажання для визначення прийомів та напрямків формування оптимальних громадських просторів; *функціонального аналізу* досліджуваної території; *натурних обстежень й фотофіксації* - з визначення популярних маршрутів пересування мешканців в міському середовищі або їх улюблених місць для відпочинку, та їх запити на міські ділянки щодо створення зручного відкритого громадського простору; *експериментального проектування та графічного моделювання* - при створенні планувально-просторової моделі міста Бердичів, котра буде включати в себе оновлені й створювані громадські простори в умовах історичного середовища.

МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ. Дослідження обмежене: *змістовно* – сучасними проблемами формування й подальшого розвитку ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в історичному міському середовищі; *територіально* - містом Бердичевом Житомирської області; *за часом* – розглядом існуючої проблеми в межах сучасного часу з перспективою продовження її вирішення на майбутнє.

МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ: статистичні дані з динаміки розвитку міста, картографічні та фотографічні матеріали натурних обстежень, анкетні дані соціологічних опитувань.

НАУКОВА НОВИЗНА РОБОТИ. В результаті проведеного магістерського дослідження отриманий дійсний, теоретично обґрунтований науковий результат, підтверджений впровадженням в розробку проектних пропозицій по збереженню, формуванню й удосконаленню ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в історичному міському

середовищі міста Бердичева Житомирської області, який заснований на глибокому й всебічному аналізі бібліографічних першоджерел, сучасного архітектурно-планувального та ландшафтного досвіду організації відкритих міських просторів. Наукова новизна полягає в піонерному широкому розгляді вирішуваної проблеми на прикладі конкретного історичного середнього міста; у формулюванні заходів та визначенні принципів збереження та розвитку системи відкритих громадських просторів середмістя Бердичева, спрямованих на збереження культурно-історичної спадщини та розвитку громадських зон в сучасному міському середовищі.

ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ. Основні результати дослідження можуть бути використані державними структурами і проектними організаціями при розробці містобудівної документації та проектних пропозицій по місту Бердичеву, а також інших історичних поселень відповідної величини, щодо просторової організації відкритих міських просторів, в розробці заходів по підвищенню рівня колмфортності життєдіяльності населення, а також в навчально-виховному процесі при підготовці студентів з фахів «Містобудування», «Архітектура», «Дизайн архітектурного середовища», «Ландшафтна архітектура».

Також практична цінність дослідження полягає в можливості пошуку особливостей організацій просторів для громадської діяльності задля підвищення туристичної відвідуваності міста Бердичів та покращення якості місць рекреації для мешканців. Назване допоможе зберегти історичну цінність міста та його особливу ідентичність. Методика перетворень громадських просторів, яка застосована практичній складовій магістерської роботи, може бути впроваджена і в інших історичних містах де є відсутність великої рекреації та просліджуються проблеми зі створенням комфортних місць для активізації публічних місць.

АПРОБАЦІЯ РОБОТИ. Магістерське дослідження пройшло апробацію на трьох наукових конференціях, на яких були оприлюднені отримані результати й проведена їх перевірка щодо реакції учасників наукових форумів. Основні

результати дослідження були заявлені й представлені:

- на IV Міжнародній наук.-практ. конференції (21-23 травня 2025 р., НАОМА, м. Київ, Україна);
- на II Міжнародній наук.-практ. конференції «The Future of Science, Technology and Economy» (11-13 червень 2025 р., м. Софія, Болгарія);
- на III Міжнародній наук.-практ. конференції «Progressive Approaches in Science and Engineering» (4-6 лютого 2026 р., м. Копенгаген, Данія);
- на IV Міжнародній наук.-практ. конференції «Інновації в архітектурі, дизайні та мистецтві: до 150-річчя Олександра Вербицького» (21–23 травня 2025 року м. Київ, Україна).
- на II Міжнародній наук.-практ. конференції «Science, Technology and Industry in the Digital Age» (17-19 лютого 2025 р., м. Гамбург, Німеччина);
- на III Міжнародній наук.-практ. конференції «Modern Perspectives on Science and Economic Progress» (29 квітня – 1 травня 2026, Вільнюс, Литва).

Результати магістерської роботи знайшли відображення в надрукованих тезах повідомлень на попередньо згаданих наукових конференціях в якості публікацій:

1. Устінова І.І., Мануйленко Є.О., Калашнікова В.К.,
 БЕЛІГЕРАТИВНІ ЛАНДШАФТИ ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ ЧАЕС ТА ЕКОПОЛІС
 ЧОРНОБИЛЯ // Інновації в архітектурі, дизайні та мистецтві: до 150-річчя
 Олександра Вербицького : IV Міжнар. наук.-практ. конференція (21-23 травня
 2025 р., НАОМА, м. Київ, Україна). - К.: НАОМА, 2025. - 440 с.; С. 98-100
 [Електронний ресурс]. - URL: <https://drive.google.com/file/d/1-wxce8s1-K3ga83ffUacXn6jyPCyDccA/view> URL: [Conference_2025_Abstracts.pdf - Google Диск](#)

2. Войко Н.Ю., Мануйленко Є.О. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ
 ПРОЕКТУВАННЯ МІСЬКИХ ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ // The
 Future of Science, Technology and Economy The collection of scientific papers
 presents the materials of the participants of the 2nd International Scientific and
 Practical Conference (June 11-13, 2025. Sofia, Bulgaria). - International Scientific

Unity, 2025. - 323 p.; P. 13-17. [Електронний ресурс]. - URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2025/06/Sofia_Bulgaria_11.06.25.pdf

3. **Войко Н.Ю., Мануйленко Є.О.** ПРИЙОМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕЛЬЄФУ ПРИ ПРОЄКТУВАННІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПАРКІВ ТЕМАТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ // Progressive Approaches in Science and Engineering: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. (February 4-6, 2026, Copenhagen, Denmark - 506 p.; P. 34-38. [Електронний ресурс]. - URL: [Copenhagen_Denmark_04.02.26.pdf](https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2026/02/Copenhagen_Denmark_04.02.26.pdf)

4. **Войко Н.Ю., Мануйленко Є.О.,** ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ПАРКУ В ІСТОРИЧНОМУ СЕРЕДМІСТІ М. БЕРДИЧІВ // Progressive Approaches in Science and Engineering: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (February 4-6, 2026, Copenhagen, Denmark). - International Scientific Unity, 2026. - 506 p.; P. 42-45. [Електронний ресурс]. - URL: [Copenhagen_Denmark_04.02.26.pdf](https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2026/02/Copenhagen_Denmark_04.02.26.pdf)

5. **Шебек Н.М., Мануйленко Є.О.** ХУДОЖНЯ КОНЦЕПЦІЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ М. БЕРДИЧЕВА ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ // Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference (December 17-19, 2025, Hamburg, Germany). - International Scientific Unity, 2026. - 856 p.; P. 51-53. [Електронний ресурс]. - URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2025/12/Hamburg_Germany_17.12.25.pdf

6. **Мануйленко Є.О., Сєдак О.І.** ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНА І ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЦЕНТРІВ ІСТОРИЧНИХ МІСТ (НА ПРИКЛАДІ М. БЕРДИЧІВ) // «Modern Perspectives on Science and Economic Progress» of the 3rd International Scientific and Practical Conference (29 квітня - 1 травня 2026, Вільнюс, Литва). - International Scientific Unity, 2026. - 578 p.; P. 47-52. [Електронний ресурс]. - URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2026/04/Modern_Perspectives_on_Science_and_Economic_Progress.pdf

content/uploads/2026/04/Vilnius_Lithuania_29.04.26.pdf

СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ ДОСЛІДЖЕННЯ. Магістерська робота складається з п'яти розділів: аналітичного (розділ 1), теоретичного (розділ 2), експериментального (розділ 3), а також розділів «Естетика містобудування» та «Цивільний захист». Кожний з розділів містить три підрозділи й висновки по кожному з них. Магістерське дослідження завершується загальними висновками по роботі, після яких наведена бібліографія - список використаних першоджерел з 60 позицій. Додатки містять завдання на проектування, ілюстрації проектної частини, дипломи, сертифікати і довідки, що засвідчують хід роботи, її апробацію та підтвердження отриманого наукового продукту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ДОСВІД ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ СЕРЕДНІХ МІСТ

1.1 Концептуальні основи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів історичного середовища міст

Сучасний розвиток середніх міст характеризується зростанням ролі відкритих громадських просторів як ключових елементів формування міського середовища та соціальної активності населення. Особливого значення набуває ландшафтно-планувальна організація таких просторів у межах історичного середовища, коли поєднуються вимоги збереження культурної спадщини та адаптації цих територій до сучасних соціальних потреб. У межах цього підрозділу здійснюється аналіз наукових досліджень і світового досвіду проектування громадських просторів, спрямований на виявлення концептуальних підходів, принципів і тенденцій ландшафтно-планувальної організації історичних міських середовищ.

Вітчизняна дослідниця Н.С. Соснова в своїй дисертації «Теоретико-методологічні основи формування громадських просторів міст України» (з наукового фаху - 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, 2021 р.) розкриває поняття «громадського простору» (який є

синонімом до термінів «публічний простір» або «суспільний простір») — визначення простору, який не є приватним, є територією для можливих контактів поміж різними соціальними групами. Науковиця в своїй дисертації посилається на Ч. Беннінгера, який вважає, що громадський простір це відкритий простір без фізичних, соціальних чи економічних бар'єрів, що є типовим для відкритих громадських зон у місті. В анотації авторка описує громадські простори у містобудівному вимірі як «території загальнодоступні для користування», що і відсилає до «відкритості» [48].

Аналіз теоретичного досвіду формування громадських просторів у містах України дає приклади, які перенесено на середні міста. Соснова описує мережу "простору-зв'язку" (пішохідні шляхи, вулична мережа) та "контент-простору" (функціональне наповнення: торгівля, рекреація, культура) на прикладі Львова, Харкова та Кривого Рогу. Де у Львові радіально-кільцева сітка від Площі Ринок забезпечує зв'язок, а висока щільність діяльності – контент. На основі цього, у більшості міст проглядається проблема у фрагментації, тобто «провали» в відкритих громадських просторах, що призводить до втрати соціальної функції громадських просторів і перетворення міста на місця ізольованих територій. Що простежується в Бердичіві: між ключовими просторами міста зафіксовано «порожнечі» без рекреаційних елементів для населення. Для вирішення цієї проблеми запропоновано створити безперервний шлях функціональних зон, як, наприклад, у Львові [48].

Відповідно до закономірностей функціонування громадського простору, відкриті громадські простори є динамічними системами з чотирма вимірами: архітектурно-просторовою характеристикою (ландшафтна структура, забудова), соціально-семантичною роллю (потреби користувачів, ідентичність), домінуючою функцією (торгівля, рекреація, спілкування), інтенсивністю використання території (часова динаміка). У середмісті Бердичева архітектурно-просторовий компонент сформований історичною забудовою, однак соціально-семантична роль і домінуюча функція визначені як фрагментовані через брак елементів безпеки, спілкування та рекреації [48].



*Рис.1.1.1. Модель функціонування громадського простору
(за Н.С.Сосною) [48]*

У дисертації докт. архітектури О.П. Олійник "Теоретико-методологічні основи формоутворення міських громадських просторів" (з наукової спеціальності - 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури», 2020 р.) питання "історичного середовища" є ключовим і розглядається як основа для формування, ідентичності та збереження громадських просторів. Автор підкреслює, що історичне середовище – це взаємопов'язаний організм, сформований століттями антропої діяльності та природних явищ, який несе культурну пам'ять, етнічні коди нації та ідентичність. [43]

Історичне середовище трактується як носій інформації, ідентичності та

культурної спадщини, що формує конфігурацію громадського простору. Автор зазначає, що воно є «взаємопов'язаним організмом», який складався впродовж століть через складну взаємодію антропої діяльності та природних явищ", воно включає просторові, морфологічні та семантичні елементи, які забезпечують цілісність міста. Визначено, що носіями інформації та ідентичності громадського простору є: ступінь замкненості простору, характер обмежувальних площин, характер «блакитної лінії», ярусність сприйняття, види на природне оточення, історичні домінанти в полі зору, монументи, скульптури та пам'ятники, ритм та масштаб. Це підкреслює, що історичне середовище - не статичне, а динамічне, де елементи (фасади, мощення, види) створюють "позитивний простір" для соціальної взаємодії. Історичне середовище середмістя Бердичіва визначено як взаємопов'язаний організм, що сформувався через століття взаємодії архітектури, ландшафту та соціальних функцій. Воно включає просторові, морфологічні та семантичні елементи, які визначають конфігурацію відкритих громадських просторів і забезпечують цілісність міста. [43]

Аналіз міста за методологією О.П. Олійник передбачає виявлення потенціалу в дворах та інших "розірваних" просторах для створення громадських зон з акцентом на реставрацію історичного та навколишнього середовища. Це базується на просторовому аналізі, де в просторах визначено "невизначені" або "втрачені" зони - наприклад, двори, порожні ділянки між будинками. Оскільки ці зони активно використовуються населенням, у роботі об'єднано ці ділянки у мережу громадських просторів і наповнено функціями зі збереженням історичної оригінального історичного середовища. Аналіз історичного середовища Бердичіва включає виявлення можливого потенціалу дворів як постійних просторів для громадських зон. Двори, замкнуті будинками історичної забудови (наприклад, біля монастиря босих кармелітів), стають частиною мережі громадських просторів через їхнє об'єднання з пішохідними та шляхами (вулиці Соборна, Європейська). [43]



Рис.1.1.2. Вул. Володимирська, район Золотих воріт у Києві. Пропозиції з дизайну внутрішнього простору кварталу (за О.П.Олійник) [43]

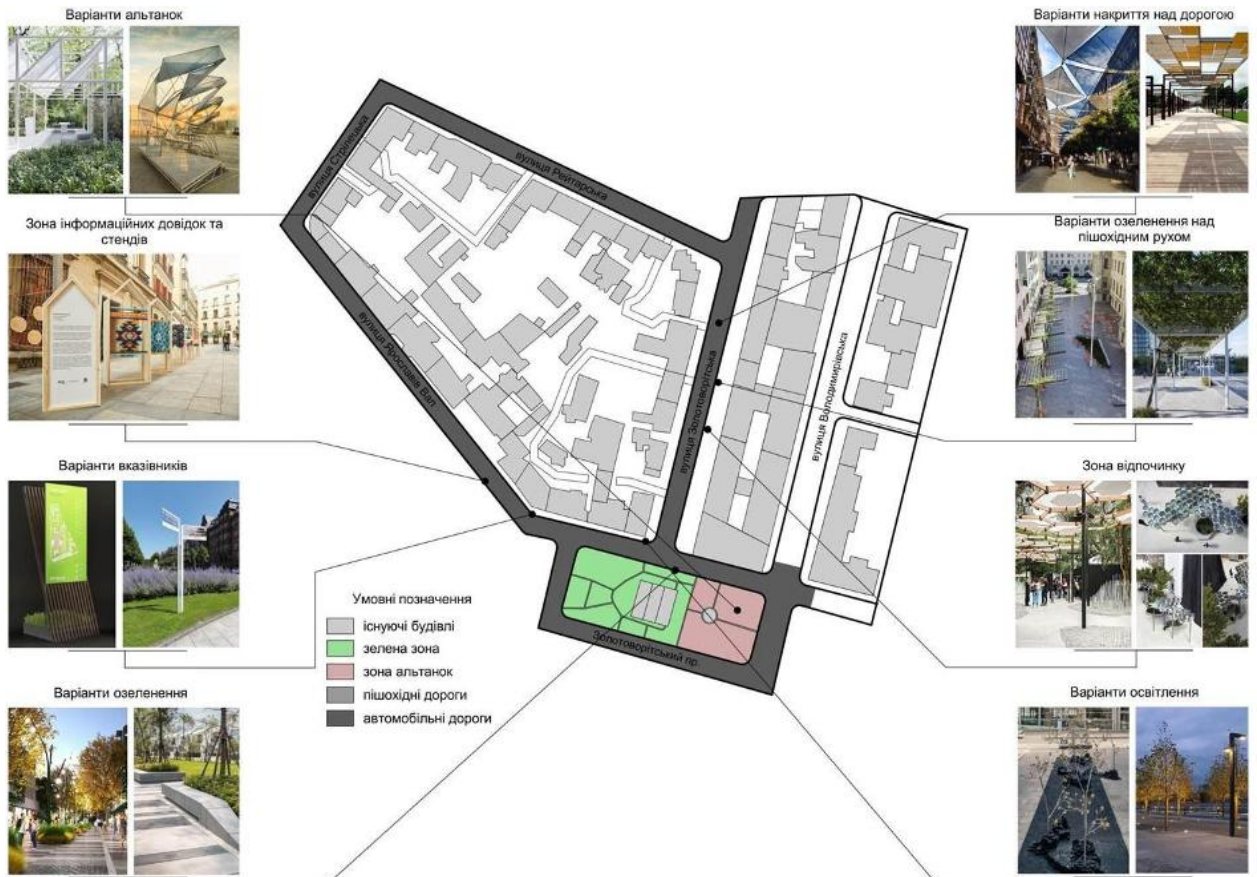


Рис.1.1.3. Вул. Володимирська, район Золотих воріт у Києві. Пропозиції з дизайну внутрішнього простору кварталу (за О.П.Олійник) [43]

Дисертація Н.А. Лещенко на тему “Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст” (з фаху - 191 «Архітектура та містобудування», 2020 р.) [41] присвячена перспективам розвитку історичних малих міст. Автор вводить кумулятивний розвиток як новий напрямок у теорії сталого розвитку, фокусуючись на реставраційно-реконструктивних трансформаціях (PPT) історичних центрів. Основна ідея - сумарний якісний розвиток через накопичення позитивних властивостей міста, поєднання традицій і інновацій з метою його "оживлення" атрактивністю (візуальною привабливістю, зручністю). Концептуальні основи ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів історичного середовища міст, за цим автором, ґрунтуються на концепції кумулятивного розвитку в системі «місце–людина–традиції» з акцентом на контекстуальність як умову збереження неповторності та унікальності «місця» та оцінку «сталості» архітектурно-містобудівного контексту і визначення стартового напрямку-активатора PPT.

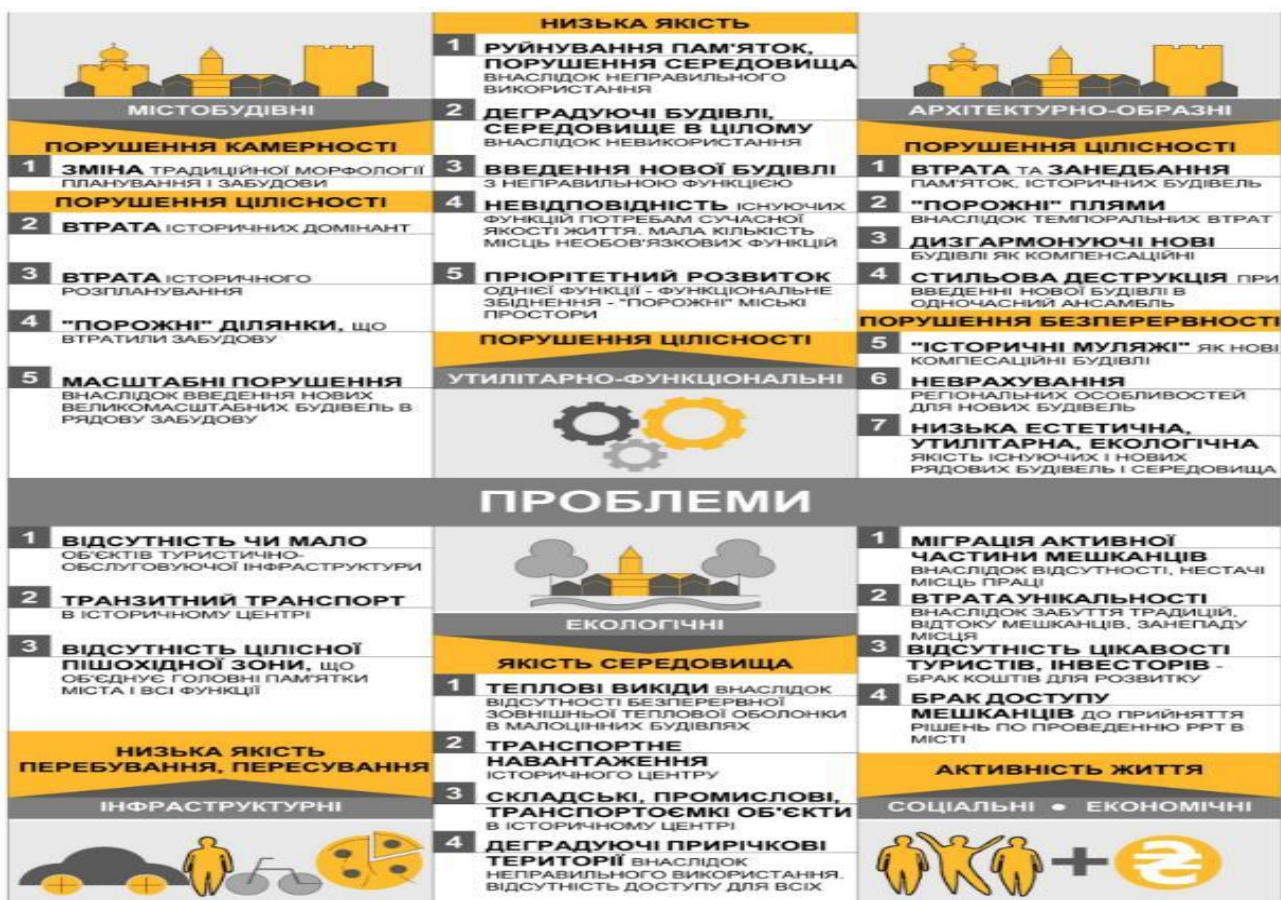


Рис.1.1.4. Проблеми, що мають бути вирішені при РРТ історичних центрів міст (за Н.А. Леценко) [41]

Стратегія атрактивного розкриття базується на впливі на сприйняття, осмислення та переживання людиною міського середовища. Мета – досягнення максимальних позитивних показників на всіх етапах. У історичному центрі малого міста середовище постає привабливим (відреставровані пам'ятки, гармонійна забудова, різноманітні фасади, упорядковані простори з зеленими зонами); воно зацікавлює (функції легко читаються) та дозволяє затриматися (комфортні місця для відпочинку, спостереження, обслуговування). Загальне враження спонукає користувача до повернення. [41]

Принципи ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів у середмісті Бердичева розглядаються на методологічних засадах реставраційно-реконструктивних трансформацій (РРТ), що забезпечують кумулятивний розвиток у системі «місце – людина – традиції». У межах дослідження середмістя Бердичева РРТ застосовано з 4 ступенями втручання – збереження (консервація історичних фасадів Соборної площі та монастиря кармелітів), підсилення (реставрація домінантних споруд), коригування (ландшафтне озеленення дворів та скверів), зміна (інфраструктурна адаптація набережної Гнилоп'яті з пішохідними зв'язками) – та 5-ма складовими комплексного процесу. Екологічна складова включає інтеграцію річки та озеленення; історико-культурна — збереження генетичного коду; інфраструктурна – створення пішохідних коридорів та освітлення; соціальна – забезпечення мультикомфортності; економічна – стимулювання інвестицій. Це дозволяє зцілити фрагментацію міста, підвищити цінність середовища, перетворити відкриті простори на цікаві вузли, забезпечуючи перехід історичного середмістя на новий якісний сучасний рівень [41].

У своєму досліді “Формування і ревіталізація середмість історичних міст України» (2017) О.В. Рибчинський підкреслює, що успішна ревіталізація історичних середмість неможлива без великої ролі соціального фактора - активної участі громади, збереження соціальної ідентичності, традицій, ритуалів та нематеріальної спадщини. Ревіталізація трактується не як виключно

архітектурно-будівельний процес, а як соціально-економічний розвиток з громадським управлінням спадщиною, де громада виступає ключовим каталізатором до змін в місті [47].

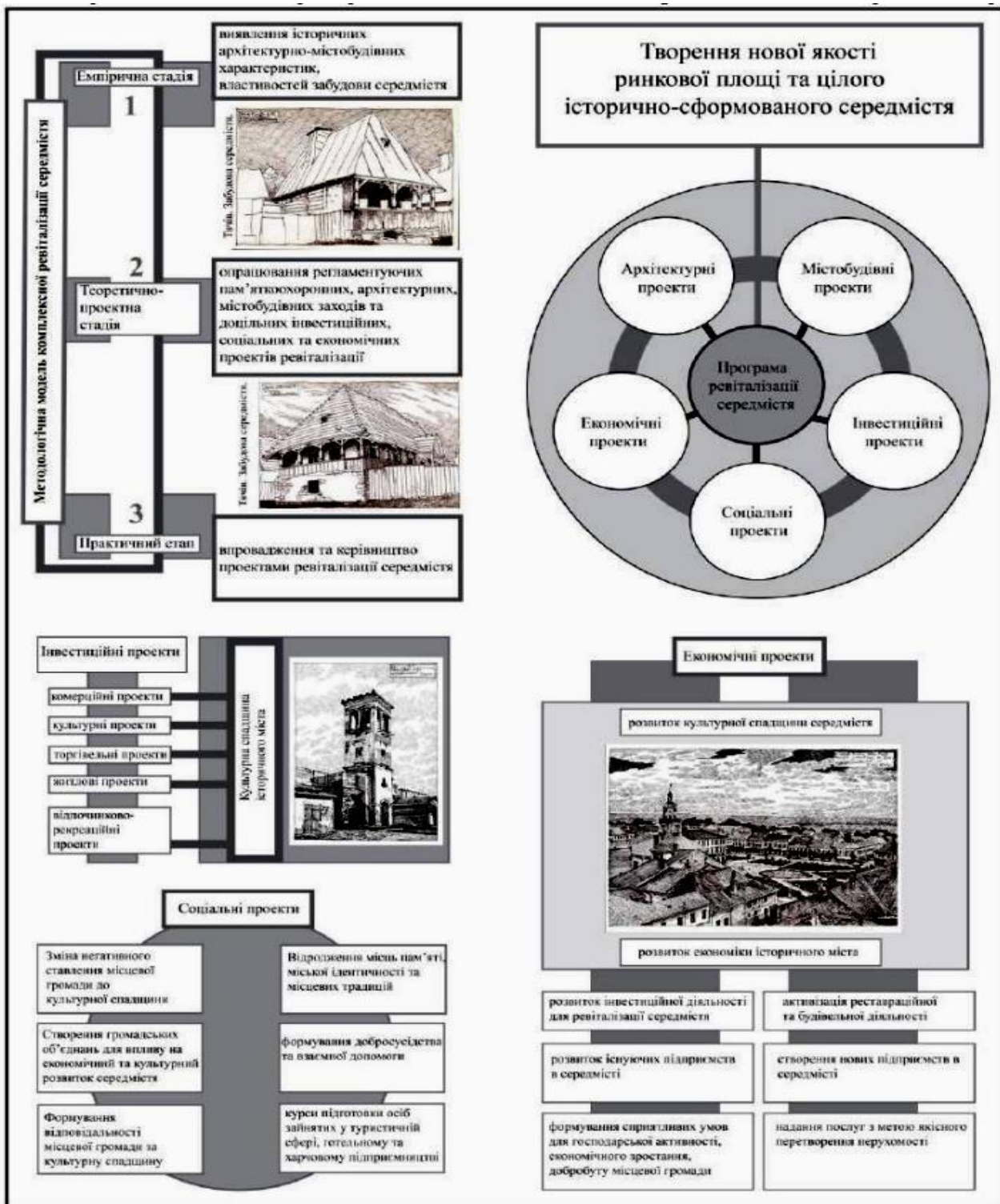


Рис.1.1.5. Методологічна модель комплексної ревіталізації середмістя історичного міста (за О.В. Рибчинським) [47]

Принцип поліфункціональності відкритих просторів отримує сучасне концептуальне продовження: ринкові площі знову стають місцем торгівлі,

культури, рекреації та соціальної взаємодії одночасно. Автор показує, що відновлення історичної ієрархії площ (головна площа — бічні площі — периферійні зелені зони) реалізується через наповнення їх новими соціальними взаємодіями - фестивалі, ремісничі ярмарки, волонтерські акції. [47]

Особливо сильний акцент робиться на інтеграції природного й антропогенного ландшафту шляхом екологічної регенерації: перетворення валів і бастионів на зелені пояси, ревіталізацію річкових берегів, озеленення площ. О. Рибчинський трактує це як сучасний етап романтичної ландшафтної організації ХІХ століття, де історичні ландшафтні фактори поєднуються з нинішніми еколого-рекреаційними стратегіями. [47]

Бердичів, як типове середнє історичне місто Поділля з високим ступенем збереженості планувальної структури, повністю відповідає дослідженому колу об'єктів: його центральна прямокутна ринкова площа (нині Соборна), сформована на терасі р. Гнилоп'ять, торгові ряди та колишні фортифікаційні вали ідентифіковані як типові морфологічні й ландшафтні характеристики. Концептуальні принципи О. Рибчинського — інтеграція природно-ландшафтного каркасу, збереження композиційно-видової системи, поліфункціональність площ та партисипативне планування — стали основою для сформульованих у роботі авторських принципів ревіталізації Бердичева. Зокрема, це стосується відновлення «зелених поясів» на місці валів, повернення ярмарково-культурних функцій центральній площі та створення пішохідно-рекреаційних зон уздовж річки. Таким чином, методологічна модель О. Рибчинського адаптована в межах дослідження до сучасних умов Бердичева. Сам дослідник згадує Бердичів як місто, де культура середмістя (з фіксацією єврейської, польської, української спадщини, монастиря-фортеці) виступає потужним інструментом самоідентифікації. Центральна Соборна площа - класичний приклад об'єкта, де відновлюється поліфункціональність: сезонні ярмарки, ремісничі ряди, культурні події. Береги Гнилоп'яті та колишні фортифікаційні вали кармелітського монастиря визначені як зони для зеленої регенерації та створення рекреаційного поясу. Попри багату історичну

ідентичність, тобто «волинський Єрусалим», місто зараз фіксує депопуляцію середмістя та втрату соціальних зв'язків. [17]

В дисертації Н.Ю. Ватаманюк [27] «Принципи трансформації внутрішньоквартальних просторів історичних міст (на прикладі міста Чернівці)» (за фахом - 191 Архітектура та містобудування, 2022) громадські простори визначаються як автономні комплексно-функціональні структури, що забезпечують зв'язок між забудовою, дворами та міськими територіями. Принципи організації включають сталий розвиток, мультифункціональність із динамічними зв'язками, контекстуальну інтеграцію, візуальний комфорт та активне залучення мешканців у прийняття важливих рішень. Хоча основний акцент авторка робить на внутрішньоквартальних просторах, сформульовані принципи в цій роботі підходять до відкритих громадських просторів історичного середмістя Бердичіва (Соборної площі, кварталів навколо монастиря-фортеці). Виявлені причини деградації простору: втрата мультифункціональності (перетворення площі на парковку), ігнорування рельєфу (занедбані схили та прибережжя) та відсутність залучення мешканців. Трансформація за Ватаманюк реалізується через створення «живої» площі без руйнування історичного силуету. У роботі застосовано функціонально-планувальні принципи: зонування (поділ на транзитну, рекреаційну, культурну зони), впровадження мобільних МАФів та вертикальне планування терас на рельєфі річки Гнилоп'ять. Запропоновано створення багатоярусної набережної з терасами-лавками, вертикальне озеленення стін монастиря, дощові сади на схилах та алею вздовж колишніх валів для формування «зеленого поясу». [27]



Рис.1.1.6.- 1.1.7. Квартал обмежений Соборною площею, вулицями Героїв Майдану, В. Шкіля та 29-го Березня, пропозиції трансформації та – Квартал обмежений вулицями М. Заньковецької, Чайковського, Поштовою та Університетською, пропозиції трансформації (за Н.Ю. Ватаманюк) [27]

Таблиця 1.1.1

Огляд основних напрямків кандидатських та докторських дисертацій, захищених в Україні за тематикою відкритих громадських просторів

Рік, місто	Тема	Автор, ступінь	Організація
Містобудування та ландшафтна архітектура			
2021, Львів	Теоретико-методологічні основи формування громадських просторів міст України	Соснова Н.С., д-р архіт. - 18.00.01	Національний університет "Львівська політехніка"
2020, Харків	Теоретико-методологічні основи формування міських громадських просторів	Олійник О. П., д-р архіт. - 18.00.01	Харківський національний університет будівництва та архітектури

2020, Київ	Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст	Лещенко Н. А., д-р архіт. - 18.00.01	Київський національний університет будівництва і архітектури
2017, Львів	Формування і ревіталізація середмість історичних міст України.	Рибчинський О. В., д-р архіт - 18.00.01	Національний університет "Львівська політехніка"
2022, Київ	Принципи трансформації внутрішньоквартальних просторів історичних міст (на прикладі міста Чернівці)	Ватаманюк Н. Ю., д-р архіт. - 18.00.01	Київський національний університет будівництва і архітектури
2010, Харків	Громадські простори у сучасній архітектурі Лівану	Антуан Е. Ш. д-р архіт - 18.00.01	Харківський національний університет будівництва та архітектури
2005, Львів	Формування та збереження архітектури громадських просторів у структурі житлових будинків Львова рубежу ХІХ - ХХ століть	Лисенко О. Ю., д-р архіт - 18.00.01	Національний університет "Львівська політехніка"
2011, Харків	Принципи та методи ландшафтно-екологічного перетворення міських громадських просторів	Поліванова Т. О., д-р архіт - 18.00.01	Харківський національний університет будівництва та архітектури
2024, Київ	Методичні засади формування універсального дизайну громадського простору	Творонович І. О. д-р архіт. - 18.00.01	Київський національний університет будівництва і архітектури
Географічні науки			
2021, Київ	Комунікаційні мережі регіону: теорія, методологія, практика соціально-географічного дослідження	Пугач С.О. д-р геогр.наук. 11.00.02 -	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
2023, Львів	Дослідження міського середовища у навчальному проектуванні об'єктів дизайну для громадських просторів	Оконченко О. д-р геогр.наук. Оконченко І. стар.викл. - 11.00.02	Національний університет "Львівська політехніка"

Соціальні науки			
2017, Київ	Урбаністична Україна: просторові трансформації громадських зон	Мезенцева К., Олійник Я., Мезенцева Н.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософія			
2025, Дніпро	Університет як суб'єкт регіональної політики: аспекти взаємодії в публічному просторі	Макуріна О. А. д-р філософ.наук. 09.00.10	Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"
Економічна та соціальна географія			
2019, Київ	Публічні простори міста Києва: суспільно- географічне дослідження	Пальчук М. В. канд.геогр. наук 11.00.02	Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Шуляр А. Р., 191 – Архітектура та містобудування, 19 – Архітектура та будівництво, Львів, Україна, 2013 р.

У дослідженні Шуляр А.Р. «Громадські простори як складова багатофункціональних житлово-громадських комплексів» концептуальні основи ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів історичного середовища міст передбачають їх розгляд як центральних компонентів багатофункціональних житлово-громадських комплексів, що забезпечують поєднання житлових, торговельних, культурних та рекреаційних функцій, зручну навігацію, візуальну орієнтацію та ревіталізацію районів через інтеграцію з міським середовищем. [52]

Типологія Шуляр безпосередньо описує громадські середовища як центральні просторові елементи багатофункціональних житлово-громадських комплексів — тобто відкриті громадські простори (вулиці, площі, сквери, подвір'я), що формують насичене громадське життя, пішохідну циркуляцію, візуальні зв'язки та соціальну активність у міському просторі. [52]

На прикладі Бердичева в роботі виділено Соборну площу, площу навпроти Бердичівської міської ради, простір навколо костелу Святої Варвари — ці місця постають не просто майданчиками, а громадським середовищем з чіткими межами, функціями та благоустроєм. Двори, розташовані поруч,

ідентифікуються як ізольовані громадські середовища для відпочинку місцевих мешканців, вулиця Європейська — як головна пішохідна вісь громадського середовища, а зелений простір поруч з історичною домінантою — як лінійне громадське середовище з видами на річку. [52]

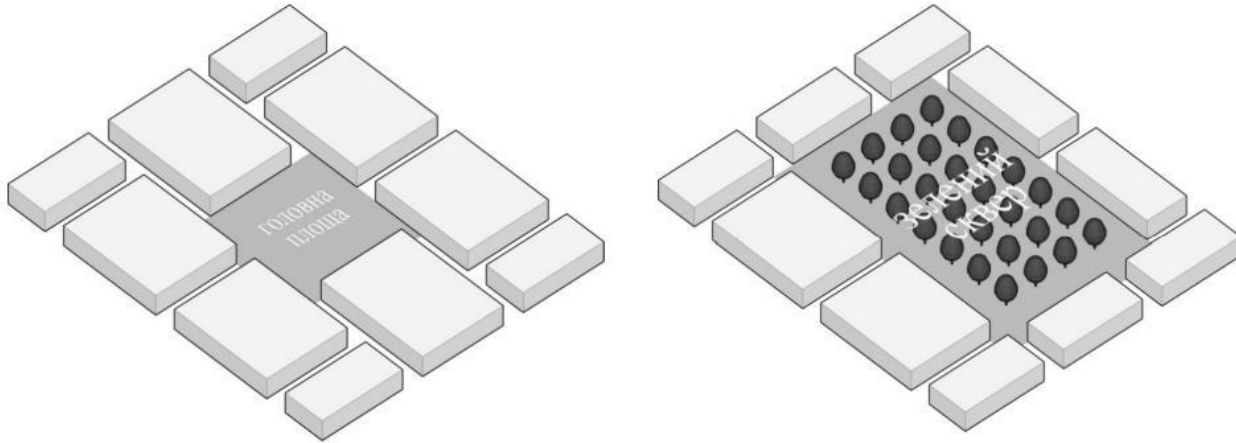


Рис.1.1.8. Схема компонування центральної громадської площі та компонування зеленого скверу (за А.Р. Шуляр) [52]

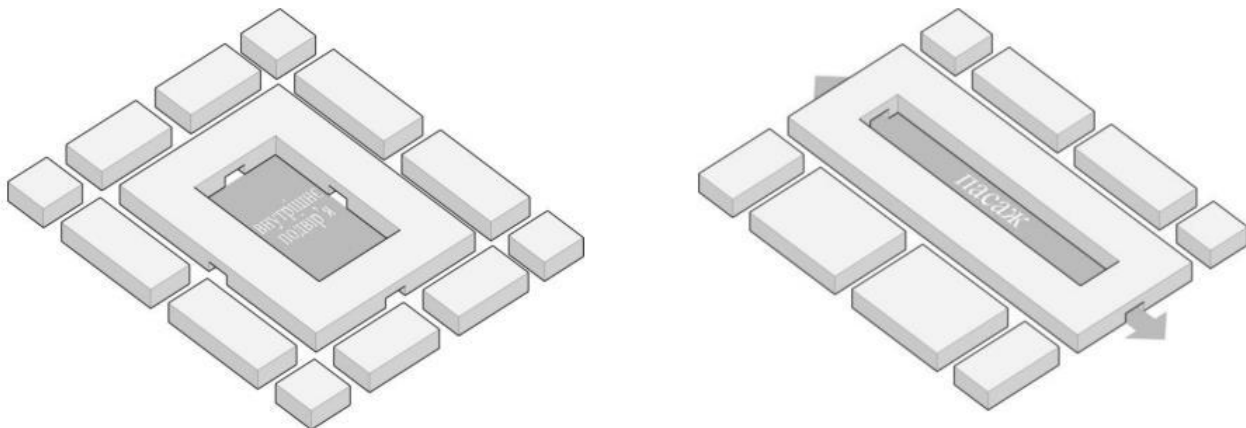


Рис.1.1.9. – схема компонування внутрішнього громадського подвір'я та внутрішнього громадського пасажу (за А.Р. Шуляр) [52]

Лещенко Н.А., 191 – Архітектура та містобудування, 19 – Архітектура та будівництво, Київ, Україна, 2022р.

Авторка у своєму дослідженні «Комплексний процес реставраційно-реконструктивних трансформацій» наголошує, що принцип «цілісності» є ключовим для забезпечення безперервності розвитку та уникнення фрагментації історичного середовища під час ревіталізації історичних центрів

малих і середніх міст. Лещенко Н.А. трактує «цілісність» не як абстрактний термін, а як конкретний принцип, відповідно до якого всі підсилення, коригування і зміни мають бути підпорядковані існуючому історично сформованому контексту, а всі будівлі та відкриті простори розглядаються не відокремлено, а як складові єдиного цілого — історичного центру. [40]

У дослідженні середмістя Бердичева встановлено, що Соборна площа, монастир-фортеця Кармелітів і річка Гнилоп'ять утворюють класичну цілісну систему — центральна площа виступає композиційним ядром, фортеця — висотною домінантою, а річка зі схилами — ландшафтним каркасом. Зафіксовано, що сьогодні ця система фрагментована: площа перевантажена транспортом, схили зарослі, а видові осі від площі до монастиря закриті хаотичними об'єктами. Застосування інструментарію Лещенко дозволяє повернути єдність через відновлення видових панорам, пішохідних зв'язків між площею та набережною, терасування схилів та створення суцільного зеленого поясу на місці колишніх укріплень. [40]

Олійник О. П., 191 – Архітектура та містобудування, 19 – Архітектура та будівництво, Київ, Україна, 2020р.

Авторка в своєму дослідженні «Відкритий міський простір як об'єкт культурної спадщини: методи виявлення та збереження» підкреслює, що в українській пам'яткоохоронній практиці та науці відкриті громадські простори довгий час сприймалися як «другорядний фон» для архітектурних пам'яток і майже не отримували самостійного статусу об'єктів культурної спадщини. Лише в останні 10–15 років ситуація змінюється. Посилання на ЮНЕСКО та Рекомендацію щодо історичного урбаністичного ландшафту є центральним: авторка наголошує, що саме ландшафтний підхід дозволяє розглядати історичне місто не як набір окремих пам'яток, а як цілісну систему, де відкриті простори — рівноправна складова. Олійник пропонує такі методи збереження та ревіталізації: просторово-морфологічний аналіз (виявлення композиційної структури, видових панорам, домінант, ієрархії просторів, історичних шарів) та середовищне зонування (визначення сучасного та потенційного призначення

відкритих просторів, їх адаптація чи консервація з урахуванням потреб громади). [42]

У магістерській роботі середовище Бердичева використано як об'єкт, де Соборну площу (колишню Торгову) та набережну Гнилоп'яті трактовано саме як об'єкти культурної спадщини з композиційною (зв'язок з монастирем-фортецею), функціональною (ярмарки) та ландшафтною (тераси річки) цінністю. У роботі застосовуються методи, що дозволяють їх виявити (наприклад, культурне мапування ярмаркових традицій) та зберегти (організація пішохідної зони, озеленення схилів, збереження панорам). [42]

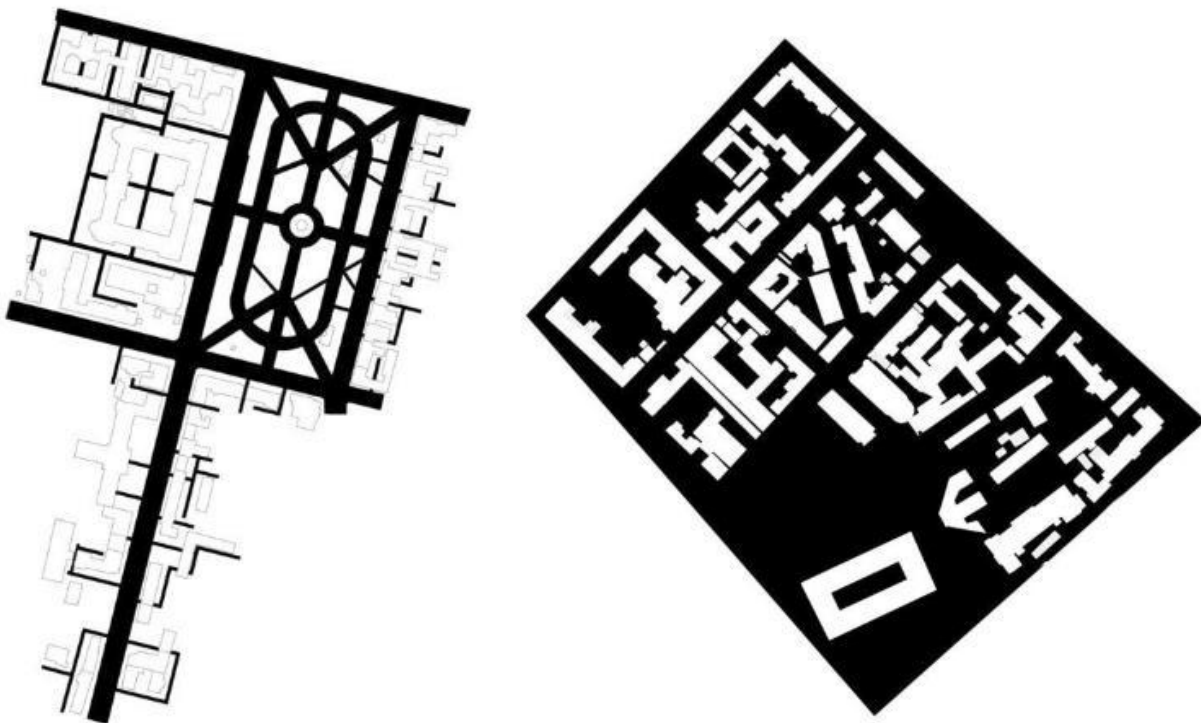


Рис.1.1.10. Виділення транзитних міських просторів вздовж вул. Володимирської в Києві за допомогою просторового аналізу та система відкритих міських просторів історичної частини Подолу (за О.П.Олійник) [42]

Кисельов В.М., Кисельова Г.В., 191 – Архітектура та містобудування, 19 – Архітектура та будівництво, Київ, Україна, 2023р.

Автори дослідження «Роль озелених громадських просторів у формуванні міського середовища» наголошують, що в умовах рідкісного створення нових міст основним завданням архітекторів і урбаністів є реконструкція та ревіталізація вже сформованих міських територій. Будь-яке

втручання в існуючу структуру міста вимагає глибокого аналізу та оцінки, оскільки громадські простори виступають ключовим інструментом розвитку урбаністичного середовища, впливаючи на соціальну взаємодію, екологічну якість та естетичну привабливість міста. Кисельов В. М. та Кисельова Г. В. пропонують орієнтуватися на актуальні пріоритети формування озелених громадських просторів: пошук територіальних резервів у межах міста, виявлення неефективно використовуваних ділянок (занедбані двори, промислові зони, незабудовані площі) та їх трансформацію в сучасні багатофункціональні простори без порушення історично сформованої структури та функціонування добре збережених зон. Серед ключових функцій озелених громадських просторів автори виділяють рекреаційну (відпочинок, спорт), екологічну (поліпшення мікроклімату, очищення повітря), соціальну (комунікація, громадські заходи), естетичну (формування візуального образу міста) та економічну (підвищення інвестиційної привабливості території). [38]

Запропоновані принципи — комплексність, доступність, екологічність, мультифункціональність — безпосередньо корелюють із завданнями ревіталізації відкритих просторів середмістя Бердичева. У межах дослідження визначено, що неефективно використовувані схили р. Гнилоп'ять та периферійні зони площі Соборної перетворюються на сучасні озеленені рекреаційні осередки, що забезпечує сталий розвиток території без порушення історичної композиції. [38]

Добровольська О. Ю., 191 – Архітектура та містобудування, 19 – Архітектура та будівництво, Київ, Україна, 2019 р.

Зміст статті «Принципи ландшафтної організації відкритих громадських просторів» фокусується на розкритті мети ландшафтної організації територій відкритих міських громадських просторів (ВМГП), визначенні поняття «середовище ВМГП», а також на ключових принципах ландшафтної організації: екологізації (інтеграція природних елементів для стійкості), поліфункціональності (багатоцільове використання просторів), естетичній гармонізації (створення візуально привабливого середовища), континуальності

(безперервність і зв'язок з оточенням), ергономічній ефективності (комфорт і зручність для користувачів) та інклюзивності. Стаття підкреслює, як ці принципи допомагають перетворювати міські простори на комфортні, безпечні та естетичні зони. [32]

У магістерській роботі для Бердичева, як середнього міста з історичним середмістям, ці принципи застосовано наступним чином: екологізація реалізується через розширення зелених зон у центральних площах, зокрема шляхом інтеграції парків та алей для покращення екології та відпочинку, поліфункціональність забезпечує створення просторів, що поєднують торгівлю, культурні події та соціальні взаємодії, естетична гармонізація спрямована на збереження історичної архітектури Бердичева в поєднанні з сучасним ландшафтним дизайном, континуальність гарантує зв'язок середмістя з прилеглими районами через пішохідні шляхи, ергономічна ефективність та інклюзивність впроваджуються через облаштування пандусів, лавок і освітлення, що робить простори доступними для людей похилого віку, сімей з дітьми та осіб з інвалідністю.

Огляд основних напрямків монографій та статей, захищених в Україні за тематикою відкритих громадських просторів в історичному середовищі

Час, місце	Назва статті	Автор, ступінь	Назва збірника
Містобудування та ландшафтна архітектура			
2013, Львів	Громадські простори як складова багатофункціональних житлово-громадських комплексів	Шуляр А. Р.	Національний університет "Львівська політехніка"
2020, Київ	Відкритий міський простір як об'єкт культурної спадщини: методи виявлення та збереження	Олійник О. П.	Харківський національний університет будівництва та архітектури
2020, Київ	Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних	Лещенко Н. А.,	Київський національний університет

	центрів малих міст		будівництва і архітектури
2023, Київ	Роль озелених громадських просторів у формуванні міського середовища.	Кисельов В.М., Кисельова Г.В.	Київський національний університет будівництва і архітектури
2019, Київ	Принципи ландшафтної організації відкритих громадських просторів	Добровольська О. Ю	Харківський національний університет будівництва та архітектури

Таблиця 1.1.2

1.2 Світовий досвід ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах

1.2.1 Стара Пивоварня, Познань, Польща

Місце розташування: знаходиться в місті Познань, Польща. Має населення ~540 тис. жителів, класифікується як середнє місто за європейськими стандартами. Місто є представником середніх міст із історичним ядром та промисловим минулим. [5]

Загальні дані: побудова пивоварні родини Hugger датується 1844 роком, сучасна реконструкція комплексу відбулася у 2003–2007 роках з подальшим оновленням у 2020–2021 роках. Імена архітекторів, які побудували оригінальну будівлю в історичних джерелах не зафіксовані. Сучасну реконструкцію у 2003–2007 роках здійснив архітектор Пьотр Барелковський. [5]

Тип об'єкта: пам'ятка промислової архітектури 19 століття який зараз є багатофункціональний культурним комплекс із інтегрованими громадськими зеленими просторами. [5]

Історичний контекст: пивоварня Hugger була заснована у 1844 році німецькою родиною промисловців в центрі Познані. Це був один із перших великих індустріальних об'єктів регіону, побудований у стилі цегляної промислової архітектури 19 століття. Пивоварня швидко стала економічним

осередком, постачаючи пиво по всій Польщі та експортуючи його також до Німеччини. Під час війни комплекс зазнав бомбардувань, але загалом будівля вціліла. Після вона працювала як державне підприємство, але через застарілі технології та брак інвестицій поступово занепадала. І потім об'єкт стояв порожнім і руйнувався, ставши символом постіндустріальної кризи центру Познані. У 2003 році приватний інвестор Fortis Group викупив комплекс і розпочав масштабну реконструкцію під керівництвом архітектора Пьотра Барелковського. Метою стояло збереження історичною пам'ятки, яка вже на той момент була внесена до реєстру пам'яток Польщі та подальшої її ревіталізації та створення навколо цікавого простору для місцевих. [5]

Особливості функціонального зонування та планувальної організації:

функціональне зонування побудоване на принципі цілодобової активності та плавного переходу між зонами: торгівля займає близько 60–70 % площі (понад 200 магазинів, бутіків, супермаркет, оновлений фуд-корт Food Hall), мистецтво та культура - 30 - 40 % (постійна колекція скульптур, інсталяцій, галерея сучасного мистецтва, концертний зал, простір для виставок і перформансів), гастрономія та розваги розкидані по всьому комплексу (ресторани, бари, нічний клуб у підвалі), офіси класу А розташовані у верхніх поверхах нової частини, а рекреація забезпечується внутрішніми атриумами, проходами та прилеглим парком Dąbrowskiego. Усе це працює за принципом «старе + нове»: історичні цегляні корпуси з відкритою кладкою та чавунними колонами віддали під торгівлю й мистецтво, а сучасні скляно-сталеві об'єми - під нові функції. [5]

Особливості благоустрою: з північного боку від комплексу безпосередньо виходить на великий міський парк імені Кароля Марцинковського (Park Marcinkowskiego), а ще ближче - на озеленений сквер із фонтаном і дитячими майданчиками. Але головне - з західного та південно-західного боку в 2010-х роках створили власний публічний «Шанхайський двір» і продовження його у вигляді невеликого парку-площі з лавками, деревами, сезонними інсталяціями та літніми кафе просто неба. Крім того, у 2020–2021 рр. перед головним входом з боку вулиці Ratajczaka зробили повну

реконструкцію: прибрали парковку, поклали нову бруківку, висадили великі дерева в кадках, поставили вуличні меблі й освітлення - вийшла повноцінна міська кишеня-парк, яка плавно переходить у пішохідну зону комплексу. [5]

Особливості озеленення: озеленення території «Стара Пивоварня» (Stary Browar) у Познані має комплексний і продуманий характер, спрямований на формування гармонійного міського середовища, що поєднує історичну архітектуру з сучасними ландшафтними рішеннями. Однією з ключових особливостей є тісний зв'язок комплексу з парком Яна Домбровського, який безпосередньо межує зі Старою Пивоварнею. Парк площею близько чотирьох гектарів виступає важливою зеленою зоною в щільній міській структурі Познані: він пом'якшує мікроклімат, знижує ефект міського теплового острова, забезпечує затінок та створює сприятливі умови для відпочинку й прогулянок. Завдяки цьому комплекс інтегрується не лише функціонально, але й екологічно в навколишній простір. [5]



Рис. 1.2.1.1. Візуалізація простору Старої Пивоварні[5]



Рис. 1.2.1.2. Візуалізація простору Старої Пивоварні[5]

1.2.2 Реконструкція прибережної променади та площі, Рига, Латвія

Місце розташування: квартал Spīķeri, розташований у центрі Риги, Латвія, на правому березі річки Даугави (Daugava), на південь від Старого міста.

Загальні дані: ревіталізація кварталу Spīķeri та набережної Даугави - один із найбільш успішних прикладів комплексної регенерації історично-постіндустріального району в центрі Риги, реалізований у 2011–2013 роках. Проект охопив територію площею 5,7 га і включав повне перепланування площі, реконструкцію 1,6 кілометрової ділянки променади вздовж берега річки Даугави. [16]

Тип об'єкта: ревіталізована територія Spīķeri Square та набережна Даугави належить до категорії багатофункціонального міського відкритого громадського простору з лінійно-вузловою структурою. [16]

Історичний контекст: квартал Spīķeri та прилегла набережна Даугави - одна з найстаріших торговельно-складських зон Риги, що виникла у першій половині XIX століття на правому березі річки, навпроти історичного центру. [16]

Особливості функціонального зонування та планувальної організації: площа тепер обладнана дитячим майданчиком, велопарковками, акустичним об'єктом, лавками, освітленням, клумбами та іншими зеленими насадженнями. Зелений схил та острови разом із підпірною стінкою вздовж вулиці Краста допомагають знизити інтенсивний транспортний шум. Набережна пропонує зону відпочинку з лавами, оглядовими майданчиками над річкою, засмагою, скейт-парком, причалами для риболовлі та водних прогулянок. Тактильне покриття, перила та пандуси дозволяють задовольнити усі вимоги доступності. [16]

Особливості благоустрою: Проект Spīķeri та Daugavas promenāde побудований за чіткою трирівневою системою, яка дозволяє одночасно обслуговувати великі потоки людей, зберігати історичну тканину та забезпечувати цілорічну активність. Вертикальне зонування включає верхній

рівень (вуличний) для транспортних функцій - з велодоріжкою європейського стандарту, шумозахисними зеленими бар'єрами з високих дерев та паркувальними кишенями, що зменшує шум трафіку, середній рівень (променадний) як основну рекреаційну терасу з дерев'яними настилами з модрина, модульними лавками-трибунами, що трансформуються в амфітеатр на 700 осіб, літніми кафе, дитячим майданчиком та скейт-парком, нижній рівень (приводний) для прямого доступу до води з причалами для катерів, плаваючими понтонами, бетонними сходами з інтегрованим освітленням та оглядових площадок. [16]

Особливості озеленення: спрямовані на створення стійкого та естетичного зеленого каркасу, що інтегрує природні рішення для покращення екологічної якості міського середовища, з акцентом на біорізноманіття, шумозахист та управління дощовою водою. Загалом висаджено понад 620 нових дерев та кущів (зокрема, берези, горобини, липи та клени), які формують зелені бар'єри, а також створюють тихі зелені острови та схили на променаді, що захищають від вітру та сонця. Декоративні квіткові клумби, газони та вертикальне озеленення розміщені на середньому рівні променади та площі.





Рис. 1.2.2.1. Візуалізація простору набережної[16]



Рис. 1.2.2.2. Фотографії простору набережної [16]

1.2.3 Ревіталізація парку на Моравській площі, Брно, Чехія

Місце розташування: площа Nowy Rynek у місті Плоцьк, Польща.

Загальні дані: площа парку становить близько 2,2 га. Проект ревіталізації завершено у 2023 році, його розробляла архітектурна студія Consequence forma architects. Проект є частиною комплексного підходу до оновлення громадського простору в історичному центрі Брно, з акцентом на екологію. [21]

Тип об'єкта: ревіталізація міського парку як громадського простору для відпочинку та дозвілля жителів міста. [21]

Історичний контекст: загалом, історично площа сформувалася як публічний простір у 19 столітті, парк тривалий час був занедбаним, з

дисфункціональним просторовим розподілом: перетин доріжок у центральній зоні з фонтаном не заохочував до перебування, а зіркоподібне розташування шляхів ділило парк на недооцінені сегменти. [21]

Особливості функціонального зонування та планувальної організації: дизайн домінує порожнеча в центрі з культурним та соціальним потенціалом, оточена кільцем зрілих дерев. Зонування передбачає різну інтенсивність використання: найвище навантаження біля кафе та центрального простору, що зменшується до зовнішнього краю. Однією з найвиразніших рис простору стала центральна локація - нова міська арена Брно, що відкриває для місцевих жителів сучасне місце для зустрічей. У її центрі працює фонтан, який може перетворюватися то на спокійну водну поверхню, то на хмару туману. Уздовж арени розміщено широку кільцеподібну лаву, яка створює затишну атмосферу та ніби огортає відвідувачів. [21]

Особливості благоустрою: усі тверді покриття спроектовані так, щоб вода після дощу не затримувалась на поверхні, а природно відводилась у гравійні канали та мережу дренажних борозен. Частина зібраної дощової води спрямовують на зрошення заплавної ділянки, гравійних насаджень дерев і зеленої смуги, що тягнеться вздовж північної межі парку. Нові дерева на гравії висаджують у спеціально підготовлений ґрунт. Завдяки цій спеціальній землі волога довше зберігається, ґрунт залишається «дихаючим», а поживні речовини розподіляються рівномірно. Додаткові насадження дерев формують щільніший зелений контур парку. [21]

Особливості озеленення: газонні зони включають місця для пікніків, трав'яні та трав'яно-рослинні спільноти в напівтіньових, газони навколо ігрового обладнання. Ділянка має шарувату рослинність: трави, кущі, дерева для різноманітної природної спільноти. [21]

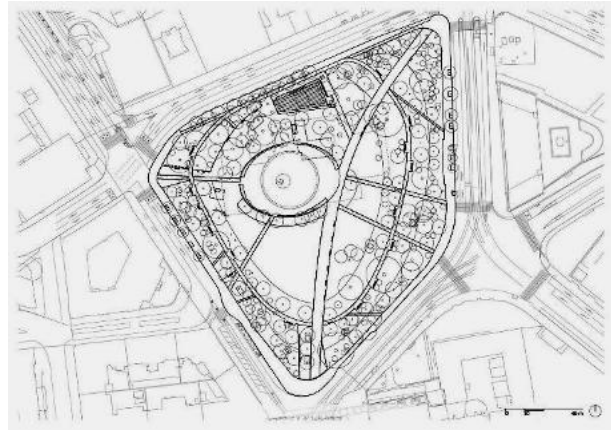


Рис. 1.2.3.1. План парку на Моравській площі[21]



Рис. 1.2.3.2. Парк на Моравській площі [21]

1.2.4 Площа Святого Серніна, Тулуза, Франція

Місце розташування: площа Святого Серніна (Place Saint-Sernin) Тулуза, Франція.

Загальні дані: площа реконструкції становить близько 18 000 м². Проект "Grand Saint-Sernin" розпочато в 2017 році, завершено навесні 2020 року. [3]

Тип об'єкта: громадський простір типу пішохідної площі в центрі міста, перетворений з автостоянки на багатофункціональний пішохідний майданчик. Він слугує як місце для відвідування, роботи, відпочинку, заходів, з акцентом на зменшення шуму, забруднення та заторів. Це урбаністичний об'єкт, що поєднує історичну спадщину з сучасними потребами. [3]

Історичний контекст: площа тісно пов'язана з базилікою Святого Серніна – є прикладом романського мистецтва, найбільшою та найкраще збереженою романською церквою в Європі. До реконструкції простір займала автостоянка на 175 місць з 1980-х років, що дисонувало з історичним значенням

площі. Проект відновлює історичний ансамбль, включаючи реставрацію базиліки, модернізацію освітлення та інтеграцію з навколишніми будівлями[3]

Особливості функціонального зонування та планувальної організації: зонування спрямоване на пішоходів: видалено парковку, посилено образ площі за допомогою обмеженої палітри матеріалів, як натуральний камінь. Планування включає підвищений "сад", круглий фонтан, нове освітлення. Загальна організація – пішохідна зонами для неформальних активностей, що стимулює соціальну взаємодію та використання простору. [3]

Особливості благоустрою: благоустрій фокусується на створенні приємного середовища: зменшення шуму, забруднення та заторів, підвищення безпеки. Використано натуральний камінь для мощення з різними візерунками для адаптації до зон, фонтан, гравійні поверхні для ігор. Розширено та відкрито для публіки існуючі сади, додано дерева. Загалом, простір перетворено на зручний для пішоходів, з інтеграцією історичних елементів і сучасних рішень[3]

Особливості озеленення: озеленення спрямоване на створення нових публічних садів у районі з дефіцитом зелених зон. Посилено існуючі ландшафтні структури. Додано нові дерева, які створюють тінь для публічних зон. [3]

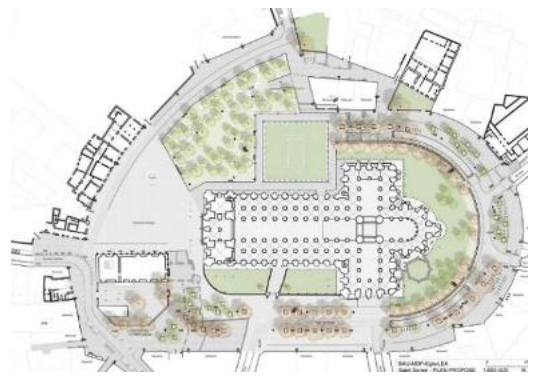


Рис. 1.2.4.1. Площа Святого Серніна[3]



Рис. 1.2.4.2. Площа Святого Серніна[3]

1.2.5 Площа Лазара Гужона, Вільюрбанн, Франція

Місце розташування: площа Лазара Гужона розташована в місті Вільюрбанн, Франція[12]

Загальні дані: площа реконструкції становить близько 10 000 м². Проєкт розпочато після конкурсу в 2003 році, завершено в 2008 році. Замовником була Міська адміністрація Вільюрбанна, архітектурне бюро, яке виконувало проєкт In Situ. [12]

Тип об'єкта: громадський простір типу пішохідної площі, перетворений з переповненої зони з проблемами нелегального паркування на великий пішохідний майданчик. Це урбаністичний об'єкт, орієнтований на пішоходів, з акцентом на відновлення громадського простору навколо історичних будівель та зменшення автомобільного впливу. [12]

Історичний контекст: площа виникла в 1930-х роках за ініціативою мера Лазара Гужона, який прагнув створити соціальне житло. З часом площа стала переповненою через урбаністичний ріст і пішохідний трафік від сусідніх пам'яток, для вирішення проблем паркування побудовано підземний гараж, що призвело до реконструкції. [12]

Особливості функціонального зонування та планувальної організації: проєкт організований навколо двох великих басейнів, що створює центральний громадський простір. Зонування фокусується на пішоходах: басейни відображають навколишні будівлі, додано 40 фонтанів для пожвавлення зони. Загальна організація – пішохідна площа з зонами для відпочинку, соціальної

взаємодії та культурних елементів, з інтеграцією підземного паркінгу для звільнення поверхні від автомобілів. [12]

Особливості благоустрою: благоустрій спрямований на створення приємного пішохідного середовища: побудовано підземний гараж для вирішення проблем паркування, додано фонтани та басейни для свіжості та візуальної привабливості; встановлено статуї. [12]

Особливості озеленення: озеленення включає висадку понад 80 дерев уздовж прилеглих вулиць та між ратушею й театром для тіні та прохолоди. Троянди обвивають бетонні споруди. Це підвищує біорізноманіття, створює тінь для неформальних зон і сприяє екологічній стійкості в густозабудованому районі. [12]



Рис. 1.2.5.1. Площа Лазара Гужона [12]



Рис. 1.2.5.2. Площа Лазара Гужона[12]

1.3 Вимоги до ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах

Громадські простори середмістя відіграють визначну роль у формуванні соціокультурного та просторового планування міста, створюючи умови для соціальної взаємодії, відпочинку, культурних заходів та розвитку суспільного життя. Вони виступають важливим елементом, що формує урбаністичний каркас середовища, підсилює просторову ідентичність та сприяє сталому розвитку міста. Якісно організований публічний простір безпосередньо впливає на соціальну згуртованість, здоров'я мешканців, економічну активність і екологічну стабільність. В умовах стрімкої урбанізації виникає все більше викликів, пов'язаних з ефективним використанням обмежених територій середмістя. У ході дослідження встановлено, що в таких містах, як Бердичів, історичний центр є носієм унікальної культурної спадщини, яка потребує збереження просторових структур і панорам паралельно з інтеграцією нових урбанізованих громадських просторів. Результатом цих процесів стає необхідність застосування комплексних підходів до ландшафтно-планувальної організації, які поєднують збереження історичного характеру середовища з сучасними принципами проектування та управління.

Основні вимоги:

1. *Поліфункціональність.* Важливою вимогою до організації відкритих громадських просторів середмістя є поліфункціональність, яка забезпечує здатність території адаптуватися до різних потреб населення.

Громадський простір розглядається як багатофункціональне середовище, що одночасно виконує рекреаційну, соціальну, культурну та комунікаційну функції. У межах середмістя поліфункціональність набуває особливого значення, оскільки тут концентруються пішохідні потоки, туристична активність і громадське життя. Ландшафтно-планувальні рішення забезпечують гнучкість простору для проведення масових заходів, ярмарків, святкових подій, а також повсякденного відпочинку мешканців. Гнучкість планувальної структури досягається за рахунок елементів благоустрою та створення відкритих площ із чітко організованими функціональними зонами.

Поліфункціональність передбачає не лише багатоцільове використання простору, а й його інтеграцію з урбаністичним оточенням. Громадські простори забезпечують ергономічну ефективність через оптимальне розміщення елементів благоустрою: лав, освітлення, зелених насаджень та інфраструктури для маломобільних груп населення (пандуси, тактильні покриття). Це сприяє функціонуванню інклюзивного середовища, де простір слугує як зоною для повсякденного відпочинку (прогулянок з дітьми чи зустрічей), так і платформою для тимчасових подій (концертів, фестивалів чи вуличних виставок).

Ергономічна ефективність реалізується за допомогою зонування: виділення окремих секторів для активного відпочинку (спортивні майданчики), пасивного відпочинку (зелені зони з фонтанами чи скульптурами) та комунікації (амфітеатри чи відкриті площі). Крім того, сучасні підходи включають використання модульних елементів благоустрою, таких як мобільні меблі чи трансформовані конструкції, які дозволяють швидко «перебудувати» простір залежно від сезону чи подій. Це підвищує привабливість середмістя для жителів і туристів, а також стимулює економічну активність через розвиток малого бізнесу.

Існують дослідження та матеріали, які демонструють, як поліфункціональність в архітектурі покращує якість життя. Наукові дані підтверджують, що урбаністичні простори підвищують якість життя через

покращення екології, здоров'я та соціальної інтеграції. Відповідні моделі ілюструють інтеграцію елементів, таких як зелені дахи, урбаністичні сади та системи фільтрації води, що зменшують забруднення та сприяють психологічному комфорту. [22]

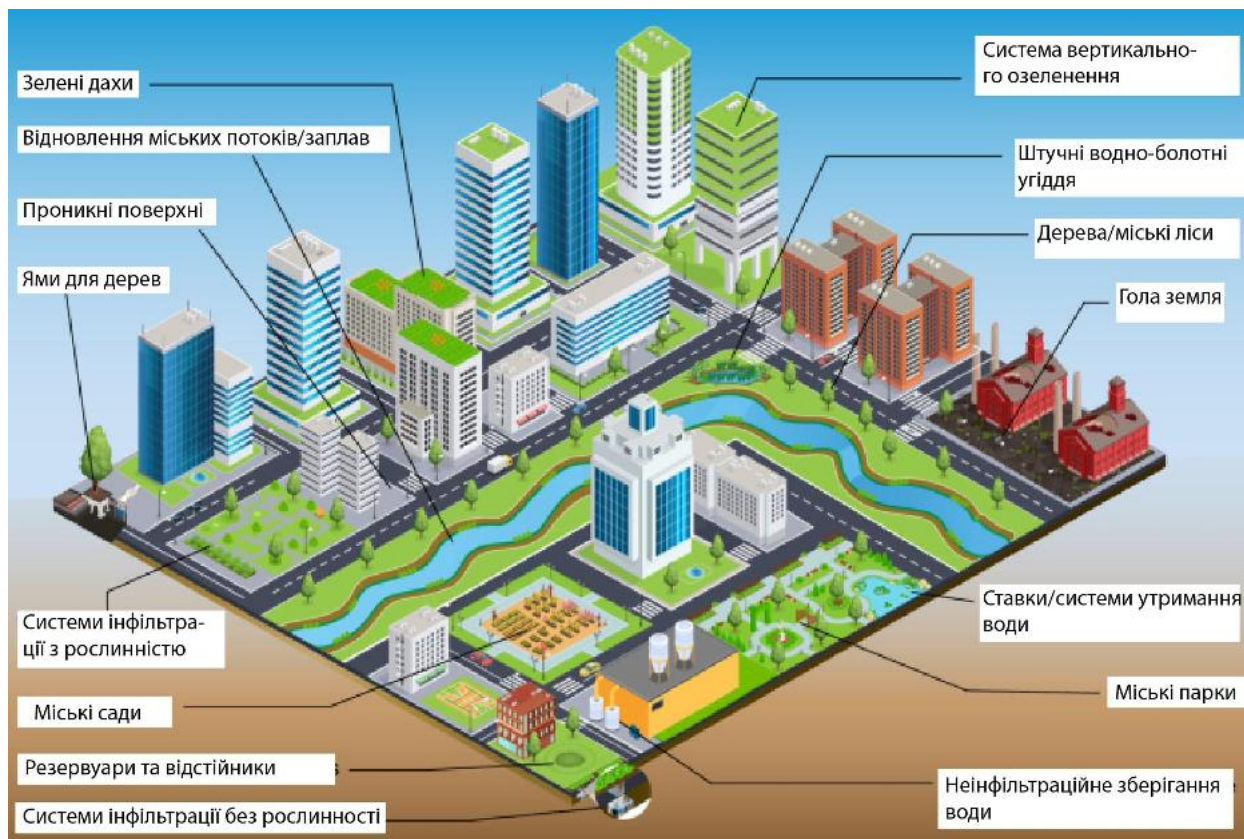


Рис. 1.3.1. Діаграма поліфункціонального міста [22]

Наступне дослідження показує ідею багатофункціональних міських районів на прикладі, Madison Square District у Нью-Йорку, де вулиці, транспорт, пам'ятки та урбаністична тканина поєднуються для створення адаптивних, безпечних просторів після пандемії. Воно показує, як перепрофілювання вулиць у пішохідні зони та інтеграція зелені підвищують соціальну взаємодію і якість життя в густонаселених районах. [6]



Рис 1.3.2. Приклад багатofункціонального міського району Madison Square District [6]

2. *Історична спадкоємність та збереження ідентичності.* Особливою вимогою до організації відкритих громадських просторів середмістя є збереження історичної спадкоємності та локальної ідентичності. Публічні простори історичних центрів виступають носіями колективної пам'яті міста та відіграють визначальну роль у формуванні його культурного образу й історичного каркасу. Ландшафтно-планувальні рішення не лише зберігають матеріальні елементи історичного середовища, а й відтворюють історичні просторові зв'язки, візуальні осі та традиційні сценарії використання території. Інтеграція інформаційних елементів, культурних маркерів та тематичних маршрутів робить простір зрозумілим і привабливим для мешканців та туристів. [42]

Історична спадкоємність передбачає інтеграцію минулого в сучасне планування, забезпечуючи автентичність через реставрацію пам'яток, відтворення історичних ландшафтів та уникнення руйнівних втручань. Це включає захист візуальних осей, відновлення традиційних матеріалів та

впровадження інтерпретаційних елементів, таких як інформаційні панелі. Збереження ідентичності сприяє культурній стійкості, посилюючи почуття приналежності громади та стимулюючи розвиток туризму, що генерує економічні вигоди. У контексті урбанізації планування балансує модернізацію з охороною середовища через зонування, де нові елементи доповнюють історичні, не порушуючи їх цілісності. Це відповідає світовим принципам збереження спадщини, де колективна пам'ять постає основою для сталого розвитку.

У дослідженні середовища Бердичіва, міста з багатою спадщиною (зокрема єврейською культурою та архітектурними пам'ятками), принцип історичної спадкоємності реалізовано через збереження ключових громадських просторів історичного центру. Зокрема, цей принцип застосовано до території навколо монастиря-фортеці Босих Кармелітів на Соборній площі, яка є ядром історичного центру з оборонними стінами та вежами XVII століття.

Ландшафтно-планувальні рішення для навколишньої території відтворюють історичні просторові зв'язки шляхом відновлення візуальних осей на фортецю та інтеграції тематичних маршрутів, що з'єднують монастир з іншими пам'ятками (наприклад, єврейськими меморіалами) без порушення автентичності ландшафту. Зусилля зі збереження доповнені в роботі культурними маркерами (інформаційні панелі про історію комплексу), що посилює колективну пам'ять. Такі підходи не лише захищають локальну ідентичність Бердичіва, а й сприяють культурному відродженню, перетворюючи територію навколо фортеці на живий громадський простір для мешканців і відвідувачів.

У межах аналізу також розглянуто приклади реконструкцій історичних районів у Європі, де спадщина вдало поєднана з новими урбаністичними викликами. Першим прикладом виступає розширення музею Прадо в Мадриді, де нова площа інтегрується з історичним фасадом, формуючи сучасний громадський простір. [15]



Рис 1.3.3. Музей Прадо [15]



Рис 1.3.4. План музею Прадо [15]

Другий приклад це реконструкція району Chiado в Лісабоні, де нові вставки в історичні вулиці ревіталізують простір, зберігаючи морфологію. [3]



Рис 1.3.5. Тераси Кармо [3]

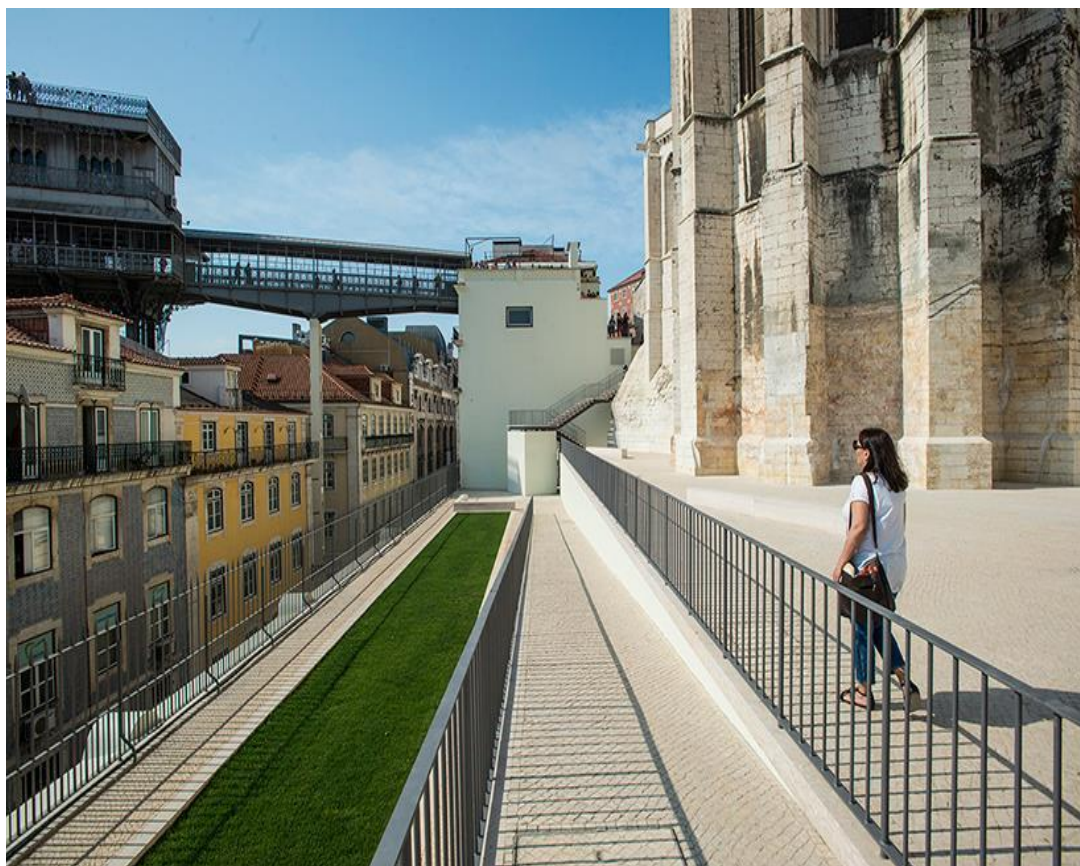


Рис 1.3.6. Тераси Кармо [3]

3. *Ергономічність і комфорт середовища.* Ергономічність є необхідною умовою формування якісного громадського простору, орієнтованого на людину. Комфортність середовища визначається відповідністю просторових параметрів фізичним і психологічним потребам користувачів. У ландшафтно-планувальній організації середмістя це проявляється у формуванні пішохідних маршрутів, оптимальній ширині проходів, наявності місць для відпочинку, пандусів та захисті від несприятливих погодних умов. Особлива увага приділяється зручності простору при різних погодних умовах: забезпеченню тіні, вентиляції, зниженню рівня шуму та запобіганню перегріву покриттів. Ергономічно організований простір сприяє тривалому перебуванню людей та підвищує рівень соціальної активності. [4]

Ергономічність охоплює не тільки фізичний, а й психологічний комфорт, забезпечуючи інклюзивність для всіх груп населення: людей з інвалідністю, літніх осіб, батьків з дітьми та велосипедистів. Це реалізується через ретельне планування: використання матеріалів для покриттів, що запобігають ковзанню, оптимальне розміщення елементів благоустрою на рівні очей чи рук, а також інтеграцію сенсорних елементів (тактильні доріжки, акустичні бар'єри). Комфорт при різних погодних умовах включає створення мікроклімату через посадку дерев для тіні, встановлення вітрозахисних екранів та впровадження дренажних систем. Сучасні підходи передбачають використання біокліматичного дизайну, де зелені насадження сприяють природній вентиляції та зниженню температури поверхонь. Естетична привабливість — гармонійне поєднання кольорів, форм і текстур — створює відчуття безпеки та приналежності. Ергономічно організований простір зменшує стрес, стимулює взаємодію та сприяє здоров'ю громади й економічному розвитку через збільшення відвідуваності територій.

У межах дослідження для Бердичева принцип ергономічності та комфорту реалізовано через впровадження оптимальних пішохідних маршрутів, обладнаних пандусами для забезпечення доступності маломобільних груп. У

роботі запропоновано встановлення ергономічних лавок із підлокітниками та спинками, розміщених у тінистих зонах, що гарантує захист від сонця, а впровадження вуличного освітлення на сонячних панелях забезпечує комфорт у вечірній час.

Враховуючи кліматичні особливості регіону, плануванням передбачено елементи захисту від погодних умов: навіси від дощу, вітрозахисну зелень та сучасні дренажні системи для уникнення калюж. Інтегровані ергономічні рішення, такі як розширені тротуари з тактильними елементами та зони відпочинку з вуличними меблями, спрямовані на зниження впливу шуму від транспорту. Це не тільки підвищує соціальну активність, заохочуючи тривалі прогулянки, а й робить середмістя привабливим для жителів і туристів, сприяючи загальному добробуту громади.

У дослідженні також використано матеріали про ергономічний дизайн громадських просторів для дітей (на прикладі Стамбула), де виділено головні проблеми публічного середовища. Аналіз показує, що якісний дизайн — нижчі сходи, збільшення площі озеленення та покращення видимості — робить простори зручнішими, зменшує ризики травматизму, підвищує фізичну активність і соціальні контакти. Це допомагає уникнути просторової нерівності, покращує ментальне здоров'я та сприяє формуванню здоровішого суспільства.

[18]

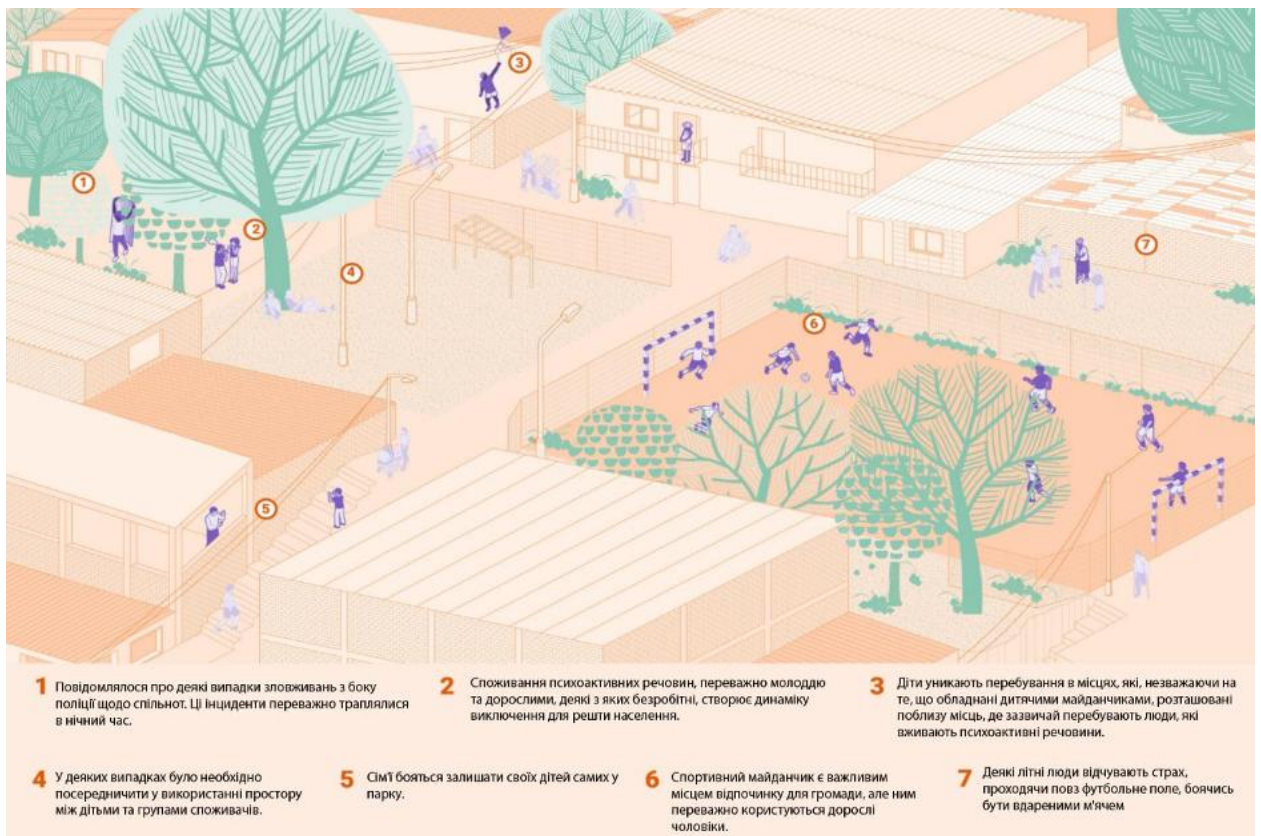


Рис 1.3.7. Аналіз громадського простору в районі Стамбула [18]

Наступне дослідження вивчає методи підвищення зручності та енергоефективності громадських просторів, зокрема їх охолодження, як інструмент боротьби з глобальним потеплінням на місцевому рівні. Автори фокусуються на аналізі кварталу в Белграді в Сербії та демонструють через розроблену діаграму, як зелені зони та вулична мережа в громадських просторах допомагають досягти кількох Цілей сталого розвитку ООН. ЦСР постають як глобальний план на 2015–2030 роки, спрямований на покращення світового середовища через дотримання сімнадцяти фундаментальних правил. Діаграма фокусується на п'яти цілях, серед яких ЦСР 3 щодо здоров'я, ЦСР 5 щодо гендерної рівності, ЦСР 8 щодо економічного зростання, ЦСР 11 щодо сталих міст та ЦСР 13 щодо боротьби зі зміною клімату, яка виступає центральною у дослідженні. [19]

Зображення демонструє, як саме зелені простори допомагають адаптуватися до потепління, наприклад через створення тіні від дерев, що суттєво зменшує спеку та створює меншу температуру в тіні. У межах завдання 13.1 реалізується зміцнення стійкості до стихійних лих через збільшення частки

зелені, щоб запобігти надмірному нагріванню поверхонь міста, а завдання 13.2 передбачає інтеграцію кліматичних заходів у політику планування, зокрема через обов'язкове проектування парків. Інші цілі безпосередньо взаємопов'язані з тринадцятим пунктом: ЦСР 3 щодо здоров'я реалізується через чисте повітря від дерев, ЦСР 5 щодо рівності забезпечує створення інклюзивних просторів для всіх, ЦСР 8 щодо економіки сприяє залученню туристів, а ЦСР 11 щодо сталих міст передбачає покращення якості вулиць через насичення їх зеленню. Зелені простори не тільки охолоджують місто, але й роблять людей здоровішими та створюють відчуття захисту. Це доводить, як локальні зміни в структурі парків чи вулиць допомагають реалізації глобальних цілей, роблячи повсякденне життя комфортнішим. [19]

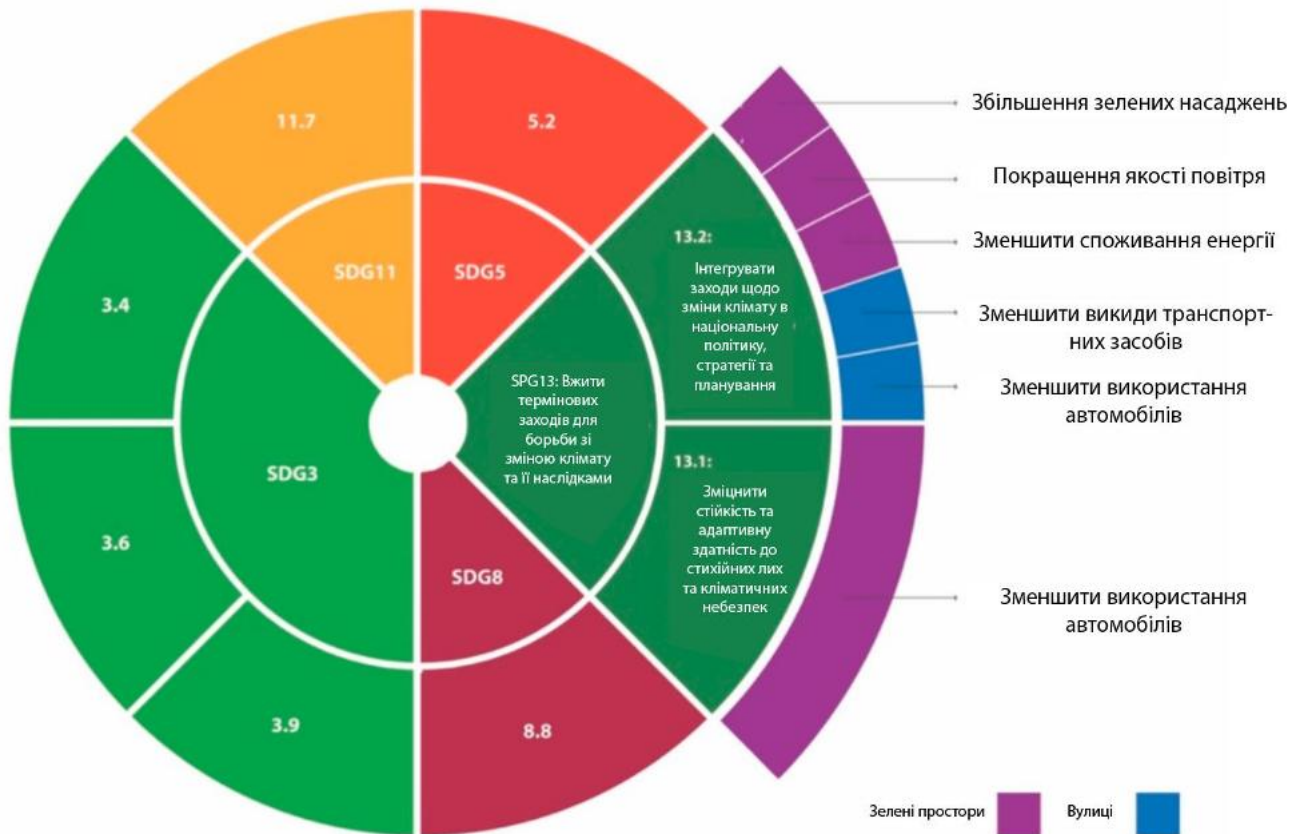


Рис 1.3.8 . Діаграма цілей майбутнього розвитку міста[20]



Рис 1.3.9. Сімнадцять правил для кращого життя від ООН [19]

4. *Інклюзивність*. Є однією з базових і найголовніших вимог до сучасних відкритих громадських просторів і передбачає забезпечення рівного доступу для всіх категорій населення. Інклюзивний простір має враховувати потреби людей різного віку, фізичних можливостей та соціального статусу. У ландшафтно-планувальній організації середмістя це означає формування безбар'єрного середовища з плавними перепадами висот, пандусами, тактильними елементами та зрозумілою системою орієнтації. Особливо актуальною ця вимога є для історичних територій, де складний рельєф і застарілі планувальні рішення часто створюють фізичні перешкоди.

Інклюзивність не обмежується фізичною доступністю, а охоплює універсальний дизайн, який забезпечує комфорт для всіх користувачів, включаючи людей з інвалідністю, батьків з маленькими дітьми та літніх осіб. Це досягається через впровадження стандартів, таких як плавні переходи без сходів, тактильні покриття для орієнтації слабоворих, аудіо- та візуальні сигнали для осіб з вадами слуху. Сучасні підходи включають залучення громадськості до планування, щоб врахувати різноманітні потреби, та використання технологій, як мобільні додатки для навігації (наприклад, мапи доступності). Інклюзивність сприяє соціальній інтеграції, зменшуючи дискримінацію та підвищуючи участь у громадському житті, що, згідно з дослідженнями, збільшує відвідуваність просторів усіх прошарків місцевого населення. У історичних середмістях, де рельєф і старі структури створюють бар'єри, реконструкція поєднує збереження спадщини з модернізацією — наприклад, через ліфти чи ескалатори. Особливо актуальною ця вимога є для

історичних територій, де складний рельєф і застарілі планувальні рішення часто створюють фізичні перешкоди.

У дослідженні середовища Бердичіва, як історичного міста зі складним рельєфом і старою забудовою, принцип інклюзивності реалізовано через запропоновану модернізацію ключових громадських просторів. У роботі представлено впровадження пандусів з оптимальним нахилом, тактильних доріжок для слабоворих та зрозумілої системи орієнтації: таблички з Брайлем та аудіогіди забезпечують рівний доступ для людей з інвалідністю, ветеранів та сімей з дітьми. Це особливо актуально в сучасних умовах, де зростає кількість ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, що відповідає положенням національних платформ для бар'єрного суспільства. Такі заходи не тільки усувають фізичні бар'єри в історичних територіях, але й зміцнюють громадську згуртованість, роблячи Бердичів інклюзивним для всіх мешканців і туристів.

Існують дослідження, які висвітлюють десять головних проблем в архітектурі. І одна з проблем, яку наводять автори, — це проблеми доступності: багато будівель і просторів мають бар'єри, які заважають людям з інвалідністю вільно користуватися ними. Це вузькі двері, відсутність пандусів, відсутність тактильних вказівників для слабоворих та незручні санвузли. Такі бар'єри створюють соціальну нерівність, роблять життя складнішим і менш комфортним. Інклюзивний дизайн робить простори доступними для всіх, що покращує загальну якість життя. [1]



Рис 1.3.10. Діаграма «топ-10 проблем архітектури» [1]

5. *Екологія та принципи сталого розвитку.* Однією з ключових вимог до ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів середмістя є екологічність у будівельних рішеннях. Ландшафтне планування сприяє гармонізації взаємодії між природними та антропогенними компонентами міського середовища, зменшуючи навантаження на екологію міста та забезпечуючи довготривалу екологічну стабільність території. В умовах історичних середмість особливо важливим виступає збереження існуючих зелених насаджень, формування збалансованої та багатой системи озеленення та інтеграція нових природних елементів у міську структуру без порушення наявної історичної тканини. Це реалізується через впровадження зелених коридорів та використання адаптованих рослин місцевих видів.

Екологічність проявляється в мінімізації шкідливих матеріалів: використанні безпечних для природи покриттів для тротуарів, що дозволяють воді проникати в ґрунт, зменшуючи стік і забруднення річок, а також в інтеграції відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні панелі на елементах благоустрою для освітлення вулиць чи зарядки гаджетів. У контексті історичних середмість, де простір обмежений та захищений законом, застосовується вертикальне озеленення та створення "зелених коридорів" – мереж доріжок з багатим озелененням, що з'єднують парки з річками чи лісами, сприяючи покращенню якості повітря. Принципи сталого розвитку також охоплюють соціальний аспект: залучення громади до планування для забезпечення тривалої підтримки, а також економічний – через створення екотуристичних маршрутів, що збільшує дохід міста від нових людських потоків. В умовах історичних середмість особливо важливим є збереження існуючих зелених насаджень, формування екологічно збалансованої системи озеленення та інтеграція природних елементів у міську структуру без порушення історичної спадщини та тканини території. Це реалізується через впровадження зелених коридорів, використання адаптованих місцевих рослинних видів.

Існує дослідження, де описується ставлення українців до сталого розвитку: воно актуалізується в контексті євроінтеграції, хоча рівень свідомості наразі залишається нижчим порівняно з європейськими країнами. [33]

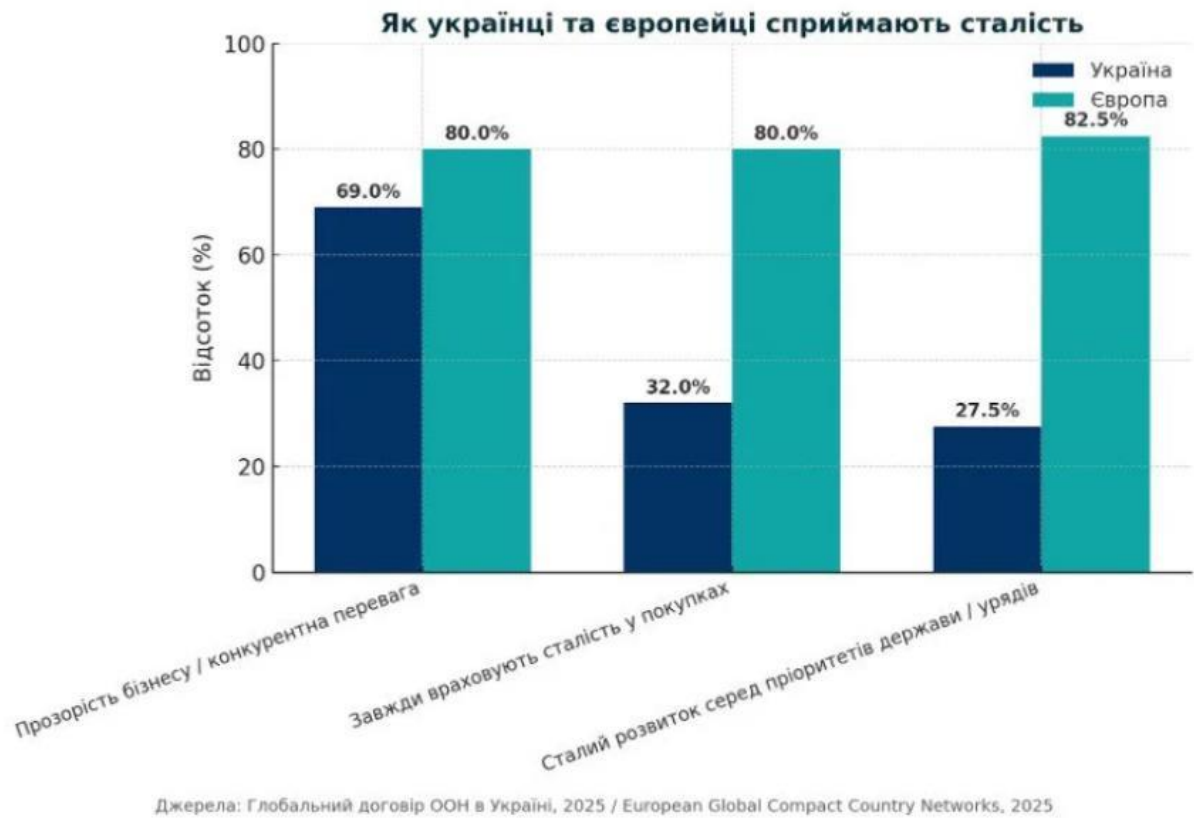


Рис 1.3.1. Інфографіка сталого розвитку[33]

Висновки до розділу 1

1.1 В результаті аналізу наукових досліджень було зроблено такі висновки: аналіз наукових праць та досвіду проектування показує, що сучасні відкриті громадські простори в історичних містах є складними системами, що постійно розвиваються. Вони більше не розглядаються як пасивний «другорядний фон» для пам'яток архітектури, а є повноцінними об'єктами культурної спадщини та головними рушіями соціально-економічного розвитку міського середовища. На основі опрацьованої теорії, у роботі сформовано основу ландшафтно-планувальної організації центру міста, яка базується на принципах оновлення та реконструкції, поступового розвитку, збереження історичної ідентичності, багатофункціональності, екологічності та інклюзивності. Застосування цих підходів до історичного центру Бердичіва дозволило виявити головну містобудівну проблему — просторову та функціональну роздробленість. Існуюча мережа громадських просторів (Соборна площа, територія навколо монастиря Босих Кармелітів, набережна

річки Гнилоп'ять) втратила свою цілісність, перетворившись на ізольовані ділянки з порушеними візуальними та пішохідними зв'язками, а також занедбані елементами ландшафту. Для вирішення цієї проблеми та оживлення центру у дослідженні застосовано інтегрований підхід, який передбачає:

– *Відновлення принципу «цілісності» та безперервності:* створення безперервної мережі громадських просторів (системи «простору-зв'язку» та «контент-простору»), що об'єднує транзитні шляхи з ізольованими зонами та основними рекреаційними вузлами.

– *Екологічну регенерацію та ландшафтну інтеграцію:* пошук територіальних резервів за рахунок неефективно використовуваних ділянок (схили річки) та перетворення їх на активні зелені зони. Зокрема, формування «зеленого коридору» та впровадження вертикального озеленення.

– *Забезпечення поліфункціональності та адаптивності:* повернення історичним площам їхнього первісного багатоцільового значення (торгівля, культура, рекреація) через впровадження мобільних МАФів та гнучкого зонування, що стимулює соціальну активність громади.

– *Ергономічну ефективність та інклюзивність:* формування безбар'єрного середовища, враховуючи складний рельєф історичного центру, через влаштування пандусів, тактильних елементів, терасування схилів та створення комфортних умов для всіх категорій населення, включаючи маломобільні групи.

1.2 В результаті аналізу світового досвіду ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів було зроблено висновки, що сучасний підхід базується на комплексності. Головним напрямком є перехід від пасивного збереження архітектурних пам'яток до активного оживлення територій, де історія гармонійно поєднується з новими соціальними функціями та сучасним дизайном. Загалом, європейське проєктування демонструє три ключові тенденції. По-перше, це повний пріоритет пішоходів з ліквідацією наземних парковок (або перенесення їх у спеціально відведене місце) та

транзитного руху авто по пішохідних вулицях. По-друге, глибока екологізація середовища через розвиток «зеленої» інфраструктури, що включає розумні системи управління дощовою водою, розширення зеленого каркаса та використання водойм. По-третє, формування багатофункціональних просторів із гнучким благоустроєм, які здатні змінюватися залежно від того, як їх використовують. У межах дослідження цей міжнародний досвід виступає методичною базою для роботи з об'єктом. Виявлені принципи: екологічне відновлення, багаторівнева організація набережних та орієнтація на пішоходів — застосовуються для вирішення проблеми роздробленості центру Бердичіва. Це дозволяє органічно поєднати збереження місцевої історії з формуванням цілісного та комфортного міського середовища.

1.3 У результаті аналізу вимог до ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів центру міста отримані такі висновки: встановлено, що сучасна організація просторів в історичних центрах вимагає комплексного підходу, який базується на п'яти пов'язаних вимогах: багатофункціональності, збереженні історії, зручності, інклюзивності та екологічній стійкості. Жоден із цих критеріїв не працює окремо, бо лише їхня взаємодія формує якісне та безпечне міське середовище. Доведено, що для успішного оновлення простору необхідно гармонійно поєднувати охорону історичної забудови із впровадженням сучасних технологій для благоустрою. Це передбачає створення гнучкого зонування, використання еко-дизайну та покриттів, що пропускають воду. Особливого значення набуває соціальний аспект: середовище має бути абсолютно безбар'єрним та зручним для всіх, що є критично важливим пріоритетом у сучасних українських реаліях для інтеграції маломобільних людей, ветеранів та переселенців. У межах дослідження Бердичіва визначено, що втілення цих вимог формує базу для вирішення проблеми занепаду історичного центру. Створення інклюзивних маршрутів, екологічне оновлення зелених зон навколо монастиря-фортеці Босих Кармелітів і річки Гнилоп'ять, а також наповнення площ важливими та цікавими функціями допоможуть перетворити роздроблений центр на цілісний простір.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИМОГ ДО СТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНИХ ЦЕНТРАХ МІСТ

2.1. Особливості ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних міських середовищах

2.1.1. Взаємодія історичної забудови та сучасних соціальних потреб

Історичні міські середовища формуються протягом багатьох століть і характеризуються специфічною просторовою структурою, яка відображає взаємодію природних, соціальних, культурних та економічних чинників. У таких містах відкриті громадські простори не лише забезпечують рекреацію та зручність пересування, а й становлять значущий компонент культурної пам'яті та ідентичності місцевої спільноти. Наукові дослідження підкреслюють, що історично сформовані громадські простори виступають основою для утворення концепції міського середовища, безпосередньо впливаючи на структуру міст, соціальну взаємодію в них та способи їх користування мешканцями. [42]



Рис. 2.2.1.1. Застосування води в громадських просторах

Однією з важливих особливостей ландшафтно-планувальної організації відкритих просторів у середмісті є їхній взаємозв'язок з історичною забудовою та культурними домінантами. Площі та вулиці, що формувалися навколо ключових міських осей, храмів чи адміністративних комплексів, утворюють

єдині ансамблі, які визначають просторову ієрархію історичного середовища. Ігнорування цих композиційних зв'язків призводить до розмиття історичного вигляду, втрати цілісності та унікальності просторового образу міста. Відповідно до методик вивчення історичних ландшафтних систем, збереження просторових зв'язків та панорамних осей визначено як пріоритетне завдання при розробці планувальних рішень у середмісті. [42]

Характерною рисою історичних середовищ є обмеженість простору та висока щільність забудови, що зумовлює потребу в максимально ефективному використанні територій. У таких умовах громадські простори постають поліфункціональними вузлами, що поєднують рекреаційні, соціальні, культурні та громадські функції в межах одного середовища. Дослідження особливостей ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в історичних міських середовищах на сучасному етапі базується на врахуванні процесів соціалізації, які визначають життєздатність міських структур.

Історичне середовище трактується не як сукупність окремих архітектурних пам'яток, а як складна структура, де кожен елемент планувальної структури виступає місцем для соціальної взаємодії. Актуальність даного підходу зумовлена трансформацією сучасного міста на арену конкуренції за зони впливу, де різні соціальні групи висувають специфічні вимоги до організації життєвого простору. У цьому контексті ландшафтно-планувальна організація спрямована на подолання розриву між занедбаним історичним середовищем та новітніми запитами соціуму, що дозволяє перетворити «територію» на повноцінний «громадський простір».

2.1.2. Нормативні вимоги до організації відкритих громадських просторів в історичних міських середовищах

Фундаментальні засади ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в умовах історично сформованого середовища базуються на вимогах ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій». Зазначений нормативний документ не використовує термін «відкриті громадські простори» буквально, проте регулює їх параметри через вимоги до

благоустрою, озеленення, пішохідних зон, а також через регламентацію чергування відкритих і забудованих територій, ландшафту та збереження традиційного характеру середовища. Дані норми є обов'язковими для процесів планування, реконструкції та нового будівництва в межах історичних ареалів та зон охорони пам'яток. [29]

– Фізико-географічне районування територій України

Принципи фізико-географічного районування територій України як основи нормування відкритих громадських просторів встановлює Державний будівельний норматив ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій». Цей документ регламентує ключові вимоги до просторової організації ландшафтних та рекреаційних територій з урахуванням регіональних природних умов, політики сталого розвитку, екологічної безпеки, комфортності населення та збереження традиційного історико-містобудівного характеру середовища. Мережа ландшафтних та рекреаційних територій населених пунктів формується з урахуванням фізико-географічного районування території України. [29]



Рис. 2.1.2.1. Фізико-географічне районування територій України [29]

– Нормативні показники площ ландшафтних та рекреаційних територій

Мережа ландшафтних та рекреаційних територій поділяється на приміські (позаміські) та території в межах населеного пункту (загального користування), а також на рівні житлових районів і мікрорайонів

Ландшафтні та рекреаційні території	Групи міст за кількістю населення, тис. осіб.	Площа озелених територій, м ² /особу			
		I-II зони – мішаних та широколистяних лісів	III зона – лісостепова	IV зона – степова	V зона – Карпатські гори VI зона – Кримські гори
Приміські та позаміські					
Рекреаційні, оздоровчі території та ліси зеленої зони навколо населених пунктів*	Від 500	300	250	250	350
	250-500	250	200	200	300
	50-250	200	160	160	200
	До 50	100	80	80	120
У межах населеного пункту					
Загального користування	Від 250	10	11	12	15
	50-250	7	8	9	11
	До 50	8	9	10	12
	Сільські населені пункти	12	13	14	17
Житлових районів, мікрорайонів**	Від 10	6	6	7	8

Рис. 2.1.2.2. Нормативні показники площ ландшафтних та рекреаційних територій [29]

– Розміри території за функціональним призначенням та баланс території парків

ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій». У Додатку Д наведено номенклатуру структурних елементів мережі з чітким розподілом за функціональним призначенням – території загального користування, обмеженого користування та спеціального призначення. До відкритих громадських просторів належать елементи загального користування (міські сади і парки, спеціалізовані парки – дитячі, спортивні, зоологічні, ботанічні, сквери, бульвари, лісопарки, лугопарки, гідропарки), елементи обмеженого користування (озеленення житлових кварталів, установ відпочинку, спортивних споруд) та спеціального призначення (озеленення вулиць, площ, санітарно-захисних зон). [29]

Основні структурні елементи території	Складові структурних елементів	Функціональне призначення
На території громадської, житлової та виробничої забудови в межах населених пунктів		
Озеленені території:		
загальноміські	Міські сади і парки, спеціалізовані парки (дитячі, спортивні, виставкові, зоологічні), ботанічні сади, сквери, бульвари тощо	Загального користування
житлових районів	Парки і сади житлових районів, міжквартальні сквери, бульвари, пішохідні зв'язки	Те саме
Озеленення вулиць, доріг, площ	Об'єкти зеленого господарства швидкісних доріг, магістральних вулиць і доріг, вулиць місцевого призначення, периметрального обсадження площ, транспортних розв'язок і автостоянок	Спеціального призначення
Озеленення житлових кварталів	Об'єкти зеленого господарства у житлових кварталах і мікрорайонах без споруд, проїздів, майданчиків і фізкультурних майданчиків	Обмеженого користування
Озеленені ділянки промислових територій, санітарно-захисних зон	Об'єкти зеленого господарства на промислових, комунально-складських територіях, санітарно-захисні зони	Обмеженого користування і спеціального призначення
Інші території	Об'єкти зеленого господарства установ і підприємств громадського обслуговування (заклади дошкільної освіти, заклади загальної середньої освіти), інші заклади освіти, установи охорони здоров'я, будинки-інтернати для старих та людей з інвалідністю, фізкультурні і спортивні споруди), установ культури й мистецтва, підприємств торгівлі, громадського харчування й побутового обслуговування, організацій та установ управління і фінансування, підприємств зв'язку, НДІ, об'єктів житлово-комунального господарства, ліній високовольтної передачі; лісомеліоративні насадження, непридатні землі тощо	Те саме
Території за межами забудови у межах населеного пункту		
Ландшафтні та рекреаційні території	Лісопарки, лугопарки, гідропарки тощо	Загального користування
Міські ліси	Лісові масиви у місті	Те саме
Озеленені ділянки установ відпочинку, туризму, спорту	Ділянки санаторно-оздоровчих, рекреаційних установ, спортивних споруд та майданчиків тощо	Обмеженого користування
Території за межами міста у межах приміської зони		
Ліси	Усі види лісів, у тому числі лісопаркова частина	Різної функціональної належності

Основні структурні елементи території	Складові структурних елементів	Функціональне призначення
Озеленення автомобільних доріг і залізниць	Об'єкти зеленого господарства в межах охоронних зон	Спеціального призначення
Рекреаційні території	Зони короткочасного відпочинку, лісопарки	Загального користування
	Території дачних і садівницьких товариств та об'єднань	Обмеженого користування
Озеленені ділянки промислових територій, санітарно-захисних зон	Об'єкти зеленого господарства промислових, комунальних підприємств, складів і санітарно-захисних зон	Обмеженого користування і спеціального призначення
Озеленені ділянки установ відпочинку, туризму, спорту	Об'єкти зеленого господарства санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів, готелів; баз туристичних, спортивних, риболовних і мисливських; оздоровчих таборів всіх типів тощо	Обмеженого користування
Інші території	Ділянки зелених насаджень, які не увійшли у вищенаведені	Різної функціональної належності
Неозеленені території в межах та за межами населених пунктів		
Сільськогосподарські землі	Поля, луки, городи	Спеціального призначення
Водойми	Річки, озера, ставки, водосховища, канали, крім тих, які увійшли в об'єкти зеленого господарства	Загального користування і спеціального призначення
Інші території	Непридатні для озеленення землі, землі спецпризначення	Спеціального призначення
Позаміські ландшафтні території		
Озеленені, рекреаційні та курортно-оздоровчі території	Зони тривалого та змішаного відпочинку	Загального користування
	Туристичні зони об'єктів культурної спадщини; зони екологічного, етнографічного та сільського туризму	Те саме
	Курортні зони приморських, гірських поселень, бальнеологічних, грязевих та кліматичних курортів	»
	Об'єкти природно-заповідного фонду з рекреаційною функцією	»
Природно-заповідні території		
Охоронювані природні території із рекреаційно-туристичною функцією	Національні природні парки Регіональні ландшафтні парки Спеціалізовані парки – ботанічні, дендрологічні, зоологічні, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	Загального користування
Особливо охоронювані природні території	Біосферні та природні заповідники, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища	Спеціального призначення

Рис. 2.1.2.3. Номенклатура структурних елементів мережі природно-ландшафтних, рекреаційних та інших озелених територій [29]

– Основні принципи збереження традиційного характеру середовища

Нормативне регулювання відкритих громадських просторів в історичному середовищі базується на пріоритеті збереження автентичності, що вимагає проведення виключно науково обґрунтованих робіт із консервації, реставрації чи пристосування пам'яток і забороняє розміщення дисонуючих елементів, як-от реклама чи транзитні комунікації. Водночас сучасні вимоги інклюзивності (ДБН В.2.2-40:2018) та транспортної інфраструктури (ДБН В.2.3-5:2018) інтегруються через механізм «розумного пристосування», що дозволяє гнучко адаптувати параметри пішохідних шляхів, пандусів та велодоріжок до обмежених просторових умов без шкоди для культурної спадщини. Відкриті простори мають бути безбар'єрними, безпечними та функціонально поєднаними із загальноміською системою громадських центрів і туристичних маршрутів, забезпечуючи при цьому візуальну гармонію нових елементів благоустрою з традиційним характером забудови та ландшафту. [29]

13.1.5 Для територій об'єктів всесвітньої спадщини та їх буферних зон, заповідників, заповідних територій, комплексних охоронних зон пам'яток культурної спадщини необхідно передбачати:

- збереження історичного розпланування і забудови, характеру історичного середовища й ландшафту, виведення промислових підприємств, майстерень, складів та інших дисгармонійних споруд, які завдають фізичної або естетичної шкоди пам'яткам культурної спадщини чи їх середовищу в цілому;

- уникнення прокладання комунікацій для транзитного транспорту, підземних інженерних мереж загальноміського значення, улаштування повітряних ліній електропередач, установлення торговельних кіосків, рекламних щитів та інших споруд, що порушують умови візуального сприйняття пам'яток і традиційний характер середовища;

- організацію консерваційних, реставраційних, реабілітаційних, музеєфікаційних, ремонтних робіт та робіт із пристосування пам'яток культурної спадщини, навколишньої історичної забудови, благоустрій території;

- планування і забудову територій об'єктів всесвітньої спадщини та їх буферних зон здійснювати із врахуванням рекомендацій Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

13.1.6 Зони регулювання забудови та історичні ареали можуть відрізнятися різним режимом використання території, який залежить від історико-архітектурної цінності території, розташування її в структурі населеного пункту. У їх межах слід передбачати збереження характеру історичного розпланування (або його елементів), історично цінної забудови і ландшафту, умов видового розкриття пам'яток, знесення дисгармонійних споруд, дотримання умов гармонійного сполучення нових споруд з історичною забудовою. Нове будівництво в межах зон регулювання забудови та історичних ареалів визначається режимами та регламентується: за функціональним призначенням, масштабом (по висоті й довжині будівель); композиційними прийомами (враховуючи масштабність і включаючи пропорційний, ритмічний та тектонічний лад), силуетом, лицьовими матеріалами, кольором тощо. Регулюється також благоустрій, озеленення та інші складові середовища.

13.1.7 У зонах охоронюваного ландшафту забезпечується охорона цінного природного та переважно природного оточення пам'яток культурної спадщини, передбачається збереження та відтворення цінних природних і пейзажних якостей пов'язаного з пам'ятками ландшафту, ліквідація чи візуальна нейтралізація будівель, споруд і насаджень, що спотворюють цей ландшафт. Заходами щодо збереження ландшафту забезпечується охорона цінних особливостей рельєфу, водоймищ, рослинності, відтворення їх історичного вигляду, збереження візуальних зв'язків пам'яток з природним та переважно природним оточенням, що має історичну цінність, захист берегових, лукових територій від зсувів та розмиву, укріплення схилів, ярів, їх озеленення; проведення інших природоохоронних заходів.

13.1.10 Слід передбачати включення історико-культурних заповідних територій і комплексних охоронних зон в історичному ядрі та історичному центрі у систему загальноміських, селищних і сільських громадських центрів, пішохідних зв'язків, туристичних маршрутів з урахуванням 8.6.4.

Рис. 2.1.2.4. Основні принципи збереження традиційного характеру середовища[29]

– Використання територій історичної забудови

Організація відкритих громадських просторів в історичному середовищі базується на принципі цілісного збереження автентичного ландшафту, планувальної структури та візуальних зв'язків, що передбачає пріоритет регенерації та ревіталізації над перебудовою та забороняє знесення цінної

забудови або зміну її поверховості й щільності. Будь-які проєктні рішення мають підпорядковуватися збереженню історичних домінант і панорам, уникаючи візуального забруднення рекламою чи комунікаціями, при цьому сучасна інфраструктура, включаючи інклюзивні пішохідні шляхи та велодоріжки, повинна інтегруватися через механізм «розумного пристосування».

13.2.3 При розробленні науково-проєктної та містобудівної документації слід забезпечувати:

- збереження ландшафтних якостей, пейзажних характеристик та цінного розпланування території у сукупності з елементами історичного благоустрою та озеленення, основних композиційних прийомів системи планування, властивих певним територіям історичної забудови (периметральна суцільна забудова кварталів, вільне розташування архітектурних об'єктів тощо);
- композиційну підпорядкованість забудови існуючим історичним архітектурним (містобудівним) домінантам, тобто збереження або покращення візуального сприйняття найбільш соціально, функціонально або естетично значущих споруд архітектурними та містобудівними засобами;
- збереження традиційного характеру середовища шляхом композиційної узгодженості нової (або реконструйованої) забудови з історичною за силуетом, масштабом, основними прийомами й засобами архітектурної композиції (включаючи пропорції, ритм, тектоніку), кольором, лицьовими матеріалами тощо;
- збереження чергування відкритих просторів із забудованими територіями для забезпечення видового розкриття об'єктів культурної спадщини, підсилення естетичних характеристик і композиційних особливостей історичної забудови, виявлення й відновлення композиційно-візуальних зв'язків між історичними архітектурними домінантами, рядовою забудовою та ландшафтом;
- збереження середньої поверховості та щільності історичної забудови.

13.2.4 У межах історичних ареалів населених місць необхідно зберігати історично цінні архітектурно-містобудівні якості традиційного характеру середовища. На територіях зон охорони пам'яток, історичних ареалів, музеїв просто неба, меморіальних музеїв-садиб, історико-культурних заповідників, історико-культурних заповідних територіях забороняється знесення цінної історичної забудови. Превалуючою тут повинна бути регенерація (зокрема, ревалоризація та, за необхідності, ревіталізація).

У межах історичних ареалів реконструкція цінної історичної забудови зі зміною геометричних параметрів дозволяється у виключних випадках за погодженням відповідного органу охорони культурної спадщини та лише за умови збереження характеру цінного історичного середовища, збереження (відтворення) архітектурно-художніх характеристик та умов об'ємно-просторового сприйняття значних історичних будівель з боку головного фасаду (фасадів) та збереження архітектурно-художніх особливостей головних фасадів рядових історичних будівель, і якщо це обґрунтовано та не суперечить режиму використання певної території, визначеному історико-архітектурним опорним планом та зонами охорони пам'яток культурної спадщини.

Будівництво нових та реконструкція існуючих будівель повинні здійснюватися з урахуванням вимог збереження та відновлення історично цінних архітектурно-містобудівних якостей традиційного характеру середовища, зокрема узгоджуватися з ними за силуетом, масштабом, основними прийомами й засобами архітектурної композиції (включаючи пропорції, ритм, тектоніку), кольором, лицьовими матеріалами тощо.

У районах з порушеним історичним середовищем та з дисперсним розташуванням цінної історичної забудови реконструкція цієї забудови зі зміною її геометричних параметрів дозволяється за погодженням відповідного органу охорони культурної спадщини та лише за умови обов'язкового збереження цінних фасадів значних історичних будівель та бажаного збереження архітектурно-художніх особливостей головних фасадів рядових історичних будівель, якщо це не суперечить режиму використання певної території, визначеному історико-архітектурним опорним планом та зонами охорони пам'яток культурної спадщини.

Рис. 2.1.2.5. Використання територій історичної забудови [29]

Закон України «Про охорону культурної спадщини» є базовим нормативним документом, який визначає жорсткі рамки для будь-якого втручання в історичне середовище. Для вашої теми щодо організації відкритих громадських просторів з цього документа можна виокремити такі ключові аспекти:

- *Класифікація громадських просторів як об'єктів культурної спадщини*

Відкриті громадські простори можуть безпосередньо мати статус об'єктів культурної спадщини. Закон визначає як об'єкти охорони такі категорії: об'єкти містобудування (історично сформовані центри, вулиці, квартали, площі), об'єкти садово-паркового мистецтва та ландшафтні території, що мають історичну цінність.

{Абзац п'ятий частини другої статті 2 в редакції Закону № 2518-VI від 09.09.2010}

об'єкти містобудування - історично сформовані центри населених місць, вулиці, квартали, площі, комплекси (ансамблі) із збереженою планувальною і просторовою структурою та історичною забудовою, у тому числі поєднаною з ландшафтом, залишки давнього розпланування та забудови, що є носіями певних містобудівних ідей;

Рис. 2.1.2.6. Класифікація громадських просторів як об'єктів культурної спадщини[34]

– Поняття історичного середовища та зон охорони

У документі закріплено поняття «історичний ареал населеного місця» – це частина міста, що зберегла старовинне розпланування та форму забудови. Для захисту пам'яток навколо них обов'язково встановлюються зони охорони: охоронна зона, зона регулювання забудови, зона охоронюваного ландшафту та зона охорони археологічного культурного шару. Будь-яка діяльність у цих межах підпорядковується спеціальному режиму використання.

історичний ареал населеного місця - частина населеного місця, що зберегла об'єкти культурної спадщини і пов'язані з ними розпланування та форму забудови, які походять з попередніх періодів розвитку, типові для певних культур або періодів розвитку;

Рис. 2.1.2.7. Поняття історичного середовища [34]

зони охорони пам'ятки, історико-культурного заповідника, історико-культурної заповідної території (далі - зони охорони) - встановлювані навколо території пам'ятки, історико-культурного заповідника, історико-культурної заповідної території охоронна зона, зона регулювання забудови, зона охоронюваного ландшафту, зона охорони археологічного культурного шару, в межах яких діє спеціальний режим їх використання;

Рис. 2.1.2.8. Поняття зон охорони[34]

Документ ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». Він фокусується на інклюзивності яка стосується організації відкритих просторів: шляхів руху, пішохідних зон, сходів, пандусів.

– Звуження пішохідних шляхів в стислих історичних умовах

В історичних середовищах часто неможливо розширити вулиці до стандартних розмірів. ДБН дозволяє звуження, але з обов'язковою умовою створення зон для роз'їзду крісел колісних. ширина пішохідних шляхів повинна бути не менше ніж 1,8 м. Допускаються локальні звуження до ширини не менше ніж 1,2 м, а також влаштовувати ширину пішохідних шляхів не менше ніж 1,5 м, за умови влаштування роз'їзних карманів розмірами не менше ніж 1,5 м x 1,5 м, розташованих на відстані не більше ніж 25 м; ширину не менше ніж 1,2 м, за 79 умови влаштування роз'їзних карманів розмірами не менше ніж 1,8 м x 2,0 м, розташованих на відстані не більше ніж 25 м. [30]

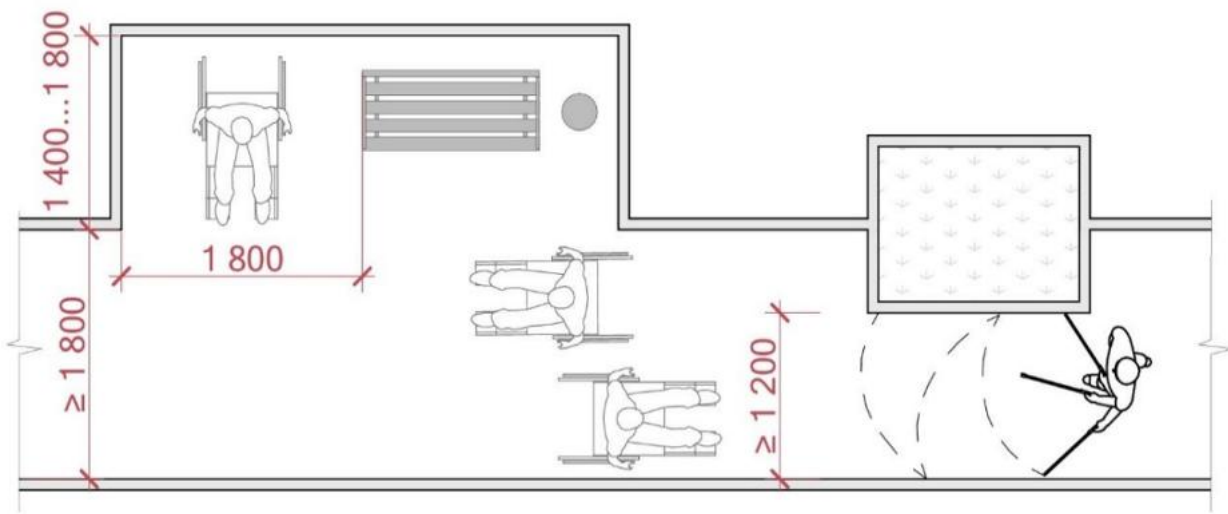


Рис. 2.1.2.9. Приклад влаштування пішохідної доріжки із локальним зменшенням ширини [30]

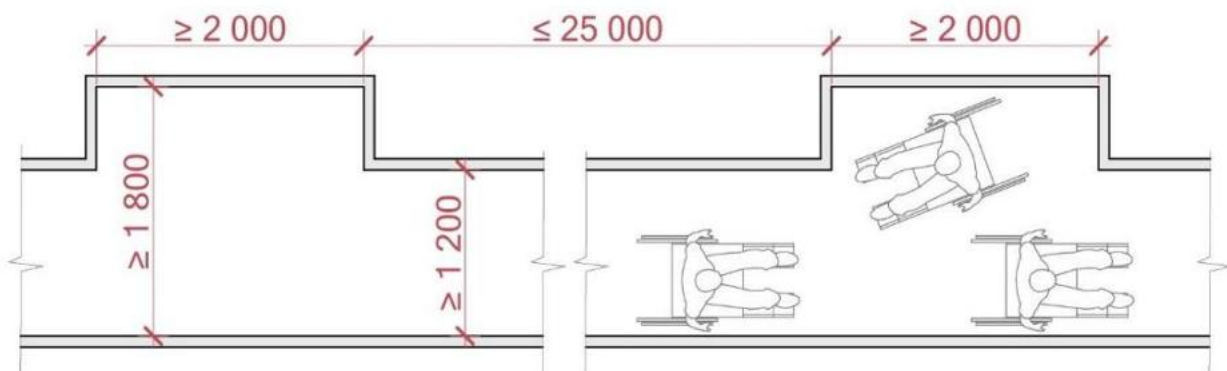


Рис. 2.1.2.10. Приклад влаштування пішохідної доріжки з роз'їзними кишнями [30]

Повздовжній похил пішохідних доріжок та пішохідної зони тротуарів території закладів та прибудинкових територій житлових будинків не повинен перевищувати 1:20 (5 %). Якщо повздовжній похил пішохідних доріжок або пішохідної зони тротуарів перевищує 1:20 (5 %), слід передбачати спеціальні пологі обхідні шляхи. На ділянках, де похил пішохідних доріжок більше ніж 1:20 (5 %), необхідно влаштовувати відкриті сходи пішохідних шляхів і відкриті пандуси. Відкриті сходи пішохідних шляхів потрібно дублювати відкритими пандусами. Поперечний похил шляху руху слід приймати в межах 1%—2 %.[30]

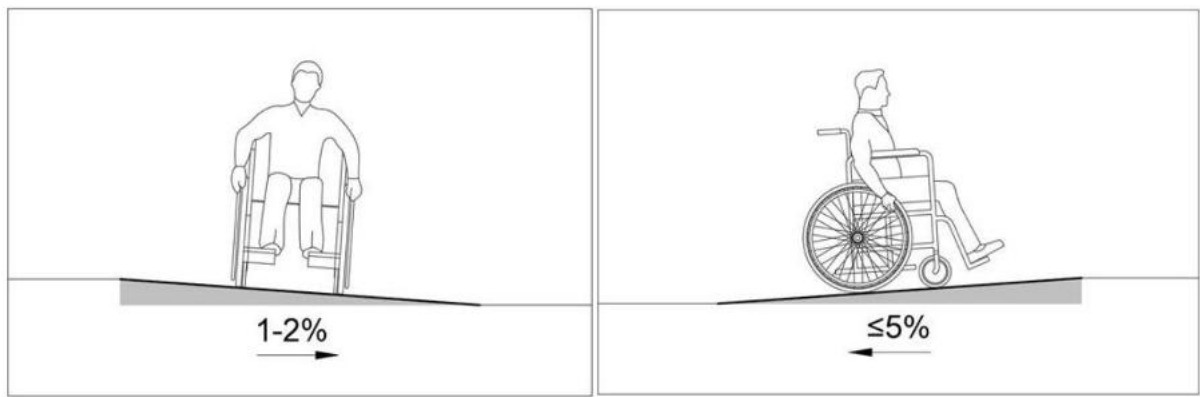


Рис. 2.1.2.11. Поперечний та повздовжній похили[30]

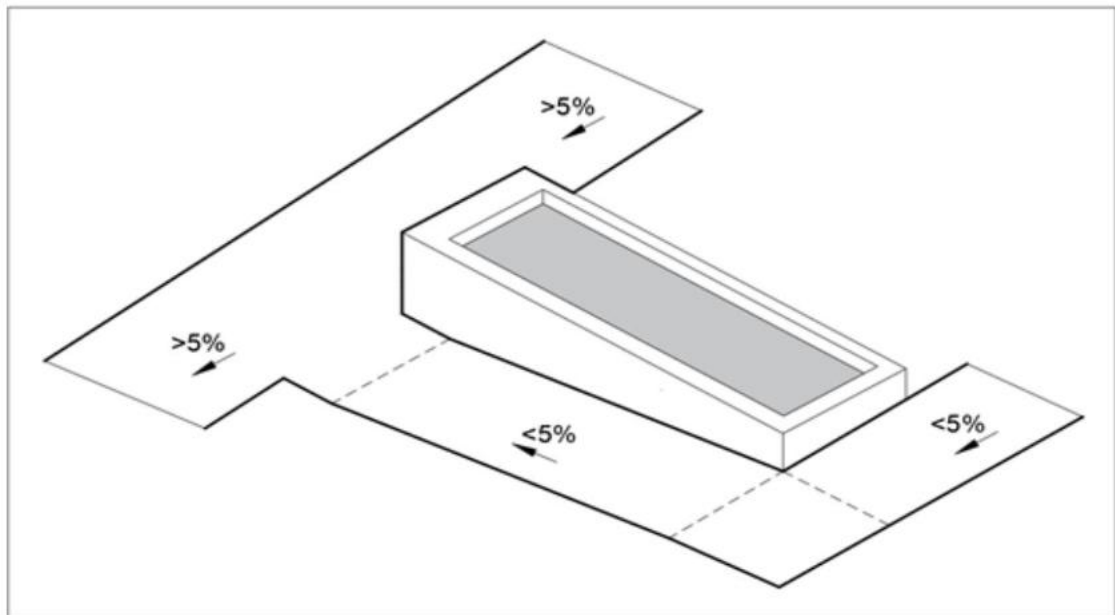


Рис. 2.1.2.12. Приклад влаштування обхідного шляху[30]

Відкриті сходи передбачаються за умови наявності ухилу землі у відповідному місці більше 10% та дублюються пандусами, а за необхідністю іншими вертикальними комунікаціями. [30]

Ширина маршів приймається не менше ніж 1,35 м; - похил відкритих пандусі на шляхах руху повинен бути не більше ніж 8% (1:12), а при в'їзді на тротуар (бардюрний пандус) – від 9,1% - 12,5%. [30]

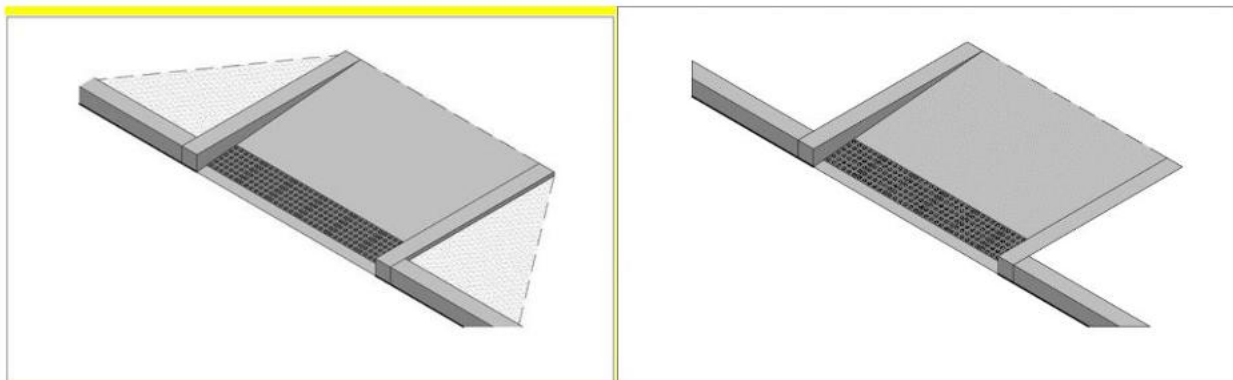


Рис. 2.1.2.13. Приклад влаштування бордюрних пандусів [30]

Організація міського простору та доріг регламентується стандартами безпеки ДБН В.2.3-5:2018.

– Пішохідні та велосипедні доріжки

Норматив визначає, що розрахункова ширина пішохідної зони приймається кратною 0,75 м. Цей транзитний простір має бути абсолютно безперешкодним: у його межах забороняється розміщувати стовпи, огороження, малі архітектурні форми, дощоприймачі чи сходинок. Покриття тротуарів має бути рівним. Щодо велоінфраструктури, то під час нового будівництва її мінімальна ширина має становити 1,85 м. Такі доріжки та смуги призначені не лише для велосипедистів, а й для користувачів крісел колісних, електросамокатів та іншого мікромобільного транспорту. Зазвичай веломаршрути є односторонніми, проте у парках, рекреаційних зонах та на набережних допускається організація двостороннього руху за умови чіткого розмежування пішохідних і велосипедних потоків. [30]

Форма організації велосипедного руху	Мінімальна ширина, м	
	Нове будівництво	Реконструкція
Велосипедна смуга	1,85	1,5
Велосипедна доріжка з одностороннім рухом	1,85	1,5
Велосипедна доріжка з двостороннім рухом з обох боків вулиці	2,5	2,0
Велосипедна доріжка з двостороннім рухом з одного боку вулиці	3,0	2,5
Спільна велосипедно-пішохідна доріжка	3,0	2,5

Рис. 2.1.2.14. Мінімальна ширина велосипедних смуг та доріжок [30]

– Тимчасові стоянки

Нормативна база просторової організації паркінгів (ДБН В.2.3-15:2007) визначає, що питома потреба в території для відкритих стоянок складає 25 м² на одну автівку. [31]

Розміри машино-місць: 2,5×5,3 м для легкових авто (2,3×5,0 м для тимчасових зупинок); 3,0×8,0 м для вантажівок; 3,5×15,0 м для автобусів. Обов'язковий безпековий інтервал – від 0,5 до 0,7 м. [31]

Параметри внутрішніх проїздів: 3,5 м для руху в один бік та 6 м – для зустрічного руху, із дотриманням радіусів заокруглень від 6 м. [31]

В'їзні та виїзні групи: компактні стоянки місткістю до 50 одиниць можуть мати один суміщений проїзд шириною від 4,5 м. Масштабніші майданчики вимагають ізольованих точок в'їзду та виїзду. [31]

Схеми розстановки: конфігурація паркувальних місць має чітко відповідати встановленим кутам і дистанціям [31]

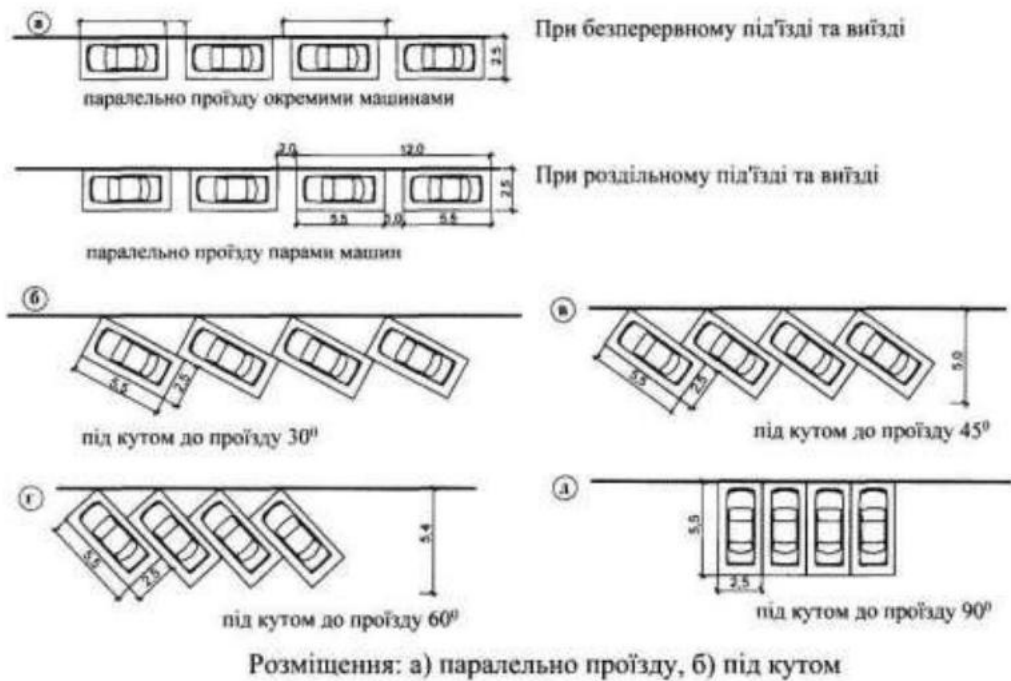


Рис. 2.1.2.15. Розміщення автомобілів на відкритих стоянках [31]

2.2. Засоби та прийоми ландшафтної організації громадських просторів на історичних територіях

1. *Рельєф і мощення*: належать до фундаментальних складових просторової організації. Рельєф визначає конфігурацію території, тобто рівнини, сходи, пандуси, тераси та схили, тоді як мощення виступає як поверхнева матриця, який має характер, який створюється за допомогою матеріалів та візерунків. Рельєф впливає фізичне та психологічне сприйняття простору, формує композиційні доміанти, пластичність середовища, видові точки та просторову ідентифікацію. Мощення підтримує архітектурні ідеї та забезпечує зв'язок між різними функціональними зонами. В історичних містах ці елементи сприяють просторовій складності середовища через візуальну складність і безперервність поверхонь.



Рис. 2.2.1. Застосування рельєфу в громадських просторах [9]



Рис. 2.2.2. Застосування мощення в громадських просторах [54]

Для реалізації ландшафтних рішень використовуються такі засоби: природні або штучні пагорби, долини, тераси, а також сходи різної конфігурації для подолання вертикальних перепадів. Пандуси та схили забезпечують плавний перехід між рівнями, а тераси постають як домінуючі елементи, що відкривають панорамні види (наприклад, штучні платформи з оглядовими майданчиками). Мощення виконується з локальних матеріалів: кам'яних елементів неправильної форми, що утворюють міцну фактурну поверхню, плит із чітко вираженими швами або мозаїки з кольорових каменів, що відновлюється на історичних площах. Візерунки мощення включають геометричні орнаменти та лінійні структури, які не лише прикрашають поверхню, а й візуально спрямовують пішохідні маршрути та акцентують зони подій. В історичних містах рельєф формує драматичні панорами, а мощення гарантує безперервність поверхонь, стійкість до зносу та збереження історичного характеру в процесі сучасної реновації. [39]

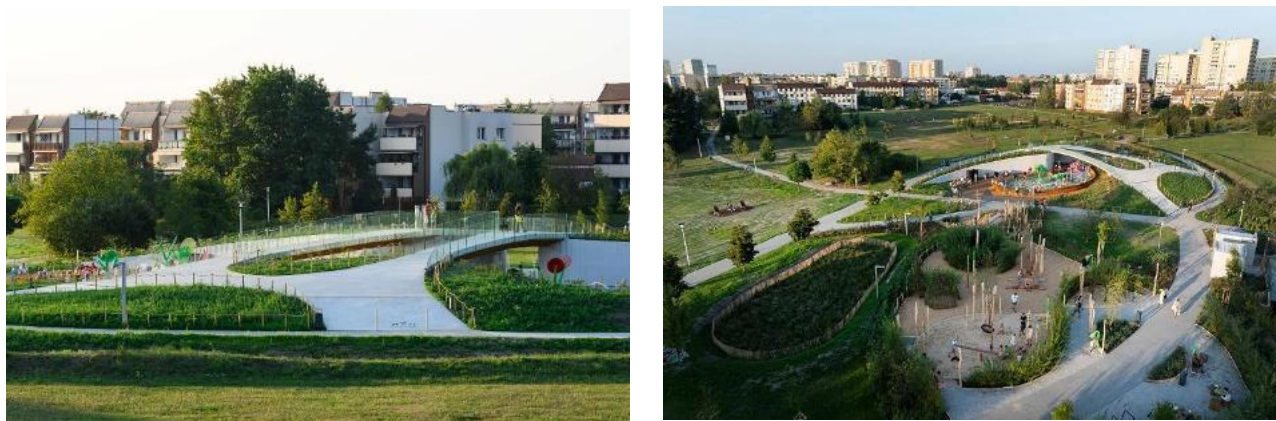


Рис. 2.2.3. Застосування терас в рельєфі в громадських просторах [55]

2. *Вода*: природні форми, як річки чи джерела, штучні, як фонтани, канали чи резервуари. Вода виступає центральним композиційним елементом, що приносить відображення, рух, заспокійливі звуки, покращує мікроклімат, ментальну гігієну та запрошує до взаємодії, домінуючи в пейзажі. У історичних містах вона діє як хребет міста, спрямовує погляди та інтегрує простори для рекреації й естетичного ефекту. [39,51]



Рис. 2.2.4. Застосування води в громадських просторах [17]

Конкретно до складу входять: природні форми – повноводні річки з набережними, джерела та струмки, що б'ють з-під землі, невеликі озера або природні водоспади; штучні елементи – фонтани з каскадами та скульптурними групами, канали з пішохідними берегами, резервуари у вигляді декоративних басейнів, водяні дзеркала, що відбивають небо та архітектуру, а також колодязі та питні фонтанчики. Сюди належать динамічні струмені, що створюють звуковий фон, статичні поверхні для відображення фасадів, каскади з кількома рівнями падіння води та інтерактивні елементи, де можна торкнутися або пройти під водою. У історичних містах такі форми інтегруються в загальну

композицію, спрямовуючи рух людей вздовж берегів, створюючи прохолоду в спекотні дні та перетворюючи звичайні площі на магичні зони відпочинку.



Рис. 2.2.5. Застосування води в громадських просторах [24]

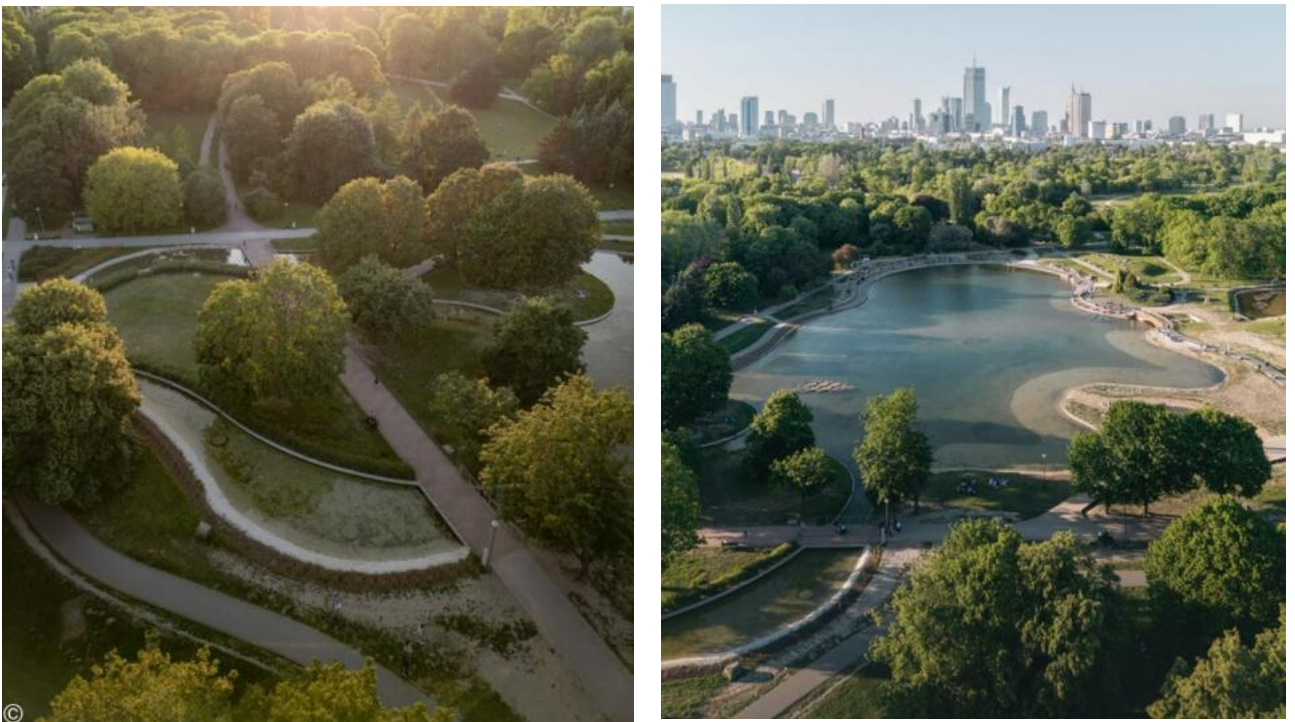


Рис. 2.2.1. Застосування води в громадських просторах [14]

3. *Рослинність*: дерева, чагарники, повзучі рослини, газони, квіти, горшкові рослини. Рослинність забезпечує контраст, об'єднує середовища, впливає на клімат і гігієну; створює ритм, тінь та ментальний спокій; пов'язує історію з майбутнім. У історичних містах вона формує зелені анклав, обрамлює простори та посилює ідентифікацію через якісний дизайн і догляд. [13]



Рис. 2.2.6. Застосування рослинності в громадських просторах [8]

Високі дерева з широкими кронами для створення алеї або групових посадок; чагарники різної висоти для формування живих огорож та бордюрів; повзучі рослини, що обвивають стіни, газони для відкритих рекреаційних ділянок, сезонні квіти в клумбах і рабатках, горшкові та контейнерні рослини для мобільного озеленення терас і сходів. Додатково – вертикальне озеленення на фасадах, зелені стіни та підвісні композиції. Використовуються види, що дають густу тінь влітку, яскраве цвітіння навесні, барвисту осінь і зелене листя взимку.



Рис. 2.2.7. Застосування зелені в громадських просторах [56]



Рис. 2.2.8. Застосування зелені в громадських просторах [57]

4. *Мала архітектура*: альтанки, кіоски, перголи, павільйони, входи в метро як функціональні та художні елементи. Вони забезпечують тінь, комерцію, комунікацію; створюють нові просторові відносини та акценти. У історичних містах це акцентує простори, пропонує види та інтегрує архітектурні вирази.

Альтанки з дерев'яними або металевими конструкціями для тіні та витких рослин; кіоски та павільйони для торгівлі чи інформації, входи в метро або підземні переходи з художнім оформленням, лавки, стільці та урбаністичні меблі різних форм; інформаційні стенди, сепаратори та бар'єри; навіси, аркади та гібридні форми, що поєднують дах і сад. З матеріалів можна використовувати дерево, коване залізо, камінь, скло. Такі елементи адаптуються до людського тіла, створюють затишні куточки для відпочинку, торгові точки та місця зустрічей, не порушуючи історичного масштабу.



Рис. 2.2.9. Застосування малих архітектурних форм в громадських просторах

5. *Світло*: природне та штучне освітлення. Світло змінює атмосферу, настрій і багатошаровий характер простору; вказує на тривалість проти ефемерності. У історичних містах воно посилює сприйняття та безперервність, пов'язуючи минуле з майбутнім для ідентифікації.

Природне денне світло, що створює різкі контрасти тіней на рельєфі та фасадах; сезонні зміни освітлення залежно від кута сонця, м'яке розсіяне світло в похмурі дні; штучне освітлення – підсвітка фасадів і пам'яток теплим світлом, LED-проектори на деревах і фонтанах, сезонні світлові інсталяції, вуличні ліхтарі класичного дизайну, підсвічування мощення та сходів. Світло працює в

різні години доби: вдень підкреслює текстуру матеріалів, увечері перетворює простір на сцену, вночі створює магічну атмосферу. У історичних містах воно поєднує старі ліхтарі з сучасними технологіями, зберігаючи історичний характер і роблячи простір привабливим цілодобово. [25]



Рис. 2.2.10. Застосування світла в громадських просторах [10]



Рис. 2.2.11. Застосування світла в громадських просторах [11]

Прийоми ландшафтної організації відкритих громадських просторів на історичних територіях

Прийоми – це методи та стратегії застосування засобів для досягнення гармонії між збереженням спадщини та сучасними потребами.

1. *Реконструкція з акцентом на технічну цінність*: цей прийом передбачає глибоку та продуману інтеграцію елементів історичної спадщини безпосередньо в сучасний ландшафтний дизайн, при цьому старі технічні механізми, різноманітне обладнання чи залишки колишньої інфраструктури (промислові конструкції, залишки фортифікаційних споруд) перетворюються на художні та функціональні об'єкти, які підкреслюють історичне минуле

території і роблять його зрозумілим, близьким і цікавим для сучасної людини. Кроки реалізації цього прийому є детальними і включають: обов'язкову детальну інвентаризацію всіх наявних технічних елементів з оцінкою їхнього реального технічного стану та історичної цінності, реставрацію з використанням оригінальних матеріалів або точну стилізацію під відповідний історичний період навколишнього середовища, перетворення цих об'єктів на арт-інсталяції без порушення структури об'єкту, обов'язкове оточення цих елементів рослинами, водними дзеркалами, якісним мощенням або іншими ландшафтними засобами для створення композиційного центру, що притягує погляди, а також інтеграцію сучасних технологій (проекції, аудіогіди, інтерактивні екрани) без порушення історичної автентичності. [44]

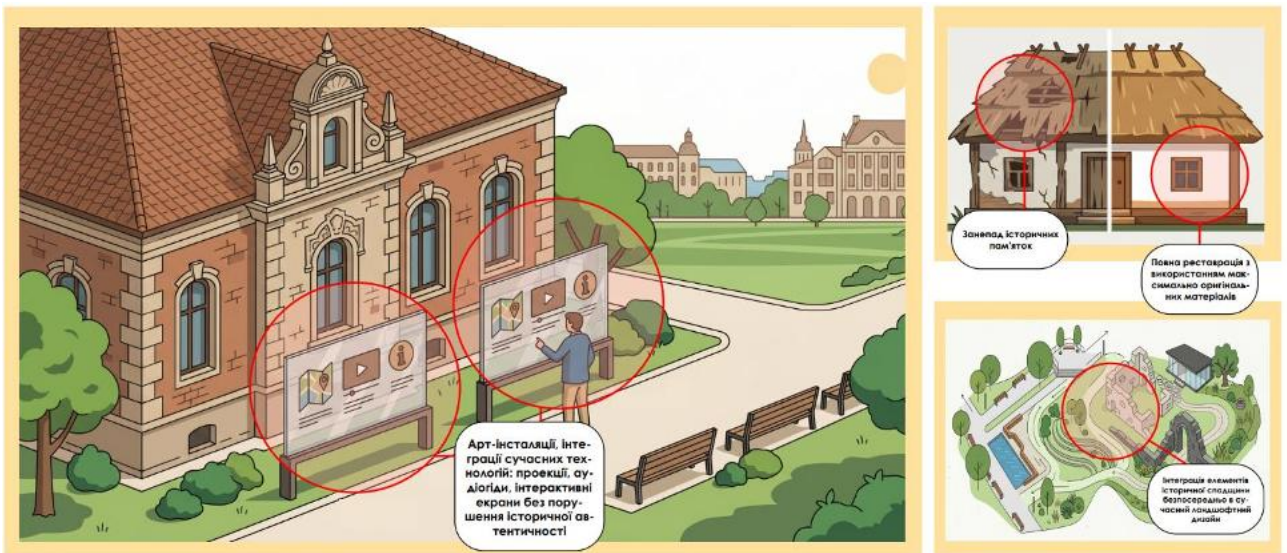


Рис. 2.2.12. Інтеграція елементів історичної спадщини безпосередньо в сучасний ландшафтний дизайн

Переваги цього прийому: простір стає не лише візуально привабливим і унікальним, а й освітнім — відвідувачі «доторкаються» до історії через інтерактивні елементи і відчують її живою; підвищується туристична привабливість території, що стимулює місцеву економіку; створюється емоційний зв'язок між поколіннями, коли молодь і старше покоління однаково відчують ідентичність свого міста. Головне завдання при застосуванні цього прийому — збереження балансу між історичною автентичністю і сучасним

дизайном, що робить територію живою частиною міського життя, де історія і сучасність постійно взаємодіють.

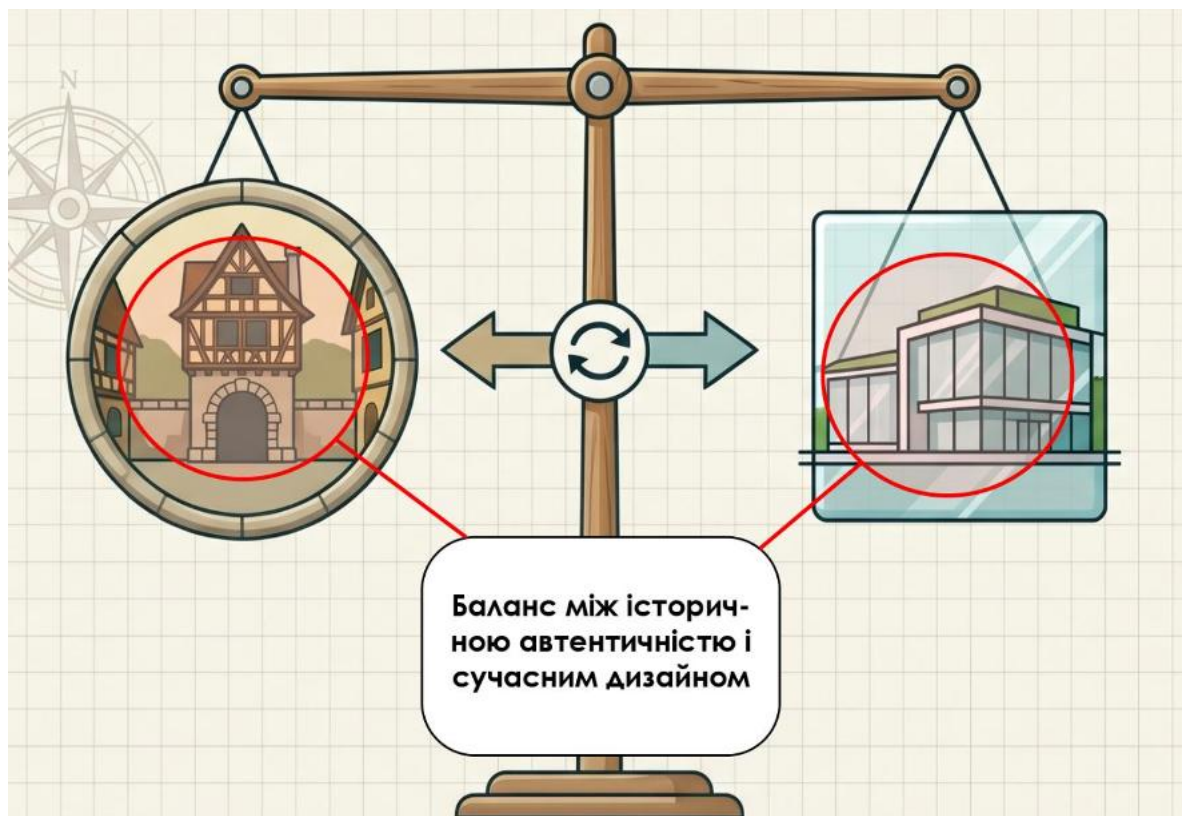


Рис. 2.2.13. Баланс між історичною автентичністю і сучасним дизайном

2. *Розширення комунікаційних просторів:* цей підхід є потужною стратегією, яка спрямована на перетворення зон високої активності, таких як історичні ринки, центральні площі, старовинні пішохідні вулиці та сквери, на центри культурного обміну, соціальних взаємодій і колективних заходів завдяки продуманому ландшафтному дизайну, який заохочує людей до спілкування. Кроки реалізації цього прийому включають: ретельний аналіз пасажиропотоків, функціонального навантаження території та поведінки людей у різні пори року; додавання елементів комфорту (лавки різних форм, багатофункціональне освітлення); збільшення рекреаційних зон і зелених насаджень; створення гнучких, модульних і трансформованих просторів, які адаптуються під різні події (тимчасові сцени, ярмаркові майданчики, зони для майстер-класів); забезпечення інклюзивності для всіх категорій населення (пандуси, тактильна навігація, спеціальні місця для маломобільних груп), а також сезонні адаптації. [46]

Переваги цього прийому: посилюється соціальна згуртованість мешканців, стимулюється місцева економіка через проведення ярмарків, фестивалів та вуличної торгівлі, а місто стає динамічнішим і комфортнішим для всіх вікових груп. Головні виклики при реалізації прийому — забезпечення безбар'єрності та адаптація до сезонних змін клімату — вирішуються за допомогою сучасних технологій. Такий підхід перетворює історичні площі на «серця» міста, де минуле зустрічається з сучасністю через спільні події, щоденне спілкування та культурний обмін.

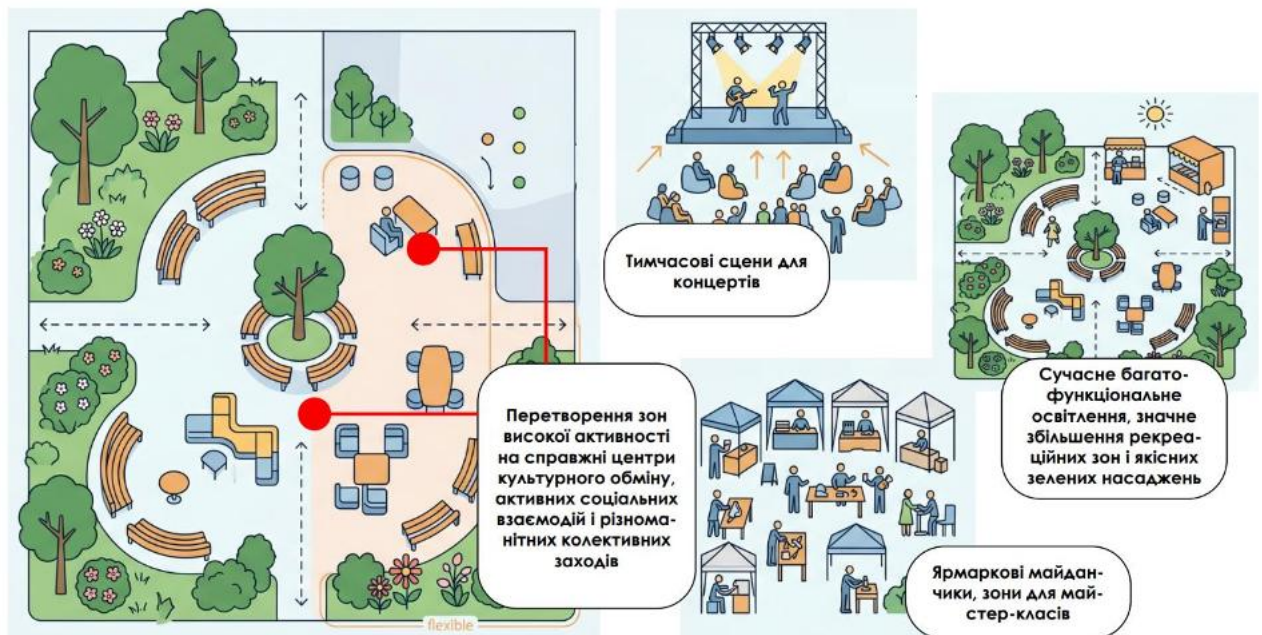


Рис. 2.2.14. Розширення комунікаційних просторів

3. *Посилення історичного втілення в неархітектурних елементах:* цей метод виступає ефективним інструментом збагачення відкритих громадських просторів шляхом інтеграції різноманітних монументів, скульптур, сучасних арт-об'єктів, інсталяцій та інших неархітектурних елементів. Зазначені компоненти візуально та змістовно представляють ключові історичні події, видатні особистості або значущі культурні аспекти конкретної території, що розширює пізнавальний та емоційний досвід відвідувачів. [53]

Процес реалізації цього прийому включає наступні етапи: ґрунтовне вивчення історичного контексту та культурних особливостей локації; професійне проєктування елементів із використанням автентичних матеріалів (кераміка, природний камінь, коване залізо, дерево); гармонійну інтеграцію

об'єктів у ландшафтне середовище — розміщення серед зелених зон, біля водойм або вздовж пішохідних маршрутів для формування наративних шляхів. Також застосовуються сучасні технології (підсвічування, проєкції, інтерактивні панелі), що забезпечують візуальне «оживлення» історії.

Переваги цього прийому полягають у тому, що історія трансформується з теоретичного факту у живий та доступний образ, що значно підвищує естетичну цінність і туристичну привабливість простору. При застосуванні методу особлива увага приділяється запобіганню візуальному перевантаженню території, що гарантує органічне вписання нових елементів в історичний ландшафт без створення композиційного хаосу. У результаті історичні простори стають не лише естетично довершеними, а й глибоко змістовними.

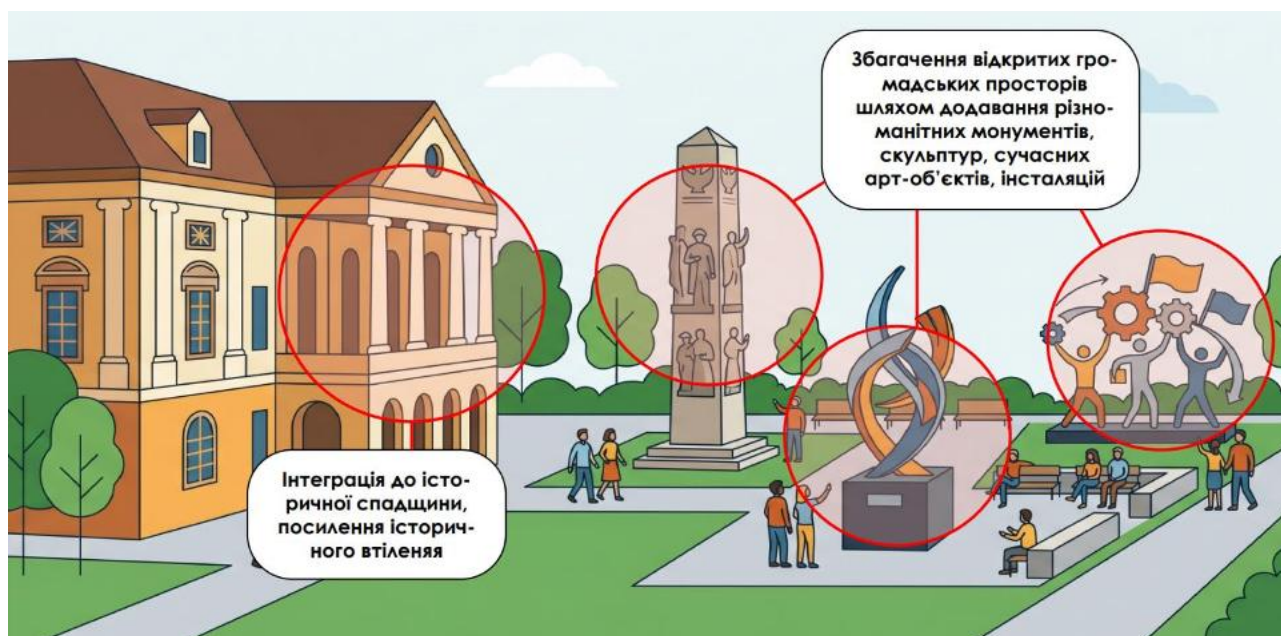


Рис. 2.2.15. Посилення історичного втілення в неархітектурних елементах

2.3 Принципи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в середмісті історичних міст

Ландшафтно-планувальна організація громадських просторів у центрах історичних міст передбачає баланс між збереженням культурної спадщини, забезпеченням сучасних функцій, соціальною інклюзивністю та стійкістю. Ці принципи базуються на багаторічних дослідженнях урбаністики та ландшафтно-архітектури, які враховують розвиток міських середовищ. (добровольська)

1. *Екологічний принцип*: передбачає розгляд суспільних просторів не як ізольованих об'єктів, а як цілісних природно-антропогенних комплексів, схильних до деградації ландшафту та техногенного впливу. Він вимагає першочергового еколого-ландшафтного втручання для оптимізації середовищних характеристик, включаючи відновлення екологічного балансу, компенсацію антропогенних навантажень та забезпечення сталого функціонування. Принцип може реалізуватися через інтеграцію озеленення як компенсуючий елемент, що забезпечує саморегуляцію системи. [2,32]



Рис. 2.3.1. Приклад громадського простору без озеленення



Рис. 2.3.2. Приклад ревіталізації простору

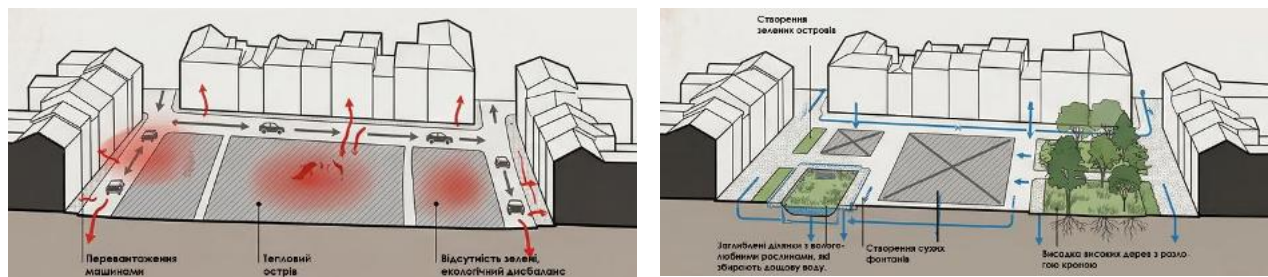


Рис. 2.3.3. Інтеграція озеленення в громадські простори

2. *Еколого-ландшафтний принцип*: ландшафт, такий як заплави малих річок, яри, балки, зелені масиви не є другорядним тлом, а виступає невід'ємною територіальною основою системи. Системність забезпечує цілісність із взаємозалежних елементів та ієрархічну значимість чинників різних рівнях, наприклад від локального елементу середовища до загальноміського елементу. [2,28]

3. *Принцип пріоритетності*: запроваджує механізм поділу чинників таких як: екологічних, естетичних, соціально-економічних, природно-кліматичних, за рівнем їхньої пріоритетності у конкретній містобудівній ситуації. Він служить інструментом оптимізації ресурсів при реконструкції та дозволяє розмежовувати дві групи заходів: формально-зорові: акцентування на деяких елементах, ритмічна організація. [32].

4. *Принцип природно-кліматичної обумовленості*: розглядає кліматичні характеристики як обов'язкову умову проектування. Він передбачає застосування спеціальних засобів озеленення: вітрозахисні та сонцезахисні смуги, водних споруд: штучні водоймища, локальні пристрої, малих архітектурних форм: навіси та мощення для відновлення природно-кліматичного контексту. [32].

5. *Принцип відповідності художньому задуму*: орієнтований візуально-художню цілісність: органічне поєднання архітектури, монументальної скульптури, засобів благоустрою та озеленення за збереження характерних силуетів і панорам. Він підвищує естетичну виразність та інформативний потенціал через ландшафтний дизайн: акцентування входів, малі форми, освітлення, мощення. Принцип вирішує проблеми предметного наповнення та рекомендується для акцентування вдалих видових точок.

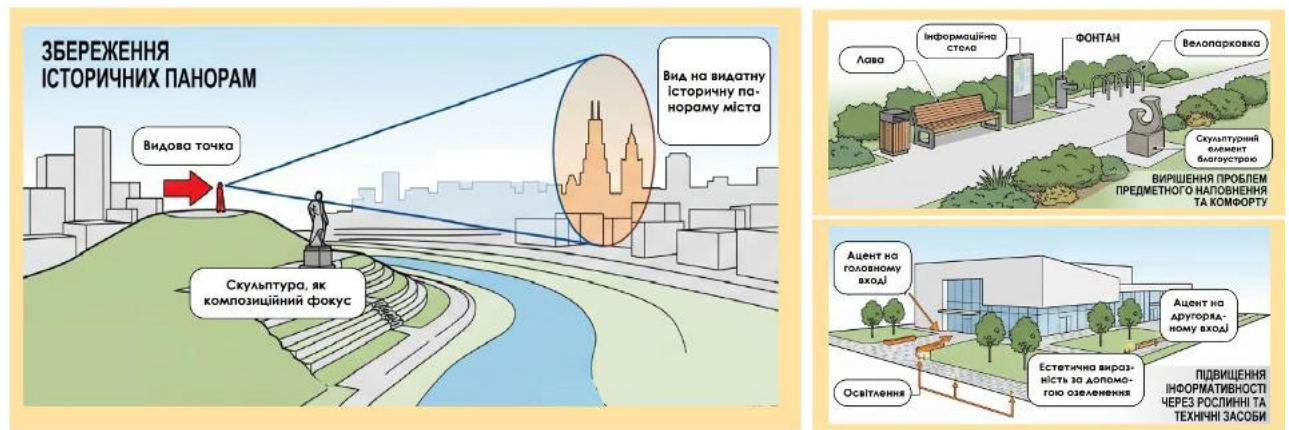


Рис. 2.3.4. Застосування світла в громадських просторах

Висновки до розділу 2

2.1 В результаті визначення особливостей ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в історичних міських середовищах, отримано такі висновки: ландшафтно-планувальна організація відкритих громадських просторів в історичних середмістях базується на необхідності досягнення балансу між збереженням автентичної ідентичності (композиційних осей, культурної пам'яті) та адаптацією територій до сучасних соціальних потреб. Будь-яке втручання в історичний ландшафт суворо регламентується чинним законодавством (Закон України «Про охорону культурної спадщини») та містобудівними нормами (зокрема, ДБН Б.2.2-12:2019), які розглядають такі простори як повноцінні об'єкти культурної спадщини та визначають абсолютний пріоритет їхньої екологічної регенерації й ревіталізації. Ключовим викликом при оновленні таких територій є забезпечення повної інклюзивності (ДБН В.2.2-40:2018) та безпечної мобільності (ДБН В.2.3-5:2018) в умовах щільної забудови та складного рельєфу. Це завдання вирішується через механізм «розумного пристосування», який дозволяє гнучко адаптувати параметри пішохідних і велосипедних шляхів, пандусів та транзитних зон до існуючих просторових обмежень. Такий підхід гарантує створення багатофункціонального, безбар'єрного середовища за умови візуальної гармонії нових елементів благоустрою з традиційним історичним характером ландшафту.

2.2 В результаті аналізу засобів та прийомів ландшафтної організації відкритих громадських просторів на історичних територіях було зроблено такі висновки: ландшафтне планування в історичних центрах міст базується на поєднанні збереженої культурної спадщини та сучасних потреб людей. Взаємодія основних засобів (рельєфу, мощення, води, рослинності, малих архітектурних форм та освітлення) створює фізичну й естетичну основу простору. Цей комплекс забезпечує впізнаваність та унікальність місця, комфорт, безперервність пішохідних шляхів та підкреслює історичні об'єкти, не порушуючи звичний масштаб міського середовища. Для ефективного оновлення цих територій використовуються конкретні стратегічні підходи: реконструкція з увагою до технічної цінності, розширення зон для спілкування та відображення історії в деталях благоустрою. Впровадження таких підходів дозволяє перетворити занедбані або неактивні зони на багатофункціональні, інклюзивні та цікаві місця, де сучасні технології гармонійно співіснують з історією. Весь процес перетворень має відповідати будівельним нормам та законам про охорону пам'яток, що вимагає створення безбар'єрного середовища через механізм «розумного пристосування». У результаті грамотно організовані простори виконують не лише роль транзиту чи відпочинку, а й мають важливе освітнє та економічне значення, гарантуючи розвиток історичних міст.

2.3 В результаті аналізу принципів ландшафтно-планувальної організації громадських просторів у центрі історичних міст було зроблено такі висновки: планування в таких місцях базується на принципах системності, відновлення екологічного балансу та відповідності художньої цілісності. Екологічний підхід розглядає ландшафтну основу: береги річок, яри, зелені масиви, не просто як «фон», а як головний каркас, який потребує відновлення через додавання природних елементів. Принцип пріоритетності дозволяє краще використовувати ресурси, розділяючи екологічні, соціальні та естетичні чинники залежно від ситуації в місті. Проектування також враховує кліматичні умови та загальний художній задум, що забезпечує комфорт і візуальну єдність середовища. Використання дерев для затінку, водних пристроїв та малих

архітектурних форм дозволяє адаптувати простір до погоди, водночас підкреслюючи кращі та вдалі краєвиди. У результаті отримано природне поєднання історичної архітектури з елементами сучасного благоустрою, що робить центр міста привабливішим та цікавішим для відвідувачів.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ

3.1 Аналіз вихідних даних та сучасного стану території м. Бердичів Житомирської області

Бердичів – місто, розташоване в Житомирській області, в центральній частині України у межах правобережної частини Наддніпрянського регіону. Обласний центр – Житомир, найближче велике місто, розташоване в 44 км на північ від міста Бердичів. Інше найближче місто від Бердичіва в Житомирській області це Коростень, знаходиться приблизно за 100 км на північ. Місто Вінниця адміністративний центр Вінницької області знаходиться в 84 км на південь. Хмельник – місто в Вінницькій області знаходиться за 50 км на південний захід від Бердичіва. Місто Чуднів розташований за 40 км на захід, селище міського типу Ружин знаходиться в 64 км на схід у напрямку Білої Церкви та Києва. Місто Київ столиця України знаходиться приблизно за 151 км на схід від міста Бердичів.

м. Бердичів
Житомирської області
Генеральний план

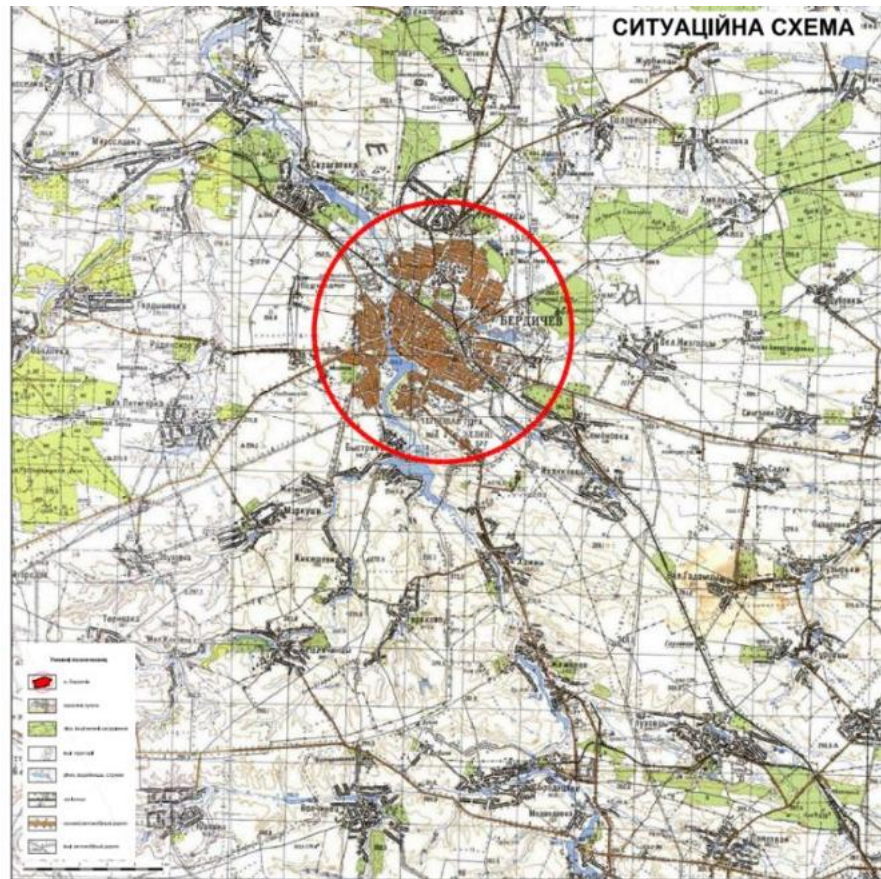
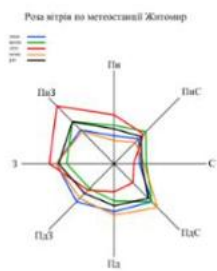


Рис. 3.1.1. Ситуаційна схема міста Бердичів

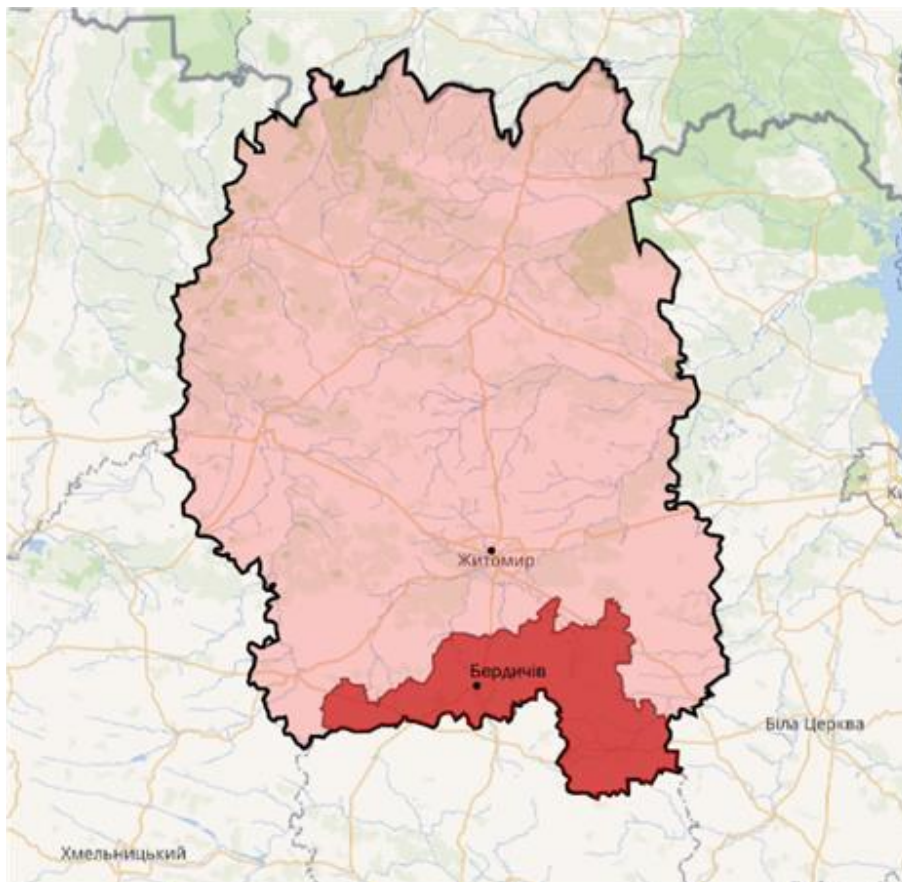


Рис. 3.1.2. Схема розташування Бердичівського району в межах Житомирської

області

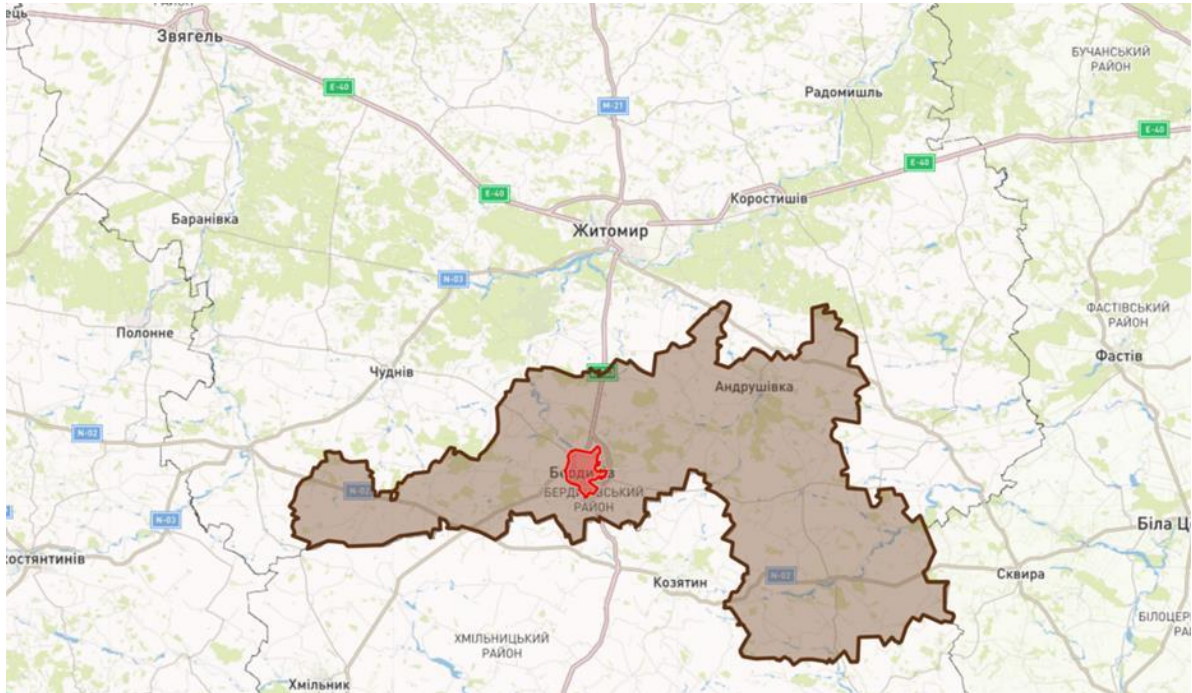


Рис. 3.1.3. Схема розташування міста Бердичів в межах Бердичівської району Житомирської області

Бердичів є важливим залізничним вузлом Житомирської області, через який проходять маршрути на Київ, Житомир, Коростень і Вінницю. Основні автодороги, котрі проходять через Бердичів позначені на схемі рожевою загальною лінією. Головні траси – Е40 (М-21) – веде до Житомира, Києва (північ) та Вінниці (південь). Р-31 – Хмельник (південь). Т-23-09 – Чуднів (захід). Залізниця: станція Бердичів знаходиться на лініях до з/д виходу до Шепетівки, Коростеню та Козятину. На схему також позначено синіми загальними лініями основні транспортні шляхи по місту і також в майбутньому планується провести окружну дорогу, яка позначена синіми пунктирними лініями.

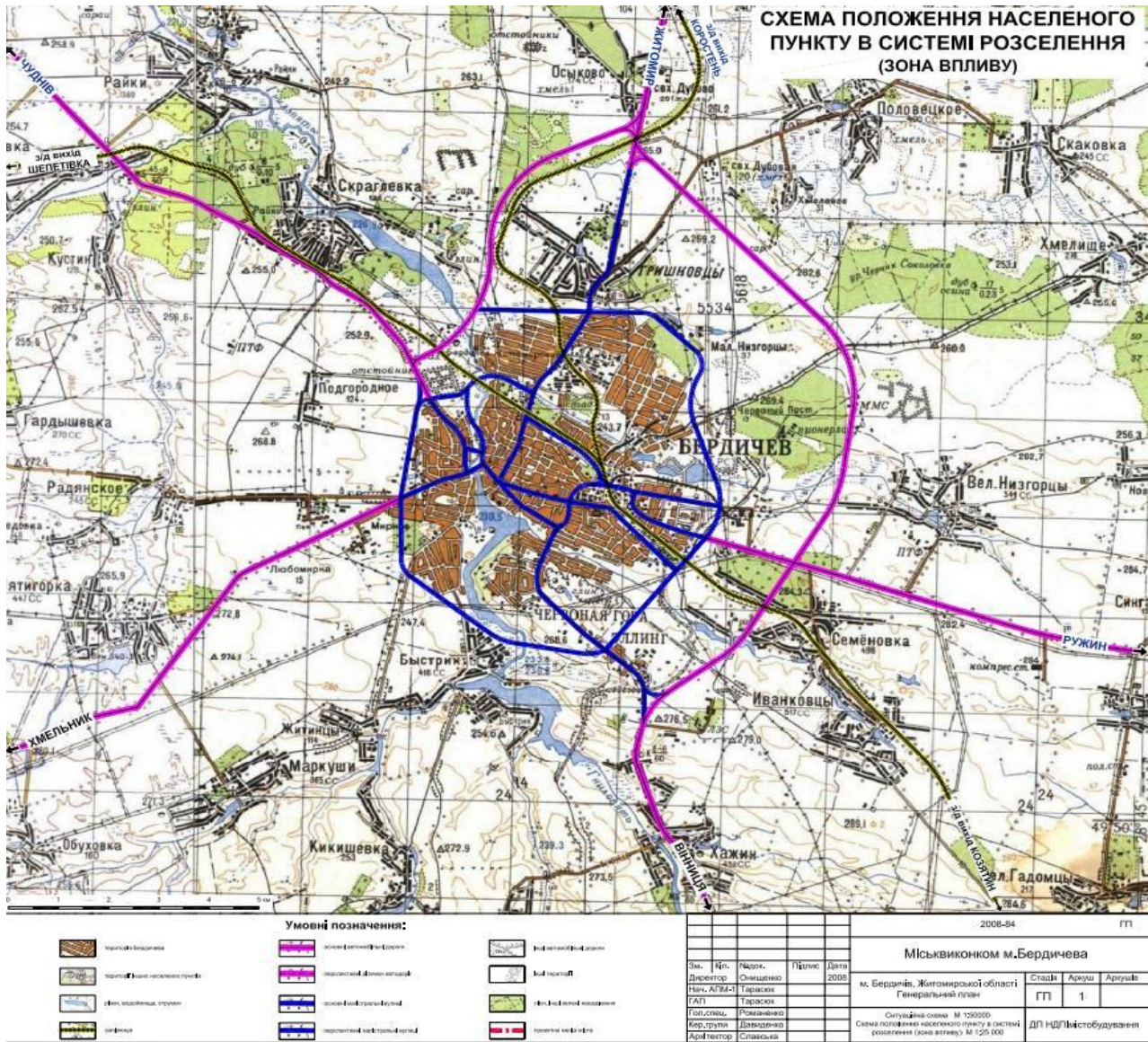


Рис. 3.1.4. Схема положення міста Бердичів в системі розселення

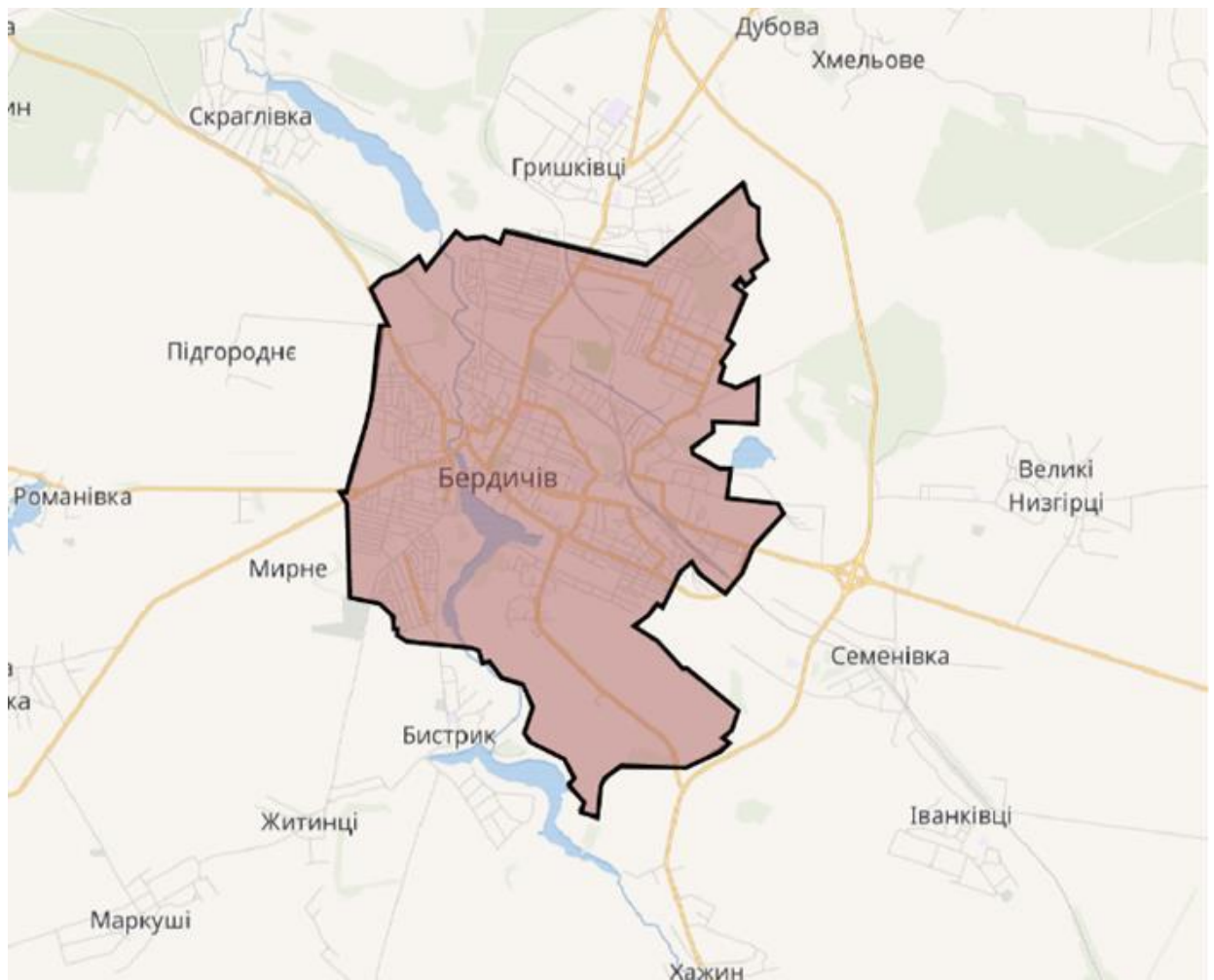


Рис. 3.1.5. Межі міста Бердичів (за сучасним станом).

– ***Історико-культурний аналіз містобудівного об'єкту***

У 1391 році вперше згадується Бердичів. На той час забудова міста складалась переважно з дерев'яних житлових і господарських споруд, можливо, з невеликою фортецею на пагорбі, де потім збудують монастир. [58]

У 1593 році з'являється перша згадка про католицьку парафію з дерев'яним костелом. У 1627 році Януш Тишкевич передав фортецю ордену босих кармелітів, і вже 1630 року освячено перший дерев'яний костел Непорочного Зачаття Діви Марії на місці майбутнього Нижнього костелу, що саме з цього моменту територія монастиря стає центром міста. У період з 1630 по 1750 роки тривало будівництво кам'яної фортеці-монастиря, бо в цей відрізок часу монастир переживав багато руйнувань. [59]

На схід від монастиря, ближче до річки, сформувався невеликий посад – кілька десятків хат ремісників, які обслуговували монастир і проїжджих.

Західніше від монастиря залишалися городні ділянки ченців, де вирощували овочі та виноград для богослужбового вина. На місці сучасної площі Соборної, ще не було забудови – там пролягала лише стежка до переправи через Гнилоп'ять. [58]

– Хронологічні межі етапів історичного розвитку досліджуваного фрагменту середовища

1642–1647 рр. – будівництво кам'яного Нижнього костелу з оборонними мурами, баштами та ровом, освячення 1647 року, поряд з монастирем зводиться перша міська управа – дерев'яна споруда для зборів старост, що стає прототипом майбутньої думи, серед інших пам'яток центру – початок забудови вул. Європейської. [62]

1659-1663 рр. – руйнування монастиря під час козацьких повстань і шведського потопу, центр міста, включаючи ранні адміністративні будівлі, сильно постраждав.

1737-1754 рр. – зведення Верхнього костелу в стилі бароко за проектом архітектора Яна де Вітте, його освячення в 1754 році, завершення формування монастирського ансамблю з сімома баштами та підземними ходами, на цей період припадає розквіт головної вулиці як торгівельної артерії з першими кам'яними будинками. [59]

1793 р. – після другого поділу Польщі Бердичів приєднано до Російської імперії, тоді монастир було закрито, костели перетворено на парафіяльні, ченців виселено на вулиці Європейській, зводиться класична двоповерхова будівля для думи та управи та інші громадські будівлі.

1920-ті рр. – після встановлення радянської влади монастир закрито, Верхній костел перетворено на склад, Нижній – на спортзал, початок руйнування культової забудови, міська рада (колишня дума), де розміщувався міськком КПРС, пляж на річці модернізується – додаються зелені зони та спортивні майданчики, перші гуртки позашкільної освіти з'являються в центрі як частина радянської системи виховання. [66]

1941–1944 рр. – німецька окупація: створення гетто, знищення єврейської

громади, часткове пошкодження монастирських споруд і фасадів головної вулиці. [66]

1950–1980-ті рр. – відбувається масова забудова вулиці Європейської типовими п'ятиповерховими житловими будинками, на ній розміщується універмаг. В монастирські мури частково зруйновані, післявоєнна відбудова включає впорядкування пляжу з бульваром, парком ім. Шевченка, центр позашкільної освіти (пізніше ім. О. Разумкова) формується як мережа гуртків у центрі, Бердичівська міська рада отримує сучасну будівлю на Центральній площі, що стає символом радянської адміністрації, інші історичні та релігійні пам'ятки, використовуються як музеї чи склади. [61]

2000-2010-ті рр. – реставрація монастирського комплексу, облаштування площі Соборної як пішохідної зони з сучасними скульптурами, реконструкція вулиці Європейської: бруківка, відновлення фасадів XIX ст., сучасне освітлення; збереження історичного вигляду центру з акцентом на пам'ятки.

– Зміна композиційних особливостей ділянки і елементів середовища в процесі історичного розвитку

Композиція була нерегулярною, без чіткого центру: окремі хати, городи, стежки до переправи. Річка формувала головну вісь міста, уздовж якої з'являлися перші неформальні ділянки для відпочинку населення. Адміністративні будівлі відсутні, головна вулиця – лише напрямок до міста Житомир.

Після 1546 р. композиція набуває оборонного характеру: пагорб стає домінантою, оточений валами й палісадом. Простір розбудовується навколо фортечного двору, з'являються перші радіальні виходи – майбутні вулиці. Монастир нова смислова домінанта, будівлі навколо нього утворюють закритий ансамбль. Вулиця Європейська – лінійний торговий коридор, що з'єднує монастир із іншою частиною міста. [66]

Вулиця Європейська набуває регулярності, формуючи фасадну лінію. Площа перед монастирем (майбутня Соборна) – вільний простір без постійної забудови. Після 1793 р. (приєднання до Російської Імперії) композиція стає

іншою: монастир втрачає оборонну функцію, мури перебудовуються, з'являються нові адміністративні будівлі у класичному стилі. Вулиця Європейська – парадна магістраль з регулярними фасадами. Площа Соборна – відкритий майдан з пам'ятниками, без релігійного акценту. [70,71]

2022–2025 рр. – композиція зберігає стабільність: монастир і центр – історичні символи, вулиця Європейська – головна вісь міста, адміністративні будівлі функціонують. Тривають роботи з консервації мурів, благоустрою площ та озеленення.

– Зміна семантики ділянки і об'єктів в процесі історичного розвитку

1546 р. ділянка набуває оборонно-владної семантики: фортеця – символ сили, захист від набігів. З 1630 р. монастир додає духовний та релігійний настрій, ікона Богоматері стає символом надії.

У 1642–1754 рр. семантика монастиря – сакральна-оборонна. Площа Соборна – ярмарково-релігійний простір, вулиця – головна вісь.

У 1920–1980-ті рр. – атеїстичні символи: монастир – склад і спортзал, символ боротьби з релігією, вулиця Європейська (Леніна) – головна магістраль, нова будівля міськради – партійна влада, центр позашкільної освіти виконує роль виховання молоді.

Після 1991 р. семантика відновлює культурно-духовну ідентичність, тобто монастир повертає свою релігійну цінність, міськрада – влада міста, центр ім. Разумкова творчість для дітей та дозвілля.

- *Схеми розвитку ділянок*

Ділянка монастиря-фортеці босих кармелітів:

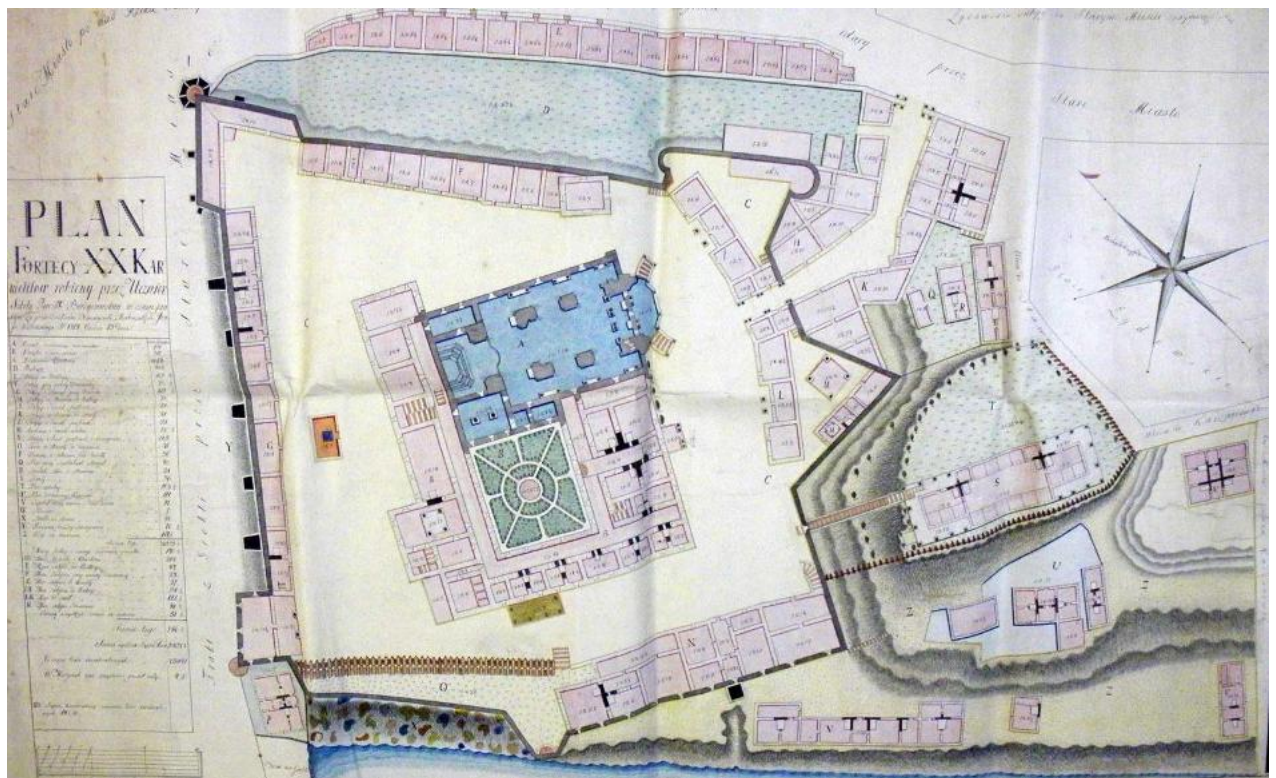


Рис. 3.1.6. План фортеці, 1817 р. [62]

- *Зображення ділянки на різних історичних етапах*
Ділянка монастиря-фортеці босих кармелітів:



Рис. 3.1.7. Малюнок Наполеона Орди. Кінець 19 ст. [62]



Рис. 3.1.8. Стан споруд монастиря Босих Кармелітів після звільнення міста від загарбників, 1944 р. [62]

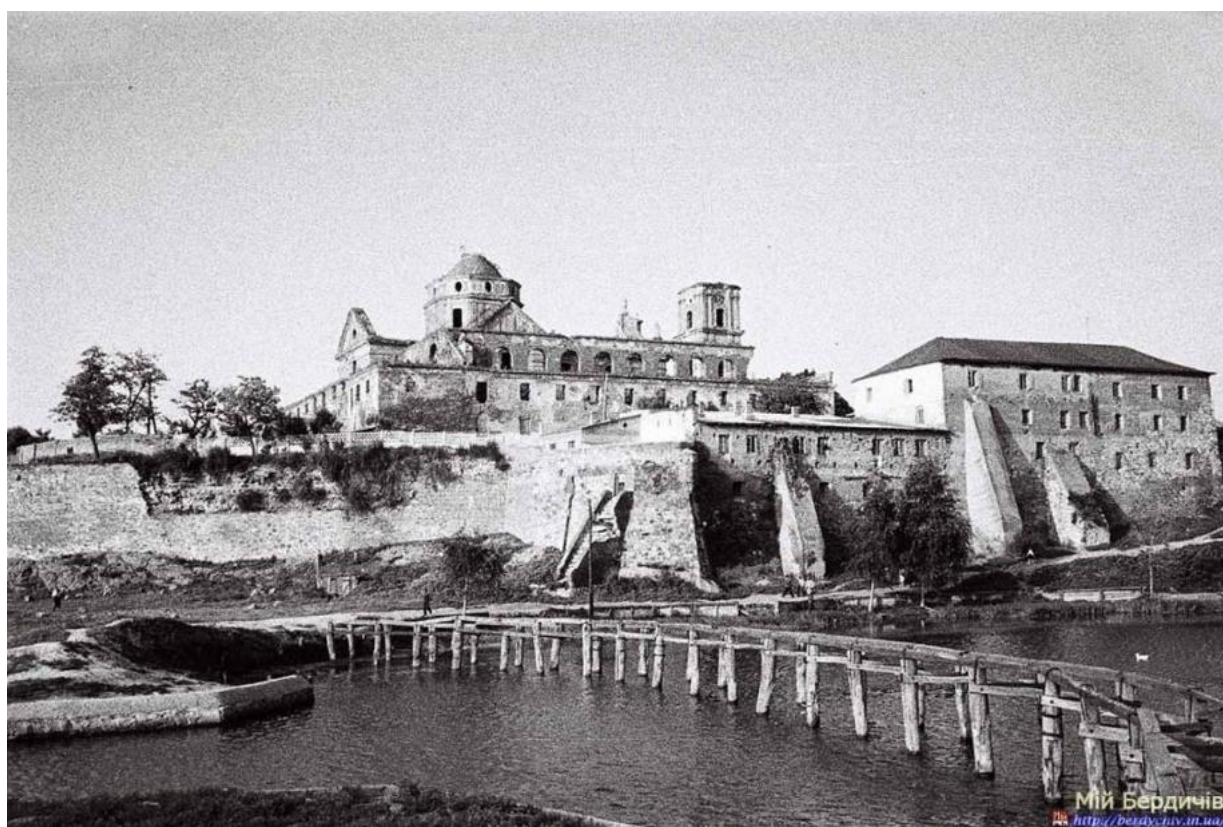


Рис. 3.1.9. Стан споруд монастиря Босих Кармелітів, 60-і роки. [62]



Рис. 3.1.10. Фото В. Клека, 1984 р., поштова листівка. [62]



*Рис. 3.1.11. Комплекс споруд монастиря Босих Кармелітів, сучасний стан. [1]
Ділянка костелу Святої Варвари:*

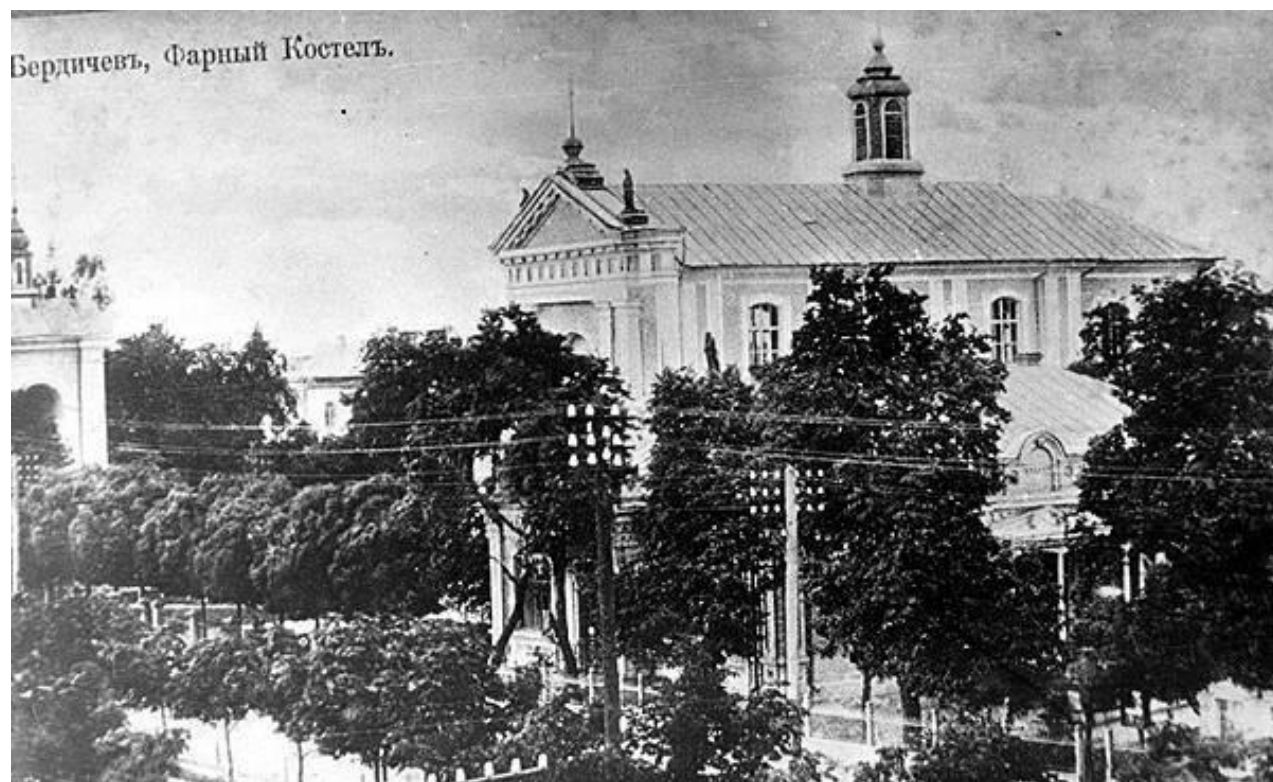


Рис. 3.1.12. Фотографія костелу Св. Варвари, рік невідомий [70]

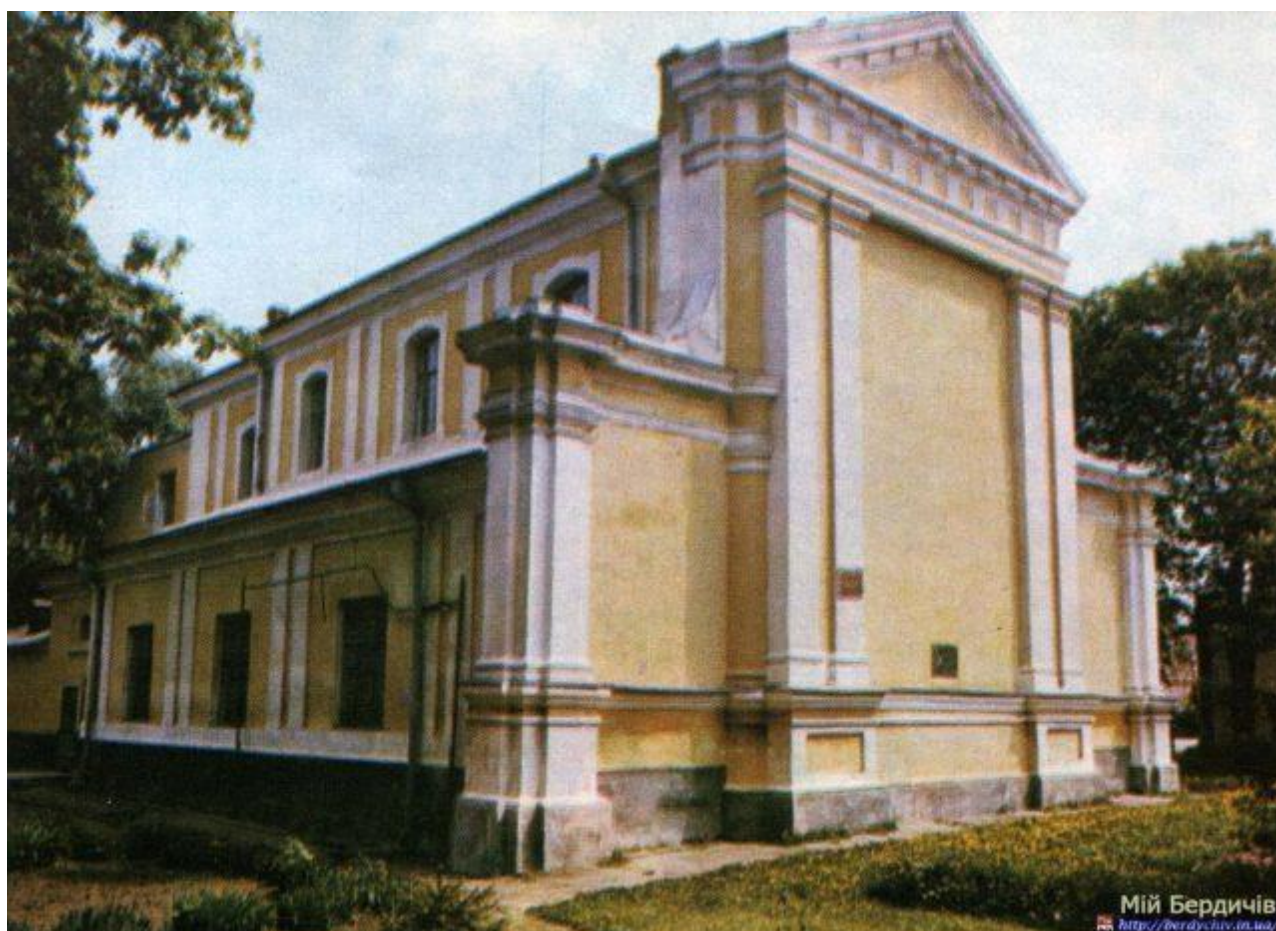


Рис. 3.1.13. Сучасний стан споруди храму Св. Варвари, фото 1981 р. [70]



Рис. 3.1.14. Храм Св. Варвари, 2006 р. [70]

Ділянка міської думи та управи, та центру позашкільної освіти ім. О.

Разумкова:



Рис. 3.1.15. Будинок міської думи, фото початку ХХ ст. [69]



Рис. 3.1.16. Міський Палац піонерів, фото 60-х років. [69]



Рис. 3.1.17. Міський Палац піонерів, фото 70-х років. [69]



Рис. 3.1.18. Будинок міської думи та управи, Центр позашкільної освіти ім. О.В.Разумкова, липень 2025 р. [69]

– Історико-культурна цінність елементів урбанізованого середовища

Монастирський комплекс босих кармелітів у Бердичеві формує історичне ядро міста й визначає його просторову і духовну ідентичність. Розташований на природному домінуючому підвищенні, він став головною композиційною та смисловою точкою, навколо якої протягом століть формувалася вулична мережа, поселення, торгові площі та адміністративні структури. Саме від монастиря розходяться головні перспективи, а вулиця Європейська виконує роль центральної містобудівної осі. Унікальний силует ансамблю зберігається як незмінний елемент панорами міста, який читається з різних точок – уздовж берегів річки Гнилоп'ять, зі східних кварталів і центральної площі. Також монастир босих кармелітів має статус пам'ятки архітектури національного значення, що визначає його як унікальний об'єкт культурної спадщини.



МІИ Бердичів
<http://berdychiv.in.ua/>

Рис. 3.1.19. Табличка на монастирі, яка вказує що об'єкт є пам'ятником архітектури[62]

Також пам'яткою архітектури є костел Святої Варвари, як історична релігійна святиня.



Рис. 3.1.20. Табличка на костелі, яка вказує що об'єкт є пам'ятником архітектури[70]

– Існуючі проектні пропозиції з реорганізації досліджуваного середовища

Реконструкція території навколо центру позашкільної освіти ім. О.В. Разумкова

Існує проект реконструкції території навколо центру позашкільної освіти. Нажаль, детального плану у відкритому доступі нема, але по існуючим фотографіям та по реальним будівельним роботам можна помітити зміни в благоустрої поруч з центром позашкільної освіти.



Рис. 3.1.21. Фотофіксація парку навколо будівлі, 2020 рік



Рис. 3.1.22. Фотофіксація парку на зараз

- **Структурно-функціональний аналіз урбанізованого середовища**
- функціональне зонування території

В місті Бердичів регулюється генеральним планом міста, частина котрого є схема зонування. Схема зонування території міста є частиною генерального плану Бердичіва і визначає функціональне призначення різних ділянок міста, таких як житлові, промислові, громадські, рекреаційні та історико-культурні зони. Основними зонами для досліджуваної ділянки є зони пов'язані з історичним центром, де розташована фортеця Босих Кармелітів, костюл Святої Варвари та благоустроїв навколо Центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова (бувши будівля міської думи).

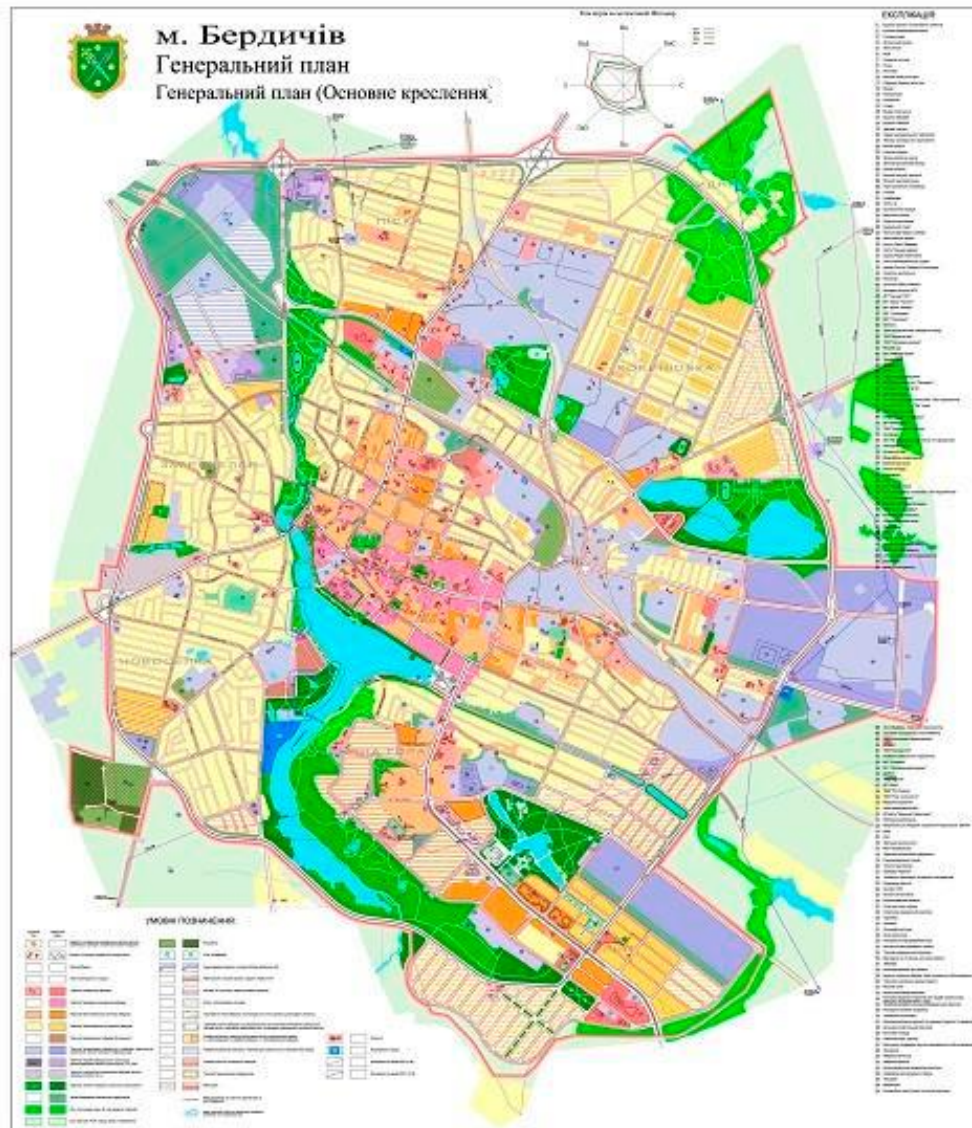
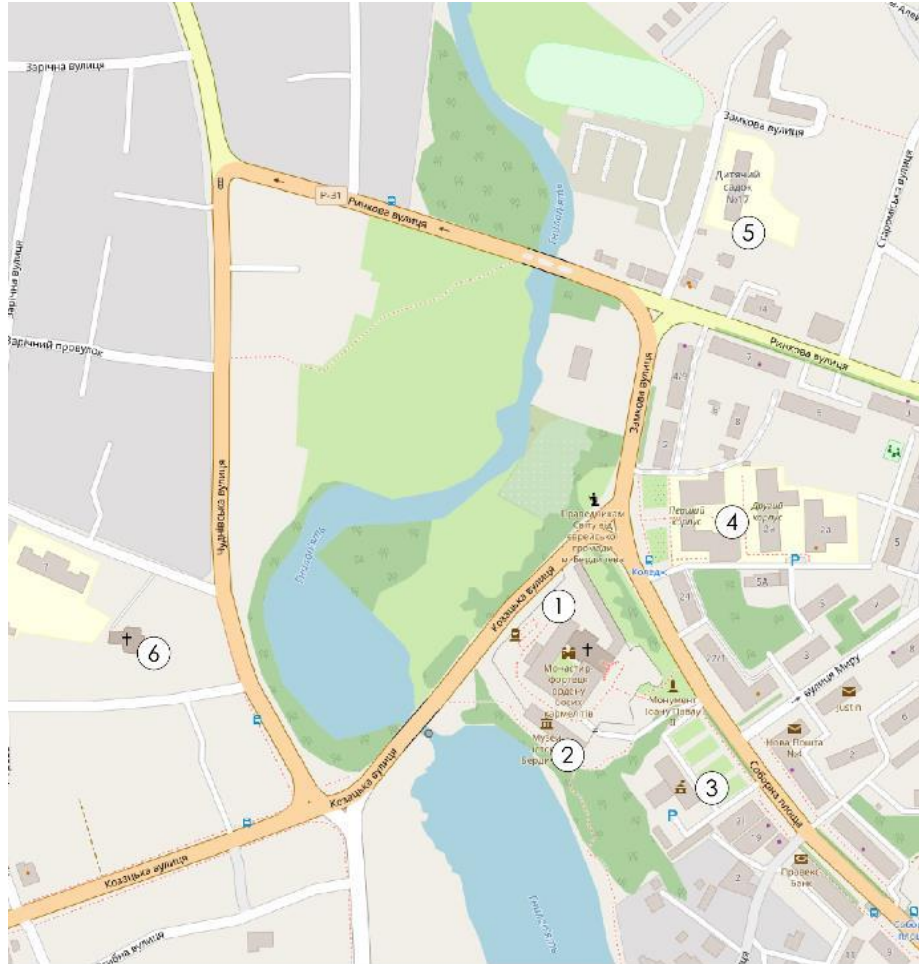


Рис. 3.1.23. Генеральний план міста Бердичів. План існуючого використання території

Функціональний потенціал громадських просторів Бердичіва визначається їхнім розташуванням, історико-культурною цінністю, транспортною доступністю та можливостями зонування.

Особливості розташування об'єктів різного призначення

На території розміщуються об'єкти транспортного сполучення та громадського призначення – торгові, історико-культурні, релігійні, освітні, рекреаційні та промислові.



- Експлікація
1. Монастир-фортеця ордену босих кармелітів
 2. Музей історії Бердичева
 3. Бердичівська райдержадміністрація
 4. Бердичівський фаховий коледж
 5. Дитячий садок
 6. Церков

Рис. 3.1.26. Схема розміщення об'єктів різного призначення

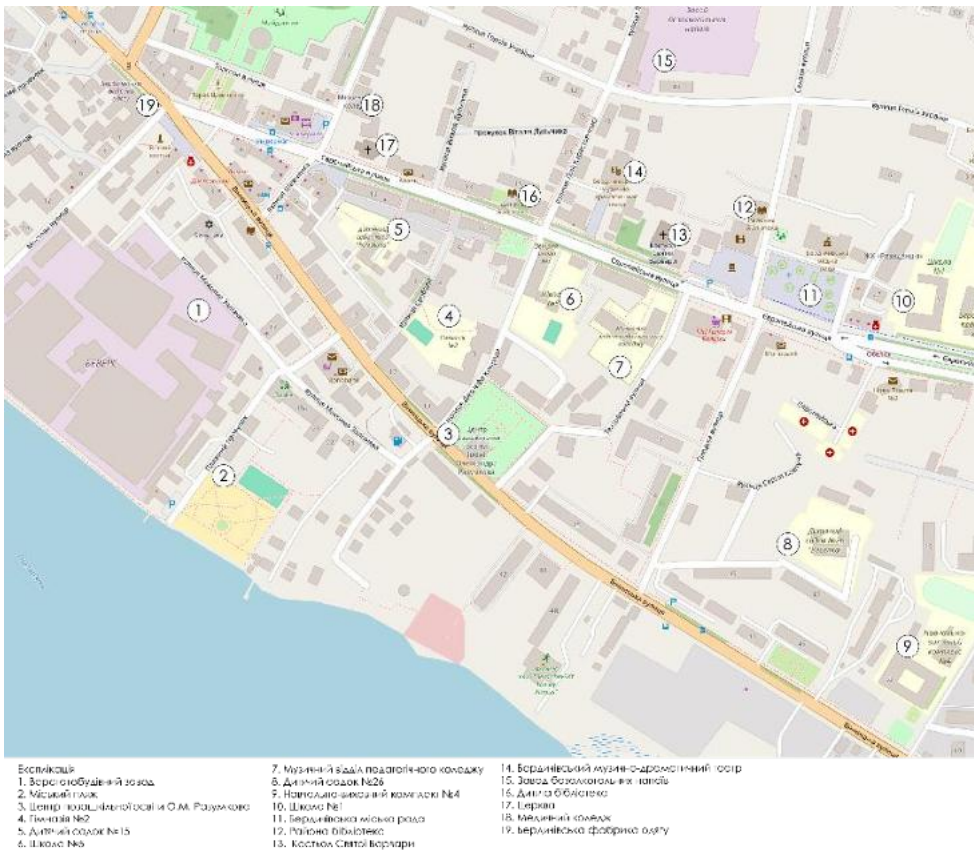


Рис. 3.1.27. Схема розміщення об'єктів різного призначення

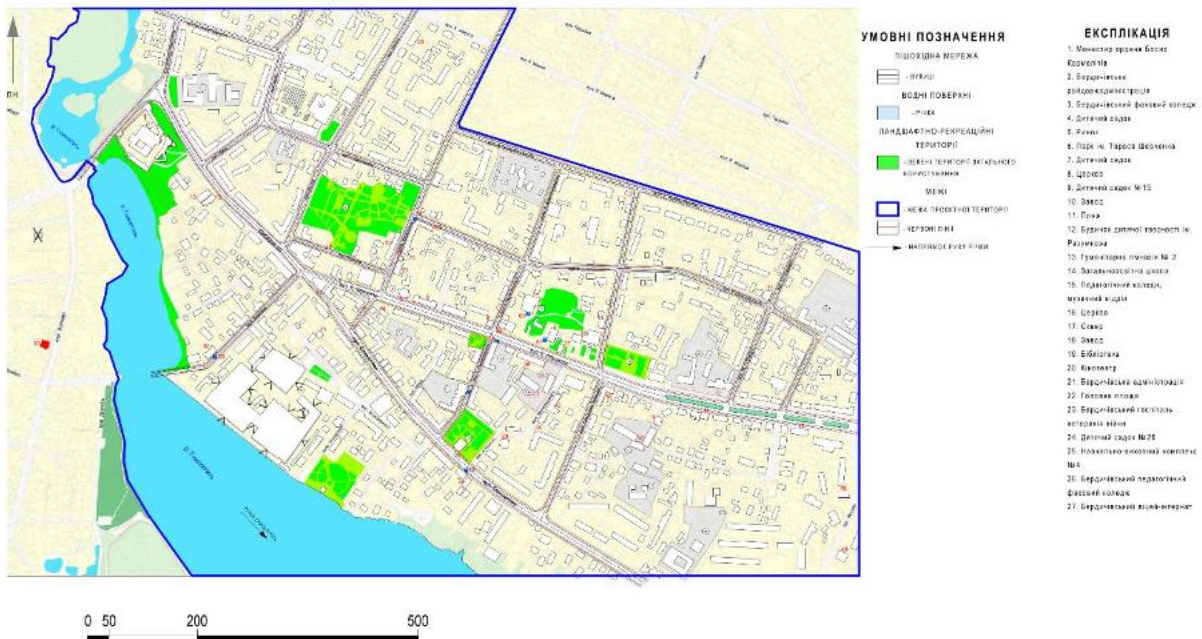


Рис. 3.1.28. Схема розміщення об'єктів різного призначення на опорному плані

– Маршрути руху пішоходів і транспорту

Основним планувальним елементом є головна магістральна вулиця, яка з'єднує Бердичів з іншими містами та по ній курсує громадський транспорт. Також тут проходять пішохідні маршрути по житловим вулицям, присутні зупинки громадського транспорту, місця для парковок та дамба на річці Гнилоп'ять.



Рис. 3.1.27. Схема руху пішоходів і транспорту

– Місця локалізації типових ситуацій життєдіяльності

У досліджуваному міському просторі можна спостерігати такі ситуації життєдіяльності: риболовля, користування громадським транспортом, прогулянки містом, місця для відпочинку та туристичні екскурсії.



Рис. 3.1.29. Схема типових ситуацій у досліджуваному середовищі

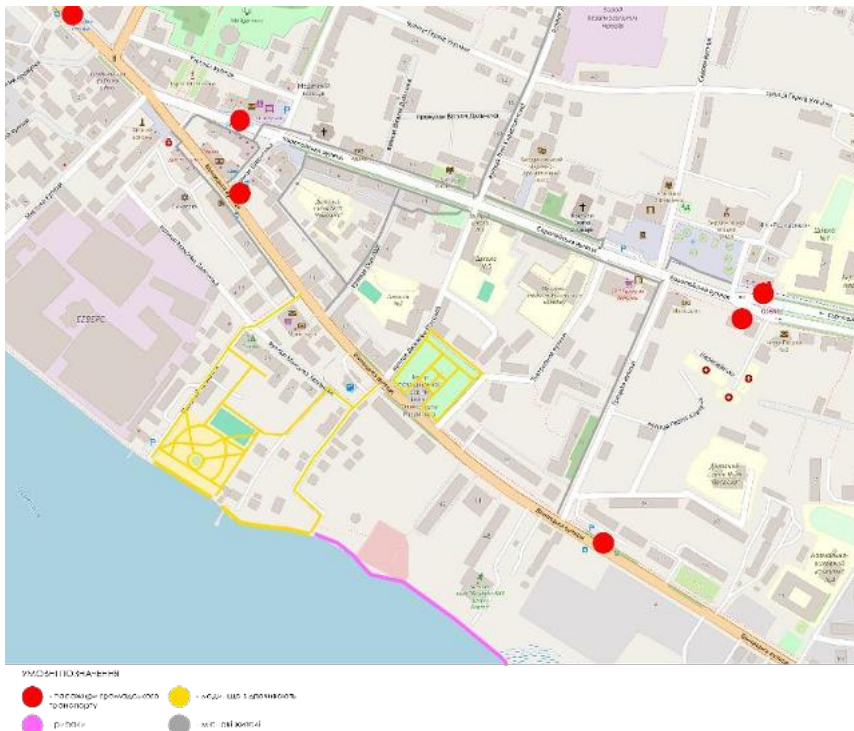


Рис. 3.1.30. Схема типових ситуацій у досліджуваному середовищі – Обслуговування населення

В місті Бердичів присутня розвинена система установ закладів освіти
Загалом в місті Бердичів налічується 35 закладів освіти:

Дитячих садочків – 13 закладів

Закладів загальної середньої освіти, куди входять школи, гімназії та ліцеї – 15 закладів

Закладів вищої та професійної профільної освіти – 7 закладів (куди входить Бердичівський фаховий коледж, медичний фаховий коледж, педагогічний коледж, професійний будівельний ліцей, професійно-технічне училище №4, професійно-технічне училище №12 та «Житомирський навчальний центр» №4).

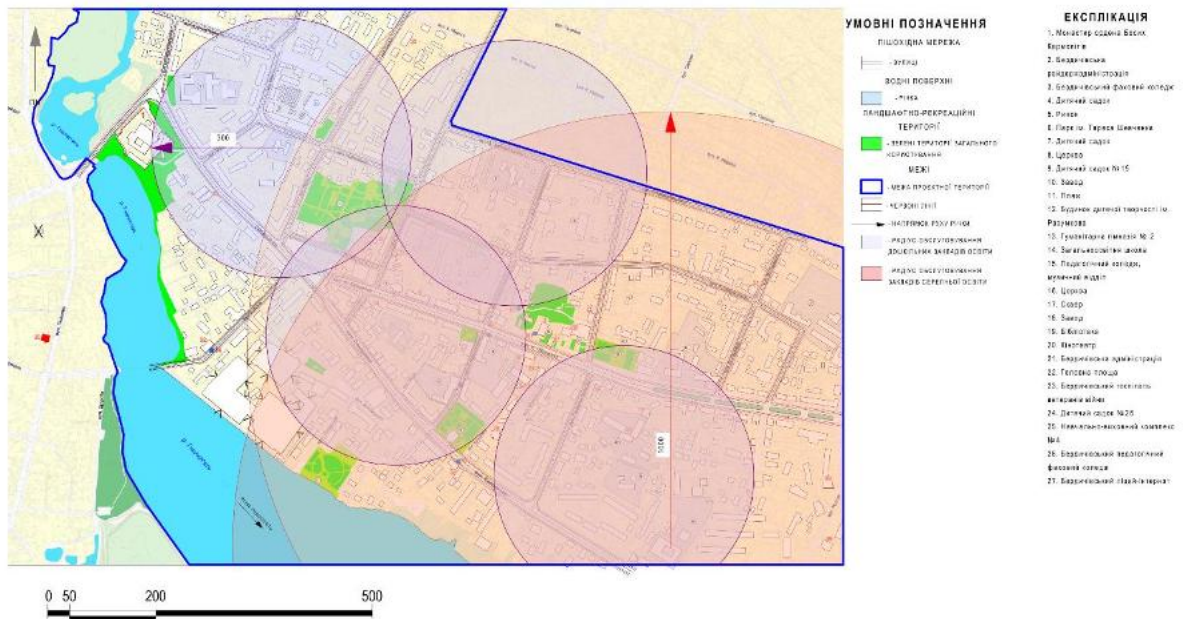


Рис. 3.1.31. Схема обслуговування населення шкільними та дошкільними закладами освіти

- **Композиційний аналіз урбанізованого середовища**
- Композиційний аналіз природного ландшафту

Територія міста Бердичіва на Житомирщині, загалом територія має горбисто-рівнинний рельєф. Висота коливається від приблизно 200 метрів у районі заплави річці та до 270 метрів в південно-східних та північно-східних районах міста. Центральна частина міста, яку прорізає головна вулиця Європейська знаходиться на невеличкому пагорбі, що визначає головну композиційну вісь міста.

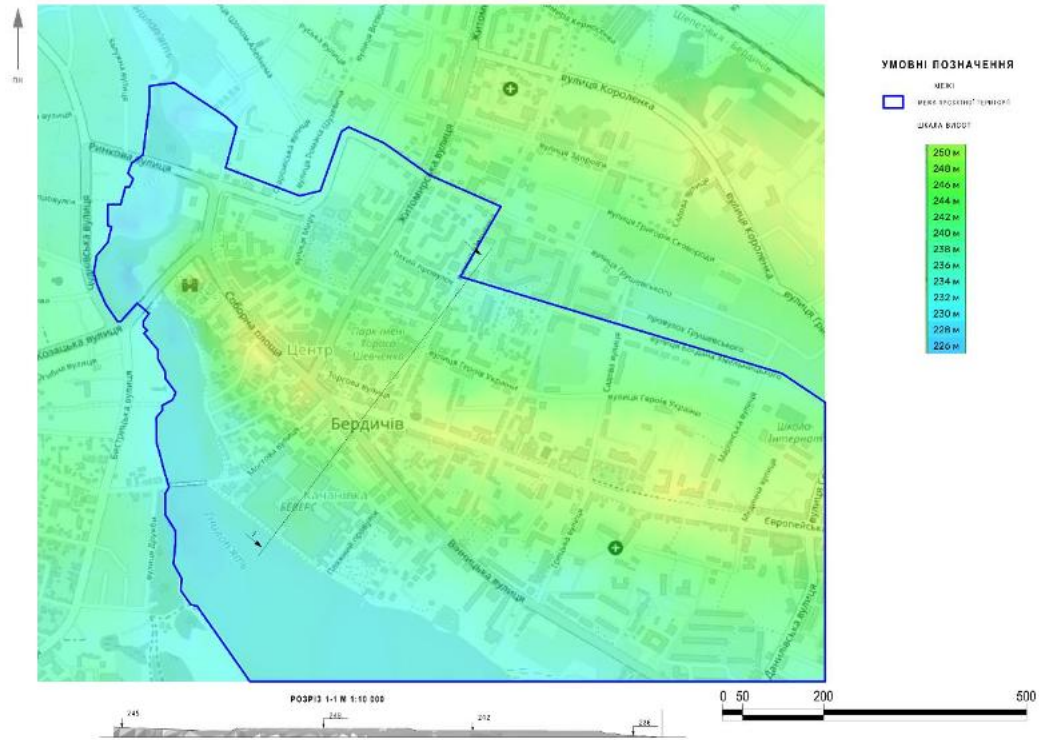


Рис. 3.1.32. Схема геоморфологічного аналізу території

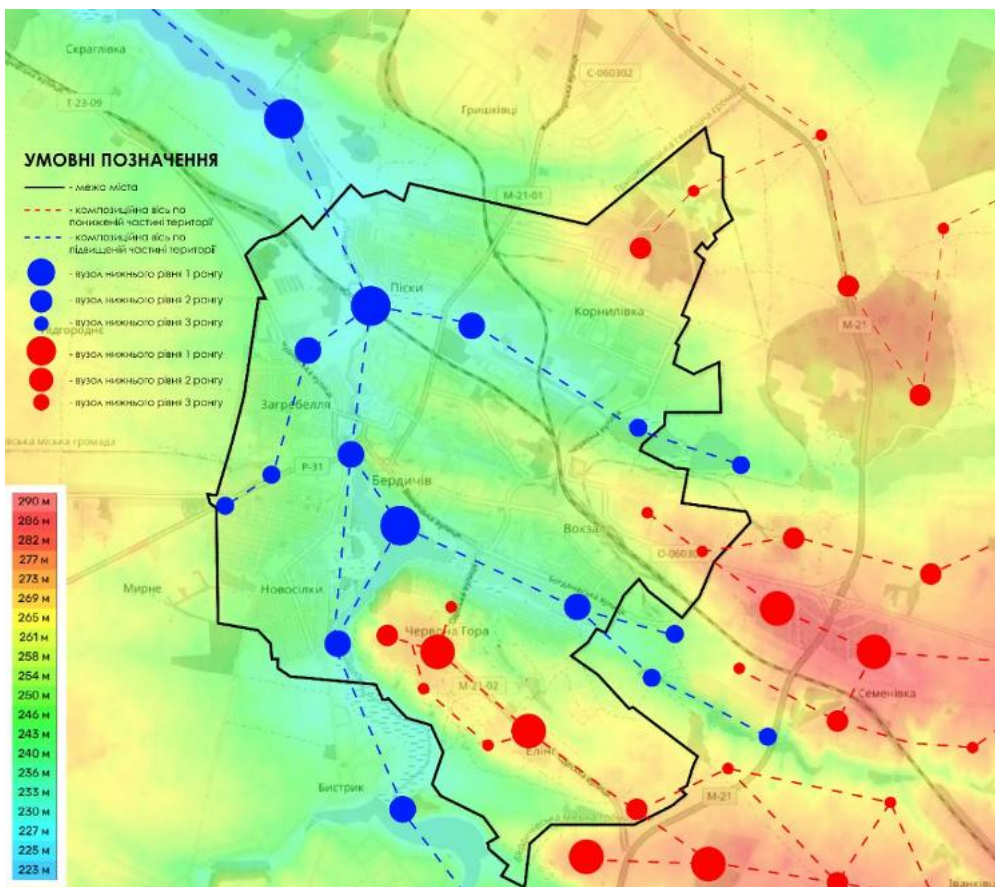


Рис. 3.1.33. Схема композиційного аналізу природного рельєфу

Щодо водних об'єктів, місто Бердичів лежить на річці Гнилоп'ять, також

на території знаходиться декілька ставків (міське водосховище) та струмків.

До зелених масивів міста можна віднести ліси, які знаходяться вздовж річки Гнилоп'ять, на півночі та півдні міста, головний парк імені Тараса Шевченка, сквери та зелені зони вздовж доріг та вуличне озеленення.

В результаті композиційного аналізу було визначені основну кількість композиційних осей міста, котрі акцентують увагу на головній архітектурній домінанті – Монастирі ордену Босих Кармелітів та прибережних територіях річки, утворюючи вузли різних рангів.

– Композиційний аналіз техногенного ландшафту

В результаті дослідження техногенного ландшафту було виділено головні візуальні композиційні осі 1 та 2 рангу, які на перетинах відтворюють відповідні вузли.

Основним планувальним вузлом першого рангу відповідають точки великого скупчення людей, площі, громадські будівлі та парки.

На другорядних композиційних осях утворюються композиційні центри другого рангу. Основними домінантами на вулицях виступають архітектурні пам'ятки, які особливо зосереджені в центральній частині міста.



Рис. 3.1.34. Схема композиційного аналізу техногенного ландшафту
– Аналіз умов візуального сприйняття

Під час аналізу ділянок проектування та основного скупчення історичних пам'яток міста було виявлено головні точки для візуального сприйняття природного ландшафту.

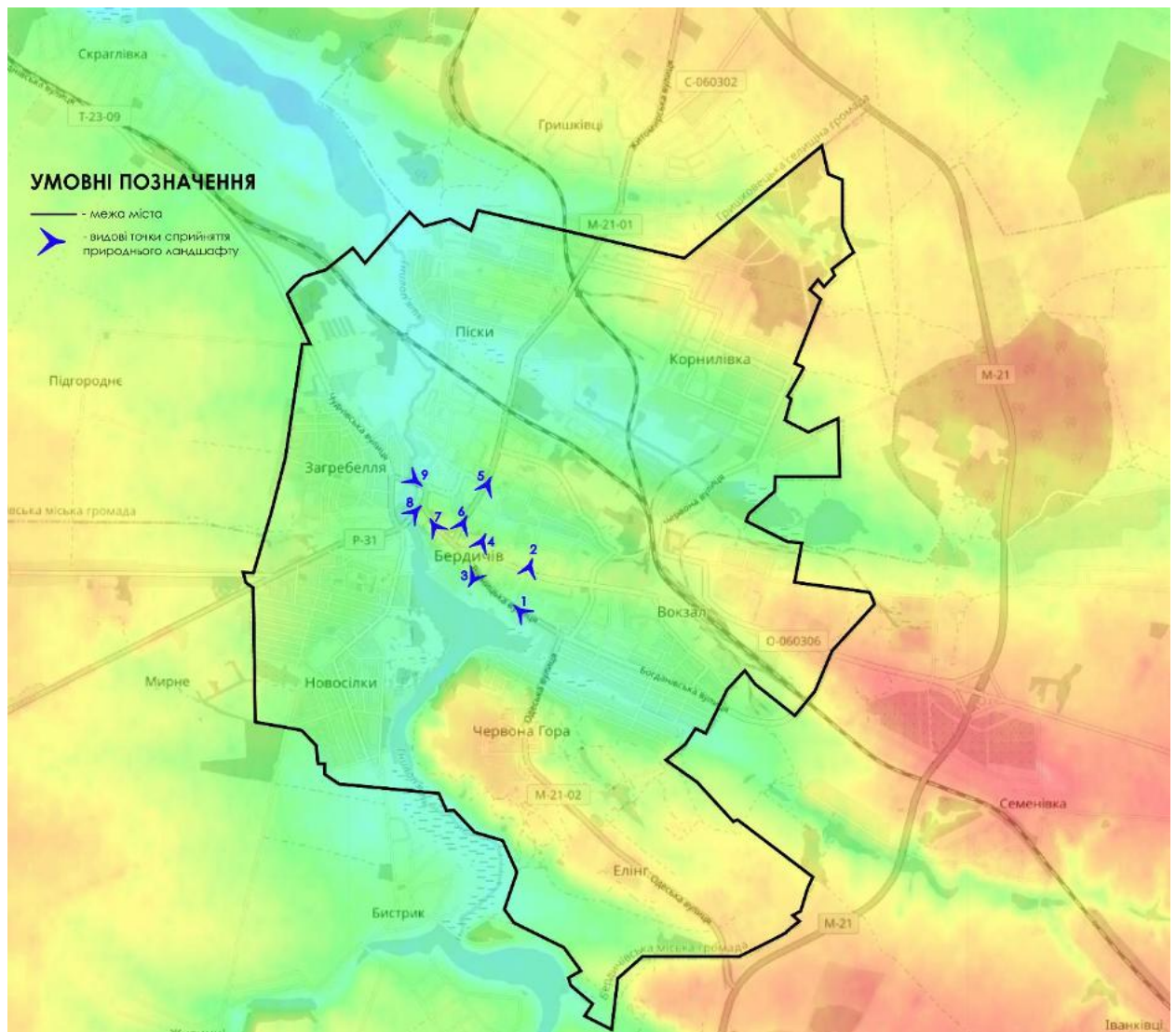


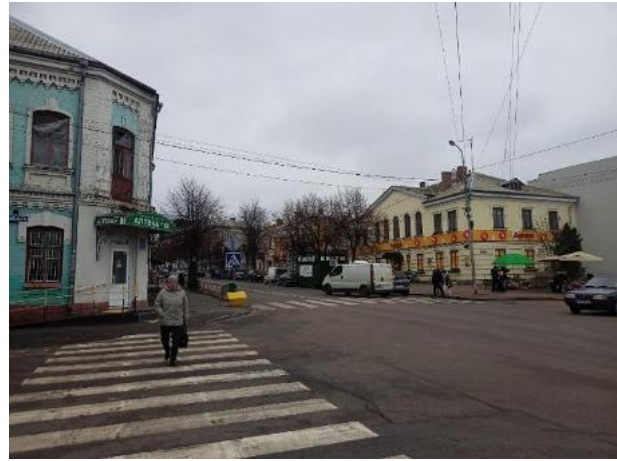
Рис. 3.1.35. Схема аналізу умов візуального сприйняття оточення



Рис 3.1.36. – 3.1.37. а) – вид з видової точки 1 (вид на історичну частину міста з магістралі міста), б) – вид з видової точки 2 (вид на спальну забудову з височини)



*Рис 3.1.38. – 3.1.39. в) – вид з видової точки 3 (вид на розв'язку з домінантою),
г) – вид з видової точки 4 (центр міста)*



*Рис 3.1.40. – 3.1.41. д) – вид з видової точки 5 (центр), е) – вид з видової точки
б (вид на розв'язку з історичною домінантою)*



*Рис 3.1.42. – 3.1.43. є) – вид з видової точки 7 (вид на лівий берег міста), ж) –
вид з видової точки 8 (видова точка на міст, котрий поєднує два береги)*



Рис 3.1.44. з) – вид з видової точки 9 (вид на лівий берег міста)

- **Еволюційно-генетичний аналіз урбанізованого середовища**
- Еволюційно-генетичний аналіз розпланування містобудівного об'єкта
- геометрія вуличної мережі

Геометрія вуличної мережі Бердичева є переважно нерегулярною, з елементами лінійної та напіврадіальної структури на рівні основних магістралей. Це просліджується, оскільки це є типовим для міст з історичним розвитком, планування там формувалося поступово під впливом торгівлі та інших історичних подій. В місті нема чіткої планувальної сітки, особливо центрі, щось схоже є тільки в районах «корнилівка» (по вулицям Кооперативна та Гулака Артемовського) і «новосілки» (по вулиці Березневій). Вулиці є хаотичними та характеризуються вигинами, нерегулярними та довільними перетинами.

Однак місто формує чіткий транспортний каркас по основним центральним магістралям, уздовж яких основна частина міста була сформована в радянські часи. Також основна магістраль ділить Бердичів на північну та південну частини. Напіврадіальним елементом є окружна дорога, яка знаходиться на сході від міста.

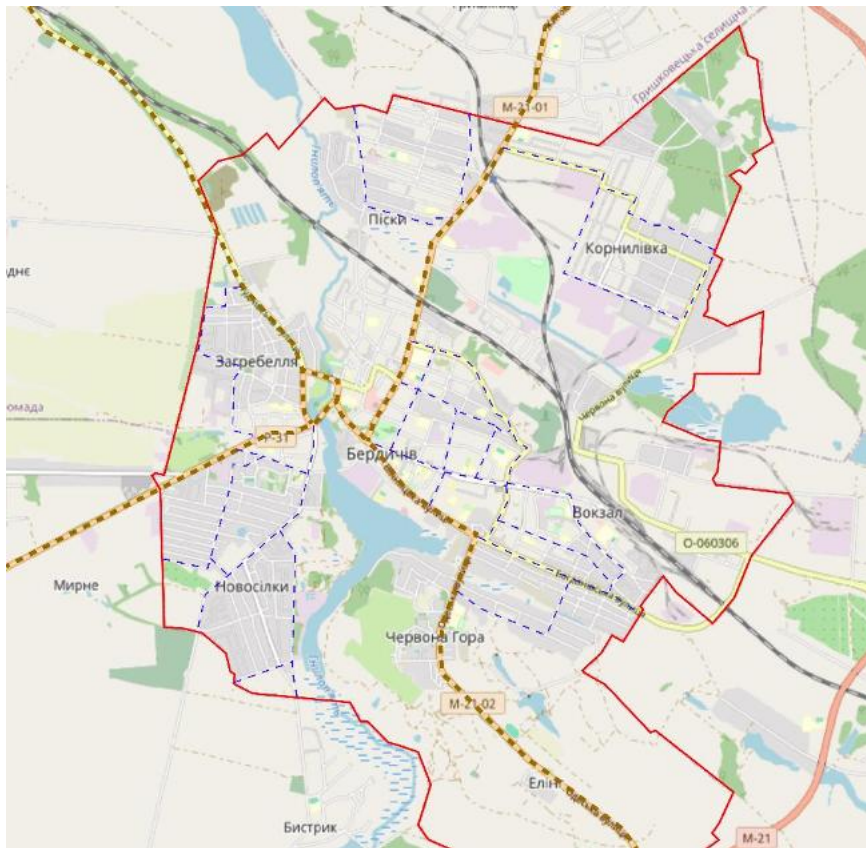


Рис 3.1.45. Схема вуличного каркасу міста

– розміри та пропорції кварталів

В плануванні міста Бердичева можна помітити, як воно ділиться на конкретні квартали та райони. Загалом, квартали є компактними та не дуже великими, але там де розміщується садибна, приватна житлова забудова є дуже віддаленими від центра та від закладів освіти та інших забудов для обслуговування населення.

Мікрорайони не зважаючи на компактність не є пішохідними, оскільки приблизний розмір найдовших вулиць 1,3 – 1,5 км, тому по деяким районам краще пересуватися автомобілем для зручності. Також, загалом нові квартали тяжіють до прямокутної та витягнутої форми.

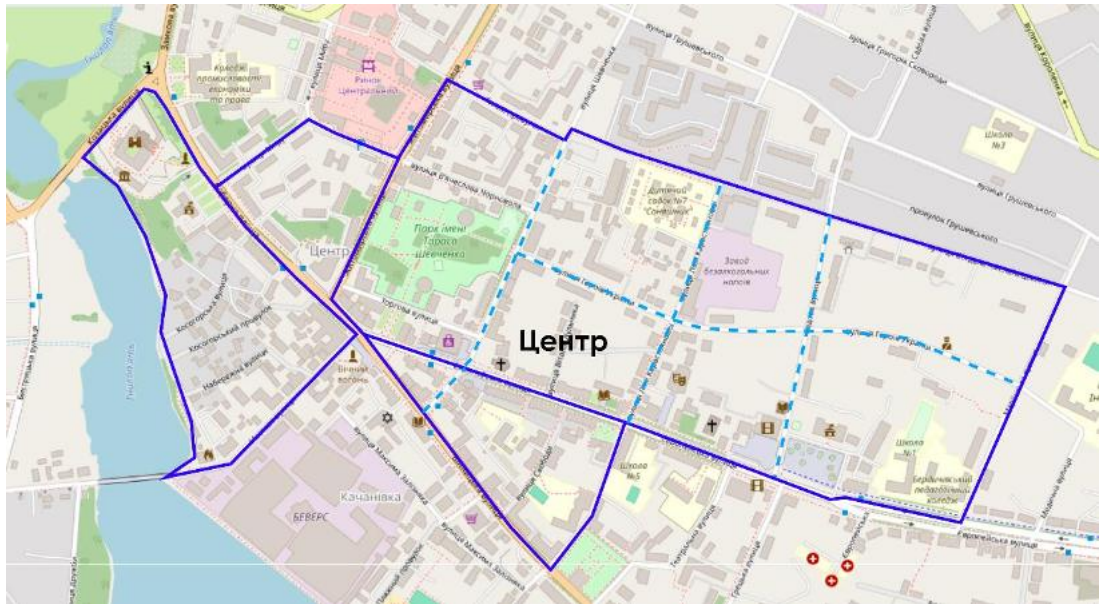


Рис 3.1.46. Схема вуличного каркасу центру

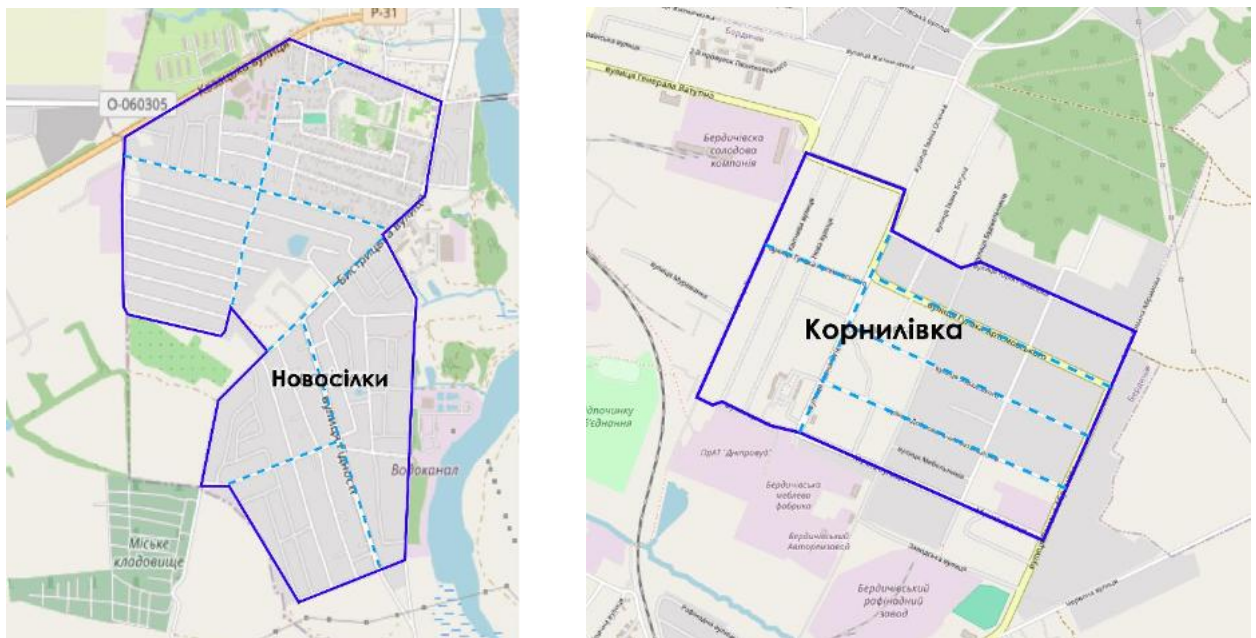


Рис 3.1.47. Схема вуличного каркасу районів

– особливості розташування архітектурних домінант

Архітектурні домінанти Бердичева — це переважно релігійні та оборонні споруди, що сформувалися в історичному центрі міста. В центрі є найпомітніша та найбільша архітектурна домінанта – монастир фортеця Босих кармелітів, розташований він на підвищенні для оборонних цілей в минулому. Також не так далеко від головної домінанти знаходиться Свято-Миколаївський собор, який збудований на місці колишньої церкви в центрі. Костел Святої Варвари знаходиться в історичному центрі, поблизу монастиря, там проводять культурні

та релігійні події. Більшість доміант розташовані на лівому березі Бердичева, але на правому березі головною будівлею є Свято-Троїцька церква.

Загальними особливостями є те, що доміанти розміщені компактно в центрі, вони формують силует міста, з акцентом на вертикальні елементи, що домінує від історичної житлової забудови міста.

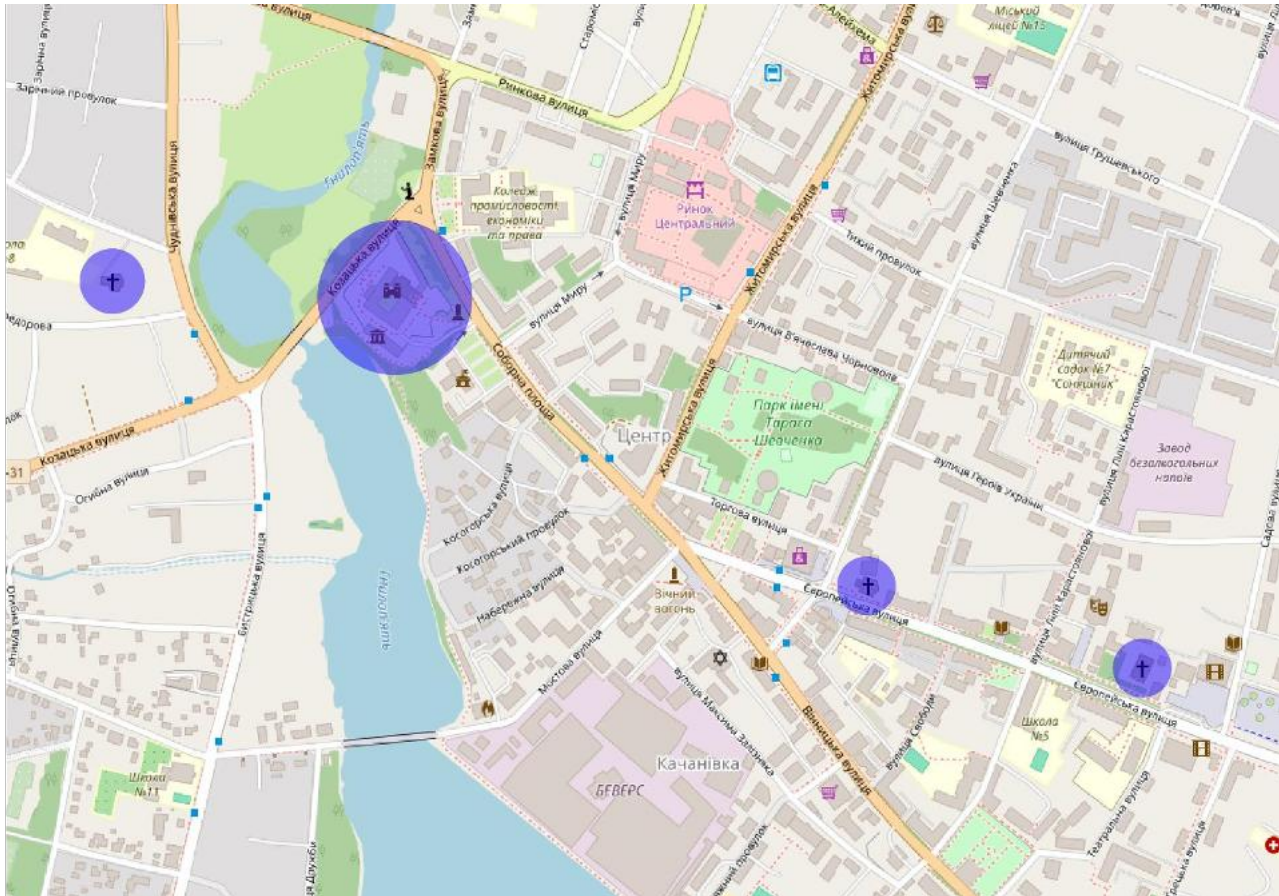


Рис 3.1.48. Схема зображення основних архітектурних доміант – характер зміни розташування у часі

Загальна забудова Бердичева еволюціонувала від компактного середньовічного поселення до сучасного середнього міста з неорганізованою структурою.

1. *Середньовічний період (15 – 18 ст.)* – забудова компактна, зосереджена навколо замку для захисту від набігів, вулична мережа примітивна та неорганізована, але пізніше забудова в центрі почала посилюватися та розповсюджуватися.

2. *Російська імперія (20 ст.)* – зростання міста та збільшення кількості населення, будується різна промисловість та ширше стає торгівля, поширення хаотичної забудови.

3. *Радянський період (1917 – 1991 рр.)* – руйнування значної частини міста, модернізація промисловості та індустріалізація, зменшення населення через масові страти та війни. Після воєнна забудова міста житловими будинками на лівому та правому березі, структура міста стає більш щільною.

4. *Пострадянський етап, сучасність (після 1991р.)* – збереження історичного центру з органічною забудовою, акцентуація на туризмі, але кризи у вигляді російсько-української війни розвиток уповільнюють.

– **Еволюційно-генетичний аналіз існуючої забудови**

Розглядаючи забудову центральної частини міста, біля ділянок проектування, то можна прийти до висновку, що місто має велику кількість різноманітної забудови, яка відноситься до різних періодів історії. Загалом, забудова в місті досить хаотична, особливо та, котра залишилася з 19 сторіччя, а забудова радянських часів вже має типову планувальну структуру. Мою увагу привернула історично сформована забудова, яку можна віднести до українського модерну. Самі будівлі побудовані переважно з червоної або жовтої цегли, з видимими візерунками цегляної кладки, включаючи декоративні елементи. Також спільною рисою є арочні та напіварочні віконні отвори, пророблені деталі навколо дверей та вікон, житлові будівлі зазвичай не вище 2-3 поверхів.



Рис 3.1.48. Фотофіксація існуючої історичної житлової забудови



Рис 3.1.49. Фотофіксація існуючої історичної житлової забудови

Також поруч з однією з ділянок проектування забудова відсутня, але недалеко від неї знаходиться історична забудова – монастир ордену босих кармелітів. Забудова має корені в оборонній архітектурі, спочатку це був замок родини Тишкевичів, мав оборонні стіни, башти та рови, типові для середньовічних фортець, ця основа визначила фортечний характер майбутнього монастиря, роблячи його унікальним прикладом "монастиря-фортеці". Потім відбулася еволюція до барокової реконструкції, додали куполи, декоративні елементи.

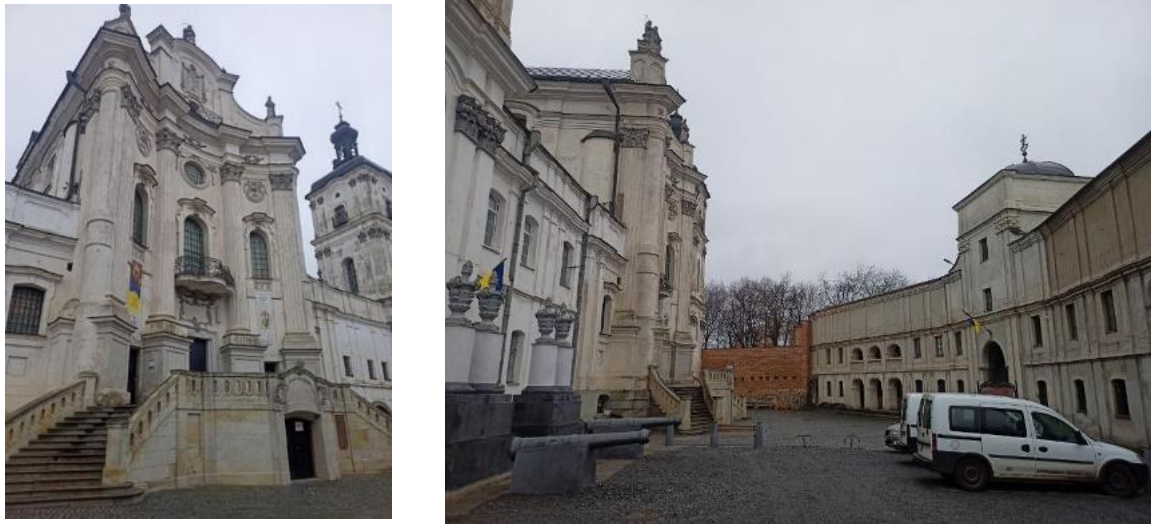


Рис 3.1.50. Фотофіксація існуючої історичної забудови

Також присутня радянська забудова, яка є домінуючою в місті та доповнює основну композиційну структуру. Будівлі розташовані, як і в центрі, так і на периферії міста, але там переважає більше садибна забудова. Багатоквартирні є типовим прикладом радянської панельної багатоповерхівки, відомої як "брежнівка". Бетонні панелі з геометричними решітками, візерунками між вікнами та балконами, як мінімальний декор для "оживлення" монотонного будинку та щоб сформувати його характер.



Рис 3.1.51. Фотофіксація існуючої житлової забудови



Рис 3.1.52. Фотофіксація існуючої житлової забудови

Також в місті багато малоповерхової та середньоповерхової забудови, вона значно переважає. Такі будинки майже нічим не виділяються та є типовим прикладом радянської житлової забудови функціоналізму.



Рис 3.1.53. Фотофіксація існуючої житлової забудови

– **Аналіз способів кодування інформації значимої для місцевого населення**

– матеріалізація суспільних відносин

Місцеві жителі Бердичіва - українці, поляки та євреї, які формували мультикультурну ідентичність, це втілюється в матеріальних формах: будівлях, просторах, артефактах, пам'ятниках і практиках, що фіксують динаміку громади. Бердичів історично був мультикультурним центром, де українці, поляки, євреї та інші групи співіснували. Це матеріалізується в архітектурі: синагоги, церкви, монастир, ринкових площах, меморіалах і культурних традиціях, що зберігають колективну пам'ять.

– опредметнення вірувань

Опредметнення вірувань міста Бердичів проглядається через процес матеріалізації релігійних ідей, переконань та духовних практик у фізичних об'єктах: храмах, іконах, усипальницях, кладовищах та артефактах. Місто, як історичний центр мультиконфесійності, опредметнює вірування через архітектуру та культурну спадщину. Зовнішній вигляд монастиря як фортеці: мури, вежі, рови, опредметнює католицькі вірування в Бога як захисника та церкву як укріплення проти зла. Комплекс розташований на пагорбі над річкою Гнилоп'ять, з мурами, що оточують ансамбль.



Рис 3.1.54. Фотофіксація монастиря босих кармелітів [68]

– *способи карбування інформації в колективній пам'яті*

Способи карбування інформації в колективній пам'яті Бердичева, можна ілюструвати на прикладі конкретних пам'яток, які фіксують історичні події, травми та цінності через матеріальні форми: написи, архітектурні елементи, розташування та ритуали. Ці об'єкти слугують "місцями пам'яті", де зберігається інформація про минуле. Це видно на прикладах Гроту Матері Божої (пам'ятна капличка) та пам'ятного знаку на місці колишнього єврейського гетто. Грот Матері Божої - це пам'ятна капличка, яка знаходиться на території Костелу Святої Варвари. Вона присвячена Божій Матері

Бердичівській, символізуючи духовну спадщину міста. А пам'ятний знак розташований біля Монастиря Босих Кармелітів, на території колишнього гетто, де утримували євреїв перед масовими стратами.



Рис 3.1.55. Грот Божої Матері на території Костелу Святої Варвари [20]



Рис 3.1.56. Пам'ятний знак біля Монастиря Босих Кармелітів[60]

– демонстрація ціннісних пріоритетів

Демонстрація ціннісних пріоритетів міста Бердичів базується на його історичній спадщині та сучасних ініціативах. Цінність збереження спадщини трьох культур: української, польської, єврейської, що наголошує на толерантності, єдності та пам'яті про минуле наприклад: збереження синагог, усипальниці Леві Іцхака Бен Меїра та монастиря Босих Кармелітів, фестивалі польської культури та Дні європейської спадщини

– етнічна своєрідність оточення

Етнічна своєрідність оточення міста Бердичів характеризується багатошаровою мультикультурністю, де перетинаються українська, польська та єврейська культури. Бердичів відомий як "Єрусалим Волині" завдяки домінуючій єврейській громаді, що раніше робило його центром хасидизму та торгівлі. Тому єврейське кладовище в Бердичеві є ключовим елементом етнічної своєрідності регіону Житомирщини, воно поєднує національну трагедію з культурною гордістю. [72,73]



Рис 3.1.57. Єврейське кладовище[73]

– способи персоналізації середовища

Персоналізація середовища в Бердичеві відбувається через конкретні дії місцевих громад та паломників. Вони показують, як відвідувачі та волонтери

адаптують простір під етнічні традиції, пам'ять та ритуали. Кладовище, як центр хасидської спадщини, персоналізується через очищення, додавання елементів та ритуали, що підкреслюють єврейську унікальність серед українського оточення.

– **Асоціативно-образний аналіз ландшафтно-рекреаційного середовища**

– **Семантика просторів і об'єктів, розташованих на ділянці**

– топоніми

Назва "Бердичів" походить від власного імені "Бердич" (можливо, козацького ватажка чи землевласника), або від слів на кшталт "берда" (сокира) чи тюркських коренів ("берд" - камінь). [64]

– неформальні назви «місць» і об'єктів

У Бердичеві, місцеві жителі часто використовують скорочені, народні чи сленгові назви для мікрорайонів, річок та інших об'єктів, щоб спростити спілкування та відобразити історичний та побутовий контекст. Неформальні назви отримала місцева дамба, котра знаходиться на мосту через річку, називають вони її – гребля, район ринку – базар. Ріку Гнилоп'ять часто називають або так само або використовують назву «п'ятка», а фортецю босих кармелітів називають «замок» та «церква».

– легенди та міфи пов'язані з оточенням

Легенди про підземні ходи Бердичева тісно пов'язані з історичним центром міста, зокрема з монастирем босих кармелітів, який стоїть на пагорбі над річкою Гнилоп'ять. Одна з найвідоміших легенд пов'язана з підземеллями міста. Легенди розповідають про велику та розгалужену мережу підземних ходів, створених ще за часів Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Нібито їх створили для оборони міста, можливої втечі від ворогів або для зберігання припасів. Ці ходи вони, за легендою, починаються під самим монастирем-фортецею, а далі простягаються через деякі райони міста

та за його межі. Однак, коли були проведені археологічні розкопки, було дійсно знайдено залишки підземних ходів, але легенда була підтверджена лише частково, оскільки ці шляхи скоріше за все не є такими розгалуженими та довгими, як їх описували. На зараз будь які розкопки та пошуки продовження підземних шляхів поставлені на паузу, через статус історичної пам'ятки фортеці, який накладає певні обмеження. В наявних знайдених катакомбах проводять екскурсії. [65]



Рис 3.1.58. Катакомби [65]

– потенційні герої ймовірних легенд

Герої потенційних легенд міста Бердичів пов'язані не з міфічними або казковими істотами, а з ймовірно реальними людьми, котрі на деяких час або жили в місті, або проїжджали. Одна з найвідоміших легенд пов'язана з візитом Фридерика Шопена, про те, що композитор, бував у Бердичеві, можливо навіть у місцевому монастирі. Це часто розвінчується як легенда, оскільки по-перше, досі не виявлено архівних матеріалів, які б підтверджували перебування Шопена в Бердичеві. По-друге, у зазначений період Шопен навчався у Варшаві, а палац Антонія Радзивілла, де він перебував із візитом, розташовувався й досі

знаходиться в околицях Познані. [64]



Рис 3.1.59. Палац Антонія Радзивілла в Бердичеві [64]

Дуже часто Бердичів називають «містом відомих постатей», оскільки він фігурує в біографіях Джозефа Конрада, хоча сам письменник у британських натуралізаційних документах вказав Житомир. Сім'я жила в Бердичеві через роботу його, який керував театром і брав участь у польському національному русі, однак дитинство Конрада було трагічним і в місті він прожив недовго: батько був заарештований російською владою за участь у повстанні, мати померла від хвороби, а хлопчик потім переїхав до Польщі до дядька. Біографи підтверджують Бердичів як точне місце його народження, і це додає місту літературної аури. Конрад став одним з найвидатніших англомовних письменників. [64]

Також відомий французький письменник Оноре де Бальзак мав роман з Евеліною Ганською, польською аристократкою, їх історія кохання тривала 18 років. Бальзак приїхав в до України в 1847 році, жив у маєтку Ганської в Верхівні, нині село Верхівня біля Бердичева, де писав твори, натхненні нею.

Пізніше вони одружилися в католицькій церкві Святої Варвари у Бердичеві.



Рис 3.1.60. Церква Святої Варвари, де Оноре де Бальзак одружився – Асоціації пов'язані з досліджуванням середовищем

Асоціації, пов'язані з досліджуванням середовищем, викликають цілий спектр думок і почуттів. Зараз переважно інформація про місто крутиться навколо його статусу як історичного міста в Житомирській області, з тихою провінційністю, яка робить його затишним, але водночас це робить місто трохи забутим та покинутим. Бердичів сприймається як типове невелике українське містечко, але з багатою історичною спадщиною, де збереглися старовинні пам'ятки, як монастир чи костели, що додають йому свого шарму історичного центру. Ще один аспект – це зв'язок з єврейською громадою, яка, хоч і маленька зараз, все ще тримається традицій і намагається виживати в умовах війни. Також Бердичів асоціюється з промисловістю, як машинобудування чи харчова галузь, що робить його робочим містом.

3.2 Проектні пропозиції щодо ландшафтної організації відкритих громадських просторів міста Бердичів

Бердичів – історичне місто з багатовіковою спадщиною, яке вже давно стало справжньою пам'яткою архітектури різних епох, зокрема з виразними

елементами радянського модернізму та типової забудови другої половини ХХ століття в центральній частині. Проект ревіталізації передбачає оновлення ландшафтного середовища саме в центрі міста. Основна концепція ландшафтно-організації полягає в створенні комфортного та функціонального міського середовища завдяки продуманій системі пішохідних маршрутів, формуванню зручної дорожньо-стежкової мережі, під'їздів до будинків, а також комплексному благоустрою та озелененню центральних територій.

Виходячи з того, що історичні та радянські будівлі є візитною карткою Бердичева, жодна з них не підлягає знесенню. Сучасний стан міста доповнився новими об'єктами – готелями, спортивними комплексами, ресторанами та кафе – відповідно до оновленого генерального плану розвитку.

Концептуальне рішення. Бердичів має глибоку історію, але значна частина його центральної забудови сформувалася саме в радянський період – з характерною монументальністю форм та великими масштабами відкритих просторів. Після розпаду СРСР розвиток міста суттєво сповільнився через брак ресурсів, тому сьогодні актуальними стали нові тенденції оновлення міського ландшафту.

Місто вже має свою виразну стилістику – поєднання історичного бароко (монастир кармелітів, костели) та радянського конструктивізму/модернізму в центральних районах, де панують строгі геометричні форми, великі пусті площі та значні відстані між будівлями. Це вимагає функціонального наповнення територій, мінімізації «порожнечі» за допомогою зонування, елементів благоустрою та активного озеленення.

Центр Бердичіва зараз виглядає досить консервативно: величні строгі будівлі радянського часу, великі масштаби площ і відкритих територій відтворюють атмосферу минулої епохи. З метою збереження цієї спадщини та водночас її поживлення, проект ревіталізації передбачає делікатне введення елементів супрематизму у простір — через геометричні знаки та акценти в плані благоустрою, малі архітектурні форми, озеленення та покриття. Це дозволить додати динаміки консервативному статичному радянському ландшафту, не

порушуючи його автентичності, а навпаки — підкреслюючи історичну глибину міста.

Для глибокого розуміння життя міста Бердичів, його потреб мешканців та перспектив ревіталізації центральних громадських просторів було проведено аналіз щоденних маршрутів пересування населення. З цією метою розроблено спеціальну схему-аналіз основних пішохідних та повсякденних маршрутів бердичівлян у громадських середовищах міста.

Ця схема (рис 3.2.1) базується на спостереженнях, опитуваннях мешканців, аналізі потоків людей у різні пори дня та тижня, а також на оцінці фактичної відвідуваності різних типів територій. Вона чітко показує ієрархію використання міського простору та допомагає визначити пріоритети для благоустрою, озеленення та функціонального наповнення.

Результати аналізу розподілу відвідуваності громадських просторів (за рівнем інтенсивності використання):

Найвища відвідуваність (основні, щоденні маршрути більшості мешканців):

- Прибудинкові території - двори багатоповерхівок, простори між будинками, дитячі та спортивні майданчики біля дому. Це найближче та найчастіше використовуване середовище для коротких прогулянок, вигулу дітей, зустрічей з сусідами, виносу сміття тощо.

- Висока відвідуваність (ключові точки тяжіння щоденного та щотижневого характеру):

- Ринок (включаючи Центральний ринок та прилеглі торгові зони) — головний пункт тяжіння для покупок продуктів, одягу, побутових товарів, а також місце соціальних контактів. Маршрути до ринку формують одну з найщільніших пішохідних мереж у центрі.

Середня відвідуваність (регулярне, але не щоденне використання):

- Парки та сквери (зокрема Центральний парк культури та відпочинку, сквери біля пам'яток, зелені зони вздовж вулиць). Вони приваблюють для прогулянок, відпочинку, занять спортом, особливо у вихідні

та теплий період року, але поступаються за інтенсивністю прибудинковим територіям та ринку.

Низька відвідуваність (рідко використовуються або майже не задіяні в повсякденних маршрутах):

- Городи (присадибні ділянки на околицях, городи в межах міста) - використовуються переважно власниками, майже не є частиною громадських маршрутів.
- Приватна забудова (внутрішні вулиці та двори приватного сектору) - переважно транзитні або локальні для мешканців цих кварталів.
- Закинуті території (покинуті промислові майданчики, старі будівлі, невикористовувані ділянки) - практично не відвідуються, становлять потенційну небезпеку та потребують уваги.
- Поля (сільськогосподарські угіддя на периферії) - поза межами повсякденного міського життя.

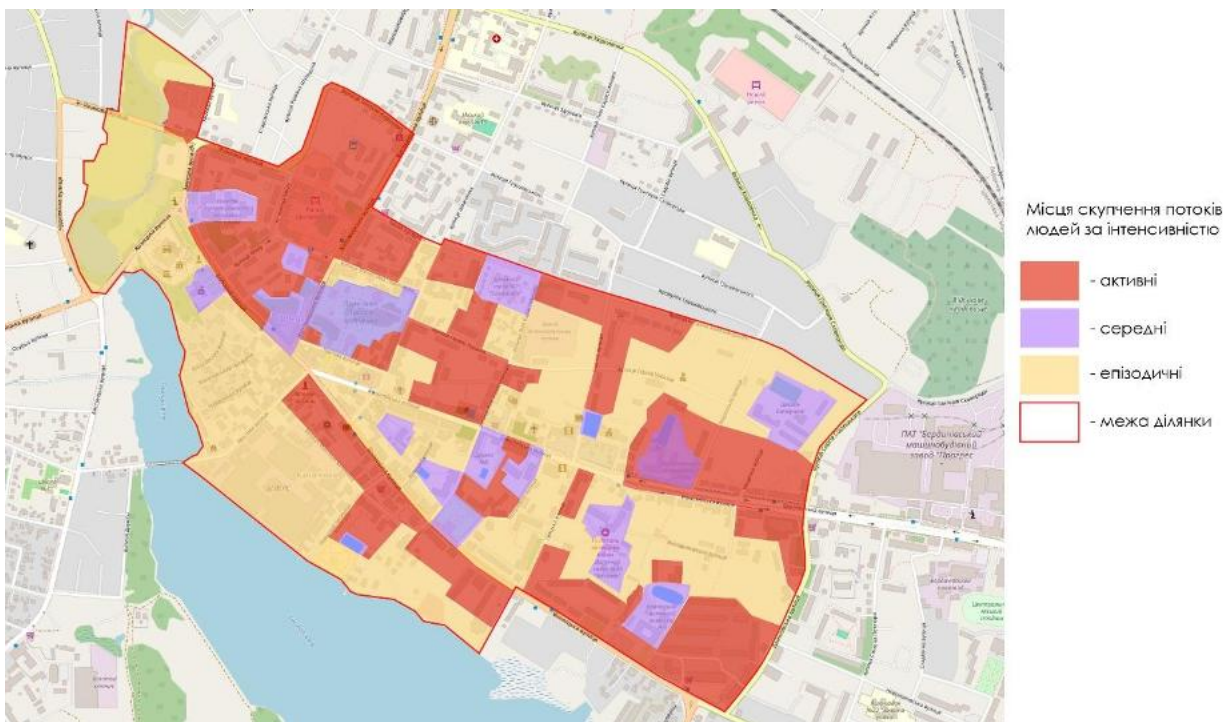


Рис 3.2.1. Схема місця скупчення потоків людей за інтенсивністю

Для глибшого розуміння потенціалу громадських просторів Бердичева та визначення пріоритетів ревіталізації була створена детальна схема аналізу існуючих громадських місць міста. Ця схема охоплює ключові публічні

території центру та прилеглих районів, оцінює їхній поточний стан, рівень використання, проблеми (зношеність покриттів, недостатнє освітлення, брак озеленення, хаотичне паркування тощо) та можливості для трансформації.

Схема включає такі основні громадські місця (з акцентом на центральну частину міста):

- Майдан Соборний (Соборна площа) та прилеглий міський парк культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка - історичний та символічний центр, місце масових заходів, прогулянок і відпочинку.
- Майдан Перемоги (майдан Героїв Майдану) - важлива транспортна та громадська зона з потенціалом для публічних просторів.
- Площа Мистецька (Мистецькі ворота) та прилеглий бульвар Польський - сучасніші акценти з елементами благоустрою.
- Сквери вздовж центральних вулиць (наприклад, сквер на проспекті Миру, сквер біля Будинку офіцерів, бульвар вул. Європейська).
- Центральний ринок та прилеглі торгові зони - щоденна точка тяжіння з високою прохідністю.
- Прибудинкові громадські простори багатоповерхових кварталів у центрі та мікрорайонах (двори, дитячі майданчики, локальні зелені зони).
- Інші менш інтенсивно використовувані сквери та зелені зони (наприклад, парк відпочинку біля шкіряного заводу, окремі бульвари).

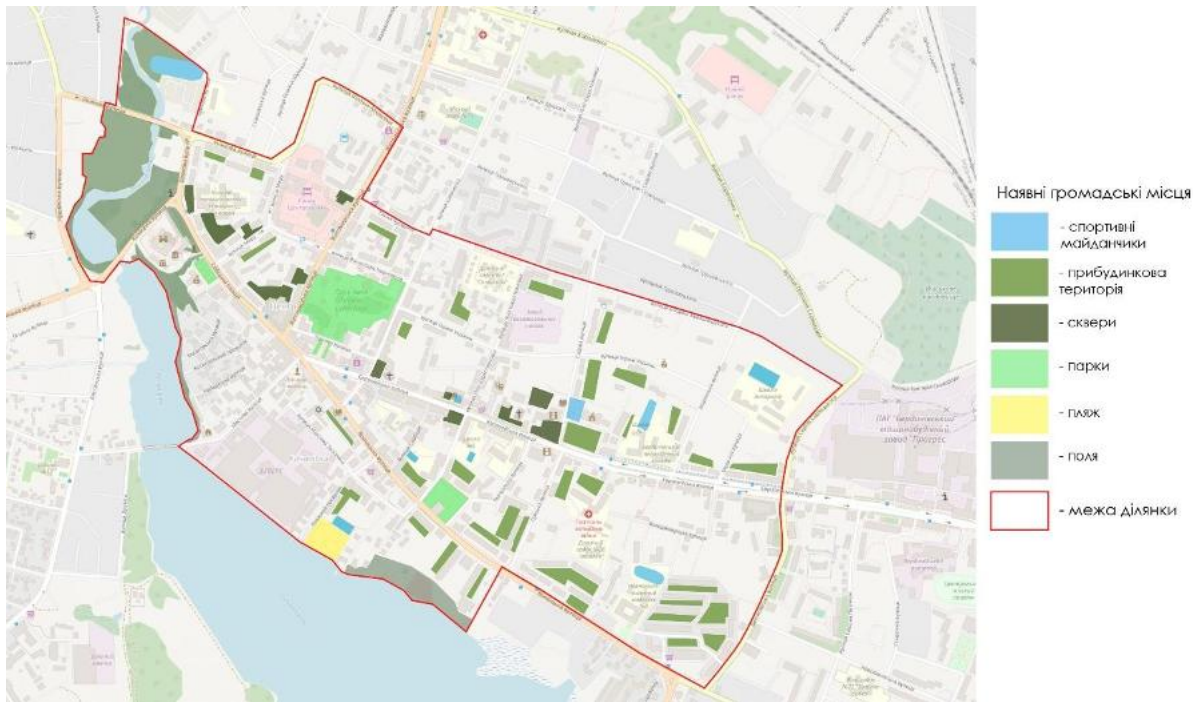


Рис 3.2.2. Схеми громадських місць

Для повноцінного розуміння структури міського простору Бердичева та раціонального розподілу ресурсів ревіталізації було проведено детальний аналіз функціонального зонування ключових частин міста, з особливим акцентом на центральну зону та прилеглі райони. Цей аналіз базується на даних генерального плану, схем зонування території міста, містобудівної документації, а також на фактичному використанні території мешканцями.

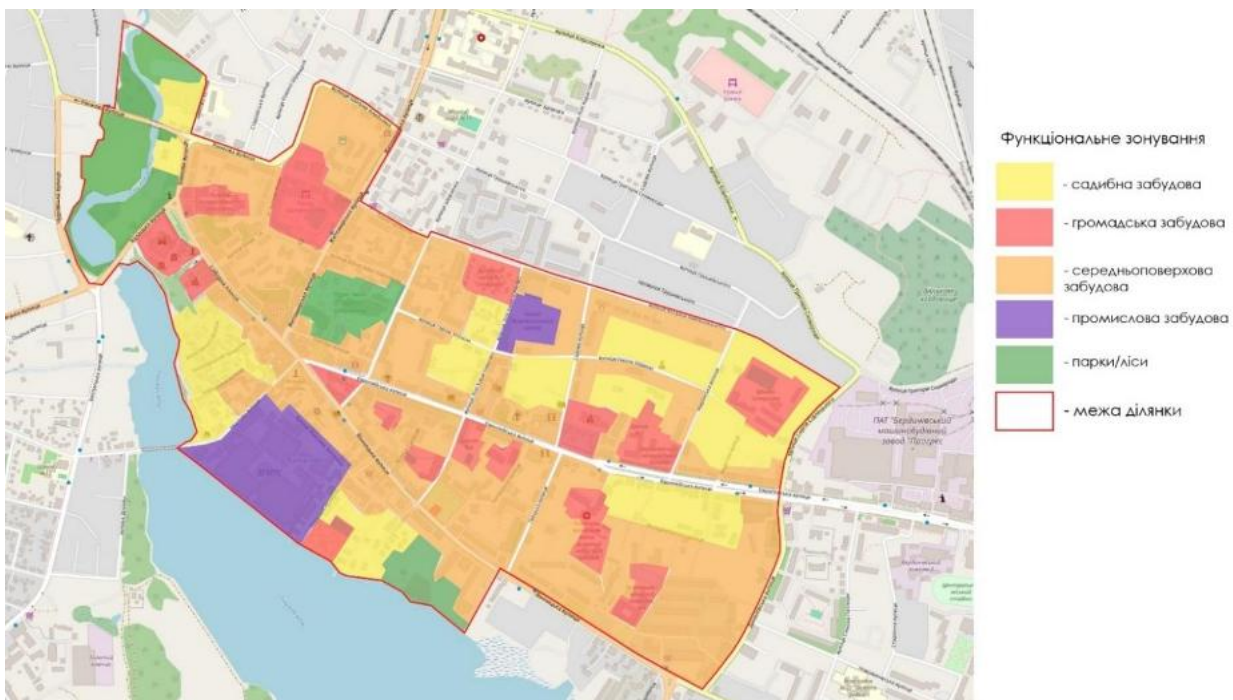


Рис 3.2.3. Функціональне зонування

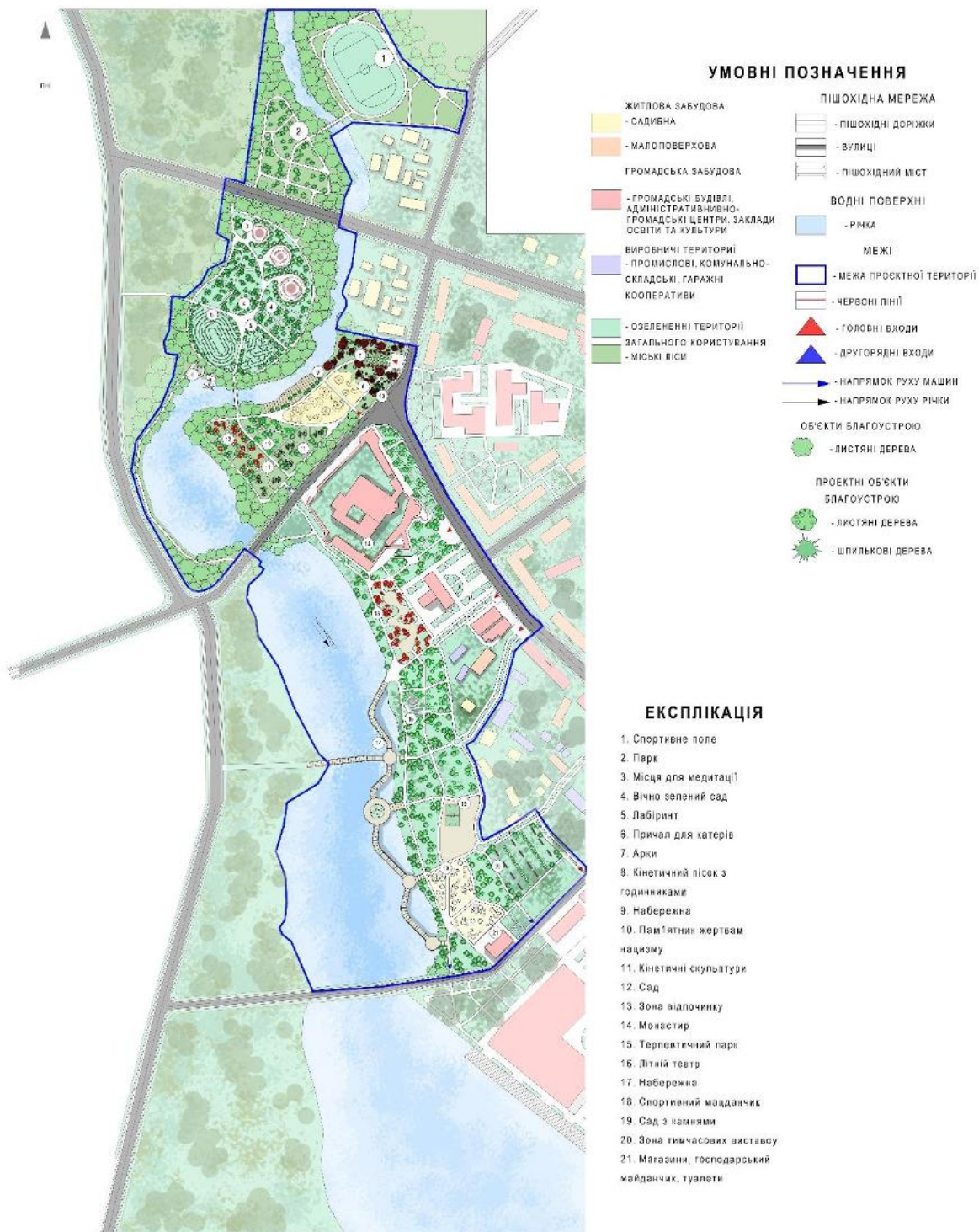


Рис 3.2.5. Проектні пропозиції

3.3. Благоустрій та озеленення прирічкових ландшафтно-рекреаційних територій

Основою формування збалансованого міського середовища є грамотне планування та озеленення територій загального користування. Сучасні

урбаністичні зони вимагають багатовимірних підходів, щоб ефективно задовольняти потреби населення у різних видах дозвілля. Продумана організація простору та професійний ландшафтний дизайн працюють на підвищення привабливості території, її ергономічності та формування єдиної стилістичної концепції. Ця візуальна ідентичність виступає сполучним інструментом, який об'єднує в цілісну картину всі складові: від типів мощення та МАФ'ів до освітлювальних приладів і дендрологічних рішень. Розробка актуальних громадських просторів неможлива без комплексного бачення з принципами абсолютної інклюзивності. Пріоритетною метою є проектування простору без жодних перешкод. У такому середовищі всі пішохідні артерії, локації для відпочинку та громадські майданчики стають стовідсотково комфортними та доступними для кожного відвідувача, приділяючи особливу увагу потребам маломобільних груп населення.

Концепція просторового розвитку інфраструктури

Стилістична єдність та матеріали: формування гармонійного середовища базується на впровадженні єдиного візуального каркасу. Цей інструмент жорстко регламентує вибір оздоблювальних матеріалів, палітри та типу вуличного обладнання. Простір об'єднується завдяки продуманій мережі вело- та пішохідних маршрутів, які плавно сполучають локації біля води, панорамні точки та рекреаційні зони. У будівництві домінують зносостійкі та екологічні фактури. Колірна концепція спирається на нейтральні, ахроматичні відтінки, які органічно зливаються з навколишнім середовищем, не конфліктують із сезонними змінами природи та не псують дизайн-код міста.

Функціональне зонування: проєкт передбачає чіткий розподіл території на кластери з різним рівнем динаміки.

До них належать:

- Ігрові простори для дітей різного віку;
- Локації для відпочинку та споглядання;
- Мультифункціональні спортивні ядра (поля для командних ігор, зони для спорту);

- Спеціалізовані майданчики для вихулу собак.

Кожен кластер комплексно обладнується: встановлюються системи навігації, висаджуються зелені елементи, монтується безпечно покриття з відповідною розміткою, додається необхідний інвентар та освітлення.

Проектне рішення

Запропонована концепція оновлення головної вхідної зони парку практично реалізує сучасні інструменти урбаністичного дизайну. Планувальна структура об'єкта передбачає його логічний поділ на кілька виразних функціональних осередків:

- Сенсорно-інтерактивний простір: локація з кінетичним піском, орієнтована на тактильний досвід та створення візуальних патернів.
- Рекреаційний кластер: спеціально облаштована територія для спокійного відпочинку та відновлення.
- Тематичний сад із спеціально підібраними видами дерев.

Середовище комплексно наповнене сучасними елементами інфраструктури, включаючи ергономічні місця для сидіння та інші малі архітектурні форми. Важливим акцентом є багаторівневий світловий дизайн, у якому базове освітлення від класичних ліхтарів гармонійно поєднується з контурним LED-підсвічуванням.

Фундаментальною ідеєю проекту є забезпечення абсолютної безбар'єрності та формування ефекту просторового континууму. Завдяки відсутності жорстких кордонів між локаціями, функціональні зони органічно перетікають одна в одну. Це створює у відвідувачів відчуття цілісного, безперервного та максимально комфортного середовища.

При розробці дендрологічного плану фрагментів території детального плану застосовано декілька видів посадок: лінійні та групові. В дендрологічному плані біля набережної для лінійних груп застосовано такі види дерев: клен гостролистий Крімсон (*Acer platanoides*). Також використовується плетиста троянда біла (*Pierre de Ronsard*) для декоративної прикраси вхідних арок. В групових посадках використовується: клен

гостролистий Роял Ред (Acer platanoides), слива Пісарді (Prunus cerasifera Pissardii), клен гостролистий (Acer platanoides), ялівець звичайний (Juniperus communis). В дендрологічному плані біля центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова також використано лінійні та групові посадки дерев. Використано такі види: кизильник розчеперений (Cotoneaster divaricatus), груша вузьколиста (Eriophorum angustifolium), Кизильник блискучий (Cotoneaster lucidus), граб звичайний (Carpinus betulus), липа (Tilia), птелея трилиста (Ptelea trifoliata), акація рожева (Robinia viscosa). Передбачено створення основних рослинних груп біля центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова:

- композиція 1: включає в себе дерева для шумопоглинання від дороги, яка знаходиться поруч та щоб відділити вулиці для загального користування та створити «камерну» зону для внутрішнього парку. До даної групи входять: граб звичайний (Carpinus betulus L), груша вузтколиста (Eriophorum angustifolium).

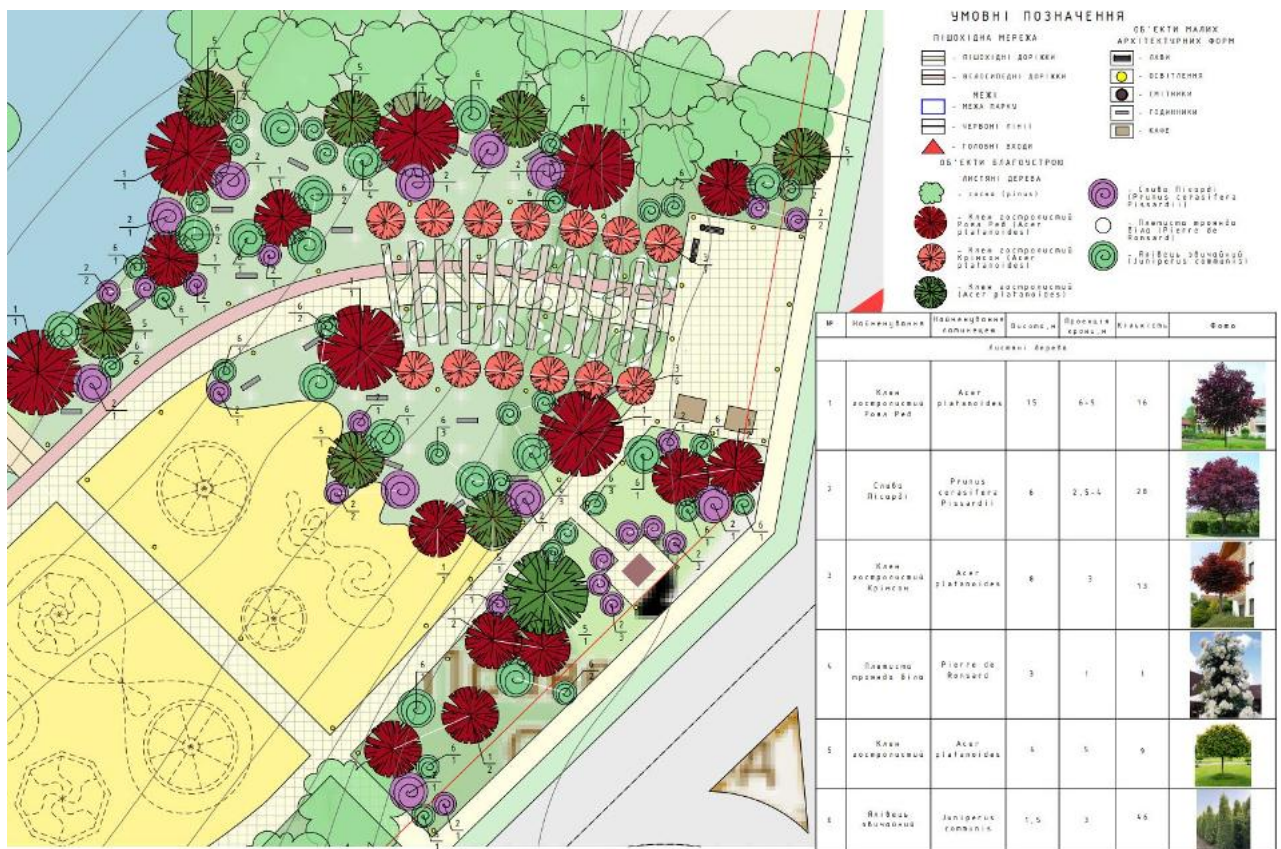


Рис 3.3.1. Дендроплан фрагменту парку вхідної зони біля набережної



Рис 3.3.2. Дендроплан фрагменту парку біля центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова

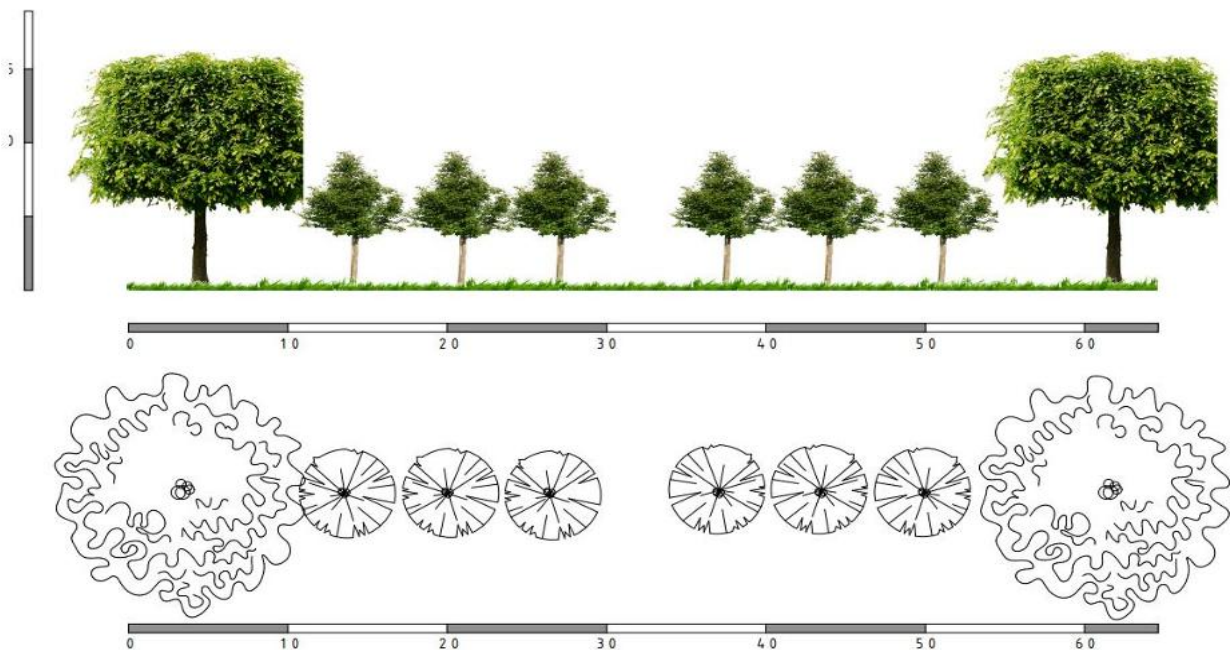


Рис 3.3.3. Дендрологічна композиція 1

- композиція 2: групового огляду, включає в себе такі рослини: плетеля трилиста (*Ptelea trifoliata*), груша вузколиста (*Eriophorum angustifolium*), кизильник блискучий (*Cotoneaster lucidus*).

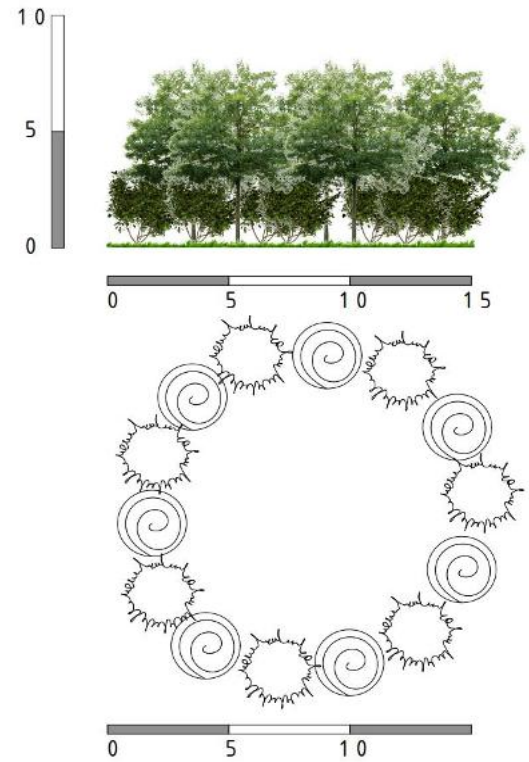
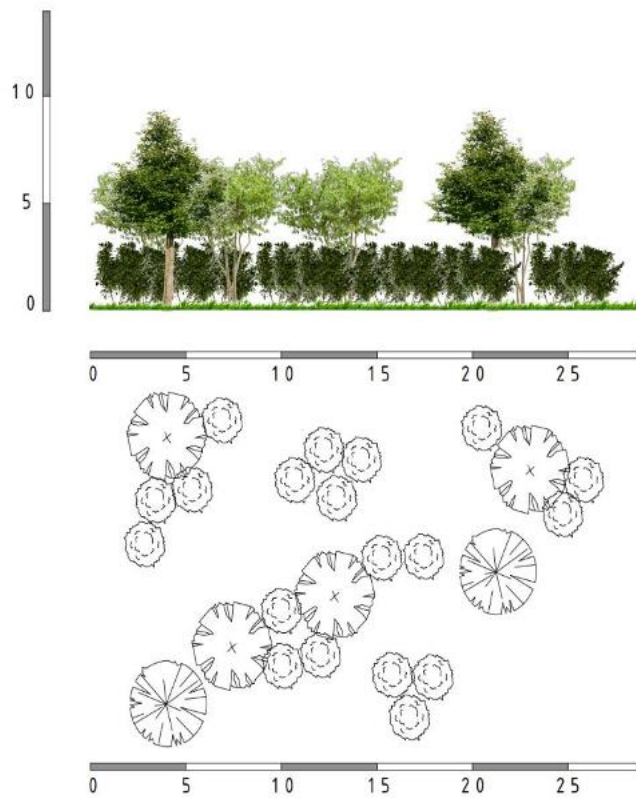


Рис 3.3.4. Дендрологічна композиція 2 Рис 3.3.5. Дендрологічна композиція 3

- композиція 3: групового огляду, включає в себе такі рослини: акація рожева (*Robinia viscosa*), кизильник розчеперений (*Cotoneaster divaricatus*).

- композиція 4: групового огляду, включає в себе такі рослини: птелея трилиста (*Ptelea trifoliata*), груша вузколиста (*Eriophorum angustifolium*), липа (*Tilia*).

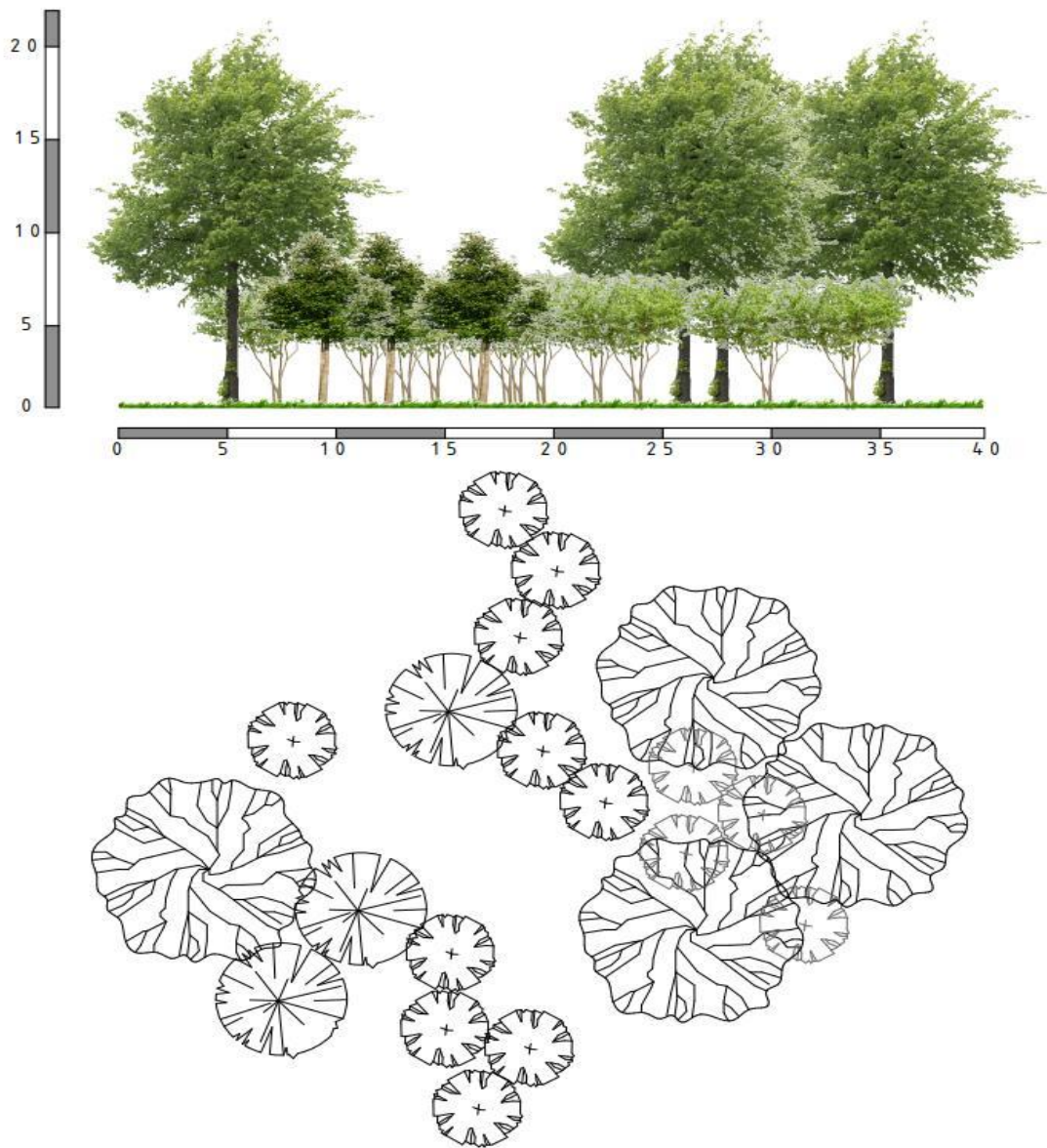


Рис 3.3.6. Дендрологічна композиція 4

Висновки до розділу 3

3.1. В результаті аналізу основних даних та сучасного стану Бердичіва було зроблено такі висновки: місто є унікальним вузлом, де історичний код «Волинського Єрусалима» поєднується з архітектурою радянського модернізму. Композиція міста розвивається навколо головного пагорба з монастирем Босих Кармелітів, який історично визначив схему вулиць та значення центру як оборонного осередку. Сучасний транспортний каркас (магістраль М-21) підтверджує статус міста як важливого обласного вузла, проте нерівномірна мережа вулиць та роздробленість «порожніх» місць у радянській забудові заважають пішохідному руху та комфорту мешканців.

Природний ландшафт Бердичіва має значний потенціал для відпочинку, особливо навколо річки Гнилоп'ять та міських скверів. Аналіз підтверджує глибокий зв'язок населення з мультикультурною спадщиною, що відображається в архітектурі та назвах місць. Однак стан прибудинкових територій та набережної вказує на потребу в їх оновленні через методи сучасного дизайну. Це дозволить об'єднати роздроблені зони в єдиний культурний простір, зберігаючи при цьому статус «міста-фортеці».

3.2 Розроблені проектні пропозиції щодо ландшафтно-організацій громадянських просторів Бердичіва базуються на поєднанні збереження історичної багатоступовості (від бароко до радянського модернізму) та сучасних ландшафтних рішень. Основна ідея полягає в тому, щоб заповнити «монументальні порожнечі» радянської забудови сучасним змістом. Для цього пропонується використовувати динамічні геометричні акценти в мощенні, озелененні та малих архітектурних формах. Такий підхід додає статичному середовищу необхідної сучасної динаміки, не порушуючи при цьому історичний масштаб і характер центру. Аналіз повсякденних маршрутів мешканців показав, що найбільша активність спостерігається на прибудинкових територіях та біля Центрального ринку. Тому головним пріоритетом ревіталізації є створення безперервної мережі комфортних пішохідних зв'язків між ключовими точками (Соборна площа, парк ім. Шевченка, Європейський бульвар).

3.3 В результаті створення благоустрою та озеленення прирічкових територій було зроблено такі висновки: організація територій біля річки базується на створенні інклюзивного та багатофункціонального середовища в єдиному стилі. Використання принципу безперервності простору та зрозумілого зонування, від ігрових майданчиків до сенсорних садів, що дозволяє сформувати зручний простір для кожного. Застосування витривалих екологічних матеріалів та сучасного освітлення забезпечує гармонію з природою та гарантує повну доступність для всіх категорій відвідувачів. Озеленення проєкту виконує водночас декоративну та захисну роль,

розділяючи територію через посадку дерев та кущів. Використання акцентних видів рослин (кленів, грабів, кизильників) дозволяє створити захист від шуму та затишні куточки для відпочинку. Такий підхід забезпечує формування сталого ландшафту, який поєднує інтереси громади з вимогами екологічної стабільності міста.

РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

4.1 Художня концепція містобудівного об'єкта

4.1.1 Вербальний опис художньої концепції містобудівного об'єкта

Художня концепція ревіталізації середмістя Бердичева натхненна атмосферою картини Вінсента ван Гога «Нічна тераса кафе». Головна ідея проєкту – створення затишного, гостинного осередку всередині відкритого міського середовища.

Як на картині тепле світло кафе виділяється на тлі просторого нічного неба, так і в проєкті локальні зони відпочинку стають «теплими острівцями» посеред великого транзитного міста. Історична забудова та нові рекреаційні ділянки виконують роль цієї «тераси» – безпечного та комфортного місця, що притягує людей. Натомість оновлена територія навколо – це вільний, дихаючий простір без обмежень.

Ця художня ідея реалізується через такі просторові рішення:

– Відкритість та зелені коридори: атмосфера картини передається через м'які, плавні лінії пішохідних маршрутів та озеленення. Замість парканів і жорстких меж простір формується візуально відкритим та абсолютно безбар'єрним, ніби запрошуючи до вільної прогулянки.

– Світло та ергономіка: тепле локальне освітлення створює відчуття затишку. Текстурне мощення підтримує історичну атмосферу і водночас допомагає інтуїтивно зонувати територію за принципами універсального дизайну – без бордюрів чи сходинок.

– Соціальні магніти: великі порожні площі перетворюються на комфортні поліфункціональні зони та «кишенькові простори». Подібно до кафе на картині, вони стають центрами міського життя, де приємно зупинитися,

відпочити та поспілкуватися.

У результаті, оновлений громадський простір стає не просто транзитною зоною, а живим, демократичним середовищем. Він зберігає історичний дух міста і водночас пропонує сучасний, комфортний та відкритий ландшафт.

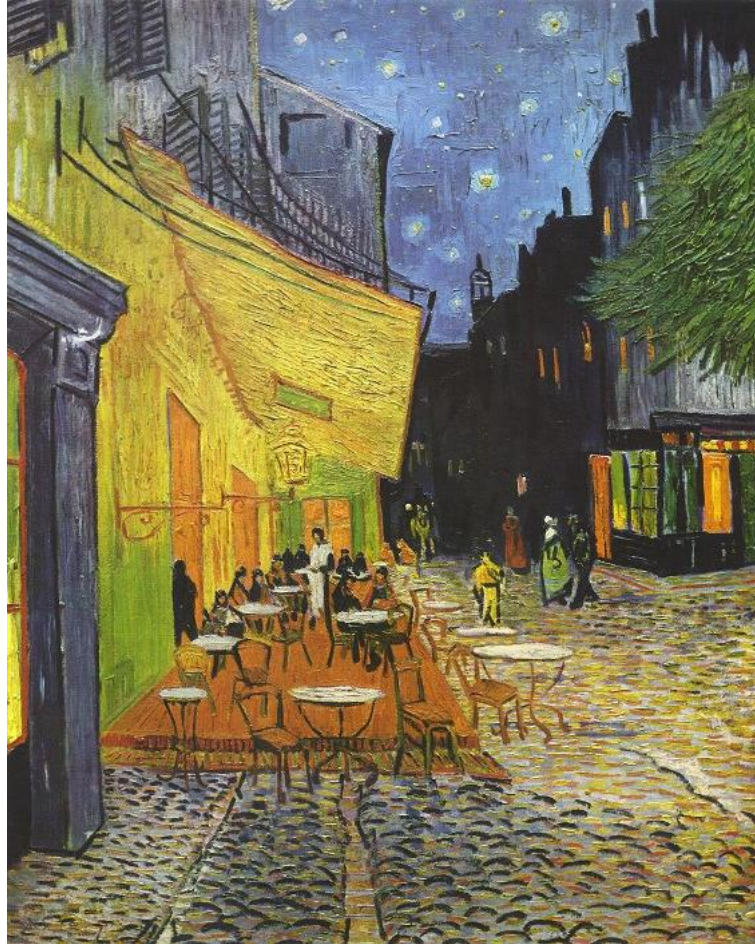


Рис. 4.1.1.1. Картина Ван Гога «Нічна тераса кафе»

4.1.2. Зображення художньої концепції містобудівного об'єкту.

Художня концепція ревіталізації Бердичева базується на ідеї створенні єдиної, неперервної системи громадських просторів, що перетворюють розрізнені та занедбані фрагменти середмістя на живий, пульсуючий організм. Проект спрямований на подолання хаотичності та ізоляції історичних об'єктів, перетворюючи їх на активні вузли міського життя. Центральним елементом художнього рішення є переосмислення ролі річки Гнилоп'ять. Головна задача полягає у створенні нових пішохідних мостів та набережних. Ці конструкції діють як вузли, що зв'язують береги, перетворюючи прирічкові ландшафти на безпечні та затишні зони відпочинку. Історичні будівлі (Монастир-фортеця)

перестають бути відокремленими островами й інтегруються у загальний пішохідний сценарій.



Рис. 4.1.2.. Схеми зображення художньої концепції містобудівного об'єкта біля монастиря

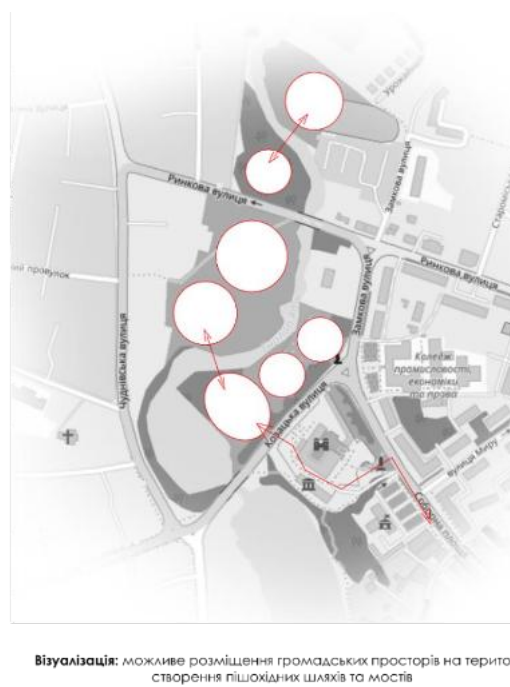
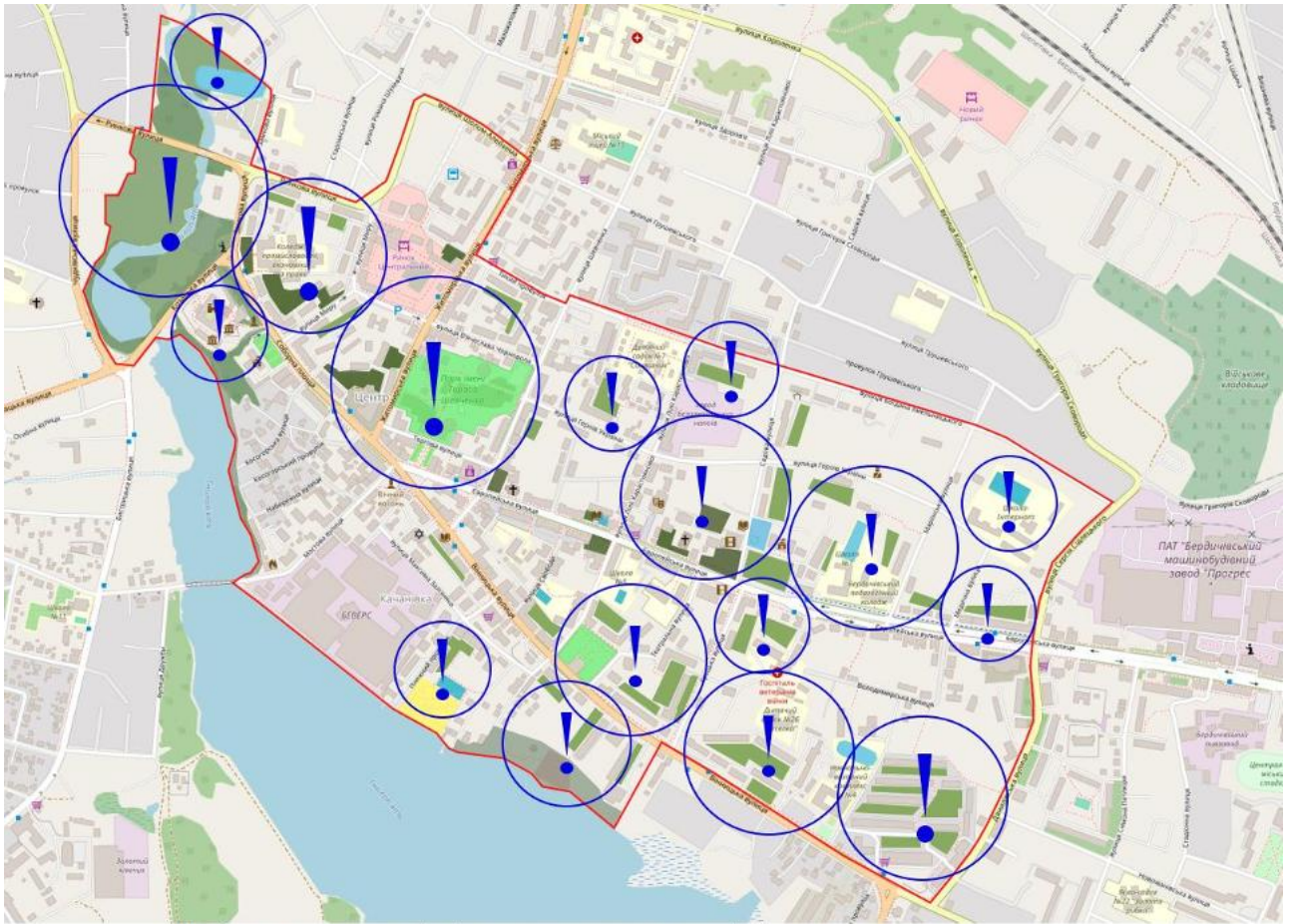


Рис. 4.1.2.2. Схеми зображення художньої концепції містобудівного об'єкта біля монастиря



Проблема: маленька кількість громадських просторів, їх розгалужена та хаотична мережа, загальний занепад публічних просторів

Рис. 4.1.2.3. Схема зображення художньої концепції містобудівного об'єкта центру міст

Також в місті просліджується маленька кількість громадських просторів, які між собою не пов'язані, присутня тільки їх хаотична мережа та розстановка.



Рис. 4.1.2.4. Схема зображення художньої концепції містобудівного об'єкта центру міст

Та замість однієї домінуючої площі, одного-двох якісних громадських просторів, пропонується поліцентричну систему – мережу «жовтих» та «блакитних» осередків (нових та ревіталізованих просторів).

4.2 Енерго-інформаційне моделювання містобудівного об'єкта

4.2.1 Функціонально-планувальна організація ділянки

Функціонально-планувальна організація досліджуваної ділянки в центральній частині міста Бердичів характеризується складною, змішаною структурою, що історично сформувалася під впливом різних містобудівних етапів. Аналіз схеми функціонального зонування дозволяє виділити ключові територіальні зони, які визначають характер використання міського простору та інтенсивність пішохідних потоків. Зона громадського та комерційного призначення відіграє роль головних містобудівних та соціальних вузлів. Вона

має яскраво виражений поліцентричний характер. Основні скупчення громадської забудови зосереджені навколо історичного ядра (Монастир Босих Кармелітів, Соборна площа), у зоні Центрального ринку, а також фрагментарно розподілені вздовж головних транспортних артерій (вул. Європейська). До цієї зони входять адміністративні будівлі, заклади освіти, медицини та торгівлі.

Середньоповерхова багатоквартирна забудова формує основний житловий каркас центральної частини міста. Ця зона охоплює значні площі у східній та південно-східній частинах досліджуваної ділянки, утворюючи щільне урбанізоване середовище. Наявність великого масиву середньоповерхової забудови вказує на високу щільність населення в центрі.

Садибна забудова зона індивідуальної житлової забудови з присадибними ділянками переважає на периферії досліджуваного ареалу, особливо у південно-західній частині (ближче до річки Гнилоп'ять).

Рекреаційні та зелені зони є нерівномірними. Найбільшим та найважливішим рекреаційним вузлом у центрі є Парк імені Тараса Шевченка. Інший значний масив озеленення розташований у північно-західній частині, вздовж русла річки Гнилоп'ять, виконуючи екологічну та водоохоронну функції.

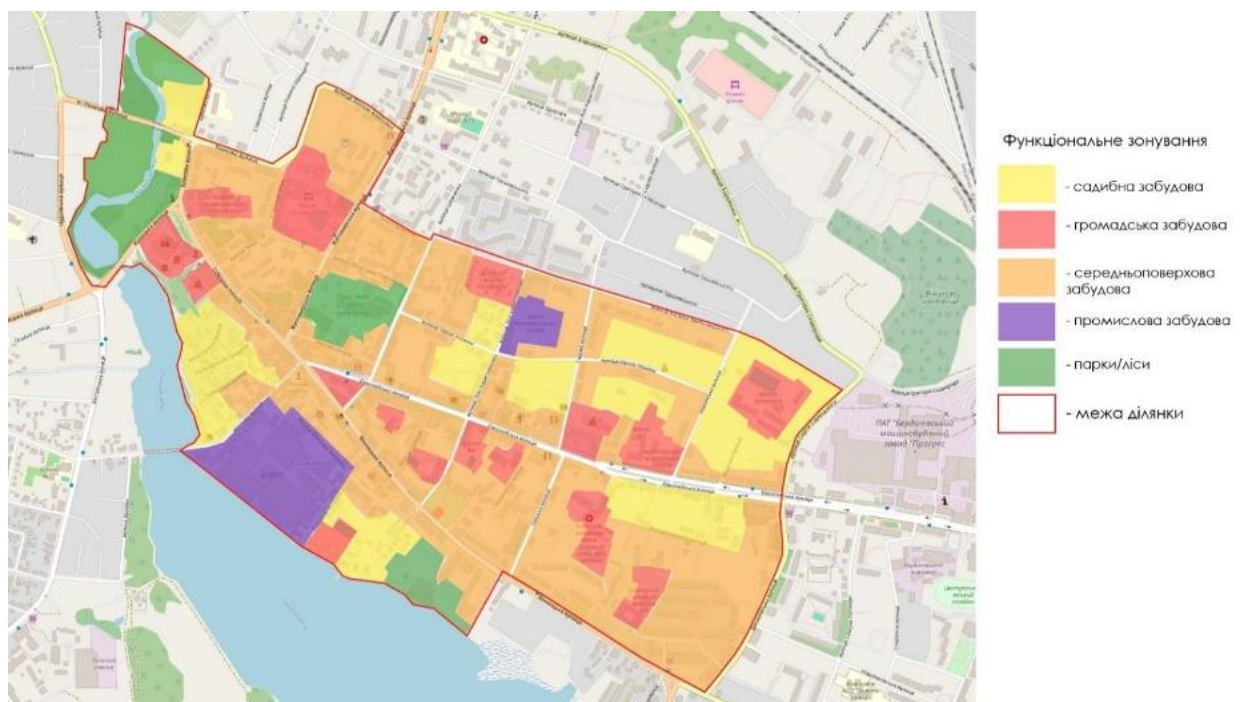


Рис 4.2.1.1. Схема функціонального зонування території

4.2.2. Сценарне моделювання тематичного середовища

Основні групи населення, які враховуються у сценарному моделюванні тематичного середовища для міста Бердичів. Вони відображають реальні потоки, потреби та поведінкові моделі людей, що щоденно або періодично пересуваються містом.

Групи населення:

1. Туристи – це тимчасові відвідувачі міста, які досліджують історичні, культурні та релігійні об'єкти. Вони переважно будуть рухатися по головних вулицях між ключовими точками в місті: монастир Босих Кармелітів, історичний центр, музеї.

2. Місцеві жителі – найчисленніша з груп. Прогулюються парками, набережною, відвідує спортивні, культурні зони, надають перевагу спокійним прогулянкам по головним вулицям та житловим.

Всі перелічені групи відрізняються темпом пересування містом та просторами концентрації, але всі вони насичують мережу міста. Усі три потоки людей роблять центральну частину міста цікавою та насиченою соціальним життям.

- Зони найвищої інтенсивності: найбільш людні місця утворюються там, де відбувається накладання туристичних і локальних маршрутів, а також у зонах високої комерційної та адміністративної активності. Це безпосередньо історичний центр (Соборна площа), головна вулиця Європейська, а також територія поблизу Центрального ринку та великих навчальних закладів. Ці зони потребують найбільшої уваги в плані благоустрою, оскільки існуючі простори тут часто не справляються з навантаженням.

- Зони середньої та низької інтенсивності: характерні для спальних районів (зокрема садибної забудови на півдні та сході ділянки). Хоча транзит тут менший, ці території мають гострий дефіцит локальних, «кишенькових» громадських просторів для сусідського спілкування.

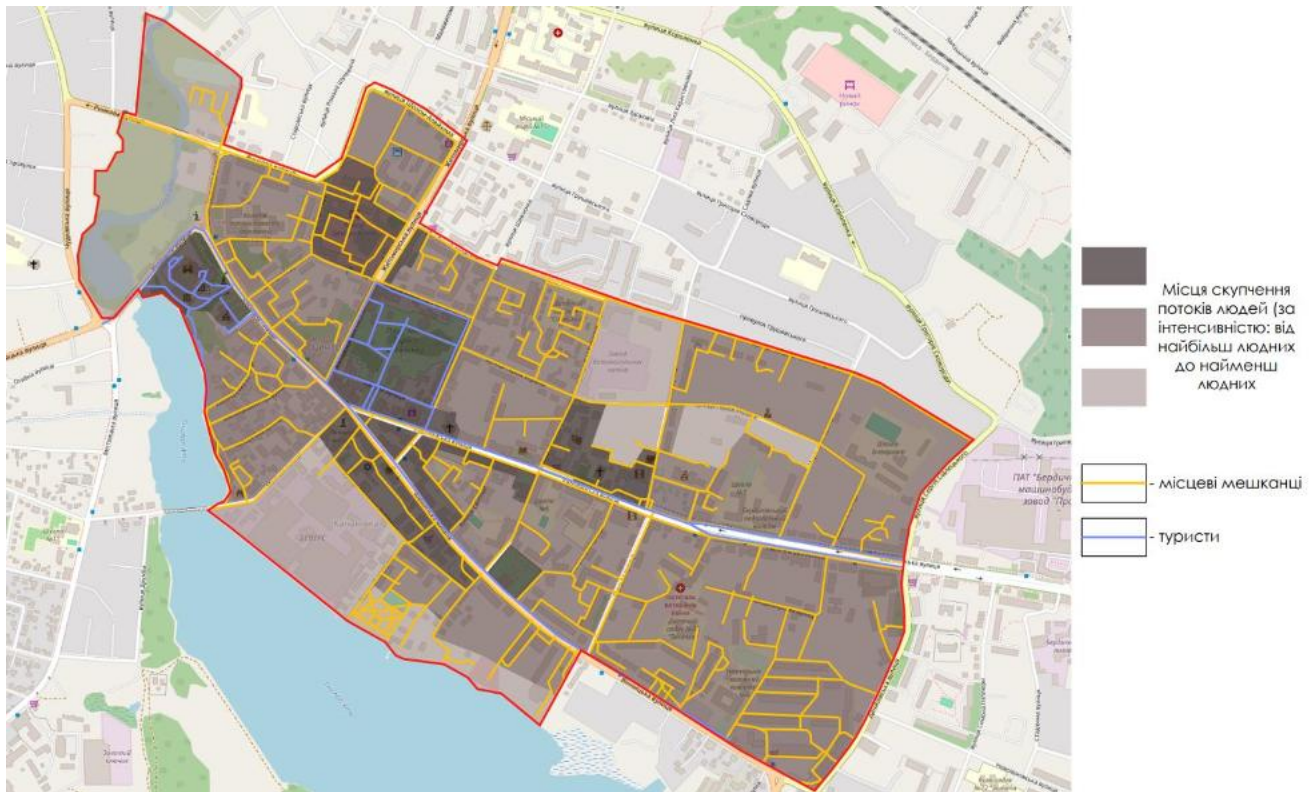


Рис 4.2.2.1. Схема сценарного моделювання

4.2.3 Програмування емоційних реакцій людини на оточення

Для програмування емоційних реакцій людини на оточення були обрані туристичні маршрути центральною історичною частиною міста, а також зображена реакція місцевих жителів та працівників підприємств на навколишнє середовище та оточення. Початковою точкою для туристів та місцевих жителів була обрана вулиця Європейська, котра формує основний каркас міста.

Перший маршрут – туристичний, має найнасиченіше забарвлення позитивних емоцій, однак цей настрій є динамічним. Початок шляху від алеї на вулиці Європейській супроводжується нейтрально-спокійним фоном, оскільки перед відвідувачем постає звичайний міський транзитний пейзаж. Проте, по мірі просування вглиб історичного центру, спектр емоцій значно розширюється. У зонах концентрації архітектурної спадщини (зокрема, біля Монастиря Босих Кармелітів) домінує відчуття зацікавленості (фіолетовий колір), а при потраплянні у впорядковані зелені зони, такі як Парк ім. Т. Шевченка, емоційний стан сягає піку, генеруючи відчуття радості (помаранчевий колір).

Другий маршрут відображає повсякденні, рутинні шляхи місцевих жителів. Згідно з картосхемою, на переважній більшості житлових кварталів та внутрішніх дворів панує відчуття спокою (світло-блакитний колір). Це базовий, стабільний емоційний фон, необхідний для комфортного проживання. Втім, цей настрій різко змінюється залежно від якості міського простору:

Відчуття енергійності (синій колір): локалізується точково, переважно на активних перехрестях, поблизу комерційних вузлів та ринків, де міський ритм пришвидшується і вимагає концентрації уваги.

Відчуття розчарування (зелений колір): найбільш проблемна емоційна реакція, яка масово фіксується у північно-західній частині ділянки (недоглянуті прирічкові зони Гнилоп'яті), а також на південних периферійних ділянках та поблизу промислових об'єктів. Деградація ландшафту, відсутність базового благоустрою, візуальне сміття та неможливість безпечного доступу до води формують стійкий негативний досвід як у місцевих, так і у туристів, що випадково відхилилися від головного маршруту.

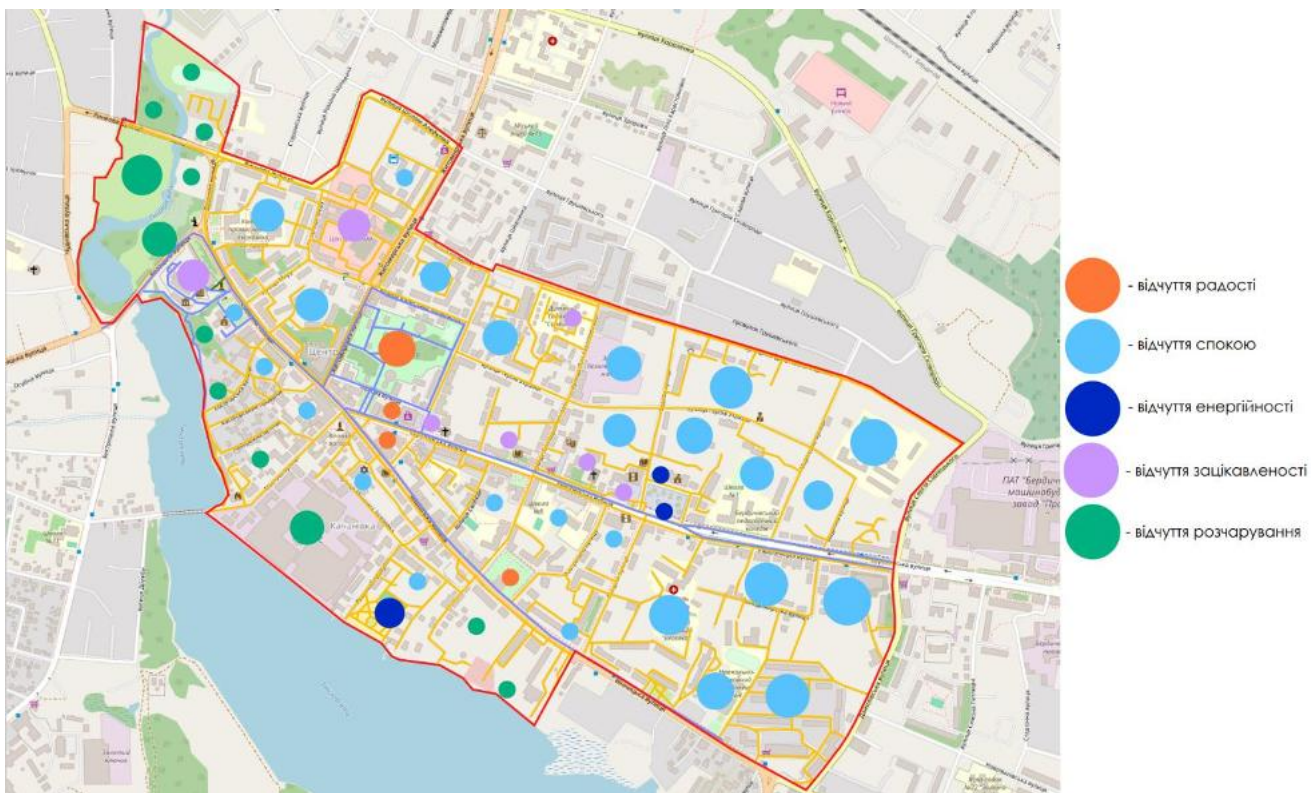


Рис 4.2.3.1. Схема програмованого емоційного забарвлення реакцій людини на оточення

4.3 Просторово-часове моделювання містобудівного чи ландшафтно-рекреаційного об'єкта

4.3.1 Часове моделювання функціональних процесів

Міське середовище є складною динамічною системою, яка не існує у статичному стані. Ефективність функціонування відкритих громадських просторів визначається не лише їхніми фізичними параметрами (геометрією, благоустроєм), але й тим, як ці простори використовуються людьми у різний час. Просторово-часове моделювання дозволяє проаналізувати ритміку міського життя, виявити пікові та спадні періоди активності, а також зрозуміти, як змінюються поведінкові сценарії мешканців і туристів під впливом зовнішніх факторів.

Одним із ключових факторів, що кардинально змінює функціональні процеси в урбанізованому та ландшафтно-рекреаційному середовищі, є кліматична сезонність. Зміна пір року безпосередньо впливає на тривалість перебування людей на відкритому повітрі, вибір маршрутів та загальний рівень соціальної активності. Для візуалізації цих змін було розроблено дві аналітичні схеми інтенсивності скупчення потоків людей у центральній частині м. Бердичів: для теплого (весна, літо, осінь) та холодного (зима) періодів.

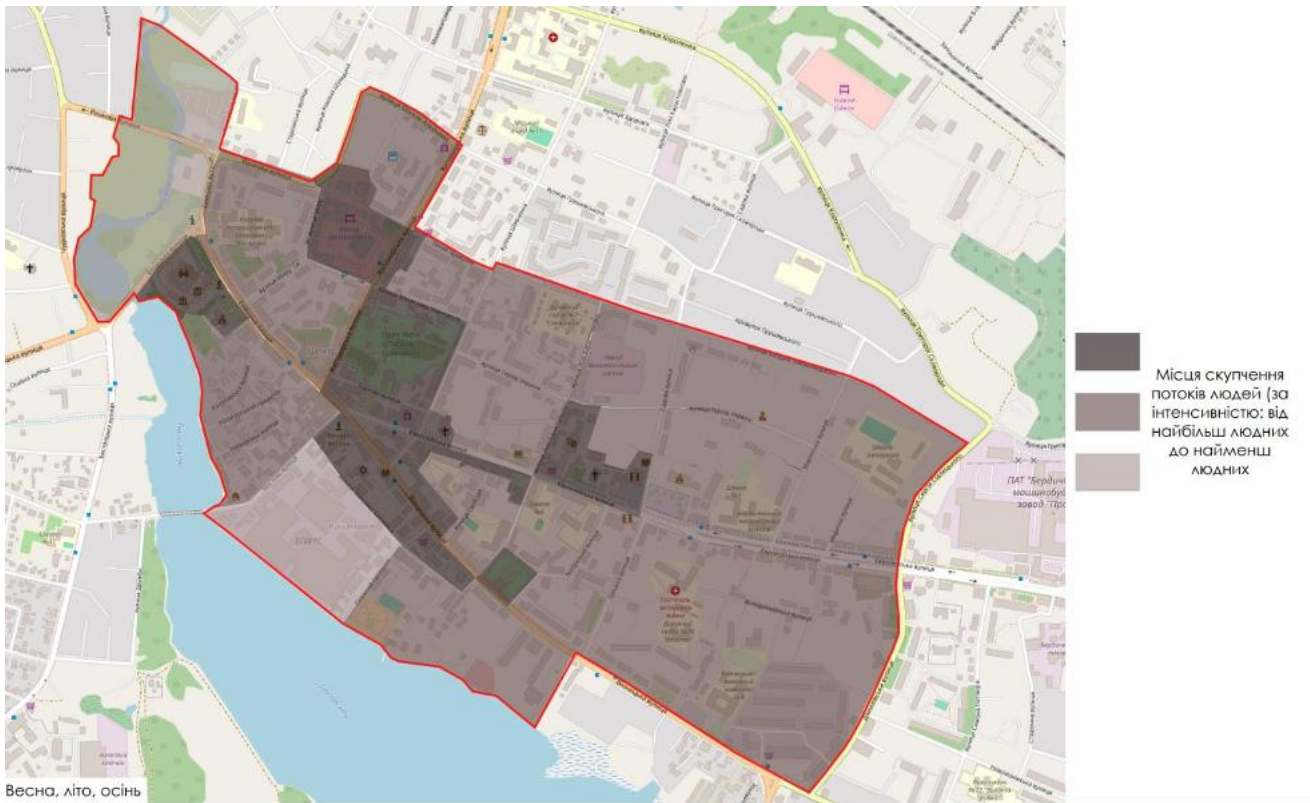


Рис 4.3.3.1. Схема інтенсивності використання території в залежності від пори року

У теплий період року спостерігається максимальна експансія міського життя у відкриті простори. Схема демонструє широке розповсюдження зон найвищої інтенсивності (найтемніший колір). Парк імені Т.Г. Шевченка, Соборна площа та прилеглі до Монастиря Босих Кармелітів зелені зони стають потужними магнітами. Люди використовують ці території для тривалого відпочинку, споглядання та соціальної взаємодії. Також активно використовуються не лише головні транспортні артерії (вул. Європейська), але й другорядні пішохідні зв'язки, набережні річки Гнилоп'ять та історичні маршрути. Простір загалом використовується поліфункціонально. Переважають сценарії неспішних прогулянок, рекреації та вуличних заходів.

З настанням холодів просторово-поведінкова модель містян та туристів різко трансформується. Зони, які влітку були центрами тяжіння (Парк ім. Т.Г. Шевченка, прирічкові території, відкриті площі), стають найменш людними. Через відсутність укриттів від вітру/опадів та холод, люди уникають тривалого перебування на відкритому повітрі. Темно-коричневі зони найвищої

інтенсивності звужуються виключно до вузлів життєзабезпечення та головних транзитних коридорів. Активність зберігається лише навколо Центрального ринку, торгових центрів, зупинок громадського транспорту та вздовж вулиці Європейської. Сценарії стають суто функціональними (дім – робота/навчання – магазин – дім). Міський простір використовується переважно для швидкого транзиту, а соціальна взаємодія переміщується у закриті приміщення.

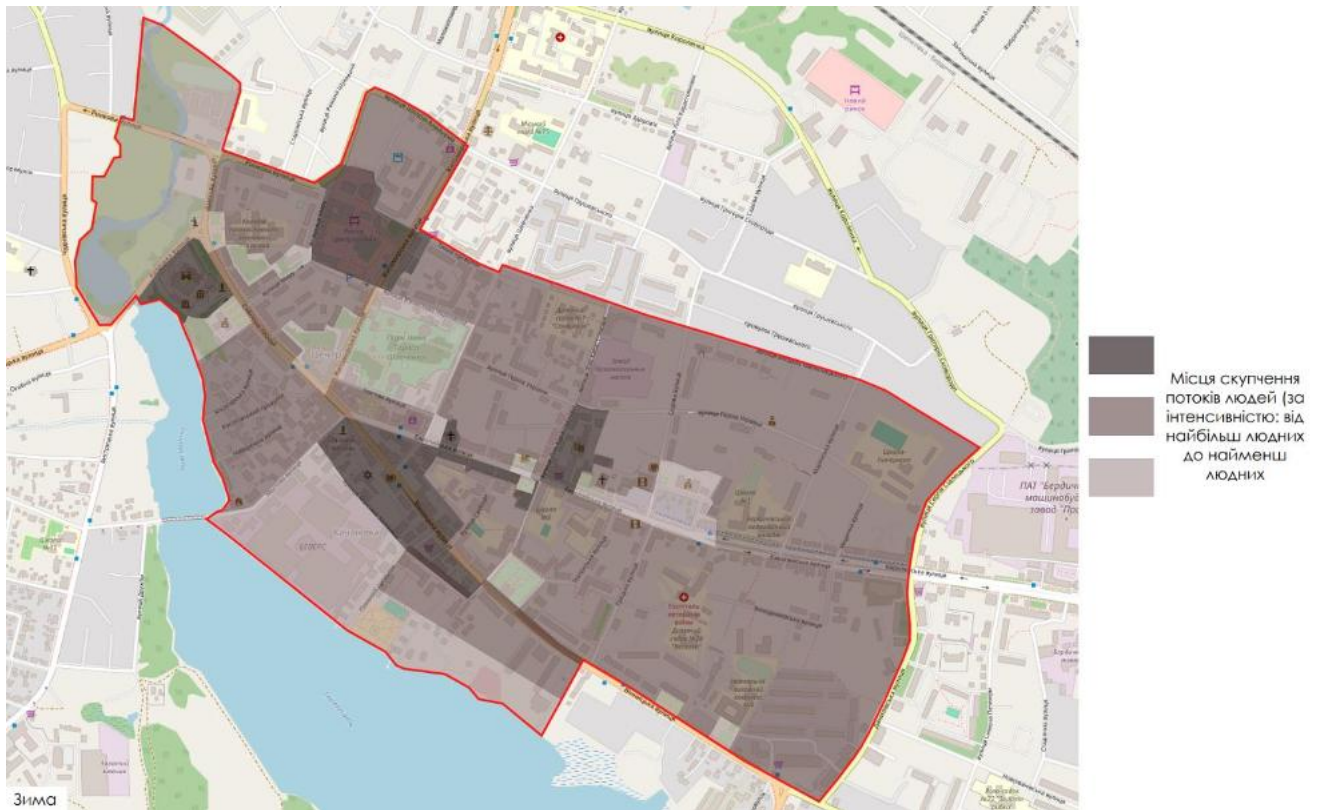


Рис 4.3.3.2. Схема інтенсивності використання території в залежності від пори року

Окрім сезонних коливань, фундаментальним аспектом просторово-часового моделювання є аналіз тижневих міських ритмів. Розподіл пішохідних потоків у будні та вихідні дні демонструє кардинальну зміну поведінкових сценаріїв населення: від суто утилітарної маятникової міграції до рекреаційного використання простору. Для дослідження цих процесів було проаналізовано дві відповідні теплові карти інтенсивності.



Рис 4.3.3.3. Схема інтенсивності використання території в залежності від днів тижня



Рис 4.3.3.4. Схема інтенсивності використання території в залежності від днів тижня

У робочі дні міський простір функціонує як транзитний та забезпечувальний механізм. Теплова карта (рис. [вставити номер]) чітко фіксує концентрацію найвищої активності (найтемніші зони) навколо об'єктів соціально-економічної інфраструктури. Абсолютним магнітом тяжіння є Центральний ринок та прилеглі торгові зони. Також висока інтенсивність спостерігається поблизу навчальних закладів, адміністративних установ та зупинок громадського транспорту. Головна вісь міста (вул. Європейська/Житомирська) перевантажена, оскільки слугує основним каналом для переміщення на роботу чи навчання. Парк ім. Т.Г. Шевченка, набережна річки Гнилоп'ять та зона Монастиря Босих Кармелітів мають значно світліший відтінок. У будні ці простори використовуються здебільшого як транзитні (для скорочення шляху), а не як місця для тривалого перебування.

У вихідні дні просторова парадигма Бердичева повністю трансформується. Карта інтенсивності показує зміщення "міського пульсу" від комерційних та адміністративних зон до історичних і рекреаційних. Зони найвищої інтенсивності (темно-коричневий колір) переміщуються у Парк ім. Т.Г. Шевченка, на Соборну площу та територію навколо Монастиря. Також активізуються прирічкові ландшафти. Відбувається перехід від швидкого цілеспрямованого руху до повільних прогулянок, споглядання, сімейного відпочинку та соціалізації. Простір наповнюється туристами та місцевими мешканцями, що вийшли на прогулянку. Території навколо навчальних закладів та адміністративних будівель стають малолюдними (світлі зони), знімаючи навантаження з транзитних вулиць. (Варто зазначити, що зона ринку може зберігати активність у першій половині вихідного дня, але загальний акцент зміщується).

4.3.2 Об'ємно-просторова композиція містобудівного чи ландшафтно-рекреаційного об'єкта

Об'ємно-просторова композиція є фізичним втіленням художньої та планувальної концепції проєкту. Вона визначає співвідношення мас забудови, відкритих просторів, архітектурних домінант та фонового середовища,

формуючи загальний візуальний силует та масштаб міського ландшафту.

Існуюча об'ємно-просторова композиція центральної частини Бердичева характеризується дисбалансом мас та високою фрагментованістю простору. Переважна частина території заповнена масивною, утилітарною фоновією забудовою (позначена фіолетовим та синім кольорами). Ця маса візуально "затискає" простір і перетягує на себе увагу. Головна архітектурна домінанта — Монастир Босих Кармелітів, хоч і стоїть на підвищенні, виглядає просторово відірваним від загальної міської тканини. Між ним та фоновією забудовою утворюються неорганізовані "порожнечі", які сприймаються як пустирі, а не як повноцінні площі. Відкриті простори не мають чітких меж, що створює ефект "протягу" та дискомфорту для пішоходів. Композиція не скеровує людину, а навпаки, розпорошує увагу.

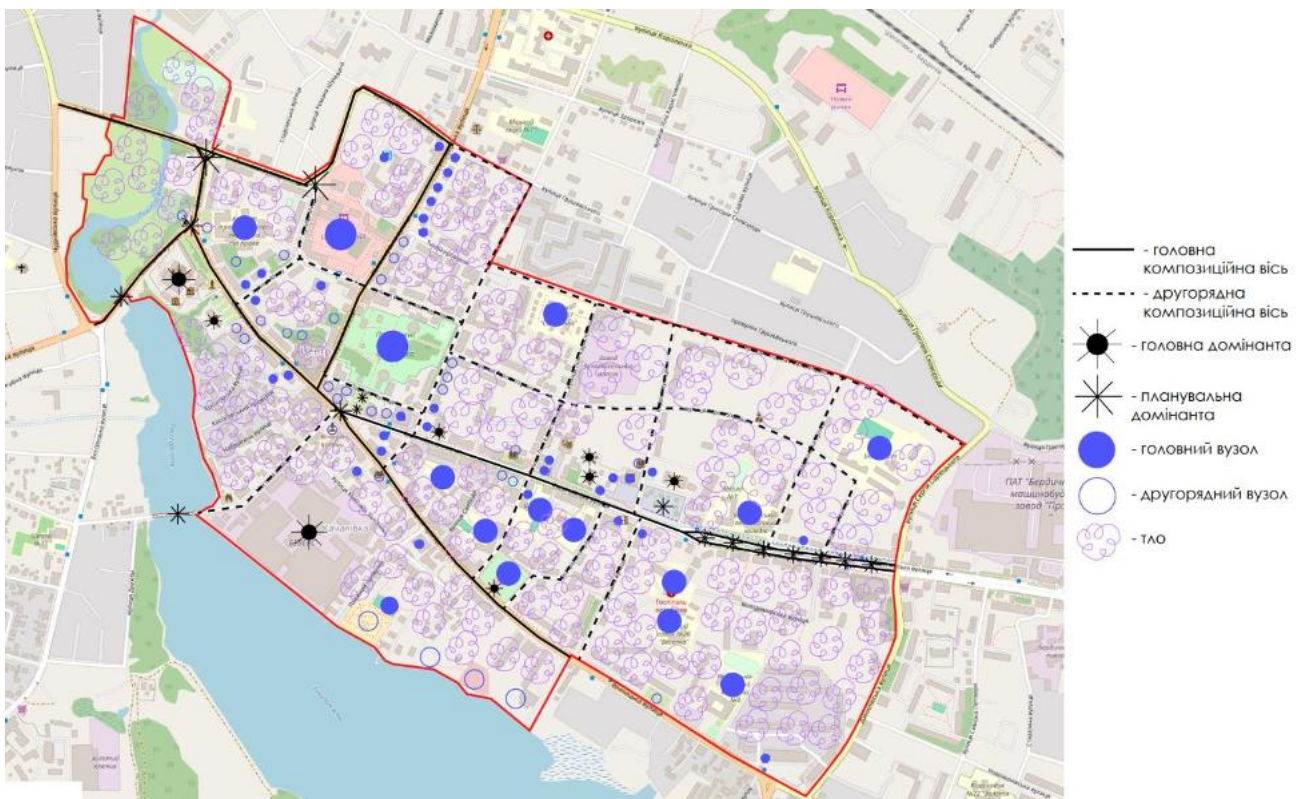


Рис 4.3.2.1. Схема об'ємно-просторової композиції містобудівного об'єкта, наявна ситуація

Запропонована об'ємно-просторова композиція змінює підхід до формування середовища. Центром композиції стає великий, чітко окреслений відкритий простір. Замість того, щоб забудовувати його, проєкт навмисно

створює безпечне та гостинне ядро для соціальної взаємодії. Нові об'єми та зони благоустрою формують чіткий просторовий каркас. Вони не створюють суцільної стіни, а працюють як куліси. Такі блоки розмежовують простір на затишні "кишенькові площі" та напрямні коридори, зберігаючи при цьому візуальну проникність території. Озеленення розглядається не просто як декор, а як повноцінні об'ємні форми. Вони вплетені в архітектурну геометрію, розбиваючи жорсткість форм, додаючи тіні та формуючи співрозмірний людині масштаб. Також введення поняття «мікровузол», котрий буде передбачати наявність «кишенькових просторів» та прибудинкових територій в житловій забудові.

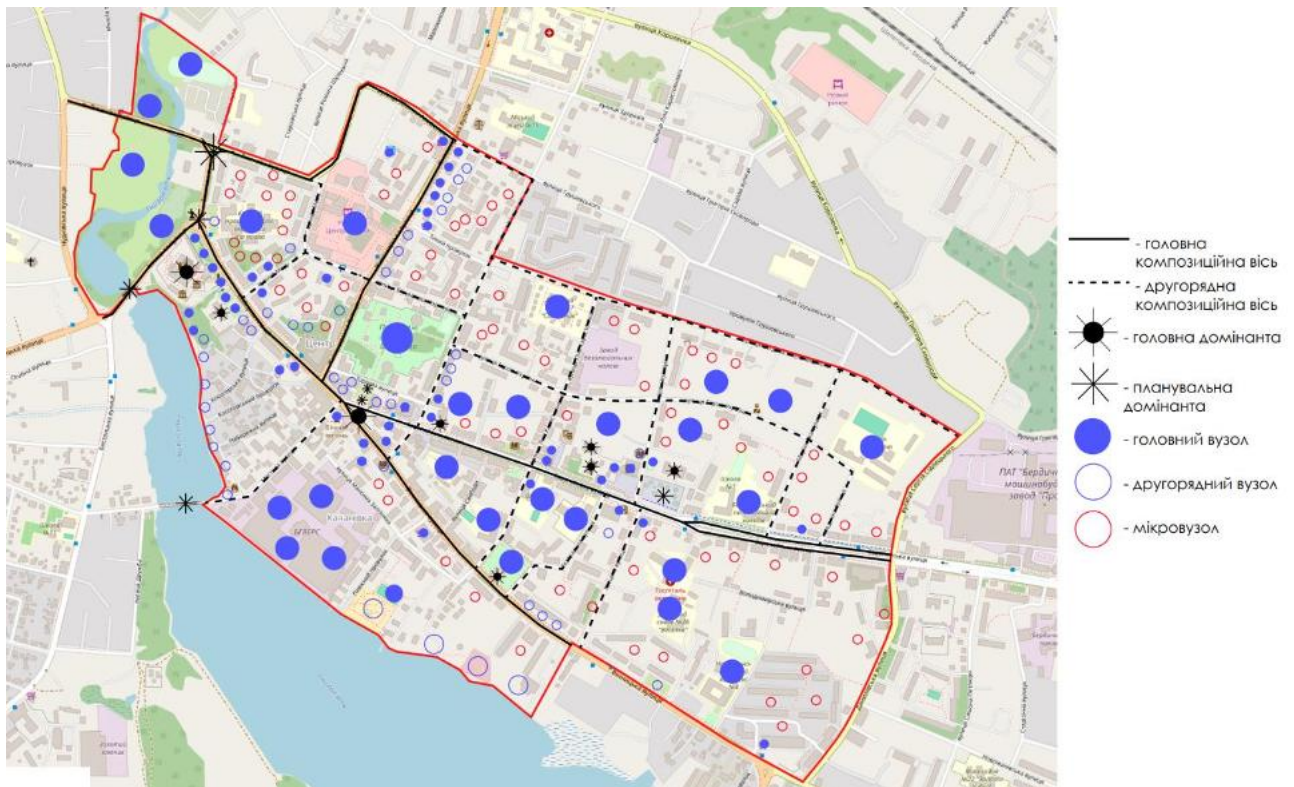


Рис 4.3.2.2. Схема об'ємно-просторової композиції містобудівного об'єкта, запропонована

4.3.3 Підбір засобів виразності урбанізованого чи ландшафтно-рекреаційного об'єкта

Засоби виразності ландшафтно-рекреаційного середовища формують художній образ історичної території. Це передбачає впровадження архітектурних елементів, котрі можуть вдало вписатися в середовище та ніяк не

та зручне середовище за принципами універсального дизайну. Візуальна стратегія проєкту реалізується через створення безперервної мережі парків та зон, де головною сполучною ланкою стає річка Гнилоп'ять. Завдяки новим пішохідним мостам та набережним, береги річки перетворюються на активну частину міського життя, що зв'язує місто в єдиний організм. Таке рішення дозволяє подолати ізоляцію Монастиря-фортеці та інших історичних пам'яток, перетворюючи їх на центри активного руху. У результаті центр Бердичіва набуває цілісного образу, де природа та архітектурна спадщина працюють як одна система, орієнтована на комфорт та спілкування мешканців.

4.2 В результаті енерго-інформаційного моделювання містобудівного об'єкта зроблено такі висновки: планування території характеризується високою щільністю забудови та нерівномірним розподілом місць для відпочинку, що створює велике навантаження на історичне ядро. Аналіз поведінки основних груп населення підтверджує, що соціальне життя зосереджене на перетині туристичних та щоденних маршрутів мешканців, проте існуюча інфраструктура не забезпечує зручну взаємодію цих потоків. Це підкреслює необхідність перетворення звичайних вулиць на багатофункціональні простори, які здатні підлаштовуватися під різні потреби. Аналіз емоційного сприйняття середовища показує залежність настрою людини від ландшафту: позитивні емоції зацікавленості та радості чітко виникають в історичних та паркових зонах, тоді як занедбані береги річки та околиці викликають негативний досвід. Таким чином, пріоритетним завданням оновлення стає подолання емоційного дискомфорту через благоустрій набережної Гнилоп'яті та створення мережі локальних громадських місць.

4.3 В результаті просторово-часового моделювання об'єкта зроблено такі висновки: підтверджено сильну залежність життя центру від пір року та днів тижня. Встановлено, що в теплий період і вихідні дні активність зміщується до історичних зон і місць відпочинку, тоді як у зимовий час та будні простір функціонує переважно як шлях для проходу. Це доводить необхідність впровадження зручностей, що працюють увесь рік, та захисних конструкцій, які

дозволять людям активно проводити час на вулиці незалежно від погоди. Об'ємно-просторова концепція спрямована на виправлення дисбалансу між масивною забудовою та історичними пам'ятками через створення чіткої мережі просторів. Замість порожніх місць пропонується формування системи «кишенькових площ» та «мікрвузлів», де озеленення та малі архітектурні форми допомагають структурувати територію. Таке рішення дозволяє зробити масштаб міста зручнішим для людини, забезпечуючи візуальну цілісність центру та створюючи комфортне середовище для спілкування.

РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Основні поняття та визначення

Цивільний захист - це державна система органів управління сил і засобів, для організації і забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, техногенного, природного та воєнного походження.

Надзвичайна ситуація - це порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, великою пожежею, що призвели або можуть призвести до людських та матеріальних втрат [41]. Загальні ознаки надзвичайних ситуацій: — наявність або загроза загибелі людей; — значне погіршення умов життєдіяльності; — істотне погіршення стану здоров'я людей; — заподіяння економічних збитків;

Види надзвичайних ситуацій:

Надзвичайна ситуація техногенного характеру – це транспортної аварії (катастрофи), пожежі, вибуху, аварії з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин, раптового руйнування споруд; аварії в електроенергетичних системах, системах життєзабезпечення, системах телекомунікацій, на очисних спорудах, у системах нафтогазового промислового комплексу, гідродинамічних аварій тощо.

Надзвичайна ситуація природного характеру – це небезпечне геофізичне, геологічне, метеорологічне або гідрологічне явище, деградація ґрунтів чи надр, пожежею у природних екологічних системах, зміною стану повітряного басейну, інфекційною захворюваністю та отруєнням людей, інфекційним

захворюванням свійських тварин, масовою загибеллю диких тварин, ураженням сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками тощо.

Надзвичайна ситуація соціального характеру – це протиправні дії терористичного та антиконституційного спрямування, або пов'язане зі зникненням (викраденням) зброї та небезпечних речовин, нещасними випадками з людьми тощо.

Надзвичайна ситуація воєнного характеру – виникає через застосування звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення.

Рівень надзвичайної ситуації визначається від її обсягів, кількості постраждалих і загиблих, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації її наслідків. Існують такі рівні надзвичайних ситуацій: державний, регіональний, місцевий, об'єктовий.

5.1 Коротка характеристика об'єкту проектування

5.1.1 Коротка характеристика району забудови

Ділянка знаходиться в центральній історичній частині міста Бердичів.

Земельна ділянка відведена під проектування відкритих громадських просторів знаходиться на досить великій території. Вона простягається на всю центральну частину, охоплюючи головні вулиці: Європейська, Вінницька, Соборна площа та Замкова. Більша частина лежить на лівому березі Бердичіва на сході та північному-сході від річки Гнилоп'ять. Ділянка ревіталізації знаходиться в центрі міста, який оточений головною міською забудовою з адміністративними, громадськими та житловими об'єктами, ділянка охоплює ключові вулиці, що формують транспортний каркас центру. З півдня межа ділянки проходить уздовж річки Гнилоп'ять, що формує природний ландшафтний коридор.

Дана ділянка проектування розташована в близькості до русла річки Гнилоп'ять. У зв'язку з рельєфними особливостями та близькістю до водного об'єкта, деякі місця ділянки, котрі знаходяться на прибережній території мають

високу ймовірність затоплення. За розрахунковими даними служб Цивільного захисту, у разі аварії на гідротехнічних спорудах (дамбі) Бердичівського водосховища, ділянка потрапляє в зону великого затоплення.

Також за територія характеризується високим рівнем ґрунтових вод, що зумовлено її розташуванням у заплавної частині річки. Це створює постійний ризик підтоплення фундаментів та підземних інженерних комунікацій. Щоб цього не сталося необхідно передбачити влаштування суцільної зовнішньої гідроізоляції, дренажних систем та, за необхідності, штучне підвищення планувальних позначок території.



Рис 5.1.1.1. Ситуаційна схема

5.1.2 Коротка характеристика об'єкту, що проектується

Розташування – м. Бердичів, Житомирська область.

Ділянка – площа 196,7 га знаходиться в центральній частині міста на лівому березі міста.

Ділянка виступає важливим сполученням між центральною частиною міста та прибережною рекреаційною зоною. Зручна транспортна доступність забезпечується близькістю до головної автомагістралі міста. Концепція передбачає створення відкритих громадських просторів, що гармонійно поєднують природне середовище з новими об'єктами громадського та культурного призначення

Не змінюючи структури генплану, ділянка вже включає в себе наступні складові:

1. Міський пляж
2. Центр позашкільної освіти О.М. Разумкова
3. Гімназія №2
4. Дитячий садок №15
5. Школа №5
6. Музичний відділ педагогічного коледжу
7. Дитячий садок №26
8. Навчальний комплекс №4
9. Школа №1
10. Бердичівська міська рада
11. Районна бібліотека
12. Костел Святої Варвари
13. Бердичівський музично-драматичний театр
14. Завод безалкогольних напоїв
15. Бібліотека
16. Церква
17. Медичний коледж
18. Бердичівська фабрика одягу
19. Монастир-фортеця ордену босих кармелітів
20. Музей історії Бердичева
21. Бердичівська райдержадміністрація
22. Бердичівський фаховий коледж

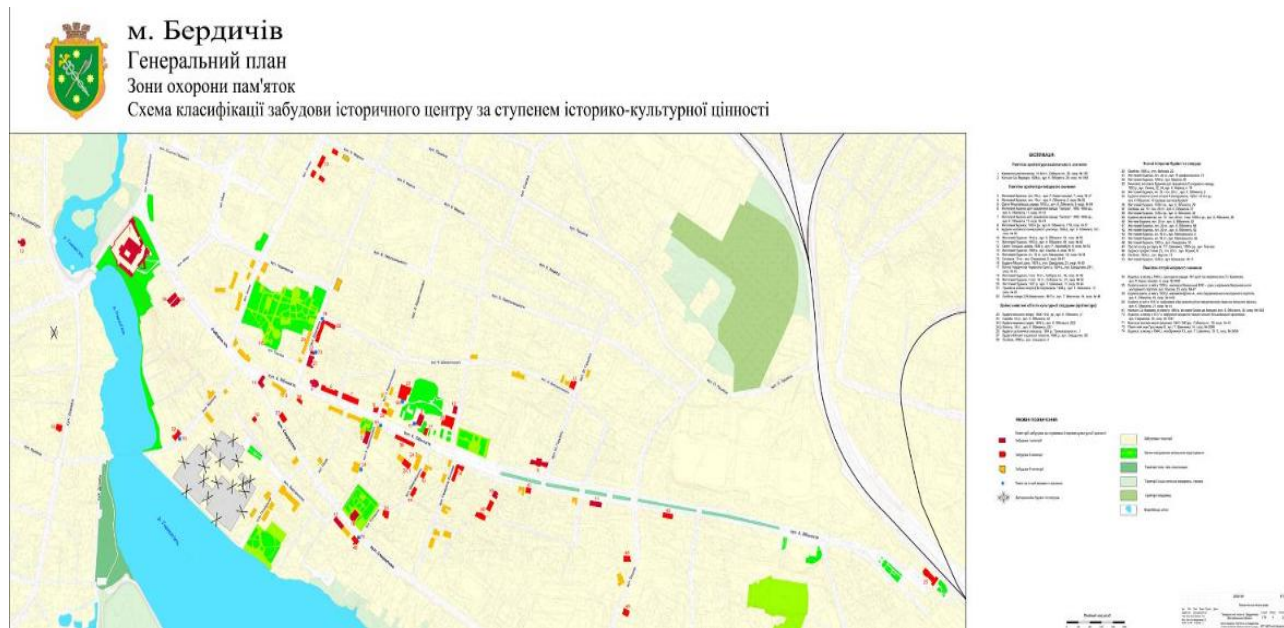


Рис 5.1.2.1. Генеральний план

5.2 Обґрунтування та прийняття рішень з питань Цивільного захисту

5.2.1 Аналіз потенційно небезпечних об'єктів в районі проектування

Ділянка проектування розташована в безпосередній близькості до русла річки Гнилоп'ять за течією від гідротехнічних споруд (дамби) Бердичівського водосховища. Дамба знаходиться приблизно на відстані 500-1000 метрів від центру ділянки проектування. Враховуючи топографічні особливості, територія має високу ймовірність затоплення. У разі аварії на дамбі ділянка, особливо прибережна територія потрапляє в зону великого та швидкого затоплення затоплення вже через 20–40 хвилин після руйнування споруди.

5.2.2 Оцінка обстановки при аварії на потенційно-небезпечному об'єкті

1) *Визначення розмірів та площі зони від греблі при її прориві (руйнуванні)*

Вихідні дані для розрахунку:

Відстань: візьмемо середню відстань до центру ділянки $R = 1$ км.

Глибина води перед греблею: для Бердичівського водосховища приймемо $H = 10$ м.

Ширина дамби – $B = 20$ м.

Середня швидкість руху хвилі прориву – $V = 5$ м/с.

Розраховуємо час, за який хвиля досягне межі ділянки проектування:

$$t_{np} = R / (3600 * V) = 1000 / (3600 * 5) \approx 0.056 \text{ год}$$

Висота хвилі прориву (h):

При відстані 1 км коефіцієнт $m = 0.5$.

$$h = m * H = 0.5 * 10 = 5 \text{ м.}$$

Час спорожнення водосховища (T):

При глибині 10 м, коефіцієнт витрати $N = 30$.

$$T = W / (3600 * N * B) = 5,000,000 / (3600 * 30 * 20) \approx 2.31 \text{ год (2 год 19 хв)}$$

Тривалість проходження хвилі через ділянку (t):

$$t = m_1 * T = 1 * 2.31 = 2,31 \text{ год}$$



Рис 5.2.2.1. Схема зон підтоплення

Ділянка відноситься до зони надзвичайно небезпечного затоплення. Через зменшення розрахункової відстані до 1 км час на сповіщення та евакуацію скоротився до 3,3 хвилин. Необхідно передбачити інженерні системи захисту від підтоплення ґрунтовими водами, а також є пропозиція з питань Цивільного захисту відвідувачів та місцевих мешканців в умовах надзвичайної ситуації – передбачити евакуацію.

5.3 Розрахунок заходів Цивільного захисту на об'єкті, що проєктується

5.3.1 Розрахунок заходу Цивільного захисту

Евакуація — комплекс заходів щодо організованого вивезення (виведення) населення з районів (місць), зон можливого впливу наслідків надзвичайних ситуацій і розміщення його у безпечних районах (місцях) у разі виникнення безпосередньої загрози життю та заподіяння шкоди здоров'ю людей.

Залежно від обстановки, що склалася під час надзвичайної ситуації воєнного, техногенного чи природного характеру, проводиться евакуація населення:

- обов'язкова;
- загальна або часткова;
- тимчасового або безповоротного характеру

На території міста та ділянки безпосередньо мають бути встановлені гучномовці та сирени, підключені безпосередньо до датчиків на дамбі. У випадку руйнування дамби люди мають негайно піднятися на верхні поверхи капітальних будівель. Якщо людина знаходиться на краю ділянки, вона повинна рухатися в бік підвищення рельєфу. У Бердичеві це рух від заплави річки Гнилоп'ять у бік вулиці Соборної або до Монастиря Босих Кармелітів, оскільки він стоїть на пагорбі та є природнім «острівцем» безпеки. Або якщо людина знаходиться в центрі міста – її задача рухатися вгору за напрямком рельєфу. Евакуйовуватися можна тільки пішки, ні в якому разі на автомобілі.

Працівники технічних служб та охорона об'єкту залишаються на місці для забезпечення життєдіяльності критичних вузлів центру міста та охорони майна; вони в обов'язковому порядку забезпечуються індивідуальними засобами захисту (рятувальними жилетами).

Основним способом евакуації визначено **комбінований**.

5.3.2 Графічна частина плану евакуації



Рис 5.3.2.1. Схема евакуації населення

Висновки до розділу 5

Кодекс Цивільного захисту України виступає фундаментальним нормативно-правовим актом, що регламентує комплексні заходи із забезпечення безпеки населення, території та навколишнього середовища від загроз техногенного і природного характеру. Він систематизує принципи функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, чітко розмежовуючи повноваження органів влади та встановлюючи правові обов'язки для суб'єктів господарювання і громадян у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Це систематизує принципи функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукових праць підтвердив, що громадські простори в історичних містах – це ключові центри розвитку міського життя. На основі теорії у роботі сформовано методiku оновлення середмістя Бердичіва, що базується на збереженні ідентичності, екології та багатофункціональності. В процесі аналізу встановлено, що громадські простори (наведені в дисертаціях) трансформувалися з пасивного «фону» для забудови у повноцінні об'єкти культурної спадщини та активні місця тяжіння для соціально-економічного розвитку міського середовища. На основі опрацьованої теоретичної бази сформовано методологічну основу ландшафтно-планувальної організації середмістя. До ключових принципів цієї основи відносяться: реставраційно-реконструктивні трансформації (РРТ), збереження історичної ідентичності, поліфункціональність, екологізація та інклюзивність.

2. Аналіз світового досвіду підтверджує, що сучасна організація історичних центрів базується на їхній ревіталізації через поєднання архітектурної спадщини з новими соціальними функціями та екологічним дизайном. Ключові європейські тенденції, зокрема основний пріоритет на пішохідний та велосипедний рух, розвиток «зеленої» інфраструктури та створення просторів, які успішно адаптуються в історичне середовище, стали методологічною основою для оновлення та створення нових громадських просторів міста Бердичіва. Впровадження цих принципів допоможе вирішити проблему просторової фрагментації міста, дозволяючи об'єднати набережну та пішохідні зони в єдине, комфортне та стійке середовище із збереженням його історичної унікальності.

3. Сучасна організація громадських просторів в історичних центрах базується на поєднанні п'яти ключових вимог: поліфункціональності, збереження спадщини, ергономіки, інклюзивності та екологічної стійкості. Успішне оновлення середовища вимагає захисту історичного вигляду разом із впровадженням інновацій. Особливий пріоритет надається повній безбар'єрності, що є критично важливим для інтеграції ветеранів та

маломобільних груп населення в сучасних реаліях України. Для Бердичіва впровадження цих вимог дозволить перетворити розрізнені території наявних громадських просторів на цілісний, комфортне середовище, що поєднує світові урбаністичні стандарти з унікальним історичним кодом міста.

4. Планування історичних центрів будується на балансі між збереженням історичної спадщини та інтеграції сучасних соціальних потреб мешканців. Відповідно до законів про охорону пам'яток та будівельних норм (ДБН), такі простори потребують правильного оновлення із пріоритетом інклюзивності. Головним викликом є створення безбар'єрного та мобільного середовища в умовах тісної забудови міста Бердичів, що досягається завдяки механізму «розумного пристосування та інтеграції» відкритих громадських просторів. Це гарантує формування зручного простору, де сучасні елементи благоустрою гармонійно доповнюють історичний характер ландшафту.

5. Ландшафтна організація історичних середмість поєднує охорону культурної спадщини з сучасними соціальними потребами через використання рельєфу, озеленення та освітлення та вдалого їх застосування при будівництві та проектуванні. Завдяки оновленню занедбані території перетворюються на багатофункціональні та інклюзивні простори, де сучасний благоустрій гармонійно доповнює наявні історичні об'єкти. Дотримання пам'яткоохоронних норм та принципів безбар'єрності дозволяє створити комфортне міське середовище, що сприяє розвитку міста та зберігає його унікальну ідентичність та особливий дизайн-код.

6. Планування громадських просторів в історичних середмістях базується на принципах екологічних, еколого-ландшафтних, пріоритетності, природно-кліматичної обумовленості та відповідності художньому задуму де природні елементи, такі як заплави річок та зелені масиви, виступають не фоном, а базовим каркасом для відновлення балансу міського середовища. Використання еколого-ландшафтного підходу та принципу пріоритетності дозволяє вдало поєднувати охорону архітектурної спадщини з сучасним благоустроєм, забезпечуючи комфорт через дизайн, озеленення та водні

елементи. Завдяки гармонійній інтеграції нових функціональних елементів у традиційну тканину міста, історичне середмістя адаптується до актуальних соціальних потреб, зберігаючи свою унікальну ідентичність та посилюючи візуальну виразність панорам та спряє подальшому розвитку міста.

7. Бердичів постає унікальним містобудівним вузлом, де історична спадщина органічно поєднується з будівлями модернізму, формуючи радіально-лінійну систему навколо головної домінанти – монастиря Босих Кармелітів. Місто має статус важливого транспортного вузлу в області, але має декілька головних проблем у просторовій фрагментації та потребує покращення пішохідної тканини, що виникла внаслідок нерегулярної геометрії вулиць, що обґрунтовано віком міста, його багаторічним розвитком та специфіки радянської забудови. Значний природний потенціал річки Гнилоп'ять та системи міських скверів наразі потребує ревіталізації через впровадження ландшафтного дизайну. Створення цілісного еколого-культурного каркаса дозволить інтегрувати різні функціональні громадські зони в єдине комфортне середовище, зберігаючи при цьому автентичну ідентичність та унікальну семантику Бердичіва як міста-фортеці.

8. Проектні пропозиції щодо ревіталізації Бердичева ґрунтуються на поєднанні історичної спадщини та сучасних ландшафтних концепцій. Художньою домінантою та референсом для проектних рішень стала картина Вінсента ван Гога «Нічна тераса кафе». Основна ідея полягає в тому, щоб наситити міську тканину Бердичіва новими точками тяжіння, якісно оновити існуючі зони та перетворити порожні радянські простори на живі комфортні та цікаві локації. Головним стратегічним пріоритетом визначено формування цілісної мережі пішохідних маршрутів, які будуть пов'язувати усі точки міста, роблячи пересування мешканців комфортним. Перетворення занедбаних ділянок на «кишенькові» простори дозволить Бердичіву стати комфортним містом, де історичне середовище стає не просто декорацією, а зручним та функціональним майданчиком для щоденної взаємодії мешканців.

9. Ландшафтно-планувальна організація прирічкових територій базується на створенні інклюзивного та багатофункціонального середовища з єдиним стилем та чітким зонуванням — від ігрових майданчиків до сенсорних та терапевтичних садів. Використання екологічних матеріалів, сучасного освітлення та принципів безбар'єрності забезпечує візуальну гармонію з природою та комфорт для всіх відвідувачів. Озеленення проєкту, зокрема висадка кленів та грабів, виконує роль захисних екранів і структурує простір, формуючи затишні «камерні» зони для відпочинку. Такий підхід гарантує створення сталого рекреаційного ландшафту, що гармонійно поєднує потреби громади.

10. Художня концепція ревіталізації Бердичіва базується на метафорі «міської тераси», натхненної картиною Ван Гога, що передбачає перетворення застиглого пострадянського та занедбаних просторів на систему затишних та безпечних «теплих островів» для відпочинку. Головна ідея полягає у створенні емоційних соціальних середовищ за принципами універсального дизайну, де замість звичайного транзиту пріоритетом стає комфортна взаємодія мешканців. Завдяки розбудові набережних річки Гнилоп'ять та новим пішохідним шляхам, прирічкові ландшафти об'єднуються з історичними пам'ятками, зокрема Монастирем-фортецею, у єдиний живий організм. У результаті центр міста набуває цілісного образу, де архітектурна спадщина та природа працюють як загальна система, орієнтована на потреби та активну комунікацію людей та розвиток туристичного потенціалу міста.

11. Створення схем моделювання показало, що висока щільність забудови та нерівномірний розподіл парків створюють надмірне навантаження на історичний центр, де існуюча інфраструктура не забезпечує комфортного середовища для туристичних і повсякденних маршрутів. Це пояснює необхідність перетворення вулиць та «карманів» на багатофункціональні простори, які здатні адаптуватися до потреб мешканців. Оскільки аналіз емоційного сприйняття виявив різкий контраст між позитивним досвідом в історичних зонах та негативними враженнями занедбані набережної та інших

окремих ділянок в місті, пріоритетом ревіталізації визначена прибережна зона річки Гнилоп'ять. Створення мережі нових громадських осередків дозволить збалансувати емоційний фон міста та забезпечити цілісне сприйняття його архітектурно-ландшафтного середовища.

12. Просторово-часове моделювання підтвердило велику залежність життя міста від сезону та днів тижня, коли в холодну пору року громадські простори перетворюються на звичайні транзитні коридори. Для стабілізації активності протягом року створено впровадження елементів благоустрою, які будуть універсальними у будь який час року та захисних конструкцій. Концепція ревіталізації спрямована на подолання «порожнеч» у забудові через створення системи «кишенькових середовищ» та мікрівузлів, що дозволяє збалансувати масштаб історичних домінант із оточуючим середовищем. Такий підхід створює комфортні умови для соціальної взаємодії та забезпечуючи візуальну цілісність середмістя незалежно від зовнішніх чинників.

13. Система цивільного захисту на об'єкті базується на автоматизованому оповіщенні та пріоритеті екстреної самоевакуації. Основним безпековим сценарієм є негайне переміщення відвідувачів пішим ходом до найближчих природних «островів безпеки» або верхніх поверхів капітальних споруд, що у поєднанні з використанням індивідуальних засобів захисту персоналом дозволяє мінімізувати жертви в умовах надзвичайно небезпечного затоплення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 10 pressing architectural problems in modern architecture and how to fix them. URL: <https://www.awaydigital.com/top-10-architectural-problems/>
2. 5 принципів створення публічного простору в історичному місті. URL: <https://kotsiuba.com/article/5-principiv-stvorennya-publichnogo-prostoru-v-istorichnomu-misti>
3. Álvaro Siza Restores the Carmo Convent Area in Lisbon. URL: <https://www.archdaily.com/784019/alvaro-siza-restores-the-carmo-convent-neighborhood-in-lisbon>
4. Developing a new open space in your downtown community? Here are 5 key ideas to consider. URL: <https://www.stantec.com/en/ideas/topic/cities/developing-a-new-open-space-in-your-downtown-community-5-key-ideas-to-consider>
5. Development of the public space around the Basilica of Saint Sernin by Joan Busquets (BAU). URL: <https://www.metalocus.es/en/news/development-public-space-around-basilica-saint-sernin-joan-busquets-bau>
6. Gallery of Urban Ideas: New Design Approaches. URL: <https://urbandesignforum.org/city-life-after-coronavirus-new-design-approaches/>
7. Kotsiuba O. Хто і як створює громадські простори. 2023. URL: <https://kotsiuba.com/article/hto-i-yak-stvoryuye-gromadski-prostori>
8. Mashiach Now Square / Natureza Urbana. URL: https://www.archdaily.com/1038018/mashiach-now-square-natureza-urbana?ad_source=search&ad_medium=projects_tab
9. Pazhou South Waterfront Park / SWA Group. URL: https://www.archdaily.com/1034621/pazhou-south-waterfront-park-swa-group?ad_source=search&ad_medium=projects_tab
10. Pentagon Memorial / KBAS Studio. URL: https://www.archdaily.com/6152/pentagon-memorial-kbas-studio?ad_source=search&ad_medium=projects_tab

11. Piloti Installation / MARC FORNES / THEVERYMANY. URL: https://www.archdaily.com/1033965/piloti-installation-marc-fornes-theverymany?ad_source=search&ad_medium=projects_tab
12. Place Lazare Goujon. URL: <https://landezine.com/place-lazare-goujon-by-in-situ/>
13. Poláčková L. Means of landscape architecture in the urban public space of rome paris and Prague. – 2012. Vol. 60, № 8. c. 287–288. URL: <https://acta.mendelu.cz/pdfs/acu/2012/08/33.pdf>
14. Pole Mokotowskie Park Modernization / WXCA. URL: https://www.archdaily.com/1018473/pole-mokotowskie-park-modernization-wxca?ad_source=search&ad_medium=projects_tab
15. Prado Museum Extension in Madrid. URL: <https://arquitecturaviva.com/works/ampliacion-del-museo-del-prado-2>
16. Revitalization of Spikeri Square and Daugava Waterfront Promenade / Arplan + A plus Architects. URL: <https://www.archdaily.com/613568/revitalisation-of-spikeri-square-and-daugava-waterfront-promenade-arplan-a-plus-architects>
17. São Luís Fort Square / JA8 Arquitetura Viva. URL: https://www.archdaily.com/1032683/sao-luis-fort-square-ja8-arquitetura-viva?ad_source=search&ad_medium=projects_tab
18. Spatialising intersectionality: An approach to public space design in self-built neighbourhoods in Cali, Colombia. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41289-024-00267-y>
19. THE 17 GOALS. URL: <https://sdgs.un.org/goals>
20. The Improvement of the Comfort of Public Spaces as a Local Initiative in Coping with Climate Change. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/23/6546>
21. The Moravian Square Park Revitalization / Consequence forma architects. URL: <https://www.archdaily.com/1014624/the-moravian-square-park-revitalization-consequence-forma-architects>
22. Towards the intentional multifunctionality of urban green infrastructure: a paradox of choice? URL: <https://www.nature.com/articles/s42949-024-00145-0>

23. Unpaved Old Brewery - green space above the parking lot. URL: <https://www.architekturaibiznes.pl/en/stary-browar-new-plac-odd-poznan,19786.html>
24. V-Plaza Urban Development / 3deluxe architecture. URL: <https://www.archdaily.com/943348/v-plaza-urban-development-3deluxe>
25. Безлюбченко О. С., Завальний О. В., Черноносова Т. О. Планування і благоустрій міст : навч. посібник. Харків : ХНАМГ, 2013. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/29156/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D0%B5%20%28%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%29.%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%84.1.pdf>
26. Бердичів. Міська Рада. URL: <https://berdychiv-rada.gov.ua/>
27. Ватаманюк Н. Ю. Принципи трансформації внутрішньоквартальних просторів історичних міст (на прикладі міста Чернівці): дис. ... канд. архітектури: 18.00.01; Київ. нац. унт буд-ва і архіт. – Київ: КНУБА, 2022. – 113 - 130 с. URL: https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/%D0%94%D0%98%D0%A1%D0%95%D0%A0%D0%A2%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF-%D0%92%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D0%BA-%D0%9D%D0%AE-%D0%B7%D0%BC-1_compressed.pdf
28. Голубцов О. Г. Ландшафтне планування: основні поняття, принципи та завдання // Український географічний журнал. 2021. № 1. С. 63–72. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-1-2021-63-72.pdf>
29. ДБН Б.2.2-12:2019 "Планування і забудова територій". URL: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/07/DBN-B22-12-2019.pdf>
30. ДБН В.2.2-40:2018 "Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення". URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3790590059153983464?doc_type=2
31. ДБН В.2.3-15:2007 «Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів». URL: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/01/DBN-V.2.3-15-2007.pdf>

32. Добровольська О. Ю. Принципи ландшафтної організації відкритих громадських просторів, Науковий вісник будівництва. 2019. Том 1 № 2(96). С. 167–175. URL: <https://svc.kname.edu.ua/index.php/svc/uk/article/view/385/376>

33. Євроінтеграція і сталий розвиток: наскільки Україна готова до європейських стандартів. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/staliy-rozvitok-yak-ukrajinci-ta-yevropeyци-spriymayut-esg-principi-a-biznes-adaptuyetsya-do-vimog-yes-50565888.html>

34. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/ukr137027.pdf>

35. Зелена зона (містобудування). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B0_\(%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B0_(%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F))

36. Історичне середовище. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5

37. Історичний центр міста. URL: https://vue.gov.ua/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0

38. Кисельов В. М., Кисельова Г. В. Роль озеленених громадських просторів у формуванні міського середовища. Архітектурний вісник КНУБА. 2023. № 26-27. 191–197 с. URL: <http://archinform.knuba.edu.ua/article/view/227475/226799>

39. Крижановська Н. Я., Вотінов М. А., Смирнова О. О. Основи ландшафтної архітектури та дизайну : підручник. Харків : ХНУБА, 2019. URL: https://eprints.kname.edu.ua/52069/1/2016_%D0%9F%D0%95%D0%A7_10%D0%9F%20%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B

[8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F%2C%20%D0%92%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%2C%20%D0%A1%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%84%D0%B8%D0%BD%20.pdf](https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eb843d66-4e11-4a29-9e61-6c3713697eed/content)

40. Лещенко Н. А. Комплексний процес реставраційно-реконструктивних трансформацій.: дис. ... д-ра архітектури : 18.00.01. Київ, 2020. – 140 с. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eb843d66-4e11-4a29-9e61-6c3713697eed/content>

41. Лещенко Н. А. Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст : дис. ... д-ра архітектури : 18.00.01. Київ, 2020. 452 с.

42. Олійник О. П. Відкритий міський простір як об'єкт культурної спадщини: методи виявлення та збереження : дис. ... канд. архітектури : 18.00.01. Київ, 2021. 178 с. URL: <http://archinform.knuba.edu.ua/article/view/227475/226799>

43. Олійник О. П. Теоретико-методологічні основи формоутворення міських громадських просторів : дис. ... д-ра архітектури : 18.00.01. Київ, 2018. 155 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/oliinyk-olena-teoretyko-metodolohichni-osnovy-formoutvorennia-miskykh-hromadskykh-prostoriv.pdf>

44. Осиченко Г. О. Реконструкція історичних міст. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/61295/1/2021%D0%BF%D0%B5%D1%87.%2015%D0%9C%D0%9D.pdf>

45. Положення про громадський простір в територіальній громаді та участь жителів громади в його плануванні. URL: <https://rm.coe.int/regulation-on-citizens-engagement-in-public-spaces-development-ukr/1680a08064>

46. Посібник з благоустрою громадських просторів населених пунктів дружківської міської територіальної громади. URL:

<http://newdruzhkivka.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Posibnik-z-blagoustroyu-gromadskih-prostoriv.pdf>

47. Рибчинський О. В. Формування і ревіталізація середмість історичних міст України : дис. ... д-ра архітектури : 18.00.01. Львів, 2017. 435 с.

URL:

https://old.lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2017/5278/dysertaciya_rybchynskyy-1.pdf

48. Соснова Н. С. Теоретико-методологічні основи формування громадських просторів міст України : дис. ... канд. архітектури : 18.00.01. Львів, 2021. 118-122 с. URL:

<https://lpnu.ua/sites/default/files/2021/dissertation/10294/disertaciya-sosnova-2.pdf>

49. Стаття 50. Громадський простір та залучення територіальної громади до його планування. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/pages/stattia-50-hromadskyyi-prostir-ta-zaluchennia-terytorialnoi-hromady-do-ioho-planuvannia>

50. Термін «Публічний простір». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/65144>

51. Чвирова О. Принципи організації ландшафтних систем відкритих громадських просторів міст // Архітектурний вісник КНУБА. 2025. URL: <https://archinform.knuba.edu.ua/article/view/330490/321144>

52. Шуляр А. Р. Громадські простори як складова багатофункціональних житлово-громадських комплексів : дис. ... канд. архітектури : 18.00.01. Київ, 2015. 573 с. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7f3052ba-d17a-4bf1-917b-facdb3b02acc/content>

53. Галаєва О. Ю., Колесніков М. О. Перспективні напрями ландшафтно організації міських відкритих просторів. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2021. Вип. 61. URL: <https://dglip.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e4614f48-0852-424c-8ebc-5cd3b496f9a6/content>

54. The Clearing Memorial / SWA Group. URL:
<https://www.archdaily.com/995696/the-clearing-memorial-swa-group>
55. Playgrounds in Jaworek Park in Tychy / RS + Robert Skitek. URL:
<https://www.archdaily.com/1025492/playgrounds-in-jaworek-park-in-tychy-rs-plus-robert-skitek>
56. How Amsterdam Uses the Doughnut Economics Model to Create a Balanced Strategy for Both the People and the Environment. URL:
<https://www.archdaily.com/997291/how-amsterdam-uses-the-doughnut-economics-model-to-create-a-balanced-strategy-for-both-the-people-and-the-environment>
57. Grand Green Osaka / GGN + Nikken Sekkei + Mitsubishi Jisho Design + Obayashi Corporation + Takenaka Corporation + SANAA. URL:
<https://www.archdaily.com/1031744/grand-green-osaka-nikken-sekkei>
58. Заснування, URL:
<https://berdychiv.in.ua/%d0%b7%d0%b0%d1%81%d0%bd%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f/>
59. Історія Бердичева, URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0
60. Пам'ятний знак на місці колишнього єврейського гетто в Бердичеві, URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:%D0%9F%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D1%96_%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B3%D0%B5%D1%82%D1%82%D0%BE_%D0%B2_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%96.jpg
61. Післявоєнна відбудова та мирне життя (1945-1991 рр.), URL:

<https://berdychiv.in.ua/%d0%bf%d1%96%d1%81%d0%bb%d1%8f%d0%b2%d0%be%d1%94%d0%bd%d0%bd%d0%b0-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b1%d1%83%d0%b4%d0%be%d0%b2%d0%b0-%d1%82%d0%b0-%d0%bc%d0%b8%d1%80%d0%bd%d0%b5-%d0%b6%d0%b8%d1%82%d1%82%d1%8f/>

62. Пл. Соборна, 25. Монастир Кармелітів Босих, URL:

<https://berdychiv.in.ua/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%96%D0%B2-%D0%B1%D0%BE%D1%81%D0%B8%D1%85/>

63. Постійність пам'яті, URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BF%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D1%82%D1%96

64. Походження назви, URL:

<https://berdychiv.in.ua/%d0%bf%d0%be%d1%85%d0%be%d0%b4%d0%b6%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%bd%d0%b0%d0%b7%d0%b2%d0%b8/>

65. Про підземелля Бердичева, URL:

<https://berdychiv.in.ua/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D0%BB%D1%8F-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0/>

66. Радянська влада у Бердичеві (1921-1941 рр.), URL:

<https://berdychiv.in.ua/%d1%80%d0%b0%d0%b4%d1%8f%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0-%d0%b2%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b0-%d1%83-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%b5%d0%b2%d1%96-1921-1941-%d1%80%d1%80/>

67. У складі Російської імперії (1793-1845 рр.), URL:

<https://berdychiv.in.ua/%d1%83->

[%d1%81%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d1%96-](#)

[%d1%80%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d1%97-%d1%96%d0%bc%d0%bf%d0%b5%d1%80%d1%96%d1%97-1793-1845-%d1%80%d1%80/](#)

68. Discalced Carmelites Monastery-Fortress, Berdychiv, URL: <https://travels.in.ua/./object/737/discalced-carmelites-monastery-fortress>

69. Вул. Вінницька, 21. Будинок міської думи та управи, Центр позашкільної освіти ім. О.В.Разумкова (арх., іст.), URL: <https://berdychiv.in.ua/%D0%B1%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8-%D0%B1%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BE/>

70. Вул. Європейська, 25. Костел Святої Варвари РКЦ, URL: <https://berdychiv.in.ua/%D0%B2%D1%83%D0%BB-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-25-%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BB-%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D1%97-%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B2%D0%B0/>

71. Вулиця-площа Радянська-Соборна, URL: <https://berdychiv.in.ua/%D0%B2%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%8F-%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B0/>

72. Єврейська громада в Бердичеві, URL: <https://berdychiv.in.ua/%d1%94%d0%b2%d1%80%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0-%d0%b3%d1%80%d0%be%d0%bc%d0%b0%d0%b4%d0%b0-%d0%b2-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%b5%d0%b2%d1%96/>

73. Єврейське кладовище, URL: <https://travel.berdychiv-rada.gov.ua/place?id=7>

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОГО ПРОЄКТУ

Назва вищого навчального закладу КНУБА

Кафедра Містобудування

Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»

Освітньо-наукова програма «Містобудування»

Освітній рівень «Магістр»

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні кафедри
містобудування
зав. каф. професор, д. арх.
Шебек Н. М.

Студент Мануйленко Є.О.

Група МБМ-24-1Б

Керівник канд. арх., доцент Сєдак О. І.

1. Тема магістерської роботи «Принципи ландшафтно-планувальної організації відкритих громадських просторів в середмісті середніх міст (на прикладі м. Бердичіва Житомирської області)»

2. Вид містобудівної документації (*Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади (розроблення, оновлення, внесення змін), Генеральний план адміністративного центру громади; **Генеральний план населеного пункту, оновлення, внесення змін до генерального плану населеного пункту / планувальних рішень генерального плану населеного пункту; ***Детальний план території, оновлення, внесення змін до детального плану території / планувальних рішень детального плану території)

3. Назва території розроблення містобудівної документації (**Назва та код Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад / територіальної громади; **Назва та код Класифікатора об'єктів адміністративно-територіального устрою України і Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад населеного пункту; *** Опис території відповідно до містобудівної документації або з використанням назв ключових поіменованих об'єктів*)

4. Площа території проектування (в га / км²)

196,7 га /1,967 км²

5. Перелік джерел вихідних даних (*затверджена містобудівна документація, проектні та інші матеріали, що мають бути використані*)

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>);

- Науково-дослідний і проектний інститут містобудування

(<http://ndpi.com.ua/>);

- Бібліотека КНУБА (<https://library.knuba.edu.ua/>);
- Інституційний репозитарій – КНУБА

(<https://repository.knuba.edu.ua/home>).

6. Перелік чинних нормативно-правових документів, яким мають відповідати проєктні пропозиції

1) Закон України "Про охорону культурної спадщини" 2000 рік; Цей Закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

2) Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності" 2011 рік; Цей Закон встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

3) Закон України "Про благоустрій населених пунктів" 2005 рік; Цей Закон визначає правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів і спрямований на створення умов, сприятливих для життєдіяльності людини.

4) Закон України "Про оцінку впливу на довкілля" 2017 рік; Цей Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

7. Узагальнення даних комплексної оцінки території:

7.1 Просторово-планувальна організація території

Бердичів – місто, розташоване в Житомирській області, в центральній частині України у межах правобережної частини Наддніпрянського регіону. Обласний центр – Житомир, найближче велике місто, розташоване в 44 км на північ від міста Бердичів. Інше найближче місто від Бердичіва в Житомирській області це Коростень, знаходиться приблизно за 100 км на північ. Місто Вінниця адміністративний центр Вінницької області знаходиться в 84 км на південь. Хмельник – місто в Вінницькій області знаходиться за 50 км на південний захід від Бердичіва. Місто Чуднів розташований за 40 км на захід, селище міського типу Ружин знаходиться в 64 км на схід у напрямку Білої Церкви та Києва. Місто Київ столиця України знаходиться приблизно за 151 км на схід від міста Бердичів.

7.2 Землеустрій та землекористування

Землеустрій та землевикористання в місті Бердичів регулюється генеральним планом міста, частина котрого є схема зонування. Схема зонування території міста є частиною генерального плану Бердичіва і визначає функціональне призначення різних ділянок міста, таких як житлові, промислові, громадські, рекреаційні та історико-культурні зони. Основними

зонами для досліджуваної ділянки є зони пов'язані з історичним центром, де розташована фортеця Босих Кармелітів, костюл Святої Варвари та благоустрій навколо Центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова (бувша будівля міської думи).

7.3 *, **Ландшафтне планування; ***Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території

Відкритий громадський простір у центрі Бердичева організований навколо річки Гнилоп'ять, яка формує природний коридор для зелених зон. Текст у рожевих блоках описує переважно багаторічні території біля річки як пусті, порослі та заболочені, що вказує на недостатній розвиток та догляд. Водночас історичні та адміністративні об'єкти: монастир є доглянутим. Структура лінійна, з потенціалом для інтеграції рекреаційних зон, але фрагментована через брак інфраструктури. Маркери виділяють ключові ділянки, а фото ілюструють контраст між занедбаними природними зонами та організованими культурними.

7.4 *Обмеження у використанні земель; ***Обмеження у використанні земельних ділянок

За допомогою схеми планувальних обмежень та інженерно-будівельної території міста Бердичів можна сказати:

Санітарно-захисна зона від підприємств –

Прибережно-захисна смуга від водосховища – 50м., (100 м. від крутосхилів), р. Гнилоп'ять, струмків та озера – 25м.

Межа затоплення паводка 1% вірогідності – не менше 100 м.

Санітарно-захисна зона від залізниці – 100м.

Шумові розриви від автодоріг – магістралі – 50м., вулиці – 25м.

Межі охорони зон пам'яток архітектури та містобудування.

7.5 Історико-архітектурний опорний план

На території міста Бердичів залишилося досить багато історичних пам'яток з різних епох історії. Більшість історична забудова зосереджена в центральній частині міста, але є поодинокі будівлі ближче до околиць котрі також мають історичне значення. Також деякі будівлі мають статус пам'яток України та охороняються законом.

7.6 Обслуговування населення

В місті Бердичів присутня розвинена система установ закладів освіти

Загалом в місті Бердичів налічується 35 закладів освіти:

Дитячих садочків – 13 закладів

Закладів загальної середньої освіти, куди входять школи, гімназії та ліцеї – 15 закладів

Закладів вищої та професійної профільної освіти – 7 закладів (куди входить Бердичівський фаховий коледж, медичний фаховий коледж, педагогічний коледж, професійний будівельний ліцей, професійно-технічне училище №4, професійно-технічне училище №12 та «Житомирський навчальний центр»№4).

До закладів культури міста Бердичіва можна віднести: міський Палац культури імені Олексія Шабельника, музеї та музейні кімнати.

Для дітей також є театральні гуртки – Центр позашкільної освіти імені Олександра Разумкова, музична школа – Бердичівська музична школа та Бердичівська художня школа імені Миколи Петровича.

Також місто Бердичів обслуговує декілька відділень пошт: усього на території міста Бердичів знаходиться 8 поштових відділень «Укрпошти» та 6 відділень «Нової Пошти», загалом ще встановлено 16 поштоматів «Нової Пошти».

Магазини та аптеки становлять – 632 заклади.). [9]

Кількість ринків (разом з с. Скраглівка та с. Підгороднє) – 5 шт.). [9]

Кількість банків (разом з с. Скраглівка та с. Підгороднє) – 15 шт.). [9]

Кількість зупинок громадського транспорту (разом з с. Скраглівка та с. Підгороднє) – 144 шт.). [9]

Кількість закладів медицини (разом з с. Скраглівка та с. Підгороднє) – 8 шт.

Для засобів масової інформації в Бердичеві використовують: місцеві газети, журнали, радіо і ТБ (газета «Земля бердичівська», газета «РіоБердичів», газета «Бердичів Діловий», ТРК «ВІК», ТОВ «Астрал КТВ», ПП «Новий світ», ТОВ «Верховина», «Лайф-FM»), обласні газети, журнали, радіо і ТБ (газета «Житомирщина», газета «Ехо»), власні ЗМІ громади та дані про них (КП «Бердичівська міська редакція радіомовлення»).). [9]

Власні канали комунікації: власний веб-сайт громади, групи/сторінки громади у соціальних мережах (Facebook, Instagram), інші групи у месенджерах (Viber, Telegram).). [9]

Мережа Інтернет: 81% мешканців має доступ до Інтернету (приблизна оцінка). [9]

7.7 Транспортна мобільність та інфраструктура

Територія міста Бердичів має добре розвинену дорожньо-транспортну мережу, яка в подальшому планує ще розвиватися. Це забезпечує місту внутрішні перевезення мешканців, зв'язок з іншими містами та областями України.

Міські та пасажирські перевезення мешканців на території міста Бердичів забезпечуються перевізником ТОВ «Бердичівське АТП-11837», ТОВ «Транспассервіс» та іншими суб'єктами господарювання – перевізниками ФОП'ами. [30]

Також Бердичів має залізничний зв'язок з іншими містами України.

8. Вимоги до проектних рішень:

8.1 Просторово-планувальна організація території

Інтеграцію території з регіональною мережею: забезпечити транспортні коридори до Житомира (44 км), Києва (151 км), Вінниці (84 км), Коростеня (100 км), Хмельника (50 км), Чуднова (40 км) та Ружина (64 км), з пріоритетом на магістралі для зменшення навантаження на центр. Просторову композицію: формувати компактну структуру з центром навколо історичних об'єктів (фортеця Босих Кармелітів, костел Святої Варвари, Центр позашкільної освіти), уникаючи фрагментації через річку Гнилоп'ять. Параметри: щільність населення не більше 200–300 осіб/га в центрі, з урахуванням рельєфу та

природних коридорів.

8.2 *Ландшафтне планування; **, ***Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території

Ландшафтне планування: створити лінійну структуру зелених зон уздовж річки Гнилоп'ять, перетворюючи порослі та заболочені ділянки на рекреаційні коридори з доріжками, лавками та освітленням; інтегрувати з історичними об'єктами для контрасту між природними та культурними зонами. Природоохоронні території: заборонити забудову в прибережних смугах (25 м від річки, 50 м від водосховищ), з обов'язковим відновленням зелених насаджень (не менше 30% території під озеленення). Рекреаційні зони: розвивати інфраструктуру (доріжки, майданчики) для інтеграції фрагментованих зон, з урахуванням ДБН В.2.3-5:2018 "Вулиці та дороги населених пунктів" та Закону України "Про природно-заповідний фонд".

8.3 *, **Обмеження у використанні земель; ***Обмеження у використанні земельних ділянок;

Санітарно-захисні зони: 100 м від залізниці, 50 м від магістралей, 25 м від вулиць; прибережні смуги – 25 м від річки Гнилоп'ять, 50 м від водосховищ (100 м від крутосхилів). Інші обмеження: зона затоплення паводком (не менше 100 м), шумові розриви (50 м від магістралей, 25 м від вулиць), охорона пам'яток архітектури (межі зон охорони навколо фортеці та костелу).

8.4 *Функціональне зонування території територіальної громади; **Функціональне зонування території населеного пункту; ***Функціональне зонування території детального планування.

Зонування: історичний центр – для культурно-громадських функцій; зони біля річки – рекреаційні; околиці – житлові та промислові з урахуванням історичних будівель.

Переважні види: культурно-історичні в центрі (фортеця, костел); супутні – освітні (Центр позашкільної освіти); допустимі – комерційні з обмеженням висоти (до 3 поверхів). Зонування за схемою генерального плану, з уточненням для детального плану.

8.5 Забудова територій та господарська діяльність

Структура забудови: реконструкція історичних будівель (збереження статусу пам'яток); нова забудова – низькоповерхова в центрі (до 4 поверхів), з щільністю не більше 150 м²/га. Господарська діяльність: обмежити промисловість у санітарних зонах; пріоритет – туризм та освіта навколо історичного центру.

8.6 Обслуговування населення

Освіта: розміщення нових закладів (додатково до 35 існуючих) з радіусом доступності 500 м; інтеграція з центром (гуртки, школи).

Культура та послуги: розвивати Палац культури, музеї; забезпечити 8–10 м²/1000 жителів для закладів культури. Інше: аптеки, магазини (додатково до 632), ринки (5), банки (15), пошта (14 відділень + 16 поштоматів), медицина (8 закладів), ЗМІ (газети, радіо, ТБ); доступ до інтернету не менше 90%.

8.7 Транспортна мобільність та інфраструктура

Мережа: удосконалити дорожню мережу з ТОВ "Бердичівське АТП-11837" та ін.; додати зупинки (додатково до 144), велодоріжки уздовж річки. Посилити залізничне сполучення; організація руху з пріоритетом пішоходів у центрі. ширина доріг 6–12 м, парковки – 1 місце/100 м² забудови, за ДБН В.2.3-5:2018.

8.8 Інженерне забезпечення території, трубопровідний транспорт та телекомунікації

Мережі: модернізація водопостачання, каналізації, електрики з урахуванням річки (захист від затоплення). Телекомунікації: забезпечити покриття інтернетом (з 81% до 95%), інтеграцію з ЗМІ (веб-сайт, соцмережі).

8.9 *Охорона земель, інженерна підготовка та благоустрій території; **, *** Інженерна підготовка та благоустрій території

Охорона земель: рекультивація заболочених зон біля річки, вертикальне планування для захисту від паводків. Благоустрій: озеленення (не менше 10 м²/особу), освітлення, лавки; інженерна підготовка – дренаж, укріплення схилів.

8.10 Художня програма формоутворення об'єкта проектування.

Формоутворення: гармонійне поєднання сучасної забудови з історичними елементами (фасади в стилі бароко для центру). Художні елементи: скульптури, мурали біля річки; освітлення для акценту на пам'ятках.

9. Розрахунок основних проектних показників *комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади / **генерального плану населеного пункту / ***детального плану території

Назва показника	Одиниця виміру	Існуючий стан	Довгострокова перспектива (понад 10 років)
Територія			
Територія в межах проекту, у тому числі:	га/%	196,7/100	196,7/100
- територія водних поверхонь	га/%	24,7/12,56	24,8/12,61
Майданчик для спортивних ігор	га/%	0,31/0,16	1,76/0,89
Зелені насадження	га/%	24,2/12,30	24,2/12,30
Пляжі	га/%	0,211/0,11	0,211/0,11
Майданчики для культурних подій	га/%	0,84/0,43	2,85/1,45
Майданчики для відпочинку	га/%	1,97/1,00	3,93/2,00
Заклади торгівлі	га/%	1,5/0,76	4,53/2,30

та харчування			
Зона масового відпочинку	га/%	5,35/2,72	32,05/16,29
Вулиці, площі (крім вулиць мікрорайонного значення)	га/%	-	-
Вулично-дорожня мережа та міський пасажирський транспорт			
Пішохідна та веломережа	км	-	21,02/10,69
Відкриті автостоянки для тимчасового (постійного зберігання автомобілів	місць	20	40
Інженерне обладнання			
Інженерна підготовка та благоустрій		-	-
Територія, що потребує заходів з інженерної підготовки з різних причин	га/%	-	21,9/11,13
Санітарно-захисні зони (в межах та поза межами ділянки)	га	39,2/19,93	39,2/19,93

Розрахунок кількості відвідувачів

Територія	Площа ділянки, га	Кількість відвідувачів	Нормативне посилання
Культурно-просвітницька та меморіальна зона	8,57	857	ДБН Б.2.2-5:2011
Тихого відпочинку та прогулянок	17,61	880	ДБН Б.2.2-5:2011

Фізкультурно-спортивна та активна рекреація	3,38	338	ДБН Б.2.2-5:2011
Зона масових заходів та адміністративно-громадська	14,04	2106	ДБН Б.2.2-5:2011
Духовно-сакральна	5,22	209	ДБН Б.2.2-5:2011
Навчальна зона	13,76	825	ДБН Б.2.2-5:2011
Зона обслуговування (комерційна)	4,53	500	ДБН Б.2.2-5:2011

10. Перелік проектних матеріалів *(необхідно лишити тільки ті креслення і масштаби, які будуть у дипломному проекті)*:

10.1 Перелік графічних матеріалів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади*

- Схема розташування території у системі розселення (довільний масштаб).

- План існуючого використання території та схема існуючих обмежень у використанні земель М 1:25000; М 1:10000; М 1:5000.

- Проектний план та схема проектних обмежень у використанні земель М 1:25000; М 1:10000; М 1:5000.

- План функціонального зонування території М 1:25000; М 1:10000; М 1:5000.

- Ландшафтний план М 1:25000; М 1:10000; М 1:5000.

- Схема транспортної мобільності та інфраструктури М 1:25000; М 1:10000; М 1:5000.

- Перелік графічних матеріалів генерального плану населеного пункту**:

- Схема розташування території розроблення містобудівної документації в системі розселення М 1:50000; М 1:25000; М 1:10000; М 1:5000.

- План існуючого використання території та схема існуючих обмежень у використанні земель М 1:10000; М 1:5000; М 1:2000.

- Проектний план та схема проектних обмежень у використанні земель М 1:10000; М 1:5000; М 1:2000.

- План функціонального зонування території М 1:10000; М 1:5000; М 1:2000.

- Схема транспортної мобільності та інфраструктури М 1:25000; М 1:10000; М 1:5000; М 1:2000.

10.2 Перелік графічних матеріалів детального плану окремої території в межах або за межами населеного пункту***:

- Схема розташування території детального плану в системі планувальної структури територіальної громади та населеного пункту М 1:10000; М 1:5000; М 1:2000.
 - Схема існуючого використання території та схема існуючих обмежень у використанні земель М 1:2000; М 1:1000; М 1:500.
 - Проектний план та схема проектних обмежень у використанні земель М 1:2000; М 1:1000; М 1:500.
 - План червоних ліній М 1:2000; М 1:1000; М 1:500.
 - План функціонального зонування території М 1:2000; М 1:1000; М 1:500.
 - Схема транспортної мобільності та інфраструктури М 1:2000; М 1:1000; М 1:500.
 - Схема інженерної підготовки, благоустрою території та вертикального планування М 1:2000; М 1:1000; М 1:500; М 1:200; М 1:100.
 - Креслення поперечних профілів вулиць М 1:200; М 1:100, М 1:50.
- 10.4 Розгортки (min 2) М 1:500; М 1:200; М 1:100.
- 10.5 Розрізи проектованого об'єкту (за необхідності) М 1:500; М 1:200; М 1:100.
- 10.6 Перспективні зображення.
- 10.7 Відео-презентація проектних пропозицій (фільм-обліт території)
- 10.8 Пояснювальна записка.
11. Список використаних джерел *(необхідно навести бібліографічний опис вихідних даних (п. 5) і нормативних документів (п. 6))*.
1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
 2. Науково-дослідний і проектний інститут містобудування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndpi.com.ua/>
 3. Бібліотека КНУБА. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.knuba.edu.ua/>
 4. Інституційний репозитарій – КНУБА. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://repository.knuba.edu.ua/home>
 5. Закон України "Про охорону культурної спадщини". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
 6. Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
 7. Закон України "Про благоустрій населених пунктів". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>
 8. Закон України "Про оцінку впливу на довкілля". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
- Студент Мануйленко Є.О.
 Керівник проекту: проф., канд. арх. Сєдак О. І.
 Консультанти розділів:

<u>Розділ транспорт</u>	<u>Г.Г.Лисюк, доцент</u>
<u>Естетика містобудування</u>	<u>Н.М.Шебек, д. арх, проф.</u>
<u>Цивільний захист</u>	<u>В.С.Корінний, ст. викл.</u>
<u>Дендрологія (для МБм-24-16)</u>	<u>А.А.Дзиба, к.с-г.н, доц.</u>

Ілюстрації до пункту 1.1.

1.1 Концептуальні основи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів історичного середовища міст

Состова Н.С. ітеративна-методологія основи формування громадських просторів міст України

Охійник О.П. ітеративна-методологія основи формування міських громадських просторів

Мешенко Н.А. ітеративна-методологія основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст

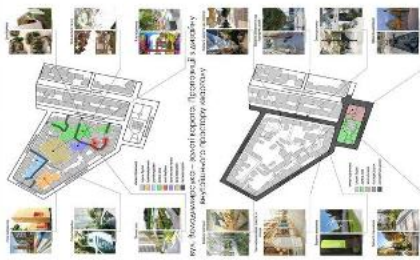
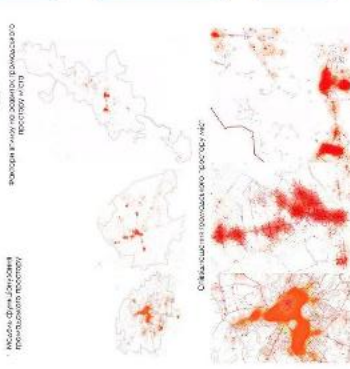
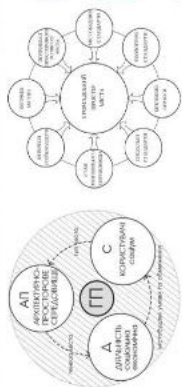


Table with 10 columns: 1. Проблема (Problem), 2. Проблема (Problem), 3. Проблема (Problem), 4. Проблема (Problem), 5. Проблема (Problem), 6. Проблема (Problem), 7. Проблема (Problem), 8. Проблема (Problem), 9. Проблема (Problem), 10. Проблема (Problem). Each column lists specific urban issues and their corresponding solutions.

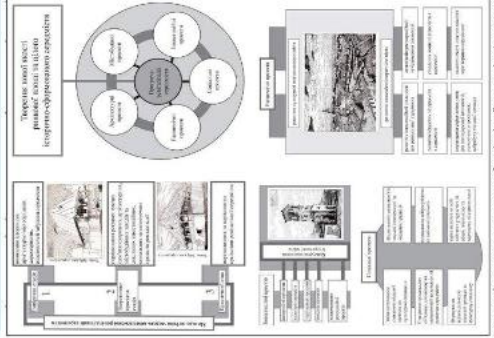
Висновки: висвітлення проблем, які виникають у процесі реставрації історичних центрів малих міст. Підкреслення важливості комплексного підходу до вирішення цих проблем.

Мешенко Н.А. ітеративна-методологія основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст

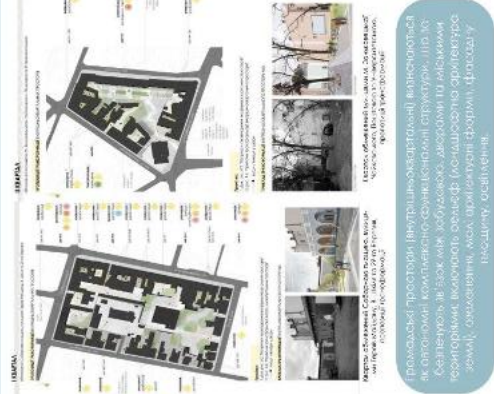
Охійник О.П. ітеративна-методологія основи формування міських громадських просторів

Состова Н.С. ітеративна-методологія основи формування громадських просторів міст України

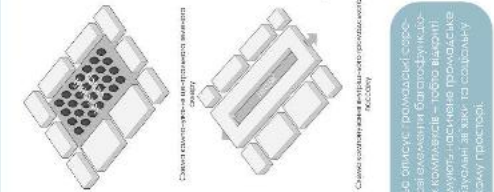
Рибинський О.В. ітеративна-методологія основи формування історичних міст України



Автори відзначають, що історичні райони міст мають велику цінність і потребують спеціального підходу до їхнього розвитку.



Історичні райони міст мають велику цінність і потребують спеціального підходу до їхнього розвитку.



Історичні райони міст мають велику цінність і потребують спеціального підходу до їхнього розвитку.



Ілюстрації до пункту 1.2.

1.2 Світовий досвід ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах

Стара Пльзєварня, Познань, Польща



Ревіталізація парку на Моравській площі, Брно, Чехія



Площа Лазара Гужона, Вільєрбанн, Франція



Площа Святого Сергія, Тулуза, Франція



Реконструкція прибережної променаді та площі, Рига, Латвія

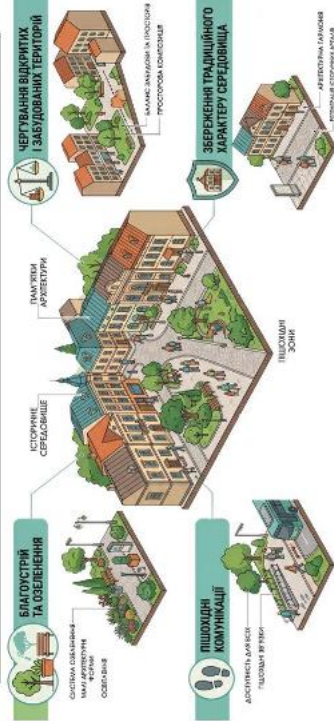


Ілюстрації до пункту 2.1.

2.1 Особливості ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних міських середовищах

Фундаментальні засади ландшафтно-планувальної організації вікрин-тих громадських просторів

ДБН Б.2.2:12.2019 «Планування та забудова територій». Занесений нормативний документ проте регулює громадські простори через вимоги до благоустрою, озеленення, пішохідних зон, а також через регламентацію червоних ліній забудованих територій, ландшафту та збереження традиційного характеру середовища.



КЛЮЧОВІ ВИМОГИ

природні умови

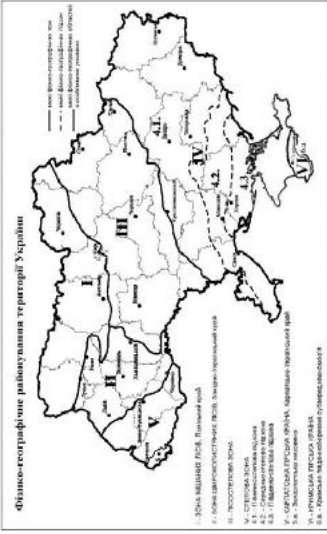
політика сталого розвитку

екологічна безпека

збереження характеру середовища

Фізико-географічне районування території України

Принципи фізико-географічного районування територій України як основи нормування вікринних громадських просторів встановлює Державний будівельний норматив ДБН Б.2.2:12.2019 «Планування та забудова територій». Цей документ регламентує класифікацію допросорожово-об'єднаної ландшафтних та рекреаційних територій



Мережа ландшафтних та рекреаційних територій поділяється на помірські (локальські) та території в межах населеного пункту (загальної користування), а також на рівні мікрорайонів (мікрорайонів)

Норми площі озеленення територій з загальною користування

У містах з населенням від 250 тис. осіб: 10–15 м²/особу

У містах з населенням 50–250 тис. осіб: 7–11 м²/особу

У містах з населенням до 50 тис. осіб: 8–12 м²/особу

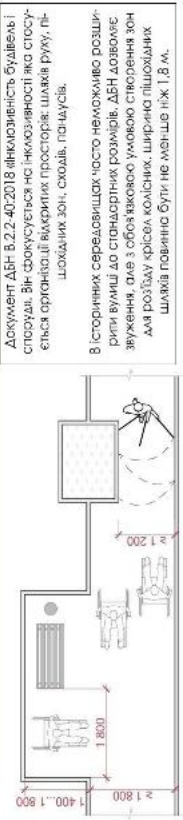
У сільських населених пунктах: 12–17 м²/особу

Площа озеленення територій, тис. осіб	Площа озеленення території, тис. осіб		
	I зона – міський район	II зона – міський район	III зона – міський район
Від 500	300	250	200
Від 250 до 500	250	200	150
Від 100 до 250	200	150	100
Від 50 до 100	150	100	50
Від 250 до 500	10	11	12
Від 50 до 250	7	8	9
Від 10 до 50	6	7	8
Від 5 до 10	5	6	7
Від 1 до 5	4	5	6

Класифікація територій за розташуванням та функціональним призначенням:



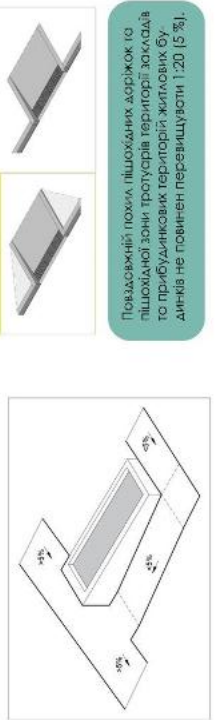
Звуження пішохідних шляхів в стислих історичних умовах



Документ ДБН Б.2.2:40:2018 «Інженерність будівель і споруд». Він фактично не враховує неможливості як стосуватися організації відкритих просторів: шляхів руху, пішохідних зон, сходів, пандусів.

В історичних середовищах часто неможливо розширити вулицю до стандартних розмірів. ДБН дозволяє звуження, але з обов'язковою умовою створення зон для роз'їзду крісел колективних, ширина пішохідних зон шляхів повинно бути не менше ніж 1,8 м.

Допускається локальній звуження до ширини не менше ніж 1,2 м, а також встановити ширину пішохідних шляхів не менше ніж 1,5 м, за умови встановлення роз'їзних кариків розмірами не менше ніж 1,3 м х 1,3 м, розташованих на відстані не більше ніж 25 м, ширину не менше ніж 1,2 м, до 79 умов встановлення роз'їзних кариків розмірами не менше ніж 1,8 м х 2,0 м, розташованих на відстані не більше ніж 25 м.



Продавцеві пошки, пішохідних доріжок та пішохідної зони тротуарів території закладаються до будівельних територій житлових будинків не повинен перевищувати 1,20 (15%).

Ілюстрації до пункту 2.2.

2.2 Засоби та прийоми ландшафтно-організаційної громадських просторів на історичних територіях

Рельєф і мощення



- Ступінчастими виласами, що формують форми та розподіляють простір
- Високі бордюри, тераси, пандуси та сходи, високі конфігурації вступів
- Модульні плити, паркетні покриття, вкриті рослинами, скляні інтер'єри та виступи
- Шоломити забезпечують з'єднання сходових жонглей, ступінчастих терас, організації

Вода



- Вода виступає центральним композиційним елементом, який привносить життя, охолоджує повітря, змінює мікроклімат, створює різні типи простору
- Складові в просторі річки, савани та джерела, що формують простір, створюють різні типи простору та зони, формують
- Водні джерела забезпечують високі рівні освітленості, акцентують увагу на просторі
- Простір має криві лінії, що врівноважують простір, створюючи кола, створюючи простір, який можна використовувати для різних цілей

РОСЛИННІСТЬ



- Рослинність забезпечує мікроклімат, охолоджує повітря, змінює мікроклімат
- Створює елементи високотривого життя для людей, створюючи простір, який можна використовувати для різних цілей
- Діагональні бордюри, високотривого життя, що формують простір, створюючи простір, який можна використовувати для різних цілей
- Шоломити забезпечують з'єднання сходових жонглей, ступінчастих терас, організації



Мала архітектура



- Це єдиний простір, який можна використовувати для різних цілей, створюючи простір, який можна використовувати для різних цілей
- Створює елементи високотривого життя, що формують простір, створюючи простір, який можна використовувати для різних цілей
- Шоломити забезпечують з'єднання сходових жонглей, ступінчастих терас, організації

Світло

- Світло виступає центральним композиційним елементом, який привносить життя, охолоджує повітря, змінює мікроклімат, створює різні типи простору
- Діагональні бордюри, високотривого життя, що формують простір, створюючи простір, який можна використовувати для різних цілей
- Шоломити забезпечують з'єднання сходових жонглей, ступінчастих терас, організації



Ілюстрації до пункту 2.3.

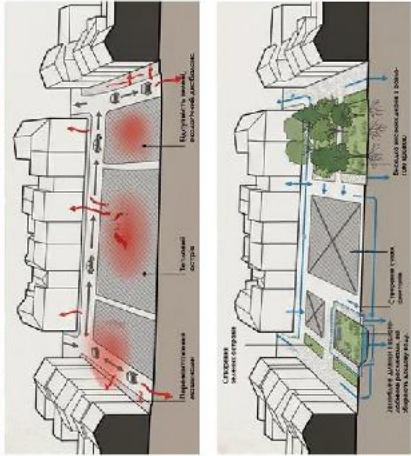
2.3 Принципи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в середмісті історичних міст

Екологічний принцип



Передбачає розгляд суцільних просторів не як ізольованих об'єктів, а як цілих природно-антропогенних комплексів, свідомого додеградисі ландшафту та техногенного впливу.

Принцип може реалізуватися через інтегроване озеленення як комплексний елемент, що забезпечує саморегуляцію системи.



Принцип природно-кліматичної обумовленості



розглядає кліматичні характеристики як обов'язкову умову проектування. Він передбачає застосування спеціальних засобів озеленення, водних споруд, малих архітектурних форм.

Принцип пріоритетності

запроваджує механізм подолання чинників таких як: екологічних, естетичних, соціально-економічних, природно-кліматичних, за рівнем їхньої пріоритетності у конкретній містобудівній ситуації.



Еколого-ландшафтний принцип



Ландшафт як форма менту

Принцип цілісності

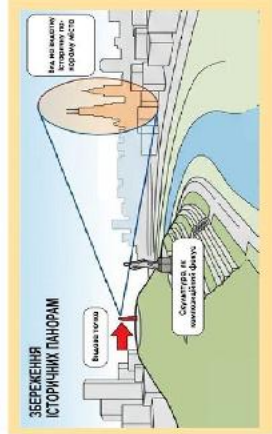
Ієрархічна структура

Системна зв'язаність

Принцип відповідності художньому задуму

Організованій візуально-художньо-цілісній: органічне поєднання архітектури, монументальної скульптури, засобів благоустрою та озеленення за збереження характерних силуетів і панорам.

Він підсилює естетичну виразність та інформативний потенціал через ландшафтний дизайн.



Ілюстрації до пункту 3.1.

3.1. Аналіз мобільності та суцільності сітки житлових будинків. Вершина, Житомирської області

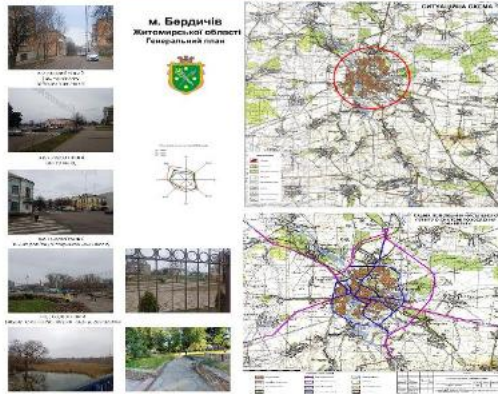


Схема опорного плану території

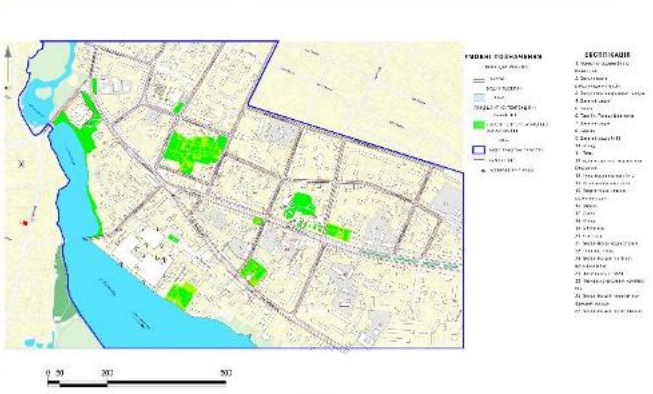


Схема геоморфологічного аналізу території

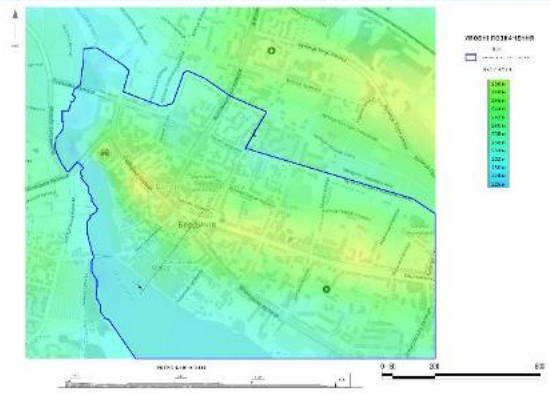


Схема транспортної обслуговування та інфраструктури території

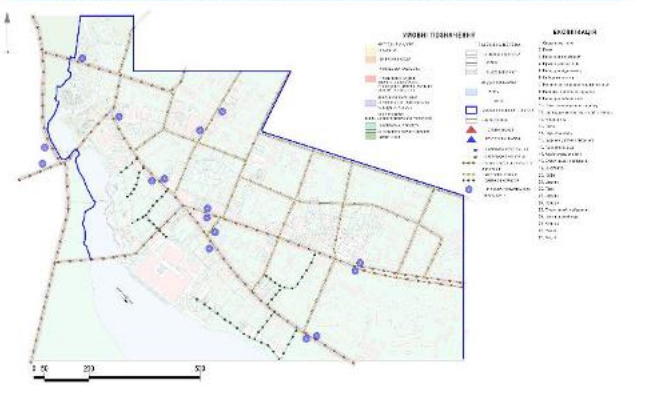


Схема обслуговування населення шкільними та дошкільними закладами освіти

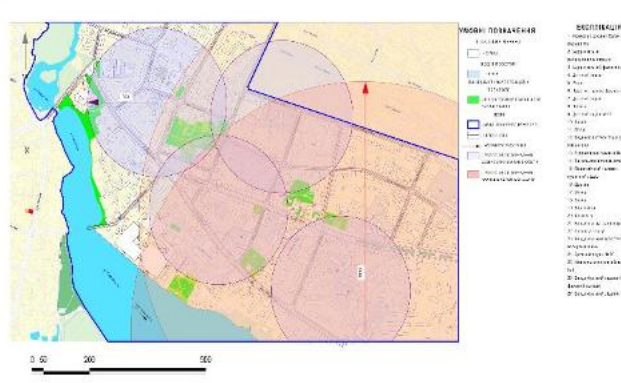
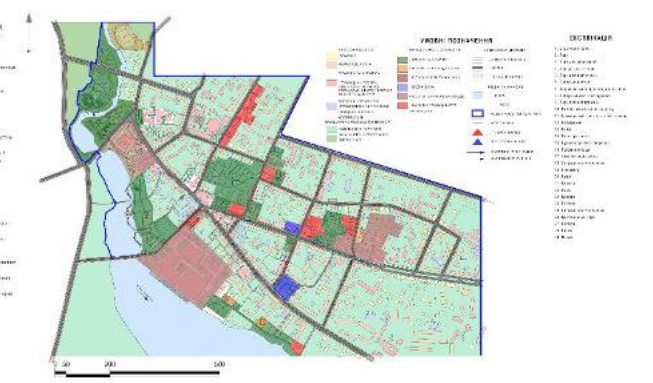


Схема зонування території



Ілюстрації до пункту 3.3.

Схема благоустрою частини території



Ілюстрації до пункту 3.3.

Схема благоустрою території будинку дитячої творчості



Сертифікати за участь в конференціях



CERTIFICATE
of conference participant

it is hereby certified, that

ЕЛИЗАВЕТА ОЛЕКСІЇВНА МАНУЙЛЕНКО

took part in the 2nd International Scientific and Practical Conference
«**THE FUTURE OF SCIENCE, TECHNOLOGY AND ECONOMY**»

June 11-13, 2025, Sofia, Bulgaria
24 Hours of Participation
(0,8 ECTS credits)



Head of the organizing committee



Viktoriiia Tsiundyk

ISU-25/0611-081



CERTIFICATE
of conference participant

it is hereby certified, that

ЕЛИЗАВЕТА ОЛЕКСІЇВНА МАНУЙЛЕНКО

took part in the 2nd International Scientific and Practical Conference
«**SCIENCE, TECHNOLOGY AND INDUSTRY IN THE DIGITAL AGE**»

December 17-19, 2025, Hamburg, Germany
24 Hours of Participation
(0,8 ECTS credits)



Head of the organizing committee



Viktoriiia Tsiundyk

ISU-25/1217-083





CERTIFICATE

of conference participant

it is hereby certified, that

ЄЛИЗАВЕТА ОЛЕКСІЇВНА МАНУЙЛЕНКО

took part in the 3rd International Scientific and Practical Conference
«PROGRESSIVE APPROACHES IN SCIENCE AND ENGINEERING»

February 4-6, 2026, Copenhagen, Denmark
 24 Hours of Participation
 (0,8 ECTS credits)



Head of the
 organizing committee



Viktoriiia Tsiundyk

ISU-26/0204-091



CERTIFICATE

of conference participant

it is hereby certified, that

ЄЛИЗАВЕТА ОЛЕКСІЇВНА МАНУЙЛЕНКО

took part in the 3rd International Scientific and Practical Conference
«MODERN PERSPECTIVES ON SCIENCE AND ECONOMIC PROGRESS»

April 29 – May 1, 2026, Vilnius, Lithuania
 24 Hours of Participation
 (0,8 ECTS credits)



Head of the
 organizing committee



Viktoriiia Tsiundyk

ISU-26/0429-024



Довідка про перевірку на антиплагіат



Звіт не був оцінений

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Принципи ландшафтно-планувальної організації громадських просторів в історичних центрах середніх міст (на прикладі м. Бердичіва Житомирської області)

Автор

Мануйленко Єлизавета Олексіївна

Науковий керівник / Експерт

канд. арх., доц. Седак О. І.

ІД документу

333792816

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

Kyiv National University of Construction and Architecture

підрозділ

Kyiv National University of Construction and Architecture

ЗВІТ

Дата звіту

5/8/2026

Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.



25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2



32254

Кількість слів



267482

Кількість символів